

Број на Службен весник: /

Датум на објава на Службен весник: /

Број на одлука на Уставен суд (У.бр.): /

ЗАКОН ЗА ЕНЕРГЕТИКА (*)

* Со овој закон согласно Одлуката на Министерскиот совет на Енергетската заедница бр. 2021/13/МС-ЕпС се врши усогласување со Директивата (ЕУ) 2019/944 на Европскиот Парламент и на Советот од 5 јуни 2019 година за заедничките правила за внатрешниот пазар на електрична енергија и за изменување на Директивата 2012/27/ЕУ (CELEX бр. 32019L0944), Регулативата (ЕУ) 2019/943 на Европскиот Парламент и на Советот од 5 јуни 2019 година за внатрешниот пазар на електрична енергија (CELEX бр. 32019R0943); Регулатива (ЕУ) 2017/1938 на Европскиот Парламент и на Советот од 25 октомври 2017 година во однос на мерките за заштита на безбедноста при снабдувањето со гас и за укинување на Регулативата (ЕУ) бр. 994/2010 (CELEX бр. 32017R1938); Регулативата (ЕУ) 2022/1032 на Европскиот Парламент и на Советот од 29 јуни 2022 година за изменување на Регулативите (ЕУ) 2017/1938 и (ЕЗ) бр. 715/2009 во однос на складирањето гас (CELEX бр. 32022R1032), Регулатива (ЕУ) бр. 1227/2011 на Европскиот Парламент и на Советот од 25 октомври 2011 година за интегритетот и транспарентноста на пазарите на големо за енергија (CELEX бр. 32011R1227) и Регулативата (ЕУ) бр. 2015/1222 на Европската Комисија од 24 јули 2015 година за утврдување на насоки за распределба на капацитети и управување со загушувањето (CELEX бр. 32015R1222)

(„Службен весник на Република Северна Македонија“ бр.101/25,
135/25 и 172/26)

ПРВ ДЕЛ ОПШТИ ОДРЕДБИ

Предмет на уредување

Член 1

Со овој закон се уредуваат:

1. целите и начинот на спроведување на енергетската политика;
2. енергетските дејности, начинот и условите за нивно вршење;
3. правата и обврските на потрошувачите на енергија и корисниците на енергетските системи;
4. постапката за утврдување и исполнување на обврските за обезбедување на јавна услуга во снабдувањето со електрична енергија, гас и топлинска енергија;
5. сигурност во снабдувањето со енергија;
6. статусот, надлежноста и начинот на работа на Регулаторната комисија за енергетика, водни услуги и услуги за управување со комунален отпад на Република Северна Македонија (во натамошниот текст: Регулаторна комисија за енергетика);
7. услови и начин на пристап и приклучување на системи за пренос и дистрибуција на енергија;
8. изградбата на енергетски објекти;
9. пазарите на електрична енергија, гас, топлинска енергија, како и пазарот на сурова нафта, нафтени деривати и горива за транспорт и
10. други прашања од областа на енергетиката

Цели на законот

Член 2

Целта на овој закон е да се обезбеди:

1. сигурно, безбедно и квалитетно снабдување со енергија на потрошувачите;
2. ефикасен, конкурентен и финансиски одржлив енергетски сектор, заснован на начелата на недискриминација, објективност и транспарентност, којшто обезбедува високо ниво на сигурност и квалитет во снабдувањето со енергија;
3. унапредување на правата на потрошувачите и нивна активна улога на пазарите на енергија;
4. заштита на правата на потрошувачите на енергија, вклучувајќи ги и ранливите потрошувачи;
5. исполнување на обврските за обезбедување на јавна услуга, како и заштита на правата и интересите на корисниците на енергетските системи;
6. безбедно, сигурно и ефикасно функционирање, одржување и развој на системите за пренос и дистрибуција на електрична енергија и гас, транспорт на сурова нафта или нафтени деривати преку нафтовод односно продуктовод, како и системите за дистрибуција на топлинска енергија заради обезбедување на високо ниво на услуги за потребите на корисниците на овие системи;
7. подготвеност на енергетскиот сектор за справување со енергетски кризи;
8. примена на воспоставените меѓународно усогласени правила за прекугранична размена на електрична енергија и гас, како и соработка на операторите на системите за пренос на електрична енергија и на гас и номинираниот оператор на организираниот пазар на електрична енергија со соодветните оператори од другите држави во рамки на организираниите облици на соработка на операторите;
9. учество и поврзување со регионалните и европските пазари на електрична енергија и гас во согласност со правата и обврските кои произлегуваат од меѓународни договори ратификувани согласно Уставот на Република Северна Македонија (во натамошниот текст: ратификуваните меѓународни договори);
10. соработка меѓу Република Северна Македонија и другите договорни страни на Енергетската заедница и државите членки на Европската Унија заради спречување, подготовка и управување со кризни состојби во снабдувањето со електрична енергија и гас заснована на начелата на солидарност, транспарентност, недискриминација и конкурентност;
11. сопственичко раздвојување на електропреносниот систем и на системот за пренос на гас и
12. заштита на животната средина и ублажување на климатските промени од негативните влијанија при вршењето на енергетските дејности.

Дефиниции

Член 3

(1) Одделните изрази употребени во овој закон го имаат следново значење:

1. **„Агент за испорака“** е лице со задача за пренос на нето-позиции помеѓу различни договорни страни;
2. **„Агрегатор“** е лице кое врши агрегација;
3. **„Агрегација“** е функција што ја врши физичко или правно лице, кое ја комбинира потрошувачката од повеќе потрошувачи и/или произведената електрична енергија од повеќе производители за продажба, купување или аукција на кој било пазар на електрична енергија;

4. **„Адекватност на ресурсите“** е критериум за доверливост на електроенергетскиот систем што ја покажува способноста на системот да ја задоволи врвната побарувачка на крајните потрошувачи во секое време;
5. **„Активен потрошувач“** е краен потрошувач или група крајни потрошувачи кои дејствуваат заеднички и кои користат или складираат електрична енергија произведена во нивните производни постројки лоцирани на ограничено подрачје или кои самостојно ја продаваат произведената електрична енергија или учествуваат во механизмите за обезбедување флексибилност на системот или шеми за енергетска ефикасност, при што овие дејности не ја претставуваат неговата регистрирана приоритетна дејност;
6. **„Алгоритам за континуирано тргување“** е алгоритам што се користи во спојување во тековниот ден за усогласување на налозите и континуирано доделување меѓузонски капацитети;
7. **„Алгоритам за ценовно спојување“** е алгоритам што се користи за усогласување на налозите во едно поврзување во текот на денот и континуирано распределување на меѓузонски капацитет;
8. **„ACER“** е Агенција на Европската унија за соработка на регулаторите за енергетика (Agency for the Cooperation of Energy Regulators);
9. **„Балансен капацитет“** е обем на еквивалентна моќност што давателот на балансна услуга се согласил да ја стави на располагање и во однос на која давателот се согласил да поднесе до операторот на системот за пренос понуди за соодветна количина на балансна енергија за времетраењето на договорот за обезбедување на услуги за балансирање;
10. **„Балансен механизам“** е збир на документи, правила, процедури и методологии коишто ги дефинираат правата и обврските на учесниците на пазарот на електрична енергија или на учесниците на пазарот на гас во врска со балансната одговорност;
11. **„Балансирање“** се сите активности и постапки преку кои во секое време операторот на електропреносниот систем ја одржува фреквенцијата на системот во претходно утврден опсег на стабилност и врши усогласување со количината на резерви во однос на потребниот квалитет односно операторот на системот за пренос на гас ја одржува рамнотежата на системот преку промена на протокот на гасот во или надвор од системот во рамки на претходно утврдени граници на стабилност, со исклучок на активности и постапки кои се поврзани со гасот кој е преземен од страна на корисниците на системот и гасот кој се користи за управување на системот;
12. **„Балансна група“** е група што ја сочинуваат еден или повеќе учесници на пазарот на електрична енергија или пазарот на гас од кои еден член ја презема целосната балансна одговорност и претставува балансно одговорна страна за таа група;
13. **„Балансна енергија“** е енергија што ја користи операторот на системот за пренос за да изврши балансирање;
14. **„Балансна одговорност“** е одговорност на учесниците на пазарот на електрична енергија во однос на производството, потрошувачката и/или трансакциите со електрична енергија или потрошувачката и/или трансакциите со гас, во согласност со прифатените физички распореди (номинации) и финансиската одговорност кон операторот на електропреносниот систем или операторот на системот за пренос на гас за какво било отстапување и ако е потребно, за порамнување на отстапувањата (дебалансите);
15. **„Балансно одговорна страна“** е учесник на пазарот на електрична енергија или пазарот на гас, или негов избран претставник, кој презема балансна одговорност и доставува физички распореди (номинации) за балансната група во согласност со нивните меѓусебни договорни обврски, и е одговорен за дебалансите кон операторот на електропреносниот систем или операторот на системот за пренос на гас;
16. **„Биогорива“** се течни или гасовити горива за транспорт, кои се произведени од биомаса;

17. **„Биомаса“** е биоразградливиот дел на продукти, отпад и остатоци од биолошко потекло од земјоделски (растителни и животински) супстанции, шумски и други сродни индустрии како што се рибарство и аквакултура, како и од индустрискиот и комуналниот отпад од биолошко потекло;

18. **„Бруто-финална потрошувачка на енергија“** е вкупната потрошувачка на енергија за енергетски цели од страна на сите потрошувачи (домаќинства, индустрија, земјоделство, транспорт, рибарство, услужни дејности и јавни услуги), и која ја вклучува потрошувачката на електрична и топлинска енергија во енергетскиот сектор за производство на електрична и топлинска енергија, како и загубите во преносот и дистрибуцијата на електрична и топлинска енергија;

19. **„Варијабилен обновлив извор на енергија“** е обновлив нефосилен извор на енергија односно ветерната енергија и соларната енергија (фотоволтаици и термо-соларни електрани);

20. **„Вертикално интегрирано трговско друштво“** е трговско друштво (во натамошниот текст: друштво) или поврзани друштва во коишто исто лице или исти лица имаат право, директно или индиректно, да управуваат и каде што друштвото или поврзаните друштва вршат барем една од енергетските дејности пренос или дистрибуција на електрична енергија/гас, или работа со постројки за складирање на гас и/или втечен гас и барем една од дејностите производство на електрична енергија, снабдување или трговија со електрична енергија и/или гас;

21. **„Виша сила во смисла на пазарот на електрична енергија“** е секој непредвидлив или невообичаен настан или ситуација, кој е надвор од разумната контрола на операторот на електропреносниот систем и не е последица на негова грешка, што не може ниту да се избегне или надмине со разумна предвидливост и темелни анализи, ниту може да се реши со мерки кои се разумно можни од техничка, финансиска или економска гледна точка, што се случил и објективно може да се провери и што го оневозможува привремено или трајно да ги исполнува своите обврски во врска со спојувањето на пазарите;

22. **„Внатрешна информација“** е прецизна информација што не е јавно објавена и е директно или индиректно поврзана со еден или повеќе енергетски производи на пазарите на големо и која, ако се објави, би влијаела врз цените на тие енергетски производи, при што за целите на оваа дефиниција, информација претставува:

22.1. информација што треба да биде објавена во согласност со овој закон и со прописите и другите акти донесени или одобрени согласно со овој закон или

22.2. информација поврзана со капацитетите и користење на објектите за производство, складирање, потрошувачка или пренос на електрична енергија или гас, вклучувајќи ги планираната или непланираната достапност на овие објекти или

22.3. информација што мора да биде јавно достапна во согласност со обврските утврдени во овој закон и со прописите и другите акти донесени или одобрени согласно со овој закон, договорите или вообичаените практики на соодветниот пазар на енергија на големо, ако можат да имаат значително влијание врз цените на енергетските производи на пазарот на големо или

22.4. други информации што учесниците на пазарот би ги користеле како основа за одлуки за тргување и давање налог за тргување со енергетски производи на пазарите на големо;

23. **„Вредност на неиспорачана енергија“** е максимална цена на електричната енергија изразена во евра/MWh што потрошувачите во Република Северна Македонија (во натамошниот текст: потрошувачите) се подготвени да ја платат за да избегнат прекин во снабдувањето;

24. **„Временски праг за гарантирање на преносниот капацитет во пазарот ден-однапред“** е временска точка по која меѓузонскиот капацитет станува гарантиран;

25. **„Временски термин за отворање на меѓузонското тргување на пазарот во тековниот ден“** е временска точка кога меѓузонскиот капацитет помеѓу зоните за наддавање се ослободува за дадена пазарна временска единица и одредена граница на зоната за наддавање;
26. **„Временски термин за затворање на меѓузонското тргување на пазарот во тековниот ден“** е временска точка во која повеќе не е дозволена распределба на меѓузонски капацитет за одредена пазарна временска единица;
27. **„Втечен природен гас (LNG)“** (во натамошниот текст: втечен природен гас) е прочистен гас кој е претворен во течна состојба со процес на ладење;
28. **„Гас“** е природен гас и водород, при што природен гас се сите гасови кои примарно се составени од метан, вклучувајќи гас од биомаса, особено биометан или други видови гасови, кои технички и безбедно може да се внесат и пренесуваат низ системот за гас;
29. **„Гарантирање на преносниот капацитет“** е гарантирање дека правата на меѓузонскиот капацитет ќе останат непроменети и доколку се променат ќе биде дадена компензација;
30. **„Горива за транспорт“** се горива наменети за употреба во транспортот како што се нафтени деривати, биогорива или мешавини од биогорива и нафтени деривати;
31. **„Граѓанска енергетска заедница“** е правно лице, кое се заснова на доброволно и отворено учество и ефективно го контролираат членовите или сопствениците на уделите кои се физички лица, општините, општините во градот Скопје и градот Скопје (во натамошниот текст:единици на локалната самоуправа) или правни лица согласно Законот за трговските друштва, кои споделуваат заеднички приклучок на електродистрибутивната или електропреносната мрежа. Како своја примарна цел има обезбедување на еколошки, економски или социјални придобивки за своите членови или сопственици на удели или за локалното подрачје каде што дејствува. Може да се вклучи во производство на електрична енергија, вклучително и од обновливи извори на енергија, во продажба, дистрибуција во рамките на опфатот на граѓанската енергетска заедница, снабдување, потрошувачка, агрегација, складирање на енергија, во услугите за енергетска ефикасност или услугите на полнење на електрични возила или во обезбедување други енергетски услуги за своите членови или сопственици на удели;
32. **„Давател на услуга за балансирање“** е учесник на пазарот на балансна енергија, кој на операторот на електропреносниот систем или операторот на системот за пренос на гас му обезбедува услуги за балансирање врз основа на договор за учество на пазарот за балансирање;
33. **„Демонстрационен проект“** е проект кој застапува иновативна мерка или технологија како прва од таков вид во Република Северна Македонија и е значајно унапредување коешто може да даде подобри резултати од најсовремената применета мерка или технологија;
34. **„Делегиран оператор“** е регионалниот координативен центар или НЕМО назначени во државите членки на Европската Унија, на кои операторот на електропреносниот систем или НЕМО им делегира специфични задачи или обврски;
35. **„Деривати за електрична енергија/гас“** се финансиски инструменти како опции, фјучерси, свопови, договори однапред и други деривативни договори, коишто можат да се намират во готово, физички или преку признати клириншки куќи, со цел да се заштитат учесниците на организираниот пазар на електрична енергија/гас од можни флуктуации на цените;
36. **„Директен вод“** е електроенергетски вод или гасовод кој поврзува изолиран произведен објект со складиште и/или изолиран потрошувач, или овозможува производител или снабдувач директно да ги снабдува своите простории, подружници или потрошувачи;
37. **„Дистрибуирано производство“** е производство на електрична енергија од електроцентрали приклучени на електродистрибутивен систем;

38. **„Дистрибуција на гас“** е транспорт на гас низ систем за дистрибуција на гас, и управување со систем за дистрибуција на гас заради испорака на гас на потрошувачите, не вклучувајќи снабдување со гас;

39. **„Дистрибуција на електрична енергија“** е пренесување и испорака на електрична енергија преку високонапонски, среднонапонски и нисконапонски електродистрибутивни мрежи и управување со електродистрибутивниот систем на определено подрачје, не вклучувајќи снабдување со електрична енергија;

40. **„Дистрибуција на топлинска енергија“** е пренесување на топла вода или пареа преку дистрибутивна мрежа и управување со системот за дистрибуција на топлинска енергија на определено подрачје заради испорака на топлинска енергија на потрошувачите, не вклучувајќи снабдување со топлинска енергија;

41. **„Договор за снабдување со гас“** е договор за снабдување со природен гас, кој не ги вклучува дериватите за трговија со гас;

42. **„Договор за снабдување со електрична енергија“** е договор за снабдување со електрична енергија, кој не ги вклучува дериватите на електричната енергија;

43. **„Договор за снабдување со електрична енергија со динамична цена“** е договор за снабдување со електрична енергија помеѓу снабдувач и потрошувач кој ја одразува промената на цените на организираниот пазар на електрична енергија, во временски период најмалку еднаков на времето на порамнување на пазарот;

44. **„Доделување на капацитет“** е доделување на правото за користење меѓузонски капацитет на интерконективен електропреносен вод, или од капацитет на прекуграничен вод на систем за пренос на гас, во одредена временска рамка;

45. **„Домаќинство“** е краен потрошувач кој купува електрична енергија, гас или топлинска енергија само за своите потреби како домаќинство, без да ги користи за професионални или комерцијални цели;

46. **„Друштво за електрична енергија“** е физичко или правно лице кое извршува најмалку една од следниве функции производство, пренос, дистрибуција, агрегација, управување со потрошувачката, складирање енергија, снабдување, или купување на електричната енергија, и кое е одговорно за комерцијални, технички или задачи на одржување поврзани со тие функции, но не ги вклучува крајните купувачи;

47. **„Единствено спојување во тековниот ден“** е континуиран процес во кој собраните налози се усогласени и меѓузонскиот капацитет е симултантно распореден за различни зони на наддавање на пазарот во тековниот ден;

48. **„Единствено спојување ден-однапред“** е процес на аукција во кој собраните налози се усогласени и меѓузонскиот капацитет истовремено се распределува за различни трговски зони за тргување ден однапред;

49. **„Економски вишок од спојувањето ден-однапред или во тековниот ден“** е збир на вишок што го остварува снабдувачот во текот на временски период во кој се врши спојувањето ден однапред или во тековниот ден, вишокот којшто го остварува потрошувачот во спојувањето ден-однапред или во тековниот ден, приходот од загушувањата и други сродни трошоци и придобивки кои ја зголемуваат економската ефикасност во релевантниот временски период, вишокот на снабдувачот и потрошувачот како разлика помеѓу прифатените налози и цената на пазарно пребивање по единица на енергија, помножена со количината на енергија наведена во налозите;

50. **„Електродистрибутивен систем“** е енергетски систем за дистрибуција на електрична енергија, преку високонапонски, среднонапонски и нисконапонски мрежи, на определено подрачје од територијата на Република Северна Македонија, којшто е поврзан на електропреносниот систем;

51. **„Електродистрибутивна мрежа“** е електрична мрежа од меѓусебно поврзани електрични водови, трансформатори и друга опрема и постројки коишто претставуваат составен дел од

електродистрибутивниот систем и преку која се испорачува/прима електрична енергија преку низок, среден и висок напон;

52. **„Електроенергетски систем“** е систем составен од производни постројки, електропреносна мрежа, една или повеќе електродистрибутивни мрежи и потрошувачи на електрична енергија;

53. **„Електропреносен систем“** е систем за пренос на електрична енергија преку електропреносната мрежа во Република Северна Македонија;

54. **„Електропреносна мрежа“** е мрежа која се користи за пренос на електрична енергија со висок напон преку високонапонски далекуводи, трансформатори и друга високонапонска опрема и постројки, од точката на прием од производителите на електрична енергија или интерконективните водови за електрична енергија, до точката на испорака;

55. **„Електроцентрала“** е енергетски објект односно енергетска постројка за производство на електрична енергија, кој е составен од една или повеќе генераторски единици и/или инвертери и/или други соодветни објекти кои споделуваат ист мерен уред и кој е приклучена на електропреносниот или електродистрибутивниот систем или произведува електрична енергија за сопствени потреби;

56. **„Енергетска ефикасност“** е сооднос помеѓу остварениот корисен учинок и внесот на енергија за остварување на тој корисен учинок;

57. **„Енергетска криза“** е постојна или неизбежна состојба во која постои значителен недостиг на електрична енергија, топлинска енергија, гас или нафта, утврдени со прописите и плановите со кои се регулира подготвеноста за ризици во енергетскиот сектор или во која не е можно снабдување со енергија на потрошувачите;

57-а. **„Енергетска сиромаштија“** е состојба во која домаќинство се соочува со високи трошоци за потрошувачка на енергија во однос на вкупниот расположлив приход, со ниска енергетска ефикасност на домот и неможност да одржува адекватна внатрешна температура и услови потребни за здрав и достоинствен живот;

58. **„Енергетски објект“** е дел од енергетскиот систем наменет за производство, пренос, дистрибуција, потрошувачка и/или складирање на енергија;

59. **„Енергетски производ на пазарот на големо“** е договор или дериватив, без оглед на местото и начинот на тргување за снабдување или пренос на електрична енергија или гас кога испораката или преносот се врши на територијата на Република Северна Македонија или на територијата на договорна страна на Енергетската заедница или на држава членка на Европската Унија, при што договорите за снабдување и дистрибуција на електрична енергија или гас за крајните потрошувачи не се сметаат за енергетски производи на пазарите на големо, освен договорите за снабдување на крајните потрошувачи со капацитет на потрошувачка еднаква или поголема на потрошувачката определена во овој закон;

60. **„Енергетски систем“** е систем од меѓусебно поврзани објекти, уреди и постројки за производство, пренос или дистрибуција на енергија кој претставува интегрирана техничко-технолошка и функционална целина и служи за снабдување на потрошувачите со енергијата од производителите, односно изворите на енергија;

61. **„Енергетски субјект“** е правно или физичко лице кое врши најмалку една од дејностите производство, пренос, дистрибуција, агрегација, складирање, снабдување или трговија со електрична енергија и кое е одговорно за комерцијални, технички или задачи на одржување поврзани со тие функции, но не ги вклучува крајните потрошувачи;

62. **„Енергија“** се сите форми на енергија и енергетски производи, горива што согоруваат, топлинска енергија, електрична енергија или други форми на енергија, која може да потекнува од фосилни, нуклеарни или обновливи извори;

63. **„ECDSO-E“** е Координативна група на оператори на дистрибутивни системи во Енергетска заедница основана со Процедурален Акт на Министерскиот Совет на Енергетска заедница;

64. **„ECRB“** е Регулаторниот одбор на енергетската заедница (Energy Community Regulatory Board);
65. **„ENTSO-E“** е Европска мрежа на оператори на електропреносни системи (European Network of Transmission System Operators for Electricity) и
66. **„ENTSO-G“** е Европска мрежа на оператори на системи за пренос на гас (European Network of Transmission System Operators for Gas);
67. **„Загушување во електропреносен систем“** е состојба во електропреносниот систем во која не може да се пренесе целиот физички проток побаран од учесниците на пазарот на електрична енергија за реализација на трговија со електрична енергија, поради неможноста на одделни елементи на мрежата да го овозможат протокот;
68. **„Загушување во систем за пренос на гас“** е состојба во која побарувачката за реални испораки од системот за пренос на гас го надминува техничкиот капацитет на системот во одреден момент;
69. **„Заеднички мрежен модел“** е збир на податоци договорен меѓу операторите на преносниот систем во Европската Унија, кои ја опишуваат главната карактеристика на електроенергетскиот систем (производство, оптоварување и топологија на мрежата) и правилата за промена на овие карактеристики за време на процесот на пресметување на капацитетот кои и се проширени на операторите на преносниот систем од договорните страни;
70. **„Заеднички регистар на налози“** е модул во системот за континуирано поврзување во тековниот ден, што ги прибира сите налози од номинираните оператори на организиран пазар на електрична енергија кои учествуваат во единственото пазарно спојување што можат да се спарат во тековниот ден и да вршат континуирано спарување на налозите;
71. **„Зона на наддавање“** е најголемата географска област во која учесниците на пазарот на електрична енергија можат да разменуваат енергија без обврска да имаат доделен електропреносен капацитет;
72. **„Инсталирана моќност на електроцентрала“** е збир на номиналните активни моќности на сите генераторски единици (електрични генератори и/или инвертери) инсталирани во електроцентралата;
73. **„Интерконективен вод“** е вод за електрична енергија односно цевковод за гас вклучувајќи ја и припадната опрема и постројки, со кој електропреносниот систем, односно системот за пренос за гас на Република Северна Македонија се поврзува со соодветниот преносен систем на соседна држава;
74. **„Интероперабилност“** е способност на електроенергетска или комуникациска мрежа, систем, уред, апликација или компонента да разменува информации со друг таков објект со цел да ги извршат бараните функции или да им овозможат пристап на корисниците до потребните информации;
75. **„Испорака на електрична енергија“** е физичко предавање на електричната енергија во мрежите или нејзино преземање од мрежите;
76. **„Истовремена криза со електрична енергија“** е криза со електрична енергија која влијае на повеќе од една договорна страна во исто време;
77. **„Калкулатор на координиран капацитет“** е субјект или субјекти кои имаат задача да пресметуваат преносен капацитет на регионално ниво или повисоко ниво;
78. **„Калкулатор за планирана размена“** е субјект или субјекти кои имаат задача да пресметуваат планирани размени;
79. **„Клиринг цена“** е цена утврдена со усогласување на највисокиот прифатен налог за продажба и најнискиот прифатен налог за купување на пазарот на електрична енергија;
80. **„Компримиран гас (CNG)“** е природен гас во гасовита состојба, компримиран на притисок поголем од 100 бари;

81. **„Конвенционален мерен уред“** е аналоген електромагнетен или електронски уред без способност за испраќање или прием на податоци;

82. **„Конечен дневен распоред“** е документ изготвен од операторот на електропреносниот систем за целокупното производство на електрична енергија, внатрешните и прекуграничните трансакции преку електропреносниот систем, врз основа на физички распореди доставени од учесниците на пазарот на електрична енергија, одобрени од операторот на електропреносниот систем;

83. **„Контра тргување“** е меѓузонска размена на електрична енергија иницирана од операторот на електропреносниот систем и/или оператор на друг електропреносен систем надвор од зоната на наддавање, со цел да се отстрани физичкото загушување на електропреносниот систем или на интерконективен вод;

84. **„Контрола“** се права, договори или други средства кои поединечно или во комбинација, а земајќи ги предвид фактичките или правните околности даваат можност за вршење одлучувачко влијание врз енергетскиот субјект, особено преку:

- сопственост или право на користење на целиот или дел од имотот на енергетскиот субјект,

- правата или договорите кои овозможуваат одлучувачко влијание врз составот, гласањето или одлуките на органите на енергетскиот субјект;

85. **„Контролна област“** е усогласен дел од поврзаниот електропреносен систем којшто е управуван од еден оператор и ги вклучува сите поврзани потрошувачи и производни постројки;

86. **„Координативна група за сигурност во снабдувањето“** е група основана од министерскиот совет на Енергетската заедница, во согласност со обврските кои произлегуваат од ратификуваните меѓународни договори, формирана за следење, координација, размена на искуства поврзани со сигурност на снабдувањето и развивање на сеопфатна анализа на ризик;

87. **„Координиран нето-преносен капацитет“** е метод за пресметување на капацитетот заснован на принципот на проценка и дефинирање ex-ante максимална размена на енергија помеѓу соседните зони на наддавање;

88. **„Корективна мерка“** е секоја мерка што ја применува оператор на електропреносниот систем или неколку оператори на електропреносните системи, рачно или автоматски, со цел да се одржи оперативната безбедност;

89. **„Корисник на системот“** е производител на електрична енергија, краен потрошувач, оператор на складиште, агрегатор, снабдувач, трговец и други оператори на системите;

90. **„Координатор за справување со ризици“** е лице, група на лица, тим составен од релевантни национални експерти од областа на енергетиката, назначени од Министерството за енергетика, рударство и минерални сировини (во натамошниот текст: Министерството) или институција која има задача да дејствува како контакт точка и да го координира протокот на информации за време на енергетска криза;

91. **„Краен потрошувач“** е потрошувач кој купува електрична енергија, гас или топлинска енергија за сопствени потреби;

92. **„Критичен мрежен елемент“** е мрежен елемент во зоната на наддавање или помеѓу зоните за наддавање земени во предвид во процесот на пресметување на капацитетот, ограничувајќи ја количината на моќност што може да се размени;

93. **„Купувач“** е лице кое купува енергија за сопствени потреби или за натамошна продажба;

94. **„Купувач на големо“** е физичко или правно лице кое купува електрична енергија заради препродажба во или надвор од системот каде што е основано;

95. **„Лајнпак“** (анг. line pack) е актуелна количина на гас, која под притисок се складира во преносниот односно дистрибутивниот систем на гас, која краткорочно може да се користи за одржување сигурност во работата и балансирање на системот во рамки на дозволеният опсег на промена на притисокот;

96. **„Лице“** е физичко лице, како и правно или физичко лице регистрирано во соодветниот регистар во Република Северна Македонија;

97. **„Лиценца“** е акт издаден од Регулаторната комисија за енергетика врз основа на која лицето на кое му е издадена може да врши енергетска дејност во Република Северна Македонија;

98. **„Мал потрошувач на електрична енергија, односно гас“** е лице кое согласно Законот за трговските друштва е класифицирано како микро односно мал трговец;

99. **„Маргина на доверливост“** е намалување на меѓузонскиот капацитет за покривање на несигурностите во рамките на пресметката на капацитетот;

100. **„Меѓузонски капацитет“** е слободниот преносен капацитет со кој поврзаниот електропреносен систем овозможува да се реализира преносот на енергија помеѓу зоните на наддавање;

101. **„Метод на поместување во производство“** е метод за претворање на промена на нето-позицијата на дадена зона на наддавање во проценето специфично зголемување или намалување на снабдувањето со електрична енергија во заедничкиот модел на мрежата;

102. **„Механизам за обезбедување на моќност“** е привремена мерка со која се обезбедува постигнување на потребното ниво на адекватност на ресурсите со плаќање надоместок за нивната достапност, исклучувајќи ги мерките кои се однесуваат на системски услуги или управување со загушувањата;

103. **„Надоместок за раскинување на договорот“** е надомест или казна што на купувачите им ја изрекуваат снабдувачите или учесниците на пазарот кои се занимаваат со агрегирање поради раскинување на договор за снабдување со електрична енергија или услуга;

104. **„Надлежен орган за подготовка за справување со ризици во електроенергетскиот сектор и секторот за гас“** е орган на државната управа или друг орган или регулаторен орган назначен согласно со овој закон;

105. **„Налози“** е намера за купување или продавање енергија или капацитет изразени од страна на учесник на пазарот што подлежи на одредени услови за извршување;

106. **„Национални ТСМ“** се услови, прописи и методологии изработени и предложени за одобрување на Регулаторна комисија за енергетика од страна на операторот на електропреносниот систем и/или НЕМО согласно одредбите од овој закон;

107. **„Најдобри достапни техники“** се најефективните, напредните и практично применливите техники за обезбедување на заштита и безбедност на податоците согласно со прописите за заштита на податоците;

108. **„Намешување на биогориво“** е додавање на биогорива во горивата со нафтено потекло во пропишани содржини;

109. **„Нафтовод“** е цевковод со соодветни уреди и постројки за транспорт на сурова нафта;

110. **„Нафтни деривати“** се производи добиени од сурова нафта вклучително полупроизводите, класифицирани во следниве категории:

- лесни дестилати или лесни нафтни деривати (течни нафтни гасови ТНГ бутан, пропан и смеса од бутан и пропан, сите видови моторни бензини и авиобензини),

- средни дестилати или средни нафтни деривати (сите видови на дизелски горива, масло за горење и керозин) и

- тешки дестилати или тешки нафтни деривати (сите видови на масла за ложење) и друго (битумен и нафтен кокс);

111. **„Независен агрегатор“** е учесник на пазарот вклучен во агрегација, кој не е поврзан со снабдувачот на корисникот;

112. **„Непрекинливост на услугата за испорака на електрична енергија или гас или на доделен преносен капацитет на соодветниот систем за пренос во одреден временски период“** е договорна гаранција дадена од операторот на системот за пренос на електрична енергија или гас, на корисникот на системот, дека услугата или пристапот до договорениот капацитет во тој временски период нема да бидат прекинати или променети во нормални пазарни услови;

113. **„Нето-позиција“** е нето сума на увезената и извезената електрична енергија за секоја пазарна временска единица за зоната на тргување;

114. **„Нов интерконективен вод“** е интерконективен вод кој не е завршен до 1 јули 2007 година;

115. **„Номиниран оператор на организираниот пазар на електрична енергија“** (во натамошниот текст: НЕМО) е оператор на организиран пазар на електрична енергија назначен од Владата на Република Северна Македонија (во натамошниот текст: Владата) во согласност со овој закон, за извршување на задачите поврзани со спојување на пазарите на електрична енергија ден однапред или во тековниот ден;

116. **„Област во која се дефинира цената на баланското отстапување (дебаланс)“** е областа во која се пресметува цената на баланското отстапување (дебаланс);

117. **„Обновливи извори на енергија“** се обновливи нефосилни извори на енергија како што се ветерна енергија, соларна енергија (соларна термална и соларна фотонапонска), геотермална енергија, амбиентална енергија, хидроенергија, биомаса, биогас, депониски гас и гас од пречистителни станици, гориво добиено од преработен отпад и цврсто гориво добиено со преработка на отпад кои ги исполнуваат критериумите за обновлив извор на енергија;

118. **„Ограничувања за распределба“** се ограничувања кои треба да се почитуваат при распределбата на капацитетот со цел одржување на системот за пренос во рамките на граничните вредности на работните големини и не се земаат како дел од капацитет помеѓу зоните на тргување или се потребни за да се зголеми ефикасноста на распределбата на капацитетот;

119. **„Оперативни безбедносни граници“** се прифатливи работни граници за безбедна работа на мрежата како температурни ограничувања, напонски ограничувања, ограничувања во струја на куса врска, фреквенција и работни граници за динамичка стабилност;

120. **„Оператор на складиште за гас“** е лице кое врши енергетска дејност складирање и управување на складиштето за гас и е одговорен за работата, одржувањето и развојот на складиштето за гас;

121. **„Оператор на електродистрибутивен систем“** е друштво кое врши дејност дистрибуција на електрична енергија и управува со електродистрибутивниот систем во Република Северна Македонија и е одговорно за работењето на системот, неговото одржување, развојот и поврзувањето со електропреносниот систем, како и за обезбедување долгорочна способност на системот за задоволување на разумните потреби за дистрибуција на електрична енергија;

122. **„Оператор на електропреносен систем“** е друштво кое врши дејност пренос на електрична енергија, управува со електропреносниот систем во Република Северна Македонија и е одговорно за сигурна и стабилна работа на системот, неговото одржување, развојот и поврзувањето со електроенергетските системи на соседните држави;

123. **„Оператор на организиран пазар на електрична енергија“** е друштво кое го организира и управува организираниот пазар на електрична енергија, односно дава услуги за спарување на налозите за продавање на електрична енергија со понудите за купување на електрична енергија;

124. **„Оператор на пазар на гас“** е друштво кое го организира и управува пазарот на гас и е одговорно за негово ефикасно функционирање и развој;

125. **„Оператор на пазар на електрична енергија“** е друштво кое го организира и управува пазарот на електрична енергија со билатерални договори и е одговорно за негово ефикасно функционирање и развој;

126. **„Оператор на систем за дистрибуција на гас“** е друштво коешто врши дејност дистрибуција на гас и управува со системот за дистрибуција на гас, за што му е издадена лиценца и е одговорно за неговото работење, одржување, развој и поврзување со други системи за гас и за обезбедување на долгорочна способност на системот за задоволување на разумните потреби за дистрибуција на гас;

127. **„Оператор на систем за дистрибуција на топлинска енергија“** е друштво кое врши дејност дистрибуција на топлинска енергија и управува со системот за дистрибуција на топлинска енергија во Република Северна Македонија и е одговорно за работењето на системот, неговото одржување и развој и за обезбедувањето на долгорочната способност на системот за задоволување на разумните потреби за дистрибуција на топлинска енергија, не вклучувајќи го снабдувањето со топлинска енергија;

128. **„Оператор на систем за пренос на гас“** е друштво кое управува со системот за пренос на гас и е одговорно за работењето, одржувањето и развојот на системот за пренос на гас, како и за поврзувањето со други системи за гас и обезбедувањето на долгорочна способност на системот за задоволување на разумните потреби за пренос на гас;

129. **„Оператор на складиште за електрична енергија“** е лице кое врши енергетска дејност складирање на произведена или набавена електрична енергија во складиште за електрична енергија;

130. **„Оптоварување“** е моќност која се испорачува кон системот или делот од системот или потрошувачите и се изразува во киловат (во натамошниот текст: kW) или киловолт ампер (во натамошниот текст: kVA), односно мегават (во натамошниот текст: MW) или мегаволт ампер (во натамошниот текст: MVA);

131. **„Организиран пазар на електрична енергија“** е институционално уреден однос помеѓу понудата и побарувачката од учесниците на пазарот на електрична енергија со однапред одредени стандардизирани продукти, како и физички и финансиски порамнувања, во временски период кој може да биде ден однапред или во тековниот ден;

132. **„Отстапување (дебаланс)“** е разлика помеѓу измерените вредности или остварените физички распореди и номинираните физички распореди за секој пресметковен интервал;

133. **„Пазар на балансна енергија“** е пазарно ориентирано управување на балансирањето на електропреносниот систем или системот за пренос на гас, од страна на операторот на електропреносниот систем или операторот на системот за пренос на гас, соодветно;

134. **„Пазар на електрична енергија“** е пазар на електрична енергија на големо, кој вклучува пазар на билатерални договори и организирани пазари или берзи на електрична енергија, на кои се тргува со енергија, моќност, балансна енергија или системски услуги, во сите временски рамки кои вклучуваат долгорочни пазари, пазари ден-однапред и пазари во тековниот ден;

135. **„Пазар на енергија на големо“** е секој пазар во договорна страна на Енергетската заедница или во држава членка на Европската Унија на кој се тргува со енергетски производи на големо;

136. **„Пазар на енергија“** е организиран начин на купување и продавање на енергија врз основа на понудата и побарувачката, со примена на услови и постапки пропишани со овој закон;

137. **„Пазарен план“** е збир на агрегирани физички распореди на дневно и месечно ниво од секоја балансна група за секој учесник на пазарот, кој го изработува операторот на пазар на електрична енергија;

138. **„Пазарно загушување“** е ситуација во која економскиот вишок за спојување ден однапред или во тековниот ден е ограничен со меѓузонски капацитет или ограничувања за распределба;

139. **„Паневропски ТСМ“** се услови, прописи и методологии кои се одобрени од ACER во согласност со правото на Европската Унија што операторот на електропреносниот систем и/или НЕМО се обврзани да ги применуваат согласно одредбите од овој закон;

140. **„Паметен мерен систем“** е дигитален електронски систем кој овозможува независно мерење на електричната енергија испорачана во мрежата, кој дава повеќе информации за потрошувачката и/или производството од конвенционалниот мерен уред и кој врши самостојно испраќање и прием на податоци наменети за информирање, надгледување и управување со приклучокот користејќи медиум за електронски комуникации;

141. **„Период за порамнување“** е најкраткиот временски период за кој се пресметува дебалансот на балансно одговорните страни;

142. **„РЕСИ“** е проект од интерес на Енергетската заедница неопходен за имплементирање на енергетската инфраструктура и кој е на листата на Енергетската заедница (Project of Energy Community Interest);

143. **„Писмено“** или **„Во писмена форма“** е секој запис што се состои од зборови или бројки што можат да се прочитаат, умножат и дополнително да се соопштат, вклучувајќи и електронски документ, чија содржина се чува во електронска форма и се пренесува со електронски средства, а особено текстуални или звучни, визуелни или аудиовизуелни записи;

144. **„Планирана размена“** е трансфер на електрична енергија закажан помеѓу географските области, за секоја пазарна временска единица и за дадена насока;

145. **„РМИ“** е проект од заемен интерес промовиран од Европската Унија во соработка со Република Северна Македонија во согласност со писмата за поддршка од владите на директно засегнатите земји или други необврзувачки договори, кој е на листата на проекти на Европската Унија (Project of Mutual Interest);

146. **„Поврзан електропреносен систем“** е систем од два или повеќе електропреносни и/или електродистрибутивни системи меѓусебно поврзани со еден или повеќе интерконективни водови;

147. **„Поврзани друштва“** се поврзани друштва во согласност со Законот за трговските друштва;

148. **„Помошна услуга за гас“** е услуга неопходна за функционирање на системот за пристап до преносните мрежи, дистрибутивните мрежи и/или складишни постројки вклучувајќи ги и услугите за балансирање, мешање и инјектирање на инертни гасови, не вклучувајќи постројки наменети исклучиво за задоволување на неговите потреби;

149. **„Помошна услуга за електрична енергија“** е услуга неопходна за функционирање на систем за пренос или дистрибуција, вклучувајќи ги и услугите за балансирање и системските услуги кои не се користат за регулација на фреквенција, но не вклучувајќи го и управувањето со загушувањата;

150. **„Постојан капацитет“** е капацитетот на природен гас што операторот на транспортниот систем му го гарантира на корисникот на системот во договорениот обем;

151. **„Потрошувач“** е купувач на големо или краен потрошувач на електрична енергија, гас или топлинска енергија;

152. **„Прекинлив капацитет“** е капацитетот за пренос на гас што може да биде прекинат од операторот на системот за пренос во согласност со условите предвидени во договорот за пренос;

153. **„Прекуграничен тек“** е физички тек на електрична енергија или гас на електропреносната мрежа или на системот за пренос на гас на договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија, којшто произлегува од влијанието на активностите на производителите, потрошувачите или операторите на складишта за електрична енергија или гас надвор од договорната страна или држава членка на Европската Унија, соодветно;

154. **„Пренос на гас“** е транспорт на гас преку системот за пренос на гас и управување со системот за пренос на гас заради испорака на гас на купувачите и не вклучува снабдување со гас;

155. **„Пренос на електрична енергија“** е пренесување на електрична енергија преку електропреносен систем и управување со електроенергетскиот систем заради испорака на електричната енергија и не вклучува снабдување со електрична енергија;

156. **„Прецизна информација“** е информација која упатува на збир од околности или настани кои постојат или се очекува да настанат или да се случат и е доволно детална за да овозможи донесување заклучок за влијанието на тие околности или настани врз големопродажните цени на енергетските производи;
157. **„Приближно реално време во контекст на паметни мерни системи“** е краток временски период, вообичаено искажано во минути, до периодот на порамнување на дебалансите на пазарот на електрична енергија;
158. **„Приоритетно диспечирање“** е диспечирање на електроцентралите според критериуми, кои се различни од економскиот редослед на понудите при што се дава приоритет во диспечирањето на производни постројки коишто користат одредени производни технологии;
159. **„Примарна социјална услуга“** е услуга поврзана со здравјето, основната социјална грижа, постапување во вонредни состојби, безбедноста, образованието или јавната администрација;
160. **„Пристап заснован на проток“** е метод за пресметување на капацитетот во кој размената на енергија помеѓу зоните на наддавање е ограничена од факторите за дистрибуција на пренос на моќност и достапните маржи на критичните мрежни елементи;
161. **„Пристап на трета страна“** е право на корисниците да имаат пристап до системот за пренос или дистрибуција на електрична енергија, гас или топлинска енергија, на објективен и недискриминаторен начин, според регулирани услови и според претходно објавени тарифи;
162. **„Приход од загушување“** се приходите добиени како резултат на распределбата на капацитетот;
163. **„Продуктовод“** е цевковод со соодветни уреди и постројки за транспорт на нафтени деривати или горива за транспорт;
164. **„Производство“** е производство на електрична енергија;
165. **„Производен објект“** е објект за производство на електрична и/или топлинска енергија поврзан на соодветна мрежа, со кој примарната енергија, вклучително и енергијата добиена од обновливи извори, се претвора во електрична или топлинска енергија;
166. **„Производител на електрична енергија“** е лице кое врши енергетска дејност - производство на електрична енергија и е регистрирано во трговскиот регистар во Република Северна Македонија, како и друго правно лице кое е регистрирано во регистарот на други правни лица во Република Северна Македонија и произведува електрична енергија;
167. **„Производна единица“** е единечна производна постројка во рамки на производен објект;
168. **„Процес на претквалификација“** е процес за потврдување на усогласеноста на давателот на балансниот капацитет со барањата поставени од операторите на електропреносните системи;
169. **„Ранлив потрошувач“** е домаќинство во кое живее лице на кое поради својата социјална состојба и/или здравствена состојба правото за користење на мрежата и/или снабдувањето со електрична енергија, гас или топлинска енергија му се дава под посебни услови;
170. **„Рано предупредување“** е обезбедување на конкретни, сериозни, веродостојни информации што укажуваат дека може да се случи настан, кој веројатно ќе резултира со значително влошување на состојбата со снабдувањето со електрична енергија и веројатно ќе доведе до електроенергетска криза;
171. **„Расположлив балансен капацитет“** е обем на балансна моќност што може да биде расположлива на операторот на електропреносниот систем од страна на производна единица за диспечирање или од оптоварувањето за диспечирање, во текот на диспечерскиот интервал;
172. **„Распределба на капацитет“** е распределба на преносен капацитет помеѓу зоните;

173. **„Регионални ТСМ“** се услови, прописи и методологии изработени и предложени за одобрување од страна на операторот на електропреносниот систем и/или НЕМО од одреден регион и одобрени од сите регулаторни тела од засегнатиот регион, ECRB или ACER согласно со овој закон;
174. **„Регион за пресметка на капацитети“** е географската област во која се применува заемно координирана пресметка на прекуграничните преносни капацитети и на која и припаѓа Република Северна Македонија;
175. **„Региони за работа на системот“** се региони кои вклучуваат оператори на преносни системи, зона на тргување, граници на зоната на тргување, региони на координирана пресметка на капацитети и регион за координација на нерасположливост на електроенергетски постројки и елементи;
176. **„Регионален координативен центар“** е регионално тело за координирање на активностите на операторите на електропреносните системи во соодветниот регион за работа на системот;
177. **„Регулаторен орган“** е самостојно и единствено регулаторно тело кое го регулира и контролира начинот на вршење на енергетските дејности од овој закон;
178. **„Регулиран период“** е период определен од Регулаторната комисија за енергетика за кој на вршител на регулирана енергетска дејност му се утврдува регулиран максимален приход односно регулирана максимална тарифа потребна за вршење на регулираните енергетски дејности;
179. **„Регулирана енергетска дејност“** е енергетска дејност која се врши согласно услови, начин и, ако е оправдано, согласно цени и тарифи пропишани, односно одобрени од Регулаторната комисија за енергетика, во согласност со обврската за јавна услуга од овој закон;
180. **„Редиспечирање“** е временна мерка на измени во шемата на производство и/или оптоварување на системот, во нагорна или надолна насока, што се активира од операторот на електропреносниот систем или од оператор на електродистрибутивен систем, со цел да се сменат физичките текови на енергија на системот и да се отстрани загушувањето или на друг начин да се овозможи безбедна работа на системот;
181. **„Резервна моќност“** е количината на резерви на моќност наменети за одржување на фреквенцијата, обновување на фреквенцијата или за замена, што треба да бидат достапни на операторот на електропреносниот систем;
182. **„Резервен капацитет“** е резерва на моќност за одржување на фреквенцијата или за повторно воспоставување на фреквенција што треба да му биде достапна на операторот на електропреносниот систем;
183. **„Сајбер безбедност“** е способност на мрежата и информациските системи, коишто се составен дел на системите за пренос и дистрибуција на енергија и на системите за управување со објектите за производство на електрична енергија да се одбранат, на дефинирано ниво на безбедност, од напади и инциденти коишто ја нарушуваат доверливоста, интегритетот, автентичноста и достапноста на податоците обработени во овие системи или на поврзаните услуги, кои се обезбедуваат или до кои се пристапува преку овие мрежи и системи;
184. **„Самодиспечирање“** е диспечирање со кое приоритетната листа на производство на електрична енергија и приоритетната листа на оптоварувања, како и диспечирањето на производните постројки и потрошувачи се одредува од операторите на тие постројки;
185. **„Сигурност во снабдувањето со електрична енергија или гас“** е способност на електроенергетскиот систем или системот за пренос на гас да го реализира снабдувањето на потрошувачите со електрична енергија или гас, со јасно утврдено ниво на карактеристики на системот и квалитет на услугата;
186. **„Систем за дистрибуција на гас“** е мрежа на нископритисни и среднопритисни гасоводи, друга опрема и постројки, како и оперативна резерва;

187. **„Систем за дистрибуција на топлинска енергија“** е енергетски систем за дистрибуција на топлинска енергија на определено подрачје или дел од подрачје на единица на локална самоуправа;

188. **„Систем за пренос на гас“** е гасоводен систем за пренос којшто е во сопственост и е управуван од страна на оператор на системот за пренос на гас и е сочинет од високопритисни гасоводи, оперативна резерва и друга опрема и постројки коишто претставуваат составен дел од системот за пренос на гас;

189. **„Системски услуги за гас“** се неопходни услуги за работа на системот за пренос или системот за дистрибуција на гас заради обезбедување на сигурно и доверливо работење и управување со системите, дефинирани во соодветните мрежни правила;

190. **„Системски услуги за електрична енергија“** се услуги коишто се неопходни за сигурна и стабилна работа на електропреносниот систем, како што се: оперативна резерва за регулација на фреквенција и моќност на размена, регулација на напон, способност за самостојно пуштање во погон и друго;

191. **„Системски услуги кои не се користат за регулација на фреквенција“** (анг. non-frequency ancillary service) е услуга што ја користи оператор на електропреносниот систем или оператор на електродистрибутивен систем за стабилна контрола на напонот, брзо вбригување на реактивна струја, инерција за локална мрежа, стабилност, струја на куса врска, способност за самостојно пуштање во погон и способност за работа во островски режим која се однесува на операторот на електропреносниот систем;

192. **„Складирање на електрична енергија“** е одложување на конечната употреба на електричната енергија до моментот кој следи по моментот кога е произведена, односно претворањето на електричната енергија во друг вид енергија, која се складира во складиште за електрична енергија кое може да биде приклучено на електропреносна или електродистрибутивна мрежа, заради нејзино подоцнежнo повторно претворање во електрична енергија или користење како друг енергетски носител;

193. **„Складиште за гас“** е објект односно постројка кој овозможува складирање на гас и е во сопственост и/или е управуван од правно лице кое стопанисува со гас, вклучувајќи го делот од постројките за течен природен гас што се користи за складирање, во кој не е опфатен делот што се користи за производство и капацитетите резервирани од операторот на системот за пренос на гас кои се користат исклучиво за задоволување на неговите потреби;

194. **„Складиште за електрична енергија“** е постројка (систем) или објект кој овозможува складирање на енергија во електроенергетскиот систем преку полнење од електропреносната или електродистрибутивната мрежа или директно од електроцентрала и нејзино подоцнежнo користење како електрична енергија или како друг енергетски носител;

195. **„Снабдување со електрична енергија и гас“** е продажба, вклучително и препродажба на електрична енергија и гас на купувачите;

196. **„Снабдувач со гас во краен случај“** е снабдувач на гас кој обезбедува јавна услуга на снабдување со гас на потрошувачите во ограничен временски период и во случаите утврдени со овој закон;

197. **„Снабдувач со електрична енергија во краен случај“** е снабдувач на електрична енергија назначен согласно одредбите од овој закон, кој обезбедува јавна услуга снабдување со електрична енергија на потрошувачите, освен малите потрошувачи и домаќинствата, во ограничен временски период и во случаите утврдени со овој закон;

198. **„Снабдувач со енергија“** е носител на лиценца кој ги снабдува потрошувачите со енергија и кој може да врши трговија со енергија;

199. **„Спарени налози“** се сите нарачки за купување и продавање усогласени со алгоритмот за спојување на цени или алгоритам за усогласување на континуирана трговија;

200. **„Спарување“** е режим на тргување преку кој налозите за продажба се доделуваат на соодветни налози за купување за да се обезбеди максимизирање на економскиот вишок за единечно

спојување во претстојниот ден или во текот на денот;

201. **„Специфичен производ за балансирање“** е производ за балансирање различен од стандарден производ за балансирање;

202. **„Спојување во тековниот ден на единствениот пазар на електрична енергија“** е континуиран процес во кој собраните нарачки се усогласуваат и меѓузонскиот капацитет се распределува истовремено за различни зони за наддавање на пазарот на електрична енергија во тековниот ден;

203. **„Спојување ден однапред на единствениот пазар на електрична енергија“** е определување на цената на електричната енергија и воспоставување на имплицитен механизам за доделување на прекугранични капацитети за пренос на електрична енергија во зоните за наддавање, со истовремено спарување на налозите за тргување добиени ден однапред од секоја зона за наддавање, почитувајќи ги интерконективните преносни капацитети меѓу зоните и ограничувањата за нивната распределба помеѓу зоните за наддавање;

204. **„Спојување на пазари“** е интегрирање во единствен пазар на електрична енергија ден- однапред и/или во тековен ден во Република Северна Македонија со еден или повеќе пазари на електрична енергија од соседните држави или регионот, преку механизам на ценовно спојување и имплицитно доделување на прекугранични капацитети за пренос на електрична енергија;

205. **„Случаен испад“** е идентификувана и можна или веќе настаната грешка на елемент, вклучувајќи ги не само елементите на системот за пренос, туку и на значајните корисници на мрежата и елементите на дистрибутивната мрежа, доколку се релевантни за оперативната безбедност на системот за пренос;

206. **„Стандарден производ за балансирање“** е хармонизиран производ за балансирање дефиниран од сите оператори на електропреносниот систем за размена на услуги за балансирање;

207. **„Станица за полнење“** е уред за полнење на едно електрично возило во дадено време или замена на батерија на електрично возило;

208. **„Стратешка резерва“** е механизам кој го користи операторот на електропреносниот систем за обезбедување на моќност, при што обезбедената моќност не се нуди на пазарот на електрична енергија, а се користи само ако учесниците на пазарот не понудиле количини на електрична енергија доволни да се задоволи краткорочната побарувачка;

209. **„Структурно загушување“** е загушување во електропреносниот систем кое е предвидливо, може недвосмислено да се утврди, географски е стабилно со текот на времето и често се повторува при нормални работни услови на електропреносниот систем;

210. **„Сценарио“** е предвидената состојба на електроенергетскиот систем во даден период;

211. **„Тарифа“** е цена на услугата што ја обезбедуваат вршителите на регулирани енергетски дејности за пренос, организирање и управување на пазарот и дистрибуција на електрична енергија или гас, формирана според прописите за формирање на цени и тарифни системи на Регулаторната комисија за енергетика, согласно со овој закон;

212. **„Тарифен систем“** е пропис со кој се определуваат елементите за формирање на тарифите за одделни регулирани енергетски услуги, како и за определување на елементите за пресметка на продажните цени за електрична енергија од страна на универзалниот снабдувач и снабдувачот во краен случај и за продажната цена за гас од страна на снабдувачот со гас со обврска за јавна услуга;

213. **„Транзит на енергија“** е пренос, односно транспорт на енергија што се врши преку територијата на Република Северна Македонија, која е со потекло од друга држава и е наменета или за таа друга држава или за трета држава;

214. **„Трансакција“** е склучен договор за купување или продажба на определени количини на моќност, електрична енергија и системски услуги во одреден временски период меѓу учесниците на пазарот;

215. **„Трговец“** е лице кое купува енергија заради натамошна продажба;
216. **„Трговија со електрична енергија“** е еден или повеќе спарени налози;
217. **„Трговија на компримиран гас, течен гас и водород“** е набавка и/или продажба на компримиран гас, течен гас и/или водород на трговци и потрошувачи во Република Северна Македонија и друга држава;
218. **„ТСМ“** се паневропски, регионални или национални услови, прописи и методологии применети или развиени од операторот на електропреносниот систем и/или НЕМО и одобрени од Регулаторна комисија за енергетика, ECRB или ACER, уредени со овој закон и подзаконските акти донесени врз основа на овој закон (Terms and conditions or methodologies).
219. **„Универзална услуга за снабдување со електрична енергија“** е право на сите домаќинства и мали потрошувачи да се снабдуваат со електрична енергија со утврден квалитет по разумни, јасно споредливи, транспарентни и недискриминаторни цени;
220. **„Управување преку побарувачка“** е промена во побарувачката на електрична енергија односно гас од страна на крајните потрошувачи во однос на нивната вообичаена или тековна шема на побарувачка како одговор на пазарните сигнали, вклучително и како одговор на временските променливи цени на електрична енергија односно гас или стимулативните плаќања, или како одговор на прифаќањето на понудата на крајниот потрошувач да ја намали или да ја зголеми потрошувачката на електрична енергија односно гас, независно или преку агрегација;
221. **„Услуга на флексибилност“** е секоја системска услуга која ја зголемува способноста на операторот на електропреносниот или електродистрибутивниот систем да го одржи системот во состојба на оперативна рамнотежа, во услови на променливост и нестабилност на обновливите извори на енергија;
222. **„Услуги за балансирање“** е закупена резервна моќност и активирана електрична енергија, кои операторот на електропреносниот систем ги користи за да се изврши балансирање на системот;
223. **„Учесник на пазарот“** е лице кое купува и/или продава, директно или преку посредник, електрична енергија или гас на еден или повеќе пазари, вклучително и пазари на балансна енергија и системски услуги, кое произведува електрична енергија или гас, кое тргува или снабдува со електрична енергија или гас или кое троши електрична енергија или гас за свои потреби, кое е ангажирано во агрегација или кое нуди услуги на складирање на енергија или гас или управување преку побарувачката или кое е оператор на услуги за одговор на побарувачката или складирање енергија, вклучително и преку поставување налози за тргување;
224. **„Физичко загушување“** е каква било состојба во мрежата кога предвидените или реализираните текови на моќност ги надминуваат термичките ограничувања на елементите од мрежата и напонската стабилност или границите на аголната стабилност на електроенергетскиот систем;
225. **„Физички распоред“** е документ доставен до операторот на пазарот на електрична енергија и операторот на електропреносниот систем од страна на балансно одговорната страна со дефиниран часовен распоред на производството, потрошувачката и размената на електрична енергија, вклучувајќи ги и прекуграничните трансакции за одреден ден, во согласност со билатералните договори помеѓу учесниците на пазарот;
226. **„Финална потрошувачка на енергија“** е вкупната потрошувачка на енергија во енергетскиот сектор од страна на сите потрошувачи (домаќинствата, индустријата, земјоделството, транспортот и др.);
227. **„Флексибилност во електроенергетскиот систем“** е способност на системот да се справи со непредвидливоста и нестабилноста во понудата или побарувачката на електрична енергија во различни временски рамки со користење на ценовно ефикасни сред-

ства;

228. **„Функција на оператор на пазарно спојување“** е спарување на налозите за тргување од пазарите ден однапред и во тековниот ден од различни зони за надавање и истовремено распоредување (алоцирање) на меѓузонските капацитети;

229. **„Хоризонтално интегрирано друштво за гас“** е друштво за гас кое врши најмалку една од дејностите производство, пренос, дистрибуција, снабдување или трговија со гас, или работи со постројки за складирање на гас и/или втечен гас и врши друга дејност којашто не е поврзана со гас;

230. **„Хоризонтално интегрирано друштво за електрична енергија“** е друштво за електрична енергија кое врши најмалку една од дејностите производство, пренос, дистрибуција, или снабдување со електрична енергија и врши друга дејност која не е поврзана со електрична енергија;

231. **„Целосно интегрирани мрежни компоненти“** се мрежни компоненти, вклучително и капацитети за складирање на енергија, кои се интегрирани во системот за пренос или дистрибуција на електрична енергија и кои се користат со единствена цел да се обезбеди сигурно и доверливо функционирање на соодветниот систем, а не за балансирање или управување со загушувањата;

232. **„Цена на порамнување за баланското отстапување (дебаланс)“** е цена што може да биде позитивна, еднаква на нула или негативна во секој период на пресметување на отстапувањето за баланското отстапување (дебаланс) во која било насока и

233. **„Централна договорна страна“** е субјект или субјекти кои имаат задача да склучуваат договори со учесниците на пазарот, да ги обновуваат договорите што произлегуваат од постапките на спојување и организирање на преносот на нето-позиции што произлегуваат од доделувањето на капацитетите кај други централни договорни страни или агентите за испорака.

Енергетски дејности

Член 4

(1) Енергетски дејности се:

1. пренос на електрична енергија;
2. организирање и управување со пазарот на електрична енергија со билатерални договори;
3. дистрибуција на електрична енергија;
4. пренос на гас;
5. организирање и управување со пазарот на гас;
6. дистрибуција на гас;
7. регулирано производство на топлинска енергија;
8. дистрибуција на топлинска енергија;
9. снабдување со топлинска енергија;
10. управување со организиран пазар на електрична енергија;
11. производство на електрична енергија;
12. производство на топлинска енергија;
13. комбинирано производство на електрична и топлинска енергија;
14. складирање на електрична енергија;
15. складирање на гас;
16. снабдување со електрична енергија;
17. трговија со електрична енергија;
18. снабдување со гас;
19. трговија со гас;
20. производство на биометан;

21. производство на водород;
22. преработка на сурова нафта и производство на нафтени деривати;
23. производство на биогорива;
24. производство на горива за транспорт со намешување на нафтени деривати и биогорива;
25. полнење и продажба на садови под притисок со течен нафтен гас;
26. трговија на компримиран гас, течен гас и водород;
27. транспорт на сурова нафта преку нафтовод;
28. транспорт на нафтени деривати преку продуктовод и
29. трговија на големо со сурова нафта, нафтени деривати, биогорива и горива за транспорт.

(2) Дејностите од ставот (1) на овој член, се вршат согласно со овој закон, други закони и прописи, како и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон и условите за вршење на дејноста определени во издадената лиценца за вршење на соодветната енергетска дејност.

(3) Дејностите од ставот (1) на овој член, може да ги вршат домашни и странски лица врз основа на лиценца за вршење на соодветната енергетска дејност издадена од Регулаторната комисија за енергетика или на друг начин утврден со овој закон.

(4) Вршителите на енергетските дејности од ставот (1) точки од 1 до 10 на овој член, имаат обврска за обезбедување на јавна услуга при вршењето на дејноста на начин и под услови утврдени со овој закон (во натамошниот текст: регулирани енергетски дејности).

Одвоено сметководство

Член 5

(1) Заради оневозможување на дискриминаторно однесување, вкрстено субвенционирање и нарушување на конкуренцијата, во случаите кога едно друштво, независно од неговата сопственост и правна форма, врши една или повеќе регулирани енергетски дејности или врши една или повеќе регулирани енергетски дејности и друга енергетска дејност или друга дејност или врши една или повеќе нерегулирани енергетски дејности и друга дејност, должно е да:

1. води одвоено сметководство за секоја поединечна регулирана енергетска дејност што ја врши;
2. води одвоено сметководство за нерегулираните енергетски дејности и другите дејности што ги врши и
3. изготвува посебни финансиски извештаи за енергетската дејност за чие вршење е должен да обезбеди јавна услуга, ако во согласност со овој закон му е доделен надоместок за вршење на услуга од општ економски интерес согласно прописите за државна помош.

(2) Друштвото од ставот (1) на овој член, е должно во своето седиште да чува копија од документите од ставот (1) на овој член и да ги направи достапни за увид на Регулаторната комисија за енергетика.

(3) Покрај обврските од ставовите (1) и (2) на овој член, друштвото кое врши регулирана енергетска дејност е должно да изготви ревидирани годишни финансиски извештаи за секоја регулирана енергетска дејност одделно, да ги достави до Регулаторната комисија за енергетика и да ги објави на својата веб - страница. За нерегулираните енергетски и други дејности, финансискиот извештај што се доставува до Регулаторната комисија за енергетика може да биде во консолидирана форма. Финансиските извештаи се изготвуваат во согласност со прописите за финансиско известување и ревизија.

(4) Регулаторната комисија за енергетика на друштвата кои вршат регулирани енергетски дејности може да им пропише обврска да водат, објавуваат и поднесуваат други извештаи, сметки и евиденции и да ја пропише нивната форма и содржина.

(5) Носителите на лиценци за вршење енергетски дејности се должни во годишната сметка доставена до Централниот регистар на Република Северна Македонија одделно по шифра на дејност да го прикажат приходот од секоја енергетска дејност за која поседуваат лиценца.

Пазарно засновани цени на снабдување

Член 6

(1) Снабдувачите со електрична енергија самостојно ја определуваат цената по која ги снабдуваат потрошувачите со електрична енергија.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, Владата на предлог на Министерството, а по претходно добиено мислење од министерството надлежно за работите од областа на социјалната заштита, може да донесе одлука со која го задолжува универзалниот снабдувач да ги снабдува домаќинствата, кои спаѓаат во категоријата на ранливи потрошувачи и домаќинствата што се погодени од енергетска сиромаштија, по цени кои се пониски од цените определени со примена на прописите и методологиите од член 61 став (1) точка 4 од овој закон.

(3) Министерството, во соработка со министерството надлежно за работите од областа на социјалната заштита, донесува Методологија за мерење на нивото на енергетска сиромаштија во Република Северна Македонија.

(4) При донесување на одлуката од ставот (2) на овој член, се зема предвид:

1. да не се надминат барањата за обезбедување на општиот економски интерес;

2. цените да бидат јасно определени, транспарентни, недискриминаторни и да се лесно проверливи, при што проверката на цените ја врши Регулаторната комисија за енергетика;

3. гарантирањето на еднаков пристап на вршителите на енергетските дејности од договорните страни на Енергетската заедница и државите членки на Европската Унија до потрошувачите во Република Северна Македонија;

4. примената на цените да биде временски ограничена и соодветна на потребите на корисниците;

5. на дискриминаторен начин да не се создаваат дополнителни трошоци за учесниците на пазарот и

6. резултатите добиени од применетата Методологија за мерење на нивото на енергетска сиромаштија во Република Северна Македонија.

(5) Заради заштита на општиот економски интерес, за потребите на периодот на транзиција, во кој треба да се воспостави ефективна конкуренција за договорите за снабдување со електрична енергија помеѓу снабдувачите, и да се постигне целосно ефективно пазарно засновано малопродажно одредување на цените на електричната енергија, Владата може да донесе одлука и домаќинствата кои не спаѓаат во категоријата на ранливи потрошувачи и малите потрошувачи кои согласно Законот за трговските друштва спаѓаат во категоријата на микро трговци, да бидат снабдувани од универзалниот снабдувач или друг снабдувач по цени кои се пониски од цените определени со примена на прописите и методологиите од членот 61 став (1) точка 4 од овој закон.

(6) При носење на одлуката од ставот (5) на овој член, треба да се земат предвид условите од ставот (4) на овој член, при што цените треба да:

1. се формираат врз основа на методологија изработена од Регулаторна комисија за енергетика, со која се обезбедува недискриминаторен третман за сите снабдувачи;

2. се формирани над цената на чинење на електричната енергија на пазарот на електрична енергија со цел да се овозможи делотворна конкуренција;

3. не предизвикаат негативно влијание на пазарот на електрична енергија на големо;
4. обезбедуваат сите корисници на цените да имаат можност да изберат конкурентна пазарна понуда и квартално да бидат информирани за понудите и можностите за заштеда на конкурентниот пазар на електрична енергија на мало, особено за договори за снабдување со електрична енергија со динамична цена и за користење на пазарно засновани понуди, како и за можноста за користење на паметни мерни уреди и техничка помош за нивно инсталирање и
5. не доведуваат до вкрстено субвенционирање помеѓу потрошувачите коишто се снабдуваат по пазарни цени и потрошувачите што се снабдуваат по цени определени согласно ставот (2) на овој член.
- (7) Одлуката од ставот (5) на овој член, содржи мерки за постигнување на ефикасна конкуренција на пазарот на електрична енергија на мало и начин на оценување на напредокот постигнат со примената на мерките.
- (8) Корисниците определени со одлуката од ставовите (2) и (5) на овој член, а кои не се опфатени со одлуката од член 186 став (2) од овој закон, се информираат за можноста за инсталирање на паметни мерни уреди при што им се обезбедува потребната техничка помош од операторот на соодветниот електроенергетски систем, а трошоците за инсталирање на паметните мерни уреди не смеат да бидат повисоки од трошоците определени во членот 188 став (3) од овој закон.
- (9) Владата во случаите од ставовите (2) и (5) на овој член по претходно добиено мислење од Регулаторната комисија за енергетика и од Комисијата за заштита на конкуренцијата, на универзалниот снабдувач и друг снабдувач може да им додели надоместок за вршење на услуга од општ економски интерес во износ кој не ги надминува трошоците за обезбедување на услугата, доколку со цената формирана согласно членот 61 став (4) од овој закон, не можат да се надоместат трошоците за обезбедување на услугата.
- (10) Владата за мерките содржани во одлуките од ставовите (2) и (5) на овој член го известува Секретаријатот на Енергетската заедница, во рок од еден месец од донесувањето на одлуката, при што во известувањето ги наведува причините за донесување на одлуката и влијанието на мерките врз конкуренцијата на пазарот на електрична енергија, начинот на утврдување на цените, времетраењето на мерките, опфатот на потрошувачите и бројот на потрошувачи од категоријата домаќинства на кои се применуваат мерките.
- (11) Доколку Владата одлучи да примени универзално снабдување од ставот (5) на овој член, за усогласеноста со условите од ставот (6) на овој член, вклучително и за влијанието на регулираните цени врз финансиската состојба на снабдувачот поднесува извештај до Секретаријатот на Енергетската заедница.

Јавна услуга

Член 7

- (1) Владата на предлог на Министерството или единиците на локалната самоуправа и по претходно добиено мислење од Регулаторната комисија за енергетика и мислење или решение од Комисијата за заштита на конкуренцијата, може да донесе одлука, со која на вршител на нерегулирана енергетска дејност, му наметнува обврска да обезбедува јавна услуга во определен временски период.
- (2) Целта на јавната услуга е да се обезбеди:
 1. сигурност, вклучувајќи ја и сигурноста во снабдувањето;
 2. редовност, квалитет и цена на снабдувањето;
 3. ефикасно и економично користење на природните ресурси наменети за производство на енергија;
 4. унапредување на енергетската ефикасност;

5. поголемо искористување на енергијата од обновливи извори или
6. заштита на животната средина и ублажување на климатските промени.
- (3) Во одлуката од ставот (1) на овој член, обврската за јавна услуга мора да биде јасно утврдена, недискриминаторна, да може лесно да се потврди и да ја гарантира еднаквоста на пристапот на потрошувачите до јавната услуга, да не ја нарушува конкуренцијата на пазарот во Република Северна Македонија, во регионот и во Европската Унија, освен во мера што е неопходна за остварување на општиот економски интерес, како и да се утврдат финансиските, техничките и кадровските услови кои треба да ги исполни вршителот на нерегулираната енергетска дејност на кој му се наметнува обврската за јавна услуга.
- (4) Ако целта на наметнување на обврска за обезбедување јавна услуга се однесува на цената на снабдувањето, при донесувањето на одлуката од ставот (1) на овој член, треба да се имаат предвид барањата од членот 6 став (4) од овој закон.
- (5) Министерството веднаш го известува Секретаријатот на Енергетската заедница за донесената одлука од ставот (1) на овој член, како и за можните влијанија врз функционирањето на пазарот на електрична енергија или гас, и на секои две години го известува за потребата од продолжување на обврската за обезбедување на јавна услуга.
- (6) На вршителот на енергетска дејност на кој со одлуката од ставот (1) на овој член, му е наметната обврска за обезбедување на јавна услуга, му се доделува надоместок за вршење на услуга од општ економски интерес на транспарентен и недискриминаторен начин согласно прописите за државна помош, со кој на вршителот на енергетската дејност ќе му се надоместат загубите, земајќи го предвид мислењето или решението на Комисијата за заштита на конкуренција.
- (7) Регулаторната комисија за енергетика во лиценцата за вршење на енергетската дејност на вршителот на нерегулирана енергетска дејност од ставот (1) на овој член ги наведува условите и начинот за исполнување на обврската за обезбедување на јавна услуга утврдени во одлуката од ставот (1) на овој член, а особено обемот и содржината на јавната услуга, подрачјето на кое се обезбедува јавната услуга, како и времетраењето и неопходниот квалитет на услугата при исполнување на обврската за јавна услуга.
- (8) Регулаторната комисија за енергетика најмалку еднаш годишно објавува извештај за споредба на цените по кои се обезбедува јавната услуга и цените на соодветниот пазар на енергија и го доставува до Комисијата за заштита на конкуренција и Советот за заштита на потрошувачи. Во извештајот е содржана оцената на влијанијата од исполнувањето на обврската за обезбедување на јавната услуга врз конкуренцијата на соодветниот пазар на енергија.

Универзална услуга

Член 8

- (1) Заради остварување на правото на домаќинствата и малите потрошувачи на универзална услуга во снабдувањето со електрична енергија (во натамошниот текст: универзална услуга), Владата избира снабдувач со електрична енергија кој обезбедува универзална услуга (во натамошниот текст: универзален снабдувач).
- (2) Универзалниот снабдувач се избира за период од пет години.
- (3) Најмалку девет месеци пред истекот на периодот за кој е избран или назначен универзалниот снабдувач, Регулаторната комисија за енергетика до Министерството доставува изготвена анализа за состојбата на пазарот на електрична енергија, во која меѓу другото, се зема предвид повратот на трошоците врз основа на кој ги предлага:
1. критериумите за утврдување на способност за избор на најповолен квалификуван понудувач и
 2. критериумот за избор на универзален снабдувач.

(4) Владата, на предлог на Министерството и земајќи ја предвид анализата од ставот (3) на овој член, донесува одлука за спроведување на постапка за избор на универзален снабдувач. Во постапката соодветно се применуваат прописите со кои се уредува обезбедување на јавната услуга.

(5) Во одлуката од ставот (4) на овој член, се утврдуваат:

1. критериумите од ставот (3) на овој член и
2. рокот за донесување на одлука за избор на најповолен понудувач или за поништување на постапката.

(6) Во постапката за избор на универзален снабдувач, понуди може да достават носители на лиценца за снабдување со електрична енергија издадена од Регулаторната комисија за енергетика или кои се запишани во регистарот на странски лица кој го води Регулаторната комисија за енергетика што можат да вршат енергетска дејност во Република Северна Македонија.

(7) Во случај кога по спроведување на постапката не се избере универзален снабдувач, Владата во рок од 30 дена од денот на конечност на одлуката за поништување на постапката, започнува нова постапка за избор на универзален снабдувач.

(8) Доколку втората постапка не успее, Владата, на предлог на Министерството и по добиено мислење од Регулаторната комисија за енергетика, донесува одлука за назначување на универзален снабдувач.

(9) Избраниот, односно назначениот универзален снабдувач е истовремено и снабдувач во краен случај.

(10) При снабдувањето на потрошувачите од ставот (1) на овој член, универзалниот снабдувач е должен да обезбеди соодветен квалитет во снабдувањето и да примени разумни, јасни, лесно споредливи, транспарентни и недискриминаторни цени за електрична енергија формирани со прописот донесен согласно членот 61 став (1) точка 4 од овој закон.

(11) Покрај обврските од ставот (10) на овој член, универзалниот снабдувач е должен да:

1. врши снабдување на ранливите потрошувачи и потрошувачите во оддалечените подрачја, во согласност со мерките содржани во програмата од член 10 став (4) од овој закон;
2. ги информира потрошувачите и ги објавува на својата веб-страница правата и условите под кои потрошувачите можат да бидат снабдувани од универзалниот снабдувач, цените за снабдување со електрична енергија и постапката за остварување на правото на промена на снабдувачот;
3. ги известува потрошувачите за промената на условите за снабдување и цената на електричната енергија и
4. спроведува постапки за набавка на електрична енергија во согласност со правилата за набавка на електрична енергија за универзалниот снабдувач донесени од Регулаторната комисија за енергетика.

(12) Регулаторната комисија за енергетика, на секои две години, врши анализа на цените за електрична енергија по кои универзалниот снабдувач ги снабдува домаќинствата и малите потрошувачи. Регулаторната комисија за енергетика го доставува извештајот од анализата до Комисијата за заштита на конкуренција, Советот за заштита на потрошувачи и Секретаријатот на Енергетската заедница.

(13) Потрошувачите од ставот (11) точка 1 на овој член покрај од универзалниот снабдувач можат да се снабдуваат со електрична енергија и од друг снабдувач.

Снабдување во краен случај

Член 9

(1) Заради обезбедување на правото на потрошувачите на сигурно, редовно и квалитетно снабдување со електрична енергија и гас по цени определени согласно со прописите и методологиите од членот 61 став (1) точка 4 од овој закон, Владата, под услови, начин и постапка утврдени со овој закон, избира:

1. снабдувач во краен случај со гас согласно член 232 од овој закон и
2. снабдувач во краен случај со електрична енергија согласно член 8 од овој закон.

(2) Снабдувачот во краен случај со електрична енергија или снабдувачот во краен случај со гас е должен да врши снабдување на потрошувачите кои останале без снабдувач во случај кога:

1. претходниот снабдувач прекинал со исполнувањето на своите обврски за снабдување во рамки на постојните договори за снабдување со електрична енергија или гас;
2. претходниот снабдувач не е во можност да врши снабдување поради тоа што врз него е поведена стечајна постапка со лично управување или по барање на доверител или е поведена постапка за ликвидација;
3. потрошувачот не склучил нов договор за снабдување со електрична енергија или гас по престанувањето или истекувањето на постојниот договор за снабдување;
4. лиценцата на претходниот снабдувач е суспендирана, трајно одземена или престанала да важи или
5. претходниот снабдувач е суспендиран или му престанал договорот за учество на пазарот на електрична енергија или на пазарот на гас.

(3) Во случаите од ставот (2) на овој член, ако потрошувач на електрична енергија е домаќинство или мал потрошувач може да побара да биде снабдуван од универзалниот снабдувач.

(4) Потрошувач на електрична енергија кој е приклучен на електропреносниот систем и е учесник на пазарот на електрична енергија на големо нема право да биде снабдуван од снабдувач во краен случај, освен ако потрошувачот има обврска за обезбедување на услуга од јавен интерес.

(5) Снабдувачот со електрична енергија кој не е во можност да врши снабдување поради случаите од ставот (2) точките 1 и 2 на овој член, е должен во рок утврден со соодветните правила за снабдување да го извести снабдувачот во краен случај, своите потрошувачи, Регулаторната комисија за енергетика, како и операторите на системите за пренос и дистрибуција на електрична енергија или гас за денот кога прекинува со снабдувањето.

(6) Кога снабдувачот не е во можност да врши снабдување поради случаите наведени во ставот (2) точка 4 на овој член, Регулаторната комисија за енергетика објавува известување на својата веб-страница:

1. најмалку 15 дена пред денот на влегување во сила на одлуката за престанување на важење на лиценцата или
2. најмалку три дена пред денот на влегување во сила на одлуката за суспендирање или трајно одземање на лиценцата.

(7) Снабдувачот со електрична енергија кој не склучил нов договор за снабдување по престанување на постојниот договор за снабдување поради случајот од ставот (2) точка 5 на овој член, е должен во рок утврден со соодветните правила за снабдување да го извести снабдувачот во краен случај, како и операторите на системите за пренос и дистрибуција на електрична енергија или гас за денот и часот кога прекинува со снабдувањето со електрична енергија, односно гас.

(8) Договорот за снабдување во краен случај со електрична енергија, односно со гас се смета за склучен на денот кога условите за остварување на правото на снабдување во краен случај од ставот (2) на овој член, се исполнети.

(9) Снабдувањето во краен случај започнува со денот на престанување на снабдувањето од страна на претходниот снабдувач.

(10) Снабдувањето со електрична енергија, односно гас во краен случај не може да трае подолго од 90 дена.

(11) Снабдувачот во краен случај продава електрична енергија, односно гас по цени формирани согласно со прописот од членот 61 став (1) точки 4 и 5 од овој закон, кои ги објавува на својата веб-страница и ги ажурира најмалку еднаш месечно.

(12) Снабдувачот во краен случај има право да бара инструмент за обезбедување на плаќање. Ако потрошувачот на барање од снабдувачот во краен случај не достави инструмент за обезбедување на плаќање, снабдувачот во краен случај има право еднострано и без последици да го раскине договорот.

(13) Ако потрошувачот кој се снабдува преку снабдувач во краен случај не склучи договор за снабдување со нов снабдувач со електрична енергија или гас во рокот утврден во ставот (10) на овој член, операторот на системот за пренос или дистрибуција на електрична енергија или гас е должен да го прекине снабдувањето на засегнатиот потрошувач.

(14) Снабдувачот во краен случај најмалку еднаш годишно, на својата веб-страница објавува информации за:

1. бројот на потрошувачи кои ги снабдува;
2. вкупната количина на испорачана електрична енергија или гас и трошоците за балансирање;
3. просечниот период на снабдување и
4. цените и начините на набавка на електрична енергија или гас.

(15) Операторот на системот за пренос или дистрибуција на електрична енергија или гас доставува информација до снабдувачот во краен случај за потрошувачите кои започнале со снабдување во краен случај во рок од пет дена од денот на известувањето од ставовите (5) и (6) на овој член.

Заштита на ранливи потрошувачи

Член 10

(1) Ранлив потрошувач на енергија е потрошувач од категоријата домаќинство:

1. коешто е во состојба на енергетска сиромаштија, поради недостапност до основните енергетски услуги, кои обезбедуваат прифатливи стандарди за живеење и за здравјето, вклучувајќи соодветно греење, топла вода, ладење, осветлување и енергија за напојување на апаратите во домаќинството, неможност за примена на мерки за енергетска ефикасност поради ниските приходи, или високиот удел на трошокот за енергија во вкупниот приход на домаќинството;

2. коешто е во оддалечено подрачје;

3. во коешто живее лице чија здравствена состојба се одржува со помош на уреди кои трошат енергија, кое е неподвижно или тешко подвижно, користи право на надоместок заради попреченост или е корисник на право на социјална сигурност за старите лица, определено согласно закон;

4. кое што е корисник на право на гарантирана минимална помош или

5. во кое единствен приход е од корисник на пензија, чиј износ е понизок од износот на просечната пензија согласно со закон.

(2) Бројот на ранливи потрошувачи се определува врз основа на критериумите од ставот (1) на овој член. Определениот број на ранливи потрошувачи се зема предвид при утврдување на мерките за намалување на енергетската сиромаштија во Интегрираниот национален план за енергија и клима.

(3) Заштитата на ранливите потрошувачи се обезбедува преку финансиски и нефинансиски мерки кои се определуваат и доделуваат согласно овој или друг закон, при што:

1. финансиските мерки се состојат од доделување на директен надоместок надвор од цената на снабдување за обезбедување на минималните потреби од енергија заради:

1.1. загревање на домот или

1.2. покривање на дел од трошокот за енергија во одделни периоди од годината или

1.3. замена на постојните и набавка на нови енергетско ефикасни уреди и опрема наменети за осветлување, греење, ладење и обезбедување на санитарна топла вода или

1.4. набавка на производи и услуги за подобрување на енергетските карактеристики на зградите или

1.5. приклучување на енергетски мрежи;

2. нефинансиски мерки се состојат од:

2.1. овозможување пристап на уредите на ранливиот потрошувач на енергетски мрежи потребни за задоволување на минималните потреби од енергија, вклучително и забрана за исклучување на ранливиот потрошувач од соодветната енергетска мрежа во согласност со правилата за снабдување и

2.2. обезбедување совети и информации на потрошувачите за постапките и трошоците за пристап до енергетските мрежи.

(4) Владата до 31 декември во тековната година, на предлог на Министерството, по претходно добиено мислење од Регулаторната комисија за енергетика донесува годишна програма за заштита на ранливи потрошувачи на енергија за наредната година. Програмата ја изработува Министерството во соработка со министерството надлежно за работите од областа на социјалната заштита и со неа меѓу другото, се утврдуваат:

1. потрошувачите кои спаѓаат во категорија на ранливи потрошувачи, вклучително и прецизно определување на состојбата на енергетска сиромаштија согласно со Методологијата од член 6 став (3) од овој закон;

2. мерките што треба да се преземат за заштита на ранливите потрошувачи на енергија, вклучувајќи субвенции за потрошувачка на енергија наменети за домаќинствата кои не се предвидени со програмата за субвенционирање на потрошувачката на енергија согласно прописите за социјална заштита;

3. мерките за заштеда на енергијата и подобрување на енергетската ефикасност;

4. начинот на спроведување на мерките и надлежните органи одговорни за нивно спроведување;

5. мерките што ги преземаат операторите на системите за дистрибуција на енергија;

6. мерките што треба да ги презема снабдувачот со обврска за обезбедување на јавна услуга, односно универзална услуга во снабдувањето со енергија и

7. потребните средства и извори за финансирање.

(5) Мерките од програмата од ставот (4) на овој член, не смеат да ја нарушат конкуренцијата и да го попречат ефикасното функционирање на пазарите на електрична енергија, гас и топлинска енергија и не смеат да доведат до вкрстено субвенционирање помеѓу одредени категории потрошувачи.

(6) Владата на секои две години го известува Секретаријатот на Енергетската заедница за спроведувањето на мерките од програмата од ставот (4) на овој член.

(7) Во правилата со кои се уредуваат дистрибуција на енергија, снабдување со енергија и постапување по приговори кои ги донесува или одобрува Регулаторната комисија за енергетика, се утврдуваат посебни мерки и постапки за заштита и унапредување на правата на ранливите потрошувачи во однос на приклучувањето на објектот на ранливиот потрошувач на енергетски мрежи, условите во договорите за снабдување и постапувањето по приговорите.

(8) Народниот правобранител на Република Северна Македонија ги штити правата и интересите на ранливите потрошувачи односно потрошувачите на електрична енергија, гас и топлинска енергија на начин и во постапка утврдена со закон.

ВТОР ДЕЛ ЕНЕРГЕТСКА ПОЛИТИКА

Цели на енергетска политика

Член 11

(1) Со енергетската политика се обезбедува:

1. сигурно, безбедно и квалитетно снабдување на потрошувачите со сите видови енергија;
2. стабилност, конкурентност и економска функционалност на енергетскиот сектор;
3. ефикасно обезбедување на услугите и заштита и унапредување на правата на потрошувачите;
4. намалување на енергетската сиромаштија и заштита на ранливи потрошувачи;
5. интеграција на пазарите на енергија од Република Северна Македонија во регионалните и меѓународните пазари на енергија;
6. користење на енергетските извори на начин што обезбедува одржлив енергетски развој;
7. унапредување на енергетската ефикасност;
8. намалување на користењето на фосилни горива за производство на енергија;
9. поттикнување на користењето на обновливи извори на енергија;
10. усогласеност со политиките за регионален развој;
11. соодветна употреба на деградирано земјиште за енергетски цели;
12. заштита на јавното здравје, животната средина и ублажување на климатските промени од штетните влијанија кои произлегуваат од вршењето на енергетските дејности и
13. исполнување на обврските на Република Северна Македонија кои произлегуваат од ратификуваните меѓународни договори.

(2) Заради остварување на целите на енергетската политика, надлежните државни органи и операторите на енергетските системи на Република Северна Македонија остваруваат соработка со научни, образовни и стручни институции и организации, надлежните органи и тела, субјекти или правни лица на други држави, како и со органите и телата на регионално и меѓународно ниво основани со ратификуваните меѓународни договори.

Стратегија за развој на енергетиката

Член 12

(1) Енергетската политика се утврдува во Стратегијата за развој на енергетиката (во натамошниот текст: Стратегија), која на предлог на Министерството ја донесува Владата.

(2) Со Стратегијата се определуваат:

1. долгорочните цели за развој на одделните енергетски дејности за да се обезбеди сигурност во снабдувањето со различни видови на енергија;
2. приоритетите за развој на енергетскиот сектор;

3. приоритетите во поврзувањето на енергетските системи на Република Северна Македонија со енергетските системи на други земји;
 4. поврзување на пазарите на енергија во Република Северна Македонија со регионалните и меѓународните пазари на енергија;
 5. определувањето и користењето на енергетските ресурси и капацитети од стратешки интерес за државата;
 6. изворите и начинот за обезбедување на потребните количини на енергија;
 7. долгорочното прогнозирање на потребите од инвестирање во производни, преносни и дистрибутивни капацитети и складишта со цел да се задоволат потребите од енергија;
 8. начинот на реализација на предвидените инвестиции и обезбедување на потребните финансиски средства;
 9. потенцијалот на обновливите извори на енергија, вклучувајќи ги можностите за складирање на енергија, како и мерките за поддршка на искористувањето на обновливите извори на енергија, со цел зголемување на учеството на енергијата произведена од обновливи извори во бруто финалната потрошувачка на енергија;
 10. мерките на енергетска ефикасност и мерките за стимулирање на нивната реализација;
 11. мерките за намалување на користењето на фосилни горива за производство на енергија;
 12. условите и начините за обезбедување на заштита на животната средина и ублажување на климатските промени, како и мерки за реализација на заштитата;
 13. поттикнувањето на конкуренцијата на пазарите на енергија;
 14. заштитата на потрошувачите и
 15. другите елементи од значење за развојот на енергетскиот сектор на Република Северна Македонија.
- (3) Стратегијата се донесува за период од најмалку 20 години, со посебен осврт на првите 10 години.
- (4) Спроведувањето на Стратегијата го следи Министерството и на секои три години, најдоцна до 31 декември во текот на третата година подготвува извештај со предлог измени, кои ги доставува до Владата.
- (5) Доколку од извештаите Министерството оцени дека развојната насока на енергетскиот сектор е несоодветна и не ги следи насоките од Стратегијата и Интегрираниот национален план за енергија и клима и предлага на Владата донесување на нова стратегија.
- (6) Стратегијата се усогласува со целите и приоритетите определени во Националната развојна стратегија на Република Северна Македонија, долгорочната Стратегија за климатска акција на Република Северна Македонија, како и обврските кои произлегуваат од ратификуваните меѓународни договори.
- (7) Стратегијата се објавува во „Службен весник на Република Северна Македонија“ и на веб-страниците на Министерството и Владата.
- (8) Средствата потребни за изготвување на Стратегијата се обезбедуваат од Буџетот на Република Северна Македонија (во натамошниот текст: Буџетот), како и од грантови или донации.
- (9) Стратегијата се ревидира и ажурира при значајни промени на обврските преземени од Енергетската заедница или Европската Унија, со што се обезбедува усогласеност на националната енергетска политика со регионалните и европски стандарди и цели.

Интегриран национален план за енергија и клима

Член 13

(1) Владата, на предлог на Министерството, донесува одлука за усвојување на Интегрираниот национален план за енергија и клима за период од најмалку 10 години, со долгорочна проекција за дополнителни 20 години.

(2) Интегрираниот национален план за енергија и клима го изработува Министерството, земајќи ја предвид енергетската политика утврдена во Стратегијата од членот 12 од овој закон, во соработка со министерството надлежно за работите од областа на животна средина, при што обезбедува учество и на:

1. други субјекти на национално и на локално ниво, вклучувајќи научни, образовни и стручни институции и други организации и

2. органи и тела на регионално и меѓународно ниво, вклучувајќи го и Секретаријатот на Енергетската заедница.

(3) Министерството спроведува јавни консултации за Нацрт Интегрираниот национален план за енергија и клима и составува резиме од спроведениот консултативен процес, коешто заедно со Нацрт Интегрираниот национален план за енергија и клима го доставува до Секретаријатот на Енергетската заедница.

(4) Министерството ги зема предвид препораките на Секретаријатот на Енергетската заедница и на својата веб - страница ги објавува причините за отстапување од препораките.

(5) Интегрираниот национален план за енергија и клима особено содржи:

1. преглед на процесот за донесување, што се состои од резиме, опис на јавните консултации и учество на засегнати страни и резултати од консултациите, како и остварена регионална соработка со другите договорни страни на Енергетската заедница и држави членки на Европската Унија;

2. опис на националните општи и квантитативни цели и индикативната траекторија за димензиите што се однесуваат на енергетската сигурност, внатрешниот пазар на енергија, енергетската ефикасност, декарбонизацијата, како и истражувањата, иновативноста и конкурентноста како и придонесот кој се однесува на остварување на обврските преземени со ратификуваните меѓународни договори;

3. опис на планираните политики и мерки за исполнување на општите и квантитативните цели и придонеси од точката 2 на овој став, засновани на анализа на правни, институционални, економски и социјални ограничувања за нивно остварување, како и мерки за справување со енергетската сиромаштија;

4. општ преглед на инвестициите потребни за исполнување на општите и квантитативните цели и придонесите од точка 2 на овој став;

5. опис на моменталната состојба на димензиите декарбонизација, енергетска сигурност, енергетска ефикасност, внатрешен пазар на енергија и истражување, иновации и конкурентност, вклучително на енергетскиот систем, емисиите и апсорбентите на стакленички гасови, како и проекциите во однос на општите цели наведени во точката 2 на овој став со веќе постојните политики и мерки;

6. опис на регулаторните и нерегулаторните пречки за постигнување на општите и квантитативните цели или придонесите поврзани со обновливите извори на енергија и енергетската ефикасност;

7. процена на влијанието на планираните политики и мерки за постигнување на општите цели од точката 2 на овој став, вклучувајќи ја и нивната конзистентност со долгорочните цели за намалување на емисијата на стакленички гасови според Договорот од Париз и

Долгорочната стратегија за климатска акција;

8. основно сценарио со постоечки мерки и сценарио со дополнителни мерки со кои се исполнуваат општите и квантитативните национални цели и придонеси и

9. општа проценка на влијанијата на планираните политики и мерки од петте димензии на Европската Унија;

10. прилози, во кои се утврдуваат методологиите и мерките на политиката за постигнување на барањето за заштеда на енергија во согласност со националните прописи за заштеда на енергија.

(6) Усвоениот Интегриран национален план за енергија и клима се објавува во „Службен весник на Република Северна Македонија“, на веб-страниците на Владата, на Министерството, на министерството надлежно за работите од областа на животна средина и се доставува до Секретаријатот на Енергетската заедница.

(7) Министерството, во соработка со министерството надлежно за работите од областа на животната средина и министерството надлежно за работите од областа на земјоделството, шумарство и водостопанство, а по потреба и други надлежни органи за реализација на Интегрираниот национален план за енергија и клима, со користење на посебна електронска платформа утврдена со закон, ја следи реализацијата и на секои две години, во електронската платформа согласно преземените обврски во рамките на Енергетската заедница, известува за реализацијата на целите од став (5) точка 2 на овој член опфатени во Интегрираниот национален план за енергија и клима за претходните две календарски години, најдоцна до 15 март во тековната година.

(8) Владата на предлог на Министерството и министерството надлежно за работите од областа на животна средина донесува уредба за начинот на доставување на Интегрираниот национален енергетски и климатски извештај за напредокот на статусот на реализација на Интегрираниот национален план за енергија и клима. Интегрираниот национален енергетски и климатски извештај особено содржи информации и податоци за:

1. постигнатиот напредок во исполнувањето на целите од ставот (5) точка 2 на овој член, вклучувајќи го и напредокот кон целта за климатска неутралност, целите и придонесите утврдени во Интегрираниот национален план за енергија и клима, како и напредокот во финансирањето и спроведувањето на политиките и мерките потребни за нивно исполнување, вклучувајќи преглед на реалните инвестиции во однос на првичните претпоставки за инвестиции;

2. прилагодувањата кон индикативната траекторија од ставот (5) точка 2 на овој член;

3. квантификација на влијанието на политиките и мерките во Интегрираниот национален план за енергија и клима врз потрошувачката на енергија, емисиите на стакленички гасови, квалитетот на воздухот и емисијата на загадувачките супстанции во воздухот;

4. политиките и мерките што се донесени или планирани по препорака на Секретаријатот на Енергетската заедница со временска рамка за нивна реализација; 5. ажурирани политики и мерки, доколку постојат;

6. адаптација и

7. начинот на определување на одговорни лица кои ги доставуваат податоците и информациите.

(9) Министерството, во соработка со министерството надлежно за работите од областа на животна средина, на своите веб-страници ги објавуваат извештаите поднесени до Секретаријатот согласно овој член.

(10) Ако од известувањето од ставот (7) на овој член, произлезе дека исполнувањето на целите од Интегрираниот национален план за енергија и клима не е во согласност со динамиката на индикативната траекторија, Владата до 31 март наредната година, усвојува ажурирани политики и мерки кои се во согласност со Стратегијата од членот 12 од овој закон и со кои се овозможува остварување на националните цели и придонеси во однос на целите кои произлегуваат од ратификуваните меѓународни договори, како и вложените напори за ублажување на сите негативни влијанија врз животната средина и индикативната траекторија и го доставува до Секретаријатот на Енергетската заедница. Периодот на примена на ажурираниот Интегриран национален план за енергија и клима е во рамките на утврдениот период во ставот (1) на овој член.

(11) Доколку поради непредвидливи околности во енергетскиот сектор и секторите кои влијаат врз климатските промени, не е можно остварување на целите утврдени во Интегрираниот национален план за енергија и клима, Владата за тоа веднаш го известува Секретаријатот на Енергетската заедница.

(12) Владата земајќи ја предвид долгорочната проекција од ставот (1) на овој член на секои 10 години го известува Секретаријатот на енергетската заедница за усвојување на нов интегриран национален план за енергија и клима.

(13) Владата на секои 10 години го ажурира последниот Нацрт - интегриран национален план за енергија и клима и последниот Интегриран национален план за енергија и клима, за што доставува известување или ги наведува оправданите причини заради кои не го ажурира нацрт - планот односно планот до Секретаријатот на енергетската заедница.

(14) Средствата потребни за изготвување на Интегрираниот национален план за енергија и клима се обезбедуваат од Буџетот, како и од грантови или донации.

Плански енергетски биланс

Член 14

(1) Владата, со енергетски биланс како индикативен плански документ, ги определува вкупните потреби од енергија и потребите на одредени видови на енергија, можностите за нивно задоволување од домашно производство и од увоз, за период од една година како и факторот на емисии на стакленички гасови за произведен MWh.

(2) Владата, на предлог на Министерството, по претходно добиено мислење од Регулаторната комисија за енергетика, до 31 декември во тековната година го донесува енергетскиот биланс за наредната година.

(3) Министерството ја следи реализацијата на енергетскиот биланс за тековната година, и кога е потребно, предлага соодветни мерки до Владата.

(4) Министерот за енергетика, рударство и минерални сировини (во натамошниот текст: министерот) донесува Правилник за енергетски биланси и енергетска статистика со кој се пропишува:

1. формата, содржината и начинот на изработка на енергетскиот биланс;
2. содржината, начинот и рокот за доставување на податоците потребни за изработка и следење на реализацијата на енергетските биланси;
3. методологија за одредување на фактор на емисии на стакленички гасови за произведен MWh за електроцентралите на фосилни горива и просечно од вкупно произведената електрична енергија и
4. видот на податоци потребни за изработка и следење на реализацијата на енергетскиот биланс.

(5) За изработка и следење на енергетскиот биланс по барање на Министерството, органите на државната управа и на единиците на локалната самоуправа, вршителите на енергетски дејности, како и потрошувачите на енергија, се должни во рокови определени со Правилникот од ставот (4) на овој член да ги доставуваат потребните податоци.

(6) Податоците од ставот (5) од овој член се доставуваат и за потребите на изработка на стратегиите, програмите, акциските планови и извештаите, чие донесување е предвидено со овој закон.

Акциски план

Член 15

(1) Министерството, изработува Годишен акциски план за спроведување на Интегрираниот национален план за енергија и клима (во натамошниот текст: Акциски план).

(2) Акцискиот план за димензиите: декарбонизација, енергетска сигурност, енергетска ефикасност, внатрешен пазар на енергија и истражување, иновации и конкурентност од Интегрираниот национален план за енергија и клима од членот 13 од овој закон особено содржи конкретни енергетски проекти за кои во наредната година:

- ќе се отпочне со изработка на потребната техничка документација,
- ќе започне изградбата и
- статус на проекти кои се во тек на градба и очекуван период за нивно пуштање во употреба.

(3) Со Акцискиот план се утврдува носителот на реализација на конкретниот енергетски проект од ставот (2) на овој член и одговорното лице во правното лице.

(4) За секој од проектите од ставот (2) на овој член акцискиот план содржи :

- преглед на тековниот статус на проектот, мерките кои ќе бидат преземени во тековната година, со наведување на планскиот регион и/или единицата на локалната самоуправа, каде се планира да се спроведе или каде се спроведува проектот и

- преглед на инвестициите потребни за изработка на техничка документација, како и преглед на инвестициите потребни за изградба и спроведување на надзор.

(5) Акцискиот план за повеќегодишен енергетски проект содржи и индикативен план за спроведување на проектот за наредните пет години.

(6) Министерството за целите на изработка на Акцискиот план, најдоцна до 30 септември во тековната година прибира податоци од Регулаторната комисија за енергетика, министерството надлежно за вршење на работите од областа на земјоделството, министерството надлежно за вршење на работите од областа на градење и уредување на просторот, министерството надлежно за вршење на работите од областа на животната средина, Агенцијата за катастар на недвижности, операторот на електропреносниот систем, операторот на електродистрибутивниот систем, вршителите на енергетски дејности, оператори на енергетски мрежи, операторот на пазарот за електрична енергија и Заедницата на единиците на локалната самоуправа.

(7) За потребите на изготвување на Акцискиот план во текот на подготовката Министерството ги вклучува единиците за локалната самоуправа.

(8) Министерството го објавува Акциски план за наредната година на својот веб-страница најдоцна до 31 јануари во тековната година.

(9) Министерот донесува Правилник за изработка на Акцискиот план од ставот (1) на овој член, со кој се пропишува:

1. формата, содржината и начинот на изработка на Акцискиот план;
2. содржината и начинот за доставување на податоците потребни за изработка и следење на реализацијата на Акцискиот план;
3. форма, содржина и начинот на измена на дел од енергетските проекти од Акцискиот план.

(10) По барање на Министерството, органите на државната управа и единиците на локалната самоуправа, вршителите на енергетски дејности, оператори на енергетски мрежи, производители на енергија, како и потрошувачите на енергија доставуваат податоци за изработка и следење на енергетскиот биланс и податоци неопходни за изработка на стратегиите, програмите и извештаите за реализација на програмите утврдени со овој закон, со динамика определена од Министерството.

(11) Врз основа на настанати промени во тековната година, а по спроведена квантитативна и/или квалитативна анализа, Министерството може да направи измена на Акцискиот план во

тековната година, која се објавува на веб-страницата на Министерството.

Општински енергетски план

Член 16

(1) Единиците на локална самоуправа согласно методологија за изработка на општински енергетски план, на годишно ниво изработуваат општински енергетски план за наредната година, на кој согласност дава Министерството. Изработениот општински енергетски план за наредната година, единицата на локалната самоуправа најдоцна до 15 мај во тековната година го доставува до Министерството.

(2) Општинскиот енергетски план особено содржи:

1. преглед на преземени мерки во претходната година и резултати од имплементација на мерките;
2. поставување на годишни цели од аспект на подобрување на енергетска ефикасност и користење на енергија на ниво на единицата на локалната самоуправа;
3. утврдување од страна на Министерството во соработка со операторот на електродистрибутивниот систем на најпогодни региони и локации за инвестиции во фотонапонски електроцентрали со инсталирана моќност помала 1 MW;
4. утврдување на потреби од инфраструктура за дистрибуција на гас и греење; 5. инвестиции и мерки за намалување на потрошувачката на енергија; 6. инвестиции и мерки за намалување на енергетската сиромаштија.

(3) Заинтересиран инвеститор до 1 април во тековната година може да достави иницијатива за вклучување на енергетски објекти со инсталиран капацитет до 1 MW во општинскиот енергетски план за наредната година.

(4) По исклучок на ставот (3) на овој член доколку во тековната година се појави поголема заинтересираност за изградба на енергетски објекти за технологии на производство за кои не се постигнати целите од Стратегијата и Интегрираниот национален план за енергија и клима, единицата на локална самоуправа може да подготви предлог за измена на општинскиот енергетски план, во кој се вградени иницијативите доставени најдоцна до 1 октомври во тековната година, кој по добиена согласност од Министерството, се изменува и се доставува до Министерството најдоцна до 15 октомври.

(5) Единиците на локалната самоуправа во соработка со Министерството за предвидените мерки во општинскиот енергетски план, изготвуваат проценка на трошоците и утврдените мерки ги воведуваат во Годишната инвестициона програма на единицата на локалната самоуправа.

(6) Формата и содржината на општинскиот енергетски план и методологија за изработка на општинскиот енергетски план со правилник ја пропишува министерот.

(7) Единиците на локалната самоуправа и Министерството го објавуваат општинскиот енергетски план за наредната година на својата веб-страница најдоцна до 1 јули во тековната година.

(8) Изменетиот општински план ставот (4) на овој член единицата на локалната самоуправа и Министерството го објавуваат на своите веб-страници.

(9) Средствата потребни за изготвување на општинскиот енергетски план се обезбедуваат од Буџетот на единиците на локалната самоуправа, како и од грантови или донации.

ТРЕТ ДЕЛ

СИГУРНОСТ ВО СНАБДУВАЊЕТО СО ЕНЕРГИЈА, ПОДГОТВЕНОСТ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО РИЗИЦИ И УПРАВУВАЊЕ СО ЕНЕРГЕТСКА КРИЗА

Мерки за обезбедување на сигурноста во снабдување

Член 17

(1) Сигурноста во снабдувањето со соодветниот вид на енергија се обезбедува особено преку:

1. постигнување на рамнотежа помеѓу понудата и побарувачката на пазарот на соодветниот вид на енергија, вклучително и можна замена со друг вид на енергија, друг правец на снабдување и со складирање на енергија;
2. прогнозирање на нивото на очекуваната идна потреба од соодветен вид на енергија и можностите за задоволување на прогнозираната потреба со расположливите енергетски извори и капацитети;
3. обезбедување на соодветно ниво на капацитети за производство и складирање на енергија преку спроведување на мерки за изградба на нови и надградба на постојните капацитети;
4. изградба на нови, надградба и проширување на постојните и обезбедување на квалитетно и високо ниво на одржување на мрежите за пренос и дистрибуција на соодветниот вид на енергија;
5. примена на мерки за ефикасно користење на енергијата и за намалување или ограничување на потрошувачката, утврдени со овој и друг закон;
6. подобрување на нивото на интерконекции за електрична енергија и гас;
7. поттикнување на примена на мерки за зголемување на ефикасноста на енергетските мрежи, агрегација и управување преку побарувачката;
8. донесување и следење на примена на мерки и активности за обезбедување сајбер безбедност на мрежата и информациските системи, коишто се составен дел на системите за пренос и дистрибуција на енергија, како и на системите за управување со објектите за производство на електрична енергија, во согласност со одредбите од овој закон, националната стратегија за сајбер безбедност и акцискиот план на националната стратегија за сајбер безбедност, како и со други прописи со кои се предвидени мерки и активности за обезбедување сајбер безбедност;
9. користење на услуги за вонредно снабдување со енергија со соседни земји и услуги за координација на безбедноста во снабдувањето од Регионалниот координативен центар и
10. примена на вонредни мерки од привремен карактер при неможност за испорака на соодветен вид на енергија, утврдени со овој закон.

(2) Заради обезбедување сигурност во снабдувањето, Владата на барање на Министерството може да донесе одлука со која за определен временски период ќе им наметне обврска за јавна услуга на снабдувачите на електрична енергија во Република Северна Македонија да ја набават електрична енергија од домашни производни капацитети, при што уделот на набавената електрична енергија не смее да надмине 15 % од вкупните потреби на електричната енергија потрошена во Република Северна Македонија во текот на претходната година.

(3) Заради обезбедување на сигурно и доверливо снабдување со енергија државните органи и вршителите на регулирани енергетски дејности во рамки на нивните права, обврски и надлежности утврдени со овој закон, предлагаат мерки до надлежните органи и/или преземаат мерки за кои се надлежни.

(4) Во услови на енергетска криза со цел да се обезбеди сигурност во снабдувањето, може да се преземат мерки за снабдување со електрична енергија за потрошувачите кои вршат дејност од јавен

интерес како и за други потрошувачи, само ако се утврдени со соодветниот пропис од членот 45 од овој закон.

Известувања за сигурност во снабдување

Член 18

(1) Регулаторната комисија за енергетика го следи исполнувањето на обврските за обезбедување на сигурност во снабдувањето од страна на вршителите на регулирани енергетски дејности и во годишниот извештај за работа од членот 72 од овој закон, наведува податоци и информации што се однесуваат на:

1. оперативната сигурност на работењето на системите, вклучително и примена на мерките за сајбер безбедност на мрежата и информациските системи, коишто се составен дел на системите за пренос и дистрибуција на енергија, како и на системите за управување со објектите за производство на електрична енергија;
2. рамнотежата помеѓу понудата и побарувачката на пазарите за енергија во текот на извештајниот период;
3. нивоата на очекуваната побарувачка на енергија, капацитетите за складирање и производство на електрична енергија со кои се обезбедува сигурност во снабдувањето, а кои се во изградба или чија изградба се планира во наредните пет години;
4. мерките за справување со неможноста за покривање на врвната побарувачка од страна на еден или повеќе снабдувачи и можностите за обезбедување на сигурност во снабдувањето со енергија во периодот од пет до 10 години, по годината за која се изготвува извештајот;
5. планираните инвестиции за интеграција на производствени капацитети и големи потрошувачи со посебен осврт на инвестициите во мрежите потребни за интеграција на обновливи извори на енергија и
6. планираните инвестиции во интерконективни капацитети за наредните 10 години.

(2) Министерството, најдоцна до 31 јули секоја втора година, изготвува и објавува извештај за сигурноста во снабдувањето со електрична енергија, кој го доставува до Секретаријатот на Енергетската заедница. Во извештајот се наведуваат податоци кои се однесуваат на:

1. рамнотежата помеѓу понудата и побарувачката на пазарот на електрична енергија во Република Северна Македонија;
2. нивото на очекуваната идна побарувачка и предвидените дополнителни капацитети за производство и складирање на електрична енергија што се во изградба или се планирани да се градат;
3. квалитетот и нивото на одржувањето на мрежите;
4. мерките за покривање на врвната потрошувачка и решавање на недостатоците кај еден или повеќе потрошувачи;
5. начелата за управување со загушувањата, во согласност со овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон;
6. сите постоечки електропреносни и интерконективни водови, сите планирани електропреносни и интерконективни водови во период за следните 10 години, како и сите тековни активности за изградба на нови електропреносни и интерконективни водови планирани за следните пет години;
7. очекуваните трендови на производството, снабдувањето, прекуграничната размена и потрошувачката на електрична енергија и мерките за управување преку побарувачката;
8. преглед на адекватност и флексибилност за тековната година и
9. националните, регионалните, европските и глобалните цели за одржлив развој во согласност со националните стратешки и плански документи како и обврските на Република Северна Македонија

преземени со ратификуваните меѓународни договори.

(3) Министерството секоја година најдоцна до 31 јули, изготвува и објавува извештај за сигурноста во снабдувањето со гас, кој се доставува до Секретаријатот на Енергетската заедница, а во кој се наведуваат податоци што се однесуваат на:

1. рамнотежата помеѓу понудата и побарувачката на пазарот на гас во Република Северна Македонија;
2. нивото на очекуваната идна побарувачка и расположливите резерви на гас;
3. предвидените дополнителни капацитети што се планираат да се изградат или чија изградба е во тек;
4. квалитетот и нивото на одржувањето на мрежите;
5. мерките за покривање на врвната потрошувачка и решавање на недостатоците кај еден или повеќе потрошувачи;
6. влијанието на мерките кои се преземаат заради обезбедување сигурност во снабдувањето со гас врз конкуренцијата и врз положбата на различните учесници на пазарот на гас;
7. времетраењето на договорите за долгорочно снабдување со гас склучени со друштва основани и регистрирани во Република Северна Македонија, а особено нивното преостанато времетраење, врз основа на информации обезбедени од страна на соодветните друштва, со исклучок на деловно чувствителни информации;
8. степенот на ликвидност на пазарот на гас;
9. определување на мерки за исполнување на критериумот за снабдувањето за одделни категории потрошувачи, особено за заштитените потрошувачи од член 37 став (2) од овој закон и
10. мерки за обезбедување на соодветни механизми за поддршка на нови инвестиции во системите за пренос и дистрибуција на гас, во согласност со одредбите од овој закон.

Учество во проценка на адекватност на ресурсите на ниво на Европска Унија

Член 19

Операторот на електропреносниот систем потребните податоци за изготвување на проценката за адекватност на ресурсите на ниво на Европската Унија што ја изготвува ENTSO-E (во натамошниот текст: Европска проценка), особено податоците за очекуваната искористеност на производните капацитети, земајќи ја предвид расположливоста на примарната енергија и сценаријата за предвидената понуда и побарувачка на електрична енергија ги доставува на ENTSO-E.

Проценка на адекватноста на ресурсите во Република Северна Македонија

Член 20

(1) Операторот на електропреносниот систем изготвува проценка на адекватноста на ресурсите во Република Северна Македонија, која ја одобрува Министерството и во која се опфатени и регионални аспекти, со примена на методологијата за изготвување на Европската проценка, при што ги зема предвид:

1. наодите содржани во Европската проценка, а особено референтните сценарија на проектираната побарувачка и понуда на електрична енергија;
2. специфичностите на понудата и побарувачката на електрична енергија во Република Северна Македонија;

3. економска проценка на можностите за трајно или привремено затворање на постојните и изградба на нови капацитети за производство на електрична енергија;
 4. постигнувањето на целите за развој на интерконективни водови;
 5. состојбите со пазарите на електрична енергија во регионот;
 6. постигнување на целите за енергетска ефикасност, искористување на обновливи извори на енергија и намалување на емисиите на стакленички гасови;
 7. чувствителноста на системот на екстремни временски и хидролошки услови и
 8. големопродажните цени на електричната енергија.
- (2) Операторот на електропреносниот систем и Министерството ја објавуваат проценката на адекватноста на ресурсите најдоцна до 31 октомври секоја година на своите вебстраници.
- (3) Операторот на електропреносниот систем е должен при изработката на проценката на адекватност на ресурсите, да прикаже:
1. список на проекти за производство на електрична енергија за кои е издадено решение за приклучување на електропреносната мрежа, односно производни капацитети кои се приклучени во секоја точка на испорака кон операторите на дистрибутивните системи;
 2. дефиниција на централно референтно сценарио за снабдување и потрошувачка на електрична енергија, економска проценка за можност за реконструкција и градба на нови производни капацитети, мерки за енергетска ефикасност, нови интерконекции, сензитивност на екстремни климатски прилики, хидролошки состојби, како и тренд на цени на електрична енергија;
 3. преглед на историски податоци за договорената и реално обезбедена резерва за балансирање на системот во релевантниот период;
 4. методологија за проценка на расположливите и потребните резерви за балансирање на системот;
 5. проценка на потребната резерва за балансирање на системот во контролното подрачје;
 6. проценка на моментално расположливите резерви за балансирање на системот во контролната област;
 7. проценка дали и колку резерви недостасуваат за балансирање на системот во случај на приклучување на сите електроцентрали кои се во процес на приклучување, а кои користат променливи обновливи извори на енергија;
 8. показатели за адекватноста на производните капацитети да ја задоволат потрошувачката добиена врз основа на пресметката и
 9. заклучок за ризиците за безбедното работење на електроенергетскиот систем и потребата од примена на мерки за обезбедување резерви за балансирање од страна на производителите кои користат променливи обновливи извори на енергија, согласно законот со кој се уредуваат обновливите извори на енергија.
- (4) Во изготвување на проценката од ставот (1) на овој член, се зема предвид можниот придонес на давателите на моќност, во рамки на механизмот за обезбедување на моќност лоцирани во договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија за сигурност на снабдувањето на зоните за наддавање што тие ги покриваат, при што се користи методологијата за пресметување на максималниот влезен капацитет за прекуграничното учество на давателите на моќност на електрична енергија лоцирани во договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија изготвена од ENTSO-E и одобрена од ACER.
- (5) Ако проценката од ставот (1) на овој член, укажува на неадекватност на ресурсите во зоната на наддавање коишто не се идентификувани во Европската проценка, се наведуваат причините за отстапувањата меѓу двете проценки, вклучително и користените претпоставки и сценаријата за чувствителност. Операторот го

известува Министерството за неадекватност на ресурсите, а Министерството ја доставува проценката до Секретаријатот на Енергетската заедница.

(6) Ако во рок од четири месеци од денот на доставувањето на проценката од ставот (5) на овој член, Министерството добие мислење од Секретаријатот на Енергетската заедница и ако оцени дека е тоа потребно, го задолжува операторот на електропреносниот систем да ја измени проценката од ставот (1) на овој член. Ако Министерството не го прифати мислењето во целост, изготвува извештај во кој се наведуваат причините за неприфаќањето, и заедно со мислењето на Секретаријатот на Енергетската заедница и проценката од ставот (1) на овој член, ги објавува на својата веб-страница.

(7) Проценката од ставот (1) на овој член има регионален опфат и се објавува на веб-страниците на Министерството и операторот на електропреносниот систем.

(8) При изработка на проценката на адекватност на ресурсите, Министерството може да бара податоци од сите засегнати страни од електроенергетскиот сектор.

План за спроведување на мерки за отстранување на идентификуваните недостатоци за сигурно и безбедно снабдување со електрична енергија

Член 21

(1) Ако Европската проценка или проценката на адекватноста на ресурсите на Република Северна Македонија укаже на неадекватност на ресурсите, Министерството во соработка со Регулаторната комисија за енергетика и операторите на електропреносниот и електродистрибутивниот систем идентификува дали неадекватноста е предизвикана од недостатоци во важечките прописи или несоодветното функционирање на пазарот на електрична енергија и на предлог на Регулаторна комисија за енергетика и операторот на електропреносниот систем, донесува и објавува план за спроведување на мерки за отстранување на идентификуваните недостатоци, со временска рамка за реализација на планот, при што особено ја има предвид потребата од:

1. усвојување мерки за отстранување на недостатоците во важечките прописи со цел да се овозможи соодветно производство на електрична енергија за сопствени потреби, складирање на енергија, управување преку побарувачката и енергетска ефикасност;
2. отстранување на ограничувањата на цените на пазарот на електрична енергија на големо, како и на пазарот на балансна енергија;
3. воведување на механизам за утврдување на цена за дефицитот за балансна енергија како дополнување на механизмот за порамнување на дебалансите и надоместување на трошоците за набавка на енергија за балансирање;
4. зголемување на капацитетот на интерконективните водови и на електропреносната мрежа во Република Северна Македонија кој е достапен на корисниците на мрежата, заради постигнување на целите утврдени во Интегрираниот национален план за енергија и клима;
5. обезбедување на економски исплатливи и пазарно засновани набавки на услуги за балансирање и системски услуги и
6. постигнување на делотворна конкуренција меѓу снабдувачите преку отстранување на регулираните цени на електрична енергија од членот 6 од овој закон.

(2) Министерството планот од ставот (1) на овој член го доставува на мислење до Комисијата за заштита на конкуренција и до Секретаријатот на Енергетската заедница. Министерството доколку оцени дека е потребно или по барање од Секретаријатот на Енергетската заедница врши промени на планот.

(3) Министерството ја следи примената на планот од ставот (1) на овој член, за што изготвува годишен извештај, кој најдоцна во рок од 30 дена од изготвувањето го доставува до Секретаријатот на Енергетската заедница.

(4) Планот од ставот (2) на овој член, се спроведува откако идентификуваните недостатоци во проценката на адекватноста на ресурсите се отстранети.

Критериум за доверливост

Член 22

(1) Пред да се донесе одлука за воведување на механизмот за обезбедување на моќност од членот 23 став (1) од овој закон и пред да се изработи Проценката на адекватност на ресурсите на Република Северна Македонија, Министерството го воведува критериумот за доверливост, со кој на транспарентен начин се прикажува потребното ниво на сигурноста во снабдувањето со електрична енергија во Република Северна Македонија, во рок дефиниран од страна на Министерството.

(2) Во случај на заедничка зона на наддавање, кога зоната опфаќа територии на повеќе од една држави, критериумот за доверливост се изработува во соработка со надлежните институции на државите.

(3) На предлог на Регулаторната комисија за енергетика Министерството донесува одлука за воведување на критериумот за доверливост.

(4) При пресметката на критериумот за доверливост најмалку се земат предвид вредностите на загуба на оптоварување и трошокот за изградба на нови капацитети за одреден временски интервал, при што критериумот се изразува со параметрите „очекувана неиспорачана електрична енергија“ и „очекувана загуба на оптоварување“.

(5) Критериумот за доверливост се определува согласно методологијата развиена од ENTSO-E и одобрена од страна на ACER.

Општи начела за механизмот за обезбедување на моќност

Член 23

(1) Заради отстранување на преостанатите недостатоци идентификувани во проценката на адекватноста на ресурсите, а имајќи ги во предвид мерките од планот од членот 21 став (1) од овој закон, кои се имплементирани и не се доволни, Владата, на предлог од Министерството, може да донесе одлука за воведување на механизам за обезбедување на моќност, како крајно средство при спроведување на мерките содржани во планот.

(2) Одлуката од ставот (1) на овој член, Владата ја донесува врз основа на наодите од студијата за ефектите од воведувањето на механизмот за обезбедување на моќност врз електропреносните системи и пазарите на електрична енергија во соседните договорни страни на Енергетската заедница и државите членки на Европската Унија, која за потребите на Министерството ја изготвува операторот на електропреносниот систем. Студијата вклучува проценка на можни ефекти на механизмот за обезбедување на моќност врз соседните земји преку спроведени консултации со засегнатите страни во земјите со кои има директна интерконекција со електропреносните мрежи.

(3) Пред донесувањето на одлуката од ставот (1) на овој член, Владата, по претходно добиено мислење од Министерството, Регулаторната комисија за енергетика и операторот на електропреносниот систем проценува дали механизмот за обезбедување на моќност во форма на стратешка резерва е доволен за отстранување на преостанатите недостатоци идентификувани при проценката на адекватноста на ресурсите. Ако механизмот за

обезбедување на моќност во форма на стратешка резерва не е доволен, Владата може да одлучи да воведо друга форма на механизам за обезбедување на моќност.

(4) Механизмот за обезбедување на моќност определен со одлуката од ставот (1) на овој член е составен дел на планот од членот 21 став (1) од овој закон и може да биде воведен само ако во однос на планот е добиено мислење согласно со членот 21 став (2) од овој закон од Секретаријатот на Енергетската заедница.

(5) Ако проценката на адекватноста на ресурсите во Република Северна Македонија и Европската проценка не укажуваат на неадекватност на ресурсите, механизмот за обезбедување на моќност не се воведува.

(6) Со одлуката од ставот (1) на овој член, покрај формата на механизмот за обезбедување на моќност, се определуваат и субјектите од ставот (12) на овој член, со кои операторот на електропреносниот систем склучува договори за обезбедување на моќност и задолжителните барања во однос на границите на емисијата на стакленички гасови од членот 24 став (6) од овој закон.

(7) Регулаторната комисија за енергетика донесува методологија за определување на надоместокот за обезбедената моќност и за определување на износот што треба да го плати понудувачот кој не ја обезбедил договорената моќност и начинот на неговото плаќање.

(8) Владата одлуката од ставот (1) на овој член ја доставува до Комисијата за заштита на конкуренцијата и до Секретаријатот на Енергетската заедница, при што механизмот за обезбедување на моќност не се применува пред да се добие одобрувањето од Комисијата за заштита на конкуренцијата и мислењето од Секретаријатот на Енергетската заедница.

(9) Владата го известува Секретаријатот на Енергетската заедница за одлуката на Комисијата за заштита на конкуренцијата во однос на воведувањето на механизам за обезбедување на моќност од ставот (1) на овој член, во рок од 15 дена од денот на донесување на одлуката.

(10) Механизмот за обезбедување на моќност не може да започне да се применува ако не е воспоставен критериумот за доверливост од членот 22 од овој закон.

(11) Регулаторната комисија за енергетика ја одобрува моќноста којашто операторот на електропреносниот систем ја набавува со примена на механизмот од ставот (1) на овој член.

(12) По започнувањето со примената на механизмот за обезбедување на моќност определен во одлуката од ставот (1) на овој член, операторот на електропреносниот систем склучува договори за обезбедување на моќноста со производители на електрична енергија, оператори на складишта на енергија и со даватели на услуги за управување преку побарувачката (во натамошниот текст: давател на моќност).

(13) Механизмот за обезбедување на моќност е привремен и не може да се применува подолго од 10 години.

(14) Министерството ја следи примената на воведениот механизам за обезбедување на моќност и ако новата проценка на адекватноста на ресурсите во Република Северна Македонија или Европската проценка не укажуваат на неадекватност на ресурсите, не се склучуваат нови договори за обезбедување на моќност.

(15) Ако во Европската проценка или во Проценката на адекватноста на ресурсите на Република Северна Македонија изготвени по воведувањето на механизмот за обезбедување на моќност нема идентификувано недостатоци во адекватноста на ресурсите во Република Северна Македонија, Владата, на предлог на Министерството, може да донесе одлука:

1. да ја укине примената на механизмот за обезбедување на моќност;
2. да го намали бројот на ресурсите за обезбедување на моќност или
3. да ја намали моќноста којашто се обезбедува преку механизмот.

(16) Планот од членот 21 став (1) од овој закон, се спроведува и по воведувањето на механизмот за обезбедување на моќност.

Начела на создавање на механизмот за обезбедување на моќност

Член 24

(1) Механизмот за обезбедување на моќност треба да:

1. не предизвикува непотребни нарушувања на пазарот и да не ја ограничува трговијата меѓу зоните на наддавање;
2. се применува само во мерка која што е неопходна за надминување на идентификуваните недостатоци во проценката на адекватноста на ресурсите од членот 20 од овој закон;
3. обезбеди изборот на ресурсите за обезбедување моќност да се врши во транспарентна, недискриминаторска и конкурентна постапка, со однапред определени технички услови утврдени од страна на операторот на електропреносниот систем претходно одобрени од Регулаторната комисија за енергетика коишто треба да ги исполнуваат ресурсите во постапката за избор;
4. обезбеди подеднакво право на учество во постапката за избор на производните капацитети, складиштата со енергија и субјектите коишто обезбедуваат услуга за управување преку побарувачката, ако ги исполнуваат техничките услови;
5. ги поттикнува субјектите кои се избрани за обезбедување на моќност, да обезбедат достапност на моќноста во услови на очекувани нарушувања на електроенергетскиот систем, како и да предвиди казнени мерки за субјектите кои не ја обезбедуваат достапноста определена со договорот од членот 23 став (12) од овој закон и
6. обезбеди надоместокот што се доделува за обезбедување на моќноста да се определува во транспарентна, недискриминаторска и конкурентна постапка.

(2) Ако со одлуката од членот 23 став (1) од овој закон, се утврди дека механизмот за обезбедување на моќноста е во форма на стратешка резерва, покрај барањата од ставот (1) на овој член, во одлуката треба да се утврди и обврска за исполнување особено на следниве услови:

1. моќноста да се диспечира само кога е веројатно дека операторот на електропреносниот систем ги исцрпил ресурсите за воспоставување на рамнотежата помеѓу побарувачката и понудата;
2. кога во периодот за порамнување на дебалансите се диспечира моќноста од стратешката резерва, дебалансите на пазарот на електрична енергија финансиски се порамнуваат според вредноста на неиспорачаната електрична енергија од членот 112 од овој закон или ако максималното техничкото ограничување на цената на пазарот во текот на денот определена од НЕМО согласно со членот 111 од овој закон, е повисока од вредноста на неиспорачаната електрична енергија, дебалансите финансиски се порамнуваат согласно максималната ограничена цена на пазарот во текот на денот;
3. моќноста од стратешката резерва преостаната по извршеното диспечирање се доделува на балансно одговорната страна преку механизмот за порамнување на дебалансите;
4. за времетраење на договорот за обезбедување на моќност, ресурсот за обезбедување на моќност да не учествува на пазарите на електрична енергија и да не добива надоместок од пазарот на електрична енергија на големо или од пазарот на балансна енергија.

(3) Барањата од ставот (2) точка 1 на овој член, не го попречуваат активирањето на обезбедениот капацитет на ресурсот пред неговото диспечирање со цел да се почитуваат временските и напонските ограничувања и оперативните барања на ресурсот.

(4) Предадената моќност како стратешка резерва не им се пресметува на балансните групи согласно правилата за пазар на балансна енергија и не влијае на нивното отстапување.

(5) Доколку со одлуката од членот 23 став (1) од овој закон, се утврди дека механизмот за обезбедување на моќност не е во форма на стратешка резерва, покрај барањата од ставот (1) на овој член, во

одлуката се утврдува и обврска за исполнување особено на следниве барања:

1. цената за достапност на моќност што се плаќа автоматски да се намалува кон нула, кога нивото на достапната моќност на пазарот се очекува да биде доволно за да го задоволи нивото на потребната моќност;
2. надоместокот за ресурсите кои учествуваат во обезбедувањето на моќност се определува само за нивната достапност и обезбедува дека нема да влијае на одлуките на давателот на моќноста за тоа дали да обезбедува моќност и
3. обврските за обезбедување, се преносливи помеѓу квалификуваните даватели на моќност.

(6) При определувањето на граничните вредности на емисиите на јаглерод диоксид со одлуката од членот 23 став (1) од овој закон, се утврдува дека со примената на механизмот за обезбедување на моќност нема да се склучуваат договори ниту да се вршат исплати за обезбедување на моќност со производните постројки коишто:

1. започнале со комерцијална работа од 15 декември 2022 година, а коишто емитуваат повеќе од 550 грама јаглерод диоксид од фосилни горива за произведен kWh електрична енергија и
2. најдоцна од 1 јули 2025 година производствени капацитет кои започнале со комерцијална работа пред 15 декември 2022 година, а коишто емитуваат повеќе од 550 грама јаглерод диоксид од фосилни горива за произведен kWh електрична енергија и повеќе од 350 килограми (во натамошниот текст: kg) јаглерод диоксид од фосилни горива просечно во текот на една година за секој kW инсталирана моќност.

(7) Граничната вредност на емисиите на јаглерод диоксид од ставот (6) на овој член, се пресметуваат врз основа на ефикасноста на дизајнот на единицата за производство, што значи нето-ефикасност при номинален капацитет со примена на стандардите усвоени од Меѓународната организација за стандардизација.

Прекугранично учество во механизмот за обезбедување на моќност

Член 25

(1) Механизмот за обезбедување на моќност којшто не е во форма на стратешка резерва, а ако е тоа технички изводливо и кога е во форма на стратешка резерва, треба да овозможи под еднакви услови и на конкурентен начин, прекугранично учество на понудувачи на моќност од договорни страни на Енергетската заедница и држави членки на Европската Унија, коишто:

1. се директно поврзани со електропреносниот систем на Република Северна Македонија преку интерконективен вод и
2. обезбедуваат еднакви технички можности како и домашните ресурси за обезбедување на моќност.

(2) Домашните даватели на моќност се должни да го известат операторот на електропреносниот систем веднаш за нивното учество во механизам за обезбедување на моќност во договорни страни на Енергетската заедница и држави членки на Европската Унија.

(3) Прекуграничното учество во механизмот за обезбедување на моќност не смее да ги менува или на друг начин да влијае на распоредите за доделување на меѓузонски преносни капацитети или на физичките текови на електрична енергија меѓу договорните страни на Енергетската заедница и државите членки на Европската Унија, определени согласно член 155 од овој закон.

(4) Давателот на моќност којшто истовремено обезбедува моќност во повеќе механизми за обезбедување на моќност, учествува во обезбедувањето на моќноста во рамки на очекуваната достапност на интерконективниот вод и можното совпаѓање на оптоварувања помеѓу системот каде што се применува механизмот и системот на Република

Северна Македонија, согласно со методологијата за пресметување на максималниот влезен капацитет за прекугранично учество од членот 20 став (4) од овој закон. Регулаторната комисија за енергетика ја следи примената на методологијата во Република Северна Македонија.

(5) Давателот на моќност е должен во согласност со одлуката од членот 23 став (1) од овој закон, да плаќа за достапност на капацитетот што го понудил. Ако давателот на моќност истовремено учествува во повеќе механизми за обезбедување на моќност, должен е да врши исплати за достапност на моќноста што ја понудил во секој поединечен механизам во кој што учествува.

(6) Операторот на електропреносниот систем врз основа на препораката на Регионалниот координативен центар, на годишно ниво го определува максималниот влезен прекуграничен преносен капацитет во системот на Република Северна Македонија и го прави достапен на транспарентен, недискриминаторен и пазарно заснован начин на секој странски давател на моќност којшто учествува во механизмот. Странските даватели на моќност на коишто им е доделен максималниот влезен прекуграничен преносен капацитет можат меѓусебно да го пренесуваат правото на користење на капацитетот. Операторот на електропреносниот систем го регистрира секој пренос на капацитет во регистарот воспоставен за таа цел од ENTSO-E.

(7) Сите приходи коишто настануваат од доделувањето на максималниот влезен прекуграничен преносен капацитет им припаѓаат на операторот на електропреносниот систем на Република Северна Македонија и на операторот на електропреносниот систем на соседната држава и се распределуваат со примена на методологијата за распределба на приходите изготвена од ENTSO-E и одобрена од ACER или со примена на методологија којашто заеднички ја изготвуваат Регулаторната комисија за енергетика и регулаторното тело од соседната договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија.

(8) Операторот на електропреносниот систем е должен да:

1. утврди дека домашниот давател на моќност ги има техничките можности да ја обезбеди моќноста во рамките на механизмот и да изврши проверка на достапноста на понудената моќност од домашниот давател на моќност;

2. потврди дека домашниот давател на моќност е регистриран како подобен давател на моќност во регистарот воспоставен за таа цел од ENTSO-E и

3. го извести операторот на електропреносниот систем во договорната страна на Енергетската заедница или државата членка на Европската Унија за исполнетост на барањата од точките 1 и 2 на овој став од страна на давателот на моќност од Република Северна Македонија којшто учествува во механизмот за обезбедување на моќност во таа држава.

(9) Во случај кога странски давател на моќност учествува во механизмот за обезбедување моќност во Република Северна Македонија, операторот на електропреносниот систем информациите од ставот (8) на овој член ги бара од операторот на електропреносниот систем на државата во којашто е лоциран давателот на моќноста.

(10) Регулаторната комисија за енергетика:

1. потврдува дека моќноста обезбедена согласно овој член е пресметана со примена на методологијата изготвена од ENTSO-E и одобрена од ACER и

2. обезбедува дека прекуграничното учество во механизмот за обезбедување на моќност е организирано на делотворен и недискриминаторен начин.

**Надлежен орган за подготовка и
справување со ризици во
електроенергетскиот сектор**

Член 26

- (1) Министерството е надлежен орган за подготовка и за справување со ризици во електроенергетскиот сектор.
- (2) Во остварувањето на надлежноста од ставот (1) на овој член, Министерството соработува со надлежните тела за подготовка за справување со ризици во електроенергетскиот сектор од договорните страни на Енергетската заедница или државите членки на Европската Унија.
- (3) Министерството, во согласност со планот за подготвеност за справување со ризици од членот 30 од овој закон, може да донесе решение со кое го пренесува извршувањето на одделни оперативни активности во врска со подготовката на плановите и преземањето на мерки за подготвеност со справувањето со ризици на одделни вршители на електроенергетски дејности и да го следи нивното извршување.

Задачи и одговорности на Министерството

Член 27

(1) Министерството, во согласност со овој закон и Законот за управување со кризи ги спроведува и го координира спроведувањето на мерките и активностите за подготвеност за ризици и управување со енергетска криза определени со овој закон, а особено:

1. изработка на сценарија за подготвеност за ризик и проценка на ризиците по сигурноста на снабдувањето со електрична енергија;
2. изготвување, прилагодување и спроведување на Планот за подготвеност за справување со ризици;
3. идентификација на електроенергетски кризни сценарија во период не подолг од четири месеци по идентификацијата на електроенергетската криза во регионалните кризни сценарија на ENTSO-E;
4. во случај на криза во снабдувањето со електрична енергија, примање или обезбедување помош и координирање на добиената помош со договорните страни во регионот на координирано управување со системот и со други директно поврзани договорни страни на Енергетската заедница или држави членки на Европската Унија;
5. известување на учесниците на пазарите на електрична енергија за воведување на мерки за спречување или ублажување на електроенергетска криза кои не се пазарно засновани;
6. размена на потребни информации за мерките за подготвеност за ризик, резултатите од проценката на ризикот и забележаните закани или безбедносни критични настани, со надлежните органи на другите договорни страни на Енергетската заедница или држави членки на Европската Унија и со регионалните и меѓународните тела за електроенергетска сигурност, притоа обезбедувајќи заштита на чувствителните и доверливите информации;
7. издавање рано предупредување или соопштение за електроенергетска криза до договорните страни на Енергетската заедница или државите членки на Европската Унија и управување со електроенергетската криза, како и преземање соодветни мерки и активности по приемот на соодветното рано предупредување или соопштение за електроенергетска криза од надлежен орган на друга договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија и
8. спроведување мерки и активности во согласност со обврските, кои за Република Северна Македонија произлегуваат од ратификуваните меѓународни договори.

(2) Мерките и активностите од ставот (1) на овој член, Министерството ги спроведува во соработка и координација со Регулаторната комисија за енергетика и во консултација и соработка со операторите на соодветните системи за пренос и дистрибуција на електрична енергија и гас, операторите на пазарот на електрична

енергија, производителите на електрична енергија, универзалниот снабдувач и останатите снабдувачи и трговци со електрична енергија, како и со ENTSO-E и Регионалниот координативен центар.

(3) При спроведувањето на мерките и активностите од ставот (1) на овој член, Министерството соработува со надлежните органи за справување со кризи состојби во Република Северна Македонија во согласност со овој закон и законот со кој се уредува управувањето со кризи, како и ги користи механизмите од Планот за подготвеност за справување со ризици од членот 30 од овој закон.

(4) При спроведувањето на мерките и активностите од ставот (1) на овој член:

1. Министерството обезбедува координација со Координативната група за сигурност на снабдувањето на Енергетската заедница, Секретаријатот на Енергетската заедница и надлежните органи на договорните страни на Енергетската заедница или државите членки на Европската Унија и со други меѓународни безбедносни тела и
2. операторот на електропреносниот систем обезбедува координација со ENTSO-E и Регионалниот координативен центар.

**Проценка на
ризиците за
сигурност во
снабдувањето со
електрична
енергија**

Член 28

(1) Министерството донесува решение со кое го задолжува операторот на електропреносниот систем, операторот на електродистрибутивен систем, производителите на електрична енергија, како и трговците и снабдувачите да ги земат предвид сценаријата за електроенергетска криза на ENTSO-E и да ги идентификува ризиците кои влијаат врз сигурноста во снабдувањето со електрична енергија и безбедноста на системите за пренос и дистрибуција на електрична енергија и да ги определи сите сценарија за подготвеност за ризик во електроенергетскиот сектор за секој настан или состојба која може да иницира ризик на домашниот или регионалниот пазар на електрична енергија, во согласност со Методологијата за проценка на ризикот за идентификуваните регионални сценарија за подготвеност за ризик донесена од ENTSO-E и одобрена од ACER, а особено имајќи ги предвид: 1. ретките и екстремни природни и климатски појави коишто можат да предизвикаат ризик;

2. инцидентните настани и состојби кои се надвор од критериумот N-1 утврден во мрежните правила за пренос на електрична енергија и исклучителни непредвидени ситуации;

3. состојбата на електроенергетската мрежа како што е староста на електроенергетската опрема и состојбата на терен во околината на електроенергетските објекти и

4. последователните опасности, вклучувајќи ги и последиците од недостигот на енергенти, злонамерни напади и напади врз сајбер безбедноста на уредите и постројките од членот 65 став (1) од овој закон.

(2) Во постапката за идентификација на сценаријата за електроенергетска криза и проценката на ризиците, операторот на електропреносниот систем соработува со Министерството и Регулаторната комисија за енергетика, операторот на електродистрибутивниот систем, производителите на електрична енергија, снабдувачите на електрична енергија, трговците на електрична енергија, Регионалниот координативен центар, ENTSO-E и балансно одговорните страни.

(3) Министерството, во соработка со Регулаторната комисија за енергетика и операторите на системите за пренос и дистрибуција на електрична енергија и операторот на пазарот на електрична енергија го оценува:

1. значењето на секој од настаните и состојбите кои можат да се определат како ризик во Република Северна Македонија и во регионалниот сценарио за подготвеност за ризик, имајќи ја притоа предвид и истовременоста на настанувањето и меѓусебната поврзаност на настаните и состојбите, како и последователните настани и состојби што можат да предизвикаат енергетска криза и
2. ризикот со примена на критериумите за рангирање утврдени во Методологијата за проценка на ризикот за идентификуваните регионални сценарија за подготвеност за ризик од ставот (1) на овој член, имајќи ја предвид веројатноста за настанот и потенцијалната сериозност на влијанието на настанот, односно состојбата.
- (4) Ако во постапката за оценување на сценаријата од ставот (1) на овој член, се утврди дека идентификуваните ризици можат да имаат значително влијание на регионалните пазари на електрична енергија, Министерството ги доставува сценаријата за подготвеност за ризик од криза со електрична енергија со значително регионално влијание до надлежните органи на договорните страни на Енергетската заедница или државите членки на Европската Унија.
- (5) Операторот на електропреносниот систем на секои четири години, а по барање на Министерството или на ENTSO-E и почесто, ги преценува сценаријата од ставот (1) на овој член, ги ажурира и ги доставува резултатите од оценката до ENTSO-E, Регионалниот координативен центар и Секретаријатот на Енергетската заедница, во рок од четири месеци од идентификацијата на регионални електроенергетски кризни сценарија.
- (6) Министерството спроведува проценка на ризиците за сигурноста во снабдувањето поврзани со сопственоста врз енергетската инфраструктура и предлага на Владата преземање соодветни мерки за спречување или ублажување на можните ризици и за тоа ги известува Координативната група за сигурност на снабдувањето на Енергетската заедница и Секретаријатот на Енергетската заедница.
- (7) Сценаријата од ставот (1) на овој член, се користат како основа за изработка на Планот за подготвеност за справување со ризици од членот 30 од овој закон.

Краткорочна и сезонски процени на адекватноста

Член 29

- (1) Операторот на електропреносниот систем, со примена на Методологијата за проценка на краткорочната и сезонската адекватност изготвена од ENTSO-E и одобрена од ACER, и краткорочната проценка изготвена од Регионалниот Координативен центар, врз основа на сезонската оцена на адекватност на ресурси и во координација со договорните страни на Енергетската заедница или државите членки на Европската Унија, изготвува краткорочна проценка на адекватност на ресурси во текот на еден месец, една недела и ден однапред, врз основа на:
1. веројатноста за прекини во електропреносната мрежа, веројатноста за непланирани прекини во капацитетите за производство на електрична енергија, екстремни временски услови, променливоста во оптоварувањето, особено при врвното оптоварување предизвикано од временските услови, како и променливоста на производството на електрична енергија од обновливи извори на енергија и
 2. веројатноста за настанување на електроенергетска криза во Република Северна Македонија и веројатноста за настанување на електроенергетска криза во регионот.
- (2) Во постапката за изготвување на краткорочната проценка на адекватност од ставот (1) на овој член, операторот на електропреносниот систем ги има предвид и резултатите од проценката за адекватноста за приближните временски рамки обезбедени од Регионалниот координативен центар.
- (3) Операторот на електропреносниот систем изготвената краткорочна проценка на адекватност на ресурси од ставот (1) на овој член ја доставува до Министерството на одобрување.

(4) Операторот на електропреносниот систем врши сезонски процени на адекватноста во согласност со методологијата од ставот (1) на овој член.

(5) Операторот на електропреносниот систем ги објавува резултатите за зимската процена на адекватноста до 1 декември секоја година и за летната процена на адекватноста до 1 јуни секоја година.

(6) Операторот на електропреносниот систем ги доставува извештаите за сезонската проценка на веројатноста за настанување на енергетска криза во Република Северна Македонија до Министерството, Регулаторната комисија за енергетика, Регионалниот координативен центар и Секретаријатот на Енергетската заедница и врз основа на нивните предлози и препораки ги дополнува извештаите и ги објавува на својата веб-страница.

План за подготвеност за справување со ризици

Член 30

(1) Врз основа на сценаријата за електроенергетска криза во Република Северна Македонија, идентификувани согласно членот 28 од овој закон, како и регионалните сценарија, операторот на електропреносниот систем и другите засегнати страни по барање на Министерството, изготвува Нацрт-план за подготвеност за справување со ризици.

(2) Министерството го доставува Нацрт-планот од ставот (1) на овој член, на мислење до Регулаторната комисија за енергетика, операторот на системот за пренос на гас, операторот на електродистрибутивниот систем, операторот на пазарот на електрична енергија, производителот на електрична енергија со најголем инсталиран капацитет во Република Северна Македонија, најголемиот производител на електрична енергија од гас, универзалниот снабдувач, трговецот со најголемо учество на пазарот на електрична енергија на големо и снабдувачот со најголемо учество на пазарот на електрична енергија на мало во Република Северна Македонија.

(3) Заради обезбедување усогласеност со соодветните регионални планови и со плановите на соседните држави, Министерството истовремено го доставува Нацрт-планот од ставот (1) на овој член, до надлежните тела на договорните страни на Енергетската заедница или државите членки на Европската Унија, Координативната група за сигурност на снабдувањето на Енергетската заедница и до Секретаријатот на Енергетската заедница заради спроведување на консултации.

(4) Министерството е должно да го преиспита Нацрт-планот од ставот (1) на овој член, ако мислењето добиено од Секретаријатот на Енергетската заедница во постапката за консултации од ставот (3) на овој член, укажува дека планот:

1. не е соодветен за ублажување на ризиците идентификувани во сценаријата за електроенергетски кризи;
2. не е доследен во однос на сценаријата за електроенергетски кризи или со планот за подготвеност за ризици на друга договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија;
3. не е усогласен со барањата од ставот (9) точка 2 на овој член;
4. утврдува мерки коишто можат да ја загрозат сигурноста во снабдувањето со електрична енергија на други договорни страни на Енергетската заедница или држави членки на Европската Унија или
5. ја нарушува конкуренцијата или делотворното функционирање на регионалниот пазар или на пазарот на електрична енергија на Европската Унија.

(5) Ако Министерството се согласи со укажувањата на Секретаријатот на Енергетската заедница од ставот (4) на овој член, во рок од три месеци од денот на приемот на мислењето врши соодветни измени и дополнувања на усвоениот план за подготвеност за справување со ризици и за тоа го известува Секретаријатот на Енергетската заедница.

(6) Ако Министерството не се согласи со укажувањата на Секретаријатот на Енергетската заедница од ставот (4) на овој член, доставува известување до Секретаријатот на Енергетската заедница, во кое ги образложува причините за несогласувањето, а мислењето со образложените причини го објавува на својата веб-страница.

(7) Министерството го донесува планот за подготвеност за справување со ризици земајќи ги предвид мислењата добиени согласно ставовите (2) и (3) на овој член, во рок од девет месеци од денот на доставувањето на мислењата, при што ги зема предвид предлозите и препораките добиени во постапката за консултации.

(8) Планот од ставот (7) на овој член, се состои од мерки кои се преземаат во Република Северна Македонија, како и мерки што во соработка со надлежните тела за подготовки за справување со ризици од договорните страни на Енергетската заедница и државите членки на Европската Унија, можат да се преземат на билатерално и регионално ниво.

(9) Мерките содржани во планот од ставот (7) на овој член, треба да ги исполнуваат следниве барања:

1. да се прецизно дефинирани, транспарентни, сразмерни и недискриминаторни и

2. да се во согласност со овој закон и прописите донесени во согласност со овој закон, како и со обврските за Република Северна Македонија преземени со ратификуваните меѓународни договори.

(10) Министерството го ажурира планот од ставот (7) на овој член, на секои четири години освен ако околностите не налагаат почести ажурирања.

(11) Министерството обезбедува заштита на доверливите и деловно чувствителните информации добиени во постапката за изготвување и ажурирање на планот од ставот (7) на овој член, а особено на предвидените мерки во врска со спречувањето или ублажувањето на последиците од злонамерни напади.

(12) Министерството го објавува планот од ставот (7) на овој член, на својата веб-страница и го доставува до Секретаријатот на Енергетската заедница.

(13) Во процесот на изработка на Планот за подготвеност со справување со ризици Министерството може да користи материјални и човечки ресурси, кои се на располагање на производителот на електрична енергија со најголем инсталиран капацитет во Република Северна Македонија, операторот на електропреносниот систем, операторот на преносниот систем за гас и операторот на електродистрибутивниот систем.

Содржина на Планот за подготвеност за справување со ризичи

Член 31

(1) Во Планот за подготвеност за справување со ризици се утврдуваат сите национални мерки што се планираат и се преземаат за подготвеност за спречување и ублажување енергетски кризи предвидени во сценаријата за енергетска криза во Република Северна Македонија согласно членот 28 од овој закон, а особено:

1. краток опис на сценаријата за енергетски кризи;

2. обврските на Министерството;

3. вршителите на регулирани енергетски дејности на коишто Министерството им пренесува одделни оперативни надлежности во врска со преземањето на мерки за подготвеност со справувањето со ризици определени во планот, како и следењето на нивното извршување од страна на Министерството;

4. опис на мерките кои се преземаат за подготовка за справување и за спречување или ублажување на идентификуваните ризици;

5. утврдување детални постапки што се преземаат во случај на енергетски кризи, вклучително и соодветните шеми за размена на информации;
6. придонесот на пазарно заснованите мерки во справување со енергетски кризи, особено мерките за побарувачка и снабдување;
7. мерките кои не се пазарно засновани, а коишто треба да се спроведат во случај на енергетска криза, условите коишто треба да се исполнети за нивното активирање, условите и постапките за нивно спроведување и образложение за нивната усогласеност со барањата за функционирање на пазарот на електрична енергија, како и со обврските преземени со регионалните и билатералните договори;
8. начин и постапки за намалување на потрошувачката од страна на операторот на електропреносниот и операторот на електродистрибутивниот систем, вклучително и:
 - начин и постапка за мануелно намалување на оптоварувања,
 - околностите во кои треба да се намалат оптоварувањата и
 - категориите на потрошувачи на електрична енергија коишто согласно овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон имаат право да добијат посебна заштита од исклучување;
9. постапки и средства за информирање на јавноста за електроенергетски кризи;
10. опис на националните мерките потребни за спроведување и примена на договорените регионални и билатерални мерки;
11. назначување на координатор за справување со ризици и
12. информации за плановите за развој на соодветните мрежи, коишто придонесуваат за справување со последиците од идентификувани сценарија за електроенергетски кризи.

(2) Мерките од ставот (1) на овој член, треба да:

1. се во согласност со договорените регионални и билатерални мерки и
2. не ја загрозуваат оперативната сигурност или безбедноста на електропреносниот систем на Република Северна Македонија, како и сигурноста во снабдувањето со електрична енергија на други договорни страна на Енергетската заедница и држави членки на Европската Унија.

(3) Покрај мерките од ставот (1) на овој член, заради спречување и управување со енергетските кризи со прекугранично влијание, во планот за подготвеност за справување со ризици се вклучуваат и:

1. регионални мерки договорени меѓу договорните страни на Енергетската заедница и државите членки на Европската Унија во рамки на регионот во кој припаѓа Република Северна Македонија и коишто имаат можност за обезбедување на заемна помош и
2. билатерални мерки договорени помеѓу Република Северна Македонија и договорна страна на Енергетската заедница и/или држава членка на Европската Унија со која Република Северна Македонија е директно поврзана со интерконективен вод, а која не припаѓа на ист регион со Република Северна Македонија.

(4) Регионалните и билатералните мерки од ставот (3) на овој член, особено вклучуваат:

1. назначување координатор на кризи;
2. механизми за соработка и размена на информации;
3. координирани мерки за ублажување на влијанието на електроенергетска криза, вклучително и истовремена електроенергетска криза, заради обезбедување на заемна помош;
4. постапки што се спроведуваат со вклучување на учесниците на пазарот за годишни или двегодишни тестирања на плановите за подготвеност за справување со ризици и начин и постапка за спроведување на симулации на електроенергетска криза и
5. механизми за активирање на мерките кои не се пазарно засновани.

(5) Министерството, во координација со операторот на електропреносниот систем, ги усогласува регионалните и билатералните мерки што треба да се вклучат во планот за подготвеност за справување со ризици во консултација со Регионалниот координативен центар.

(6) Ако во рок од осум месеци пред крајниот рок за донесување на планот за подготвеност за справување со ризици, Министерството не успее да ги усогласи регионалните или билатералните мерки со соодветните договорни страни на Енергетската заедница или држави членки на Европската Унија, Министерството заедно со надлежното тело од засегнатата држава го информираат Секретаријатот на Енергетската заедница.

(7) Во случајот од ставот (6) на овој член, Министерството ги спроведува регионалните, односно билатералните мерки предложени од Секретаријатот на Енергетската заедница, вклучително и механизмите за соработка заради определување и примена на регионалните и билатералните мерки.

(8) Министерството во соработка со операторот на електропреносниот систем и Регулаторната комисија за енергетика периодично ја тестира ефективността на процедурите развиени во плановите за подготвеност за справување со ризик за спречување на кризи со електрична енергија, вклучително и механизмите од ставот (4) точка 2 на овој член и спроведува симулации на криза на електрична енергија на секои две години, особено тестирање на тие механизми.

Управување со електроенергетска криза, рано предупредување и прогласување електроенергетска криза

Член 32

(1) Ако сезонската проценка на адекватност од настанување на електроенергетска криза изготвена од ENTSO-E, Регионалниот координативен центар или операторот на електропреносниот систем дава точно определени, недвосмислени и сериозни информации дека во Република Северна Македонија може да се појави електроенергетска криза, Министерството доставува рано предупредување до Секретаријатот на Енергетската заедница и до надлежните органи на договорните страни на Енергетската заедница или државите членки на Европската Унија во рамки на регионот за координирано управување со електроенергетските системи во кој припаѓа Република Северна Македонија и до надлежното тело на договорна страна на Енергетската заедница и држава членка на Европската Унија, со којашто е директно поврзана со интерконективен вод и не припаѓа на ист регион со Република Северна Македонија.

(2) Кон раното предупредување од ставот (1) на овој член, Министерството доставува информации за причините за можната електроенергетска криза, за планираните или преземените мерки за спречување на електроенергетската криза, за можната потреба од помош од договорните страни на Енергетската заедница или државите членки на Европската Унија, како и за влијанието на мерките врз пазарот на електрична енергија.

(3) Кога Република Северна Македонија се соочува со електроенергетска криза, Министерството во согласност со Законот за управување со кризи и уредбата од членот 45 став (1) точка 1 од овој закон, започнува постапка за прогласување на електроенергетска криза и за тоа ги известува Секретаријатот на Енергетската заедница и договорните страни на Енергетската заедница или државите членки на Европската Унија во рамки на регионот за координирано управување со електроенергетските системи во којшто припаѓа Република Северна Македонија и надлежните тела на договорна страна на Енергетската заедница и држава членка на Европската Унија, која не припаѓа на ист регион со Република Северна Македонија и со која електропреносниот систем на Република Северна Македонија е поврзан со интерконективен електропреносен вод.

(4) Во известувањето од ставот (3) на овој член, се наведуваат причините за влошување на состојбата со снабдувањето со електрична енергија, причините за прогласување на електроенергетска криза, мерките планирани или преземени за нејзино ублажување и потребата од помош од договорните страни на Енергетската заедница или државите членки на Европската Унија.

(5) Министерството по барање од Секретаријатот на Енергетската заедница или од договорните страни на Енергетската заедница или државите членки на Европската Унија доставува дополнителни информации во однос на причините поради кои е започната постапката за прогласување на електроенергетска криза.

(6) Ако Министерството достави рано предупредување од ставот (1) на овој член или иницира постапка за прогласување на електроенергетска криза должно е целосно да ги применува мерките содржани во Планот за подготвеност за справување со ризици.

(7) Министерството во случај на електроенергетска криза ги активира мерките кои не се пазарно засновани само во краен случај доколку се исцрпени сите можности за спречување или ублажување на последиците од електроенергетската криза со примена на пазарно засновани мерки или кога е очигледно дека пазарно заснованите мерки не се доволни за да се спречи дополнително влошување на состојбата со снабдувањето со електрична енергија и за нивното активирање ги известува учесниците на пазарот на електрична енергија во Република Северна Македонија. Применетите мерки се во согласност со овој закон и прописите донесени во согласност со овој закон, како и со обврските за Република Северна Македонија преземени со ратификуваните меѓународни договори.

(8) Мерките од ставот (7) на овој член, кои не се пазарно засновани:

1. не смеат неосновано да ги нарушат конкуренцијата и делотворното функционирање на пазарот на електрична енергија и
2. треба да бидат неопходни, сразмерни, недискриминаторни и привремени.

(9) Ограничувањето на трансакциите на пазарот на електрична енергија, вклучително и намалувањето на доделениот меѓузонски капацитет, како и ограничувањето на обезбедувањето меѓузонски капацитет или ограничувањето на обезбедените распореди се воведува во согласност со соодветните ТСМ од член 143 ставови (4), (5) и (6) од овој закон.

(10) Операторот на електропреносниот систем по претходно одобрение од Регулаторната комисија за енергетика, како крајна мерка од ставот (7) на овој член, која не е пазарно заснована, за своите потреби може да донесе одлука за привремено ангажирање капацитети за производство на електрична енергија или за складирање на електрична енергија во сопственост на потрошувачи приклучени на електропреносната и дистрибутивната мрежа, коишто ги користат за повремено или постојано производство или складирање на електрична енергија за сопствени потреби, а кои имаат техничка можност услугите и електричната енергија да ги испорачаат на електропреносната мрежа.

(11) Операторот на електропреносниот систем воспоставува и води листа на капацитетите од ставот (10) на овој член и во мрежните правила за пренос на електрична енергија по одобрување од Регулаторната комисија за енергетика ги утврдува рокот, условите, постапките и начинот на определување на финансискиот надоместок за нивното ангажирање.

Соработка со договорните страни на Енергетска заедница и државите членки на Европска Унија

Член 33

(1) Министерството, во рамки на договорените регионални и билатерални мерки и во согласност со начелото на солидарност, а имајќи ја предвид техничката оспособеност на електроенергетскиот систем на Република Северна Македонија, соработува и заеднички

дејствува со другите договорни страни на Енергетската заедница и државите членки на Европската Унија во спречувањето и управувањето со електроенергетските кризи.

(2) Заради остварување на соработката од ставот (1) на овој член, Министерството со надлежните органи на договорните страни на Енергетската заедница и државите членки на Европската Унија ги договара неопходните технички, правни и финансиски аранжмани за спроведувањето на регионалните или билатералните мерки пред да се понуди помошта, особено во однос на:

1. активирањето на кој било вид на помош и прекин на обезбедување на помошта;
2. максималното количество електрична енергија што треба да се испорача на регионално или билатерално ниво и начинот на испорака и
3. правичниот надоместок кој се исплаќа за обезбедената помош, што се состои од:
 - 3.1. трошоците за обезбедување на електричната енергија;
 - 3.2. трошоците за преносот на електричната енергија којашто се испорачува на територијата на договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија што ја бара помошта;
 - 3.3. реално направените трошоци од договорната страна на Енергетската заедница или државата членка на Европската Унија што ја обезбедува помошта, вклучително и трошоците за обезбедена помош којашто не е активирана и
 - 3.4. сите трошоци кои произлегуваат од судски постапки, арбитражни постапки или слични постапки и спогодби.

(3) Република Северна Македонија ги надоместува сите трошоци за добиената помош на договорната страна на Енергетската заедница или државата членка на Европската Унија која ја обезбедува помошта.

(4) Кога во случај на електроенергетска криза, Република Северна Македонија нема склучени договори за регионални или билатерални мерки и за неопходните технички, правни и финансиски аранжмани за спроведувањето на мерките, склучува договори за привремени мерки со договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија. Пред добивање на помошта, Република Северна Македонија презема обврска да го плати надоместокот од ставот (2) точка 3 на овој член, за примена на тие мерки.

(5) Во рок од четири месеци од идентификацијата на регионалните кризни сценарија, Министерството доставува известување до Секретаријатот на Енергетската заедница за проценките содржани во регионалните кризни сценарија за влијанието на сопственоста врз инфраструктурата во однос на сигурноста во снабдувањето, како и за потребните и сразмерни мерки што се преземаат за ублажување на таквите ризици.

Ex-post евалуација на електроенергетската криза

Член 34

(1) Во рок од три месеци од завршувањето на електроенергетската криза, Министерството по претходно добиено мислење од Регулаторната комисија за енергетика, изготвува и доставува до Координативната група за сигурност на снабдувањето на Енергетската заедница и Секретаријатот на Енергетската заедница извештај за ex-post евалуација на електроенергетската криза, којшто особено содржи:

1. опис на настанот што ја предизвикал електроенергетската криза;
2. опис на сите преземени превентивни, подготвителни мерки и мерки за ублажување и процена на нивната сразмерност и делотворност;
3. процена на прекуграничното влијание на преземените мерки;

4. опис на помошта, независно од нејзиното искористување, која била обезбедена за, или добиена од соседна договорна страна на Енергетска заедница, држава членка на Европската Унија или трета држава;
 5. проценка на економското влијание на електроенергетската криза и влијанието на преземените мерки врз електроенергетскиот сектор до степен кој го овозможуваат податоците достапни за време на проценката, а особено на количествата неиспорачана електрична енергија и нивото на мануелно исклучување на побарувачката, вклучително и споредба помеѓу нивото на доброволно и присилно исклучување на побарувачката;
 6. причини што ја оправдуваат примената на мерките кои не се пазарно засновани;
 7. сите можни подобрувања или предложени подобрувања на Планот за подготвеност за справување со ризици и
 8. преглед на можни подобрувања во развојот на мрежата во случаи кога недоволниот развој на мрежата ја предизвикал или придонел за електроенергетската криза.
- (2) Министерството резултатите од ex-post евалуацијата ги презентира на Координативната група за сигурност на снабдувањето на Енергетската заедница. Резултатите од ex-post евалуацијата се одразуваат во ажурираниот план за подготвеност за ризици.
- (3) По барање од Секретаријатот на Енергетската заедница или Координативната група за сигурност на снабдувањето на Енергетската заедница, Министерството доставува дополнителни информации кон извештајот за ex-post евалуацијата на електроенергетската криза.

Мерки за заштита на сигурноста во снабдувањето со гас

Член 35

- (1) Министерството е надлежно за преземање на мерки за заштита на сигурноста во снабдувањето со гас.
- (2) Во остварувањето на надлежноста од ставот (1) на овој член, Министерството соработува со операторите на системите за пренос или дистрибуција на гас, операторите на складишта на гас и со трговците и снабдувачите со гас, како и со надлежните тела од договорните страни на Енергетската заедница или државите-членки на Европската Унија и со Секретаријатот на Енергетската заедница.
- (3) Спроведувањето на одделни мерки од ставот (1) на овој член, освен мерката прогласување криза согласно закон со кој се уредува управувањето со кризи, Министерството со одлука може да го делегира на други субјекти.
- (4) Министерството обезбедува мерките од ставот (1) на овој член, да се вршат од страна на вршителите на енергетските дејности во областа на гас, електрична и топлинска енергија од Република Северна Македонија и од договорни страни на Енергетската заедница или држави членки на Европската Унија.

Критериум за инфраструктура за гас

Член 36

- (1) Во мрежните правила за пренос на гас се утврдува обврска за операторот на системот за пренос на гас во случај на прекин на испорака на гас преку најголемиот преносен гасовод да обезбеди со примена на критериумот N-1 определен со мрежните правила за пренос на гас, техничкиот капацитет на преостанатата преносна инфраструктура да ја задоволи вкупната побарувачка за гас во Република Северна Македонија во текот на еден ден со исклучително висока побарувачка којашто се определува согласно статистичките пресметки и се појавува еднаш во 20 години, имајќи ги предвид

трендовите на потрошувачка на гас, резултатите од примената на мерките на енергетската ефикасност и стапката на искористеност на постојната гасоводна инфраструктура.

(2) За исполнување на обврската од ставот (1) на овој член, операторот на системот за пренос на гас може да врши дополнителни инвестирања во системот за пренос на гас, како и на економски и оправдан начин да презема мерки за управување преку побарувачка со гас, во согласност со Планот за превенција од членот 40 од овој закон.

(3) Операторот на системот за пренос на гас кога тоа е технички можно е должен да обезбеди двонасочен капацитет за пренос на гас во точките на влез и на излез во системот за пренос на гас.

(4) Министерството создава услови секоја нова инфраструктура за гас да придонесува за сигурноста во снабдувањето со гас преку поврзување со соседните системи за пренос на гас и преку создавање на доволен број на влезни и излезни точки во системот за пренос на гас во согласност со барањата на пазарот на гас, како и со идентификуваните ризици за настанување на криза во снабдувањето со гас.

(5) При утврдувањето на тарифата за пренос на гас, Регулаторната комисија за енергетика, во прописот донесен согласно член 61 став (1) точка 1 од овој закон, му ги надоместува на операторот на системот за пренос на гас трошоците за ефикасното исполнување на обврските од ставовите (1), (2), (3) и (4) на овој член.

(6) Ако операторот на системот за пренос на гас, заради обезбедување на сигурноста во снабдувањето со гас во Република Северна Македонија и во соседна договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија врши дополнителни инвестирања во системот за пренос на гас во Република Северна Македонија, Регулаторната комисија за енергетика и регулаторното тело на засегнатата држава заеднички одлучуваат за распределба на трошоците за реализација на инвестицијата.

Критериум за снабдување со гас

Член 37

(1) Министерството во согласност со критериумот за снабдување определен со уредбата од член 45 став (1) точка 2 од овој закон, со решение му наложува на снабдувачот со гас со обврска за обезбедување на јавна услуга, да преземе мерки за непречено снабдување со гас на заштитени потрошувачи на гас во случај на:

1. екстремни температури во период од седум дена или во случаи коишто според статистичката веројатност се јавуваат еднаш во 20 години;
2. невообичаено висока побарувачка на гас во период од 30 дена којашто според статистичката веројатност се појавува еднаш во 20 години и
3. прекин во најголемиот преносен гасовод во траење од 30 дена во услови на просечни зимски температурни состојби.

(2) Заштитен потрошувач на гас од ставот (1) на овој член, е домаќинство приклучено на системот за дистрибуција на гас, јавни установи кои нудат примарни социјални услуги приклучени на систем за пренос или дистрибуција на гас, како и производител на топлинска енергија кој произведува топлинска енергија за потребите на домаќинствата, малите потрошувачи, а кој не може да користи друго гориво освен гас, при што вкупната потрошувачка на гас на малите и средни потрошувачи и јавни установи кои нудат примарни социјални услуги не е поголема од 20% од вкупната потрошувачка на гас во Република Северна Македонија.

(3) Министерството секоја година до Секретаријатот на Енергетската заедница доставува податоци за годишната потрошувачка на гас на заштитените потрошувачи и податоци за учеството на нивната потрошувачка во вкупната годишна потрошувачка на гас во Република Северна Македонија.

(4) Обврската од ставот (1) на овој член, може да се исполни и со мерки на енергетска ефикасност како и со замена на гасот со друг извор на енергија, вклучително и со енергија добиена од обновливи извори, освен ако со тоа не се загрозува работењето на електропреносниот систем.

(5) Зголемувањето на периодот од 30 дена утврден во ставот (1) точки 2 и 3 на овој член, се врши врз основа на проценка на ризикот, а се предвидува во планот за превенција, кој треба да биде во согласност со член 39 став (2) од овој закон и да нема негативно влијание на снабдувањето со гас на заштитените потрошувачи.

(6) Министерството обезбедува мерката од ставот (1) на овој член, да не предизвика непотребни трошоци за снабдувачот со гас со обврска за обезбедување на јавна услуга и дека условите за снабдување на заштитените потрошувачи ќе бидат недискриминаторни и нема да го нарушат функционирањето на пазарот на гас по цена која ја почитува пазарната вредност на снабдувањето.

(7) Министерството доставува до Секретаријатот на Енергетската заедница образложение за мерката преземена согласно ставот (5) на овој член.

Обврска за обезбедување на складишен капацитет

Член 38

(1) За да се обезбеди сигурност во снабдувањето со гас, Владата донесува одлука за наметнување обврска за обезбедување на јавна услуга на еден или повеќе носители на лиценци за вршење на енергетски дејности снабдување, пренос и складирање на гас, најдоцна до 1 ноември секоја година да обезбедат закуп на складишен капацитет од оператор на складиште за гас или друг трговец или снабдувач со гас од друга договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија во која постои складиште за гас.

(2) Вкупниот складишен капацитет којшто треба да биде обезбеден согласно ставот (1) на овој член, треба да овозможи складирање количини на гас еднакви на најмалку 15% од просечната годишна потрошувачка во Република Северна Македонија во претходните пет години или количина којашто е возможна со оглед на техничките ограничувања на прекуграничните капацитети за пренос на гас, при што ако тие технички ограничувања не овозможуваат исполнување на обврската за обезбедување на закуп на складишен капацитет, обврската се смета за исполнета ако наместо гас учесникот на пазарот обезбедил резерви на алтернативно гориво.

(3) Доколку Владата не донесе одлука согласно ставот (1) на овој член, Министерството може да склучи договор со договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија, во која постои складиште за гас за воспоставување на механизам за спodelување на обврските поврзани со складирање на гас, при што треба да се имаат предвид податоците од проценката на ризиците од членот 39 од овој закон, а особено:

1. трошоците поврзани со финансиската поддршка за обезбедување на обврските на операторот на складиштето во договорната страна на Енергетската заедница или државата членка на Европската Унија;

2. количините на гас потребни за задоволување на потребите на заштитените потрошувачи на гас од членот 37 став (2) од овој закон и

3. техничките ограничувања, вклучително и достапниот капацитет на складиштето со гас и техничкиот прекуграничен преносен капацитет, како и динамиката и обемот на повлекување на договорените количини.

(4) Министерството го известува Секретаријатот на Енергетската заедница за договорот за воспоставување на механизам за спodelување на обврските од ставот (3) на овој член, а ако таков договор не е склучен доставува докази дека е исполнета обврската од ставот (1) на овој член.

(5) На учесниците на пазарите од ставот (1) на овој член, учесниците на пазарите кои преземаат обврски согласно механизмот за споделување на обврските од ставот (3) на овој член и на операторите на системи за складирање, може да им се додели финансиска поддршка во форма на државна помош или финансиски стимулации во согласност со прописите за контрола на државна помош. За дополнителните трошоци настанати од исполнувањето на нивните обврски, кои не можат да се надоместат од остварените приходи, при што ако таа финансиска поддршка се обезбедува преку воведување на дополнителна давачка, таа давачка не смее да се применува на интерконективните точки на прекуграничните гасоводи.

Проценка на ризици

Член 39

(1) Министерството спроведува проценка на ризиците кои можат да влијаат врз сигурноста со снабдувањето со гас во Република Северна Македонија. Проценката по барање на Министерството ја изготвува операторот на системот за пренос на гас по претходна консултација со операторот на системот за дистрибуција на гас, снабдувачите и трговците со гас, потрошувачите на гас, производителите на електрична енергија и операторот на електропреносниот систем, како и со Регулаторната комисија за енергетика.

(2) Проценката на ризиците од ставот (1) на овој член, се заснова на:

1. критериумите од членовите 36 и 37 од овој закон;
 2. околностите во Република Северна Македонија и во регионот, а особено во однос на:
 - 2.1. големината на пазарот на гас;
 - 2.2. конфигурацијата на мрежата за пренос на гас;
 - 2.3. можности за закуп или изградба на складишта за гас;
 - 2.4. реалните текови на гас и можностите за двонасочни текови;
 - 2.5. максималниот интерконективен капацитет на секоја влезна и излезна точка и
 - 2.6. улогата на гасот во вкупната потрошувачка на енергија во Република Северна Македонија, а особено во производството на електрична и топлинска енергија, како и за потребите на стопанството;
 3. сценарија со исклучително висока побарувачка на гас и нарушувања во снабдувањето со гас, како и сценарија со продолжен прекин на единствениот извор за снабдување со гас;
 4. интеракцијата и соодносот на ризиците кај договорните страни на Енергетската заедница или државите-членки на Европската Унија, особено во однос на интерконективните гасоводи, прекуграничното снабдување, капацитетот за двонасочните текови и пристапот до складиштата за гас и
 5. ризиците коишто произлегуваат од контролата врз гасоводната инфраструктура коишто влијае врз сигурноста во снабдувањето, а кои вклучуваат недоволно инвестирање, загрозување на диверзификацијата во снабдувањето, злоупотреба на гасоводната инфраструктура и прекршување на обврските преземени со ратификуваните меѓународни договори.
- (3) Операторите на системите за дистрибуција, трговците и снабдувачите, големите потрошувачи на гас, надлежните државни органи кои поседуваат податоци потребни за изготвување на проценката, вклучително и Регулаторната комисија за енергетика, се должни на Министерството да му ги обезбедат сите потребни податоци за изготвување на проценката на ризиците од ставот (1) на овој член.

(4) Министерството на секои четири години, а по потреба и почесто врши ажурирање на проценката на ризици, при што особено ги има предвид резултатите постигнати со реализацијата на критериумот за

инфраструктура од членот 36 од овој закон и за тоа го известува Секретаријатот на Енергетската заедница.

План за превенција и интервентен план

Член 40

(1) Министерството донесува:

1. план за превенција којшто содржи мерки потребни за отстранување и ублажување на ризиците идентификувани во проценката на ризици од членот 39 од овој закон, вклучително и ефектите од мерките за енергетска ефикасност и управување преку побарувачката и

2. интервентен план кој содржи мерки што треба да бидат преземени за отстранување или ублажување на влијанијата од прекините во снабдувањето со гас.

(2) Министерството со решение го задолжува операторот на системот за пренос на гас, по претходна консултација со операторот на системот за дистрибуција на гас, снабдувачите и трговците со гас, потрошувачите на гас, производителите на електрична енергија и операторот на електропреносниот систем и во соработка со Регулаторната комисија за енергетика да ги изготви и плановите од ставот (1) на овој член во рок од четири месеци по изготвување на проценката на ризикот.

(3) Мерките за обезбедување на сигурност во снабдувањето со гас содржани во планот за превенција и во интервентниот план треба да:

1. бидат јасно определени, транспарентни, сразмерни, недискриминаторни и проверливи;

2. не ја нарушуваат неоправдано конкуренцијата и ефикасното функционирање на пазарот на гас и

3. не ја загрозува сигурноста во снабдувањето со гас во договорните страни на Енергетската заедница или државите-членки на Европската Унија.

(4) Министерството ги доставува плановите од ставот (1) на овој член, до Секретаријатот на Енергетската заедница во рок од 15 дена од денот на донесувањето.

(5) Во рок од три месеци од приемот на образложеното барање и препораките за промени во плановите, кои се доставени од Секретаријатот на Енергетската заедница заради неефикасноста на предвидените мерки, неусогласеноста со сценаријата за ризици на друга договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија, неоправданото нарушување на конкуренцијата или функционирањето на пазарите на гас, Министерството изменетите планови или известувањето за несогласување со препораките содржани во барањето ги доставува до Секретаријатот на Енергетската заедница.

(6) Операторот на системот за пренос на гас и Министерството се должни постојано да ја следат примената на мерките содржани во плановите од ставот (1) на овој член.

(7) Операторот на системот за пренос на гас и Министерството се должни во постапката на изготвување и објавување на плановите од ставот (1) на овој член, да обезбедат заштита на деловно чувствителните податоци добиени за потребата за изготвување на плановите.

(8) Плановите од ставот (1) на овој член се ажурираат на секои четири години, а по потреба и почесто поради промена на околностите или по барање на Секретаријатот на Енергетската заедница, при што ажурираниот план за превенција треба да биде во согласност со ажурираната проценка на ризици од членот 39 став (4) од овој закон и тестирањата извршени согласно членот 42 став (4) од овој закон. Ако во периодот помеѓу две ажурирања настанала криза, причините за настанување и последиците од кризата соодветно се наведуваат во ажурираните планови.

Содржина на планот за превенција

Член 41

(1) Планот за превенција од членот 40 став (1) точка 1 од овој закон, особено содржи:

1. резултати од проценката на ризици и резиме на сценаријата кои биле земени предвид при изготвувањето на проценката;
 2. количините на гас и потребниот капацитет како и другите мерки потребни за исполнување на критериумот за инфраструктура и критериумот за снабдување, вклучително и влијанието на управувањето со побарувачката во навременото надоместување на недостатокот настанат поради прекин во снабдувањето со гас;
 3. определување на заштитените потрошувачи на гас, во случаите од членот 37 став (1) од овој закон, како и потребните количини на гас за секоја од категориите на заштитени потрошувачи во зависност од соодветното сценарио, како и образложение за промената на мерката за снабдување определени во уредбата од членот 45 став (1) точка 2 од овој закон;
 4. обврските што се наметнуваат на носителите на лиценци за вршење на енергетски дејности од областа на гасот, а кога тоа е потребно и од областа на електричната енергија и производството на топлина, кои можат да влијаат врз сигурноста во снабдувањето со гас и безбедната работа на гасоводните системи;
 5. други превентивни мерки за справување со ризиците коишто се идентификувани во проценката на ризици од членот 39 од овој закон, а кои што можат да се однесуваат на зајакнување на интерконективните капацитети, подобрување на енергетската ефикасност, намалување на побарувачката на гас, можноста за диверзификација на снабдувањето со гас, како и користењето на складиштата за гас и капацитетите за течен гас во регионот;
 6. информации за економското влијание на мерките и нивната делотворност и ефикасност, како и нивното влијание на пазарот на гас во Република Северна Македонија и регионот, вклучително и обврските за обезбедување на јавна услуга;
 7. опис на влијанието на предложените мерки врз животната средина и врз потрошувачите;
 8. механизмите за соработка со договорните страни на Енергетската заедница или државите-членки на Европската Унија, вклучително и механизмите за изготвување на плановите за превенција и интервентните планови;
 9. информации за постојните и идните интерконективни водови и гасоводна инфраструктура, вклучително и за оние што обезбедуваат пристап до пазарите на гас, прекугранични текови на гас, пристап до складиштата на гас и течен гас и двонасочните преносни капацитети, особено во интервентните случаи определени во интервентниот план од членот 40 став (1) точка 2 од овој закон и
 10. информации за обврските за обезбедување на јавна услуга кои се однесуваат на сигурноста во снабдувањето со гас.
- (2) Во планот за превенција не се објавуваат информации кои можат да ја загорзат сигурноста во снабдувањето со гас.
- (3) Планот за превенција е заснован на пазарни мерки и со него не се наметнуваат непотребни обврски за вршителите на енергетските дејности.
- (4) Министерството е должно да достави до Секретаријатот на Енергетската заедница информација за секоја превентивна мерка која е донесена по донесувањето на планот за превенција и за секоја превентивна мерка донесена пред донесувањето на планот, која не е содржана во планот но, се уште е на сила, со образложение за усогласеноста на таа мерка со барањата од членот 40 став (3) од овој закон.
- (5) Ако Секретаријатот на Енергетската заедница побара од Министерството да изготви извештај за проценка на влијанието на мерката од ставот (4) на овој член, во извештајот се наведуваат

податоци и информации кои се однесуваат на:

1. можните влијанија на мерката врз пазарот на гас во Република Северна Македонија и во регионот, при што овој дел од извештајот се изготвува од Регулаторната комисија за енергетика и се доставува до Министерството;
 2. можните влијанија на мерката врз сигурноста во снабдувањето со гас во соседните договорни страни на Енергетската заедница или државите-членки на Европската Унија, особено ако мерката може да ги ограничи тековите на гас;
 3. трошоците и придобивките како и проценката на потребата и соодветноста за преземањето на мерката, споредени со трошоците и придобивките од преземање на пазарно заснована мерка;
 4. оценка дали преземената мерка обезбедува еднакви можности за сите учесници на пазарот на гас и
 5. очекуваното траење на мерката, периодични оценки на резултатите од мерката, како и постапки кои се преземаат по престанувањето на важењето на мерката.
- (6) Извештајот од ставот (5) на овој член Министерството го објавува на својата веб-страница и го доставува до Секретаријатот на Енергетската заедница.
- (7) Донесената мерка влегува во сила само ако е изменета во согласност со мислењето на Секретаријатот на Енергетската заедница.

Содржина на интервентниот план

Член 42

(1) Интервентниот план од членот 40 став (1) точка 2 од овој закон, е заснован на нивоата на криза определени во членот 43 став (1) од овој закон и со него особено се:

1. определуваат обврските на носителите на лиценци за вршење на енергетски дејности во областа на гасот, операторот на електропреносниот систем, како и индустриските потрошувачи на гас и производителите на електрична енергија имајќи го предвид степенот на нивната загрозеност од прекинот со снабдување со гас, како и нивните заемни односи со засегнати страни кои ги применуваат кризните мерки и Регулаторната комисија за енергетика на секое од нивоата на криза;
2. определуваат обврските на Министерството, како и на другите субјекти на коишто согласно членот 35 став (3) од овој закон, им се делегирани одделни надлежности за секое од нивоата на криза;
3. обезбедува дека на носителите на лиценци за вршење на енергетски дејности во областа на гас и индустриските потрошувачи на гас, вклучително и производителите на електрична енергија и производители на топлинска енергија им се дадени доволни можности за одговор на нивоата на криза;
4. идентификуваат ако е потребно, мерките и дејствијата што треба да се преземат за ублажување на можното влијание на прекинот со снабдување со гас врз производството на топлинска и електрична енергија имајќи го притоа предвид комплементарното работење на енергетските системи за гас и електрична енергија;
5. воспоставуваат детални постапки кои треба да се применуваат во секое од нивоата на криза, вклучително и соодветни шеми за размена на податоци;
6. назначува лице одговорно за управување со криза и се определува неговата улога и задачи;
7. определува придонесот на пазарно заснованите мерки за справување со нивото на криза „алармирање“ и ублажување на состојбата на нивото на криза „вонредна состојба“;
8. определува придонесот на мерките кои не се пазарно засновани, а кои се планираат да се применат на нивото на криза „вонредна состојба“, како и проценка на степенот до којшто примената на овие

мерки е потребна за справување со кризата, при што нивната примена треба да започне ако пазарно заснованите мерки не можат да обезбедат снабдување со гас на заштитените потрошувачи на гас;

9. опишуваат механизмите кои се користат за соработка и размена на информации со договорните страни на Енергетската заедница или државите-членки на Европската Унија за секое од нивоата на криза;

10. утврдуваат детално обврските за носители на лиценци за вршење на енергетски дејности во областа на гасот за доставување на известувања, како и обврските за носители на лиценци за вршење на енергетски дејности во областа на електроенергетиката за доставување на известувања во случај на криза на ниво „алармирање“ или „вонредна состојба“;

11. опишуваат постојните технички и правни мерки за спречување на неоправдано трошење на гас од страна на потрошувачите приклучени на системите за пренос или дистрибуција на гас, освен за заштитените потрошувачи и

12. воспоставува листа на однапред дефинирани активности за достапност на гасот во случај на вонредна состојба, вклучително и трговски аранжмани помеѓу страните вклучени во тие активности како и механизми за соодветно надоместување на носителите на лиценци за вршење на енергетски дејности во областа на гасот, притоа имајќи ја предвид потребата од заштита на деловно чувствителните податоци.

(2) Заради спречување на неоправдано трошење на гас во случај на вонредна состојба, Министерството ги известува потрошувачите на гас кои не се заштитени потрошувачи за потребата од намалување или прекинување на потрошувачката без притоа да се создаде состојба на техничка небезбедност.

(3) Со интервентниот план се обезбедува пристапот до прекуграничната гасоводната инфраструктура во вонредна состојба, технички и безбедносно да се одржува и да не се воведуваат мерки кои неоправдано ги ограничуваат прекуграничните текови на гас.

(4) Мерките, активностите и постапките од интервентниот план се тестираат најмалку еднаш на четири години, со примена на симулација на сценарија со средно и високо влијание, како и одговор на таквите влијанија во реално време, со примена на мерките, активностите и постапките од планот, а резултатите од тестирањата се доставуваат до Секретаријатот на Енергетската заедница и се презентираат пред Координативната група за сигурност на снабдувањето на Енергетската заедница.

Прогласување на криза во снабдување со гас

Член 43

(1) Министерството започнува постапка за прогласување на криза во снабдувањето со гас согласно Законот за управување со кризи и уредбата од членот 45 став (1) точка 2 од овој закон, при што може да бидат прогласено едно од следниве нивоа на кризи:

1. ниво на „рано предупредување“, во случај кога постојат точно определени, јасни, сериозни и доверливи информации дека определен настан може да резултира со значително влошување на состојбите со снабдување со гас и дека тоа може да доведе до активирање на нивоата на кризата „алармирање“ или „вонредна состојба“;

2. ниво на „алармирање“, во случај кога поради прекилот во снабдувањето со гас или невообичаено големата потрошувачка на гас може да се влоши снабдувањето со гас, меѓутоа механизмите на пазарот се уште можат да се справат со прекилот или високата побарувачка, без да настане потреба да се активираат мерки што не се пазарно засновани или

3. ниво на „вонредна состојба“ во случај кога поради невообичаено висока побарувачка на гас, значителен прекин во снабдувањето со гас или друго значително влошување во снабдувањето со гас и кога сите применети пазарно засновани мерки се недоволни за да се задоволи

потребата од гас и поради што треба да се применат мерки што не се пазарно засновани, пред се за да се обезбеди снабдувањето со гас на заштитените потрошувачи.

(2) Министерството ги известува Секретаријатот на Енергетската заедница и надлежните тела на договорните страни на Енергетската заедница или државите-членки на Европската Унија со коишто Република Северна Македонија е поврзана со интерконективни гасоводи за:

1. прогласувањето на криза на кое било од нивоата од ставот (1) на овој член, како и предвиденото времетраење на кризата;
2. мерките содржани во интервентниот план од членот 40 став (1) точка 2 од овој закон, што се планира да бидат преземени и
3. мерки кои отстапуваат од мерките предвидени во интервентниот план од членот 40 став (1) точка 2 од овој закон, а што се планира да бидат преземени заради справување со кризата како и образложение за потребата од отстапувањата.

(3) Министерството обезбедува дека:

1. нема да се воведуваат мерки коишто во кое било време неоправдано го ограничуваат текот на гасот во регионот и што можат сериозно да го загорзат снабдувањето со гас во друга договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија и
2. пристапот до прекуграничната гасоводната инфраструктура во вонредна состојба технички и безбедносно се одржува во согласност со интервентниот план.

(4) За времетраењето на кризата во снабдувањето со гас прогласена на ниво на „вонредна состојба“, Министерството, на барање на операторот на електропреносниот систем или операторот на системот за пренос на гас засновано на проценката на ризици од членот 39 од овој закон, може да одлучи приоритетот во снабдувањето со гас наместо на одделни категории на заштитени потрошувачи да се додели на одделни електроцентрали наведени во плановите од членот 40 од овој закон, коишто за производство на електрична енергија користат гас ако недостатокот во снабдувањето со гас на тие електроцентрали:

1. може да предизвика сериозна штета на функционирањето на електроенергетскиот систем или
2. може да го наруши производството и/или преносот на гас.

(5) Во рок од три дена од денот на приемот на образложеното барање доставено од Секретаријатот на Енергетската заедница за промена или за престанување на мерките кои се преземени или се планира да се преземат заради справување со прогласената криза, Министерството изменетите мерки или известувањето со образложение за неприфаќањето на препораките содржани во барањето ги доставува до Секретаријатот на Енергетската заедница.

Размена на информации

Член 44

(1) Во случај на прогласена криза во снабдувањето на гас на кое било од нивоата утврдени во членот 43 став (1) од овој закон, засегнатите носители на лиценци за вршење на енергетски дејности во областа на гасот се должни секој ден да доставуваат до Министерството информации особено за:

1. прогнози за дневните количини на гас коишто се побаруваат и се нудат искажани во kWh;
2. дневен тек на гас на точките на влез и излез од системот за пренос на гас, како и на сите точки на поврзување на системот со складиште на гас или со терминал за течен гас и
3. период, искажан во денови, за којшто се очекува дека е обезбедено снабдувањето со гас за заштитените потрошувачи.

(2) Најдоцна шест недели по престанувањето на кризата во снабдувањето со гас, Министерството доставува до Секретаријатот на Енергетската заедница детална оценка за кризата, ефикасноста на применетите мерки, влијанието на кризата врз стопанството, влијанието на кризата врз електроенергетскиот сектор, како и за помошта добиена од договорните страни на Енергетската заедница или државите-членки на Европската Унија.

(3) Во исклучителни состојби, независно дали е прогласена кризата во снабдувањето со гас, Министерството може да побара од носители на лиценци за вршење на енергетски дејности во областа на гасот да достават информации од ставот (1) на овој член или дополнителни информации за состојбата со снабдувањето со гас во Република Северна Македонија или во друга договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија, вклучително и информации за склучените договори за набавка на гас од други држави со траење подолго од една година, освен за информациите за цените од договорите, коишто се однесуваат на:

1. траењето на договорот, договорените количини на гас, најмалите дневни и месечни количини и договорените точки на испорака;
2. договорените најголеми количини во тековниот ден во случај на прогласување на криза во снабдувањето со гас на ниво „алармирање“ или „вонредна состојба“;
3. услови за суспендирање на испораката на гас и
4. индикација дали количините на гас коишто се испорачуваат согласно со склучениот договор поединечно или кумулативно со сите договори со ист снабдувач или со неговите поврзани друштва е еднаква или поголема од 28% од годишната потрошувачка на гас во Република Северна Македонија.

(4) Информациите од ставот (3) на овој член, се користат за изготвување на проценката на ризици, планот за превенција и интервентниот план и Министерството ги доставува до Секретаријатот на Енергетската заедница.

(5) Во случај на склучување на нови или измена на постојните договори, Министерството за информациите го известува Секретаријатот на Енергетската заедница до крајот на септември во годината во која се склучени или изменети договорите.

(6) Доколку Министерството се сомнева дека склучениот договор од ставот (3) на овој член ја доведува во ризик сигурноста на снабдувањето со гас на Република Северна Македонија, за тоа го известува Секретаријатот на енергетската заедница.

(7) Министерството или Секретаријатот на Енергетската заедница преку Министерството, може да побара од носителите на лиценци за вршење на енергетски дејности во областа на гасот да го достават договорот, со исклучок на информациите за цената, со цел да се процени неговото влијание врз сигурноста на снабдувањето со гас. Барањето задолжително треба да е образложено и може да опфати и детали за сите информации за други склучените договори за набавка на гас, кои се релевантни за извршување на договорот за снабдување со гас, со исклучок на информациите за цената.

(8) Носителите на лиценци за вршење на енергетски дејности во областа на гасот се должни да достават одговор и пропратна документација од ставот (7) на овој член во рок од 15 дена од поднесување на барањето.

(9) Министерството прави проценка на сигурноста на снабдувањето со гас во рок од три месеци од рокот определен во ставот (8) на овој член и резултатите ги доставува до Секретаријатот на енергетската заедница.

(10) Ако по доставената проценка од ставот (9) на овој член Секретаријатот на Енергетската заедница може да даде мислење со кое му предлага на Министерството да ги измени проценките или плановите на ризик врз основа на добиените информации согласно овој член. Министерството во зависност од мислењето на Секретаријатот на Енергетската заедница постапува согласно членовите 39 и 40 од овој закон.

(11) Сите договори или информации добиени согласно ставовите (7), (8), (9) и (10) на овој член, како и соодветните проценки од Министерството или Секретаријатот на Енергетската заедница се доверливи.

Уредби за справување со енергетска криза

Член 45

(1) Владата, на предлог на Министерството и по претходно мислење од Регулаторната комисија за енергетика, донесува:

1. Уредба за мерки и активности за справување со електроенергетска криза и

2. Уредба за мерки и активности за управување со криза во сигурноста во снабдување со гас.

(2) Мерките и активностите предвидени со уредбата од ставот (1) точка 1 на овој член, се во согласност со Методологијата за проценка на ризикот за идентификуваните регионални сценарија за подготвеност за ризик од членот 28 од овој закон и со планот за подготвеност за справување со ризици од членот 30 од овој закон.

(3) Мерките и активностите предвидени со уредбата од став (1) точка 2 на овој член, се во согласност со проценката на ризиците коишто можат да влијаат врз сигурноста со снабдувањето со гас од членот 39 од овој закон и со планот за превенција и интервентниот план од член 40 став (1) од овој закон.

(4) Со уредбите од ставот (1) точки 1 и 2 на овој член, особено се уредува:

1. начинот на остварувањето на надлежностите на Министерството и вршителите на регулираните енергетски дејности за пренос и дистрибуција на електрична енергија и гас во врска со определувањето, предлагањето и спроведувањето на мерките и активностите за подготвеност за справување со ризици;

2. начинот и условите под коишто можат одделни оперативни задачи и активности на Министерството во врска со подготвеноста за справување со ризик да се пренесат на определени вршители на регулирани енергетски дејности за пренос или дистрибуција на електрична енергија и гас;

3. формата, содржината и постапката за изготвување на сценаријата за подготвеност за справување со ризик во електроенергетскиот сектор и секторот за гас, како и постапката за утврдување и евалуација на сценаријата;

4. формата, содржината и постапката за изготвување на планот за подготвеност за справување со ризик од членот 30 од овој закон и планот за превенција и интервентниот план од членот 40 став (1) од овој закон, како и дефинирање и спроведување на мерки за ублажување на ризикот и зајакнување на отпорноста на системите за пренос и дистрибуција на електрична енергија и гас;

5. постапката за управување со снабдување со електрична енергија и гас во состојба на електроенергетска криза и криза во сигурноста во снабдување со гас;

6. размената на информации со надлежните органи на другите договорни страни на Енергетската заедница од соодветниот регион или државите членки на Европска Унија, како и други регионални и меѓународни институции и тела за енергетска безбедност;

7. критериумите за определување на праг за загрозеност за испраќање на рано предупредување и за прогласување на криза и преземање на мерки и активности за справување со електроенергетска криза и криза во сигурноста во снабдување со гас;

8. постапките и механизмите за објавување на рано предупредување или соопштение за електроенергетска криза и криза во сигурноста во снабдување со гас, како и дејствијата што се преземаат по приемот на соодветните известувања и предупредувања од друга договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија;

9. механизмите за активирање и спроведување на мерки за енергетска безбедност согласно со планот за подготвеност за справување со ризик од членот 30 од овој закон и планот за превенција и интервентниот план од член 40 став (1) од овој закон;
10. критериумот за снабдување со гас во случаите од членот 37 став (1) од овој закон;
11. постапките и механизмите за соработка и соодветна помош со друга договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија и со меѓународни тела за управување со енергетски кризи;
12. мерките за помош на друга договорна страна на Енергетската заедница или држава- членка на Европска Унија во соодветниот регион за координирано управување со системот или на друга директно поврзана договорна страна или држава членка на Европската Унија, кои може да се обезбедат или разменуваат во случај на енергетска криза;
13. начинот и постапката за комуникација со јавноста и доставување информации до медиумите за резултатите од преземените мерки и мерките кои треба да се преземат и
14. начинот и постапката за следење и известување за управувањето со енергетската криза и за влијанието на енергетската криза врз енергетските системи, како и евалуација на последиците од енергетската криза.

ЧЕТВРТИ ДЕЛ

РЕГУЛАТОРНА КОМИСИЈА ЗА ЕНЕРГЕТИКА

Правен субјективитет

Член 46

- (1) Регулаторната комисија за енергетика е самостојно и единствено регулаторно тело кое го регулира и контролира начинот на вршење на енергетските дејности од овој закон, како и други дејности утврдени со закон.
- (2) Регулаторната комисија за енергетика е независна во своето работење и одлучување и својата надлежност во регулирањето на енергетските дејности ја остварува во рамките утврдени со овој и други закони и прописите донесени врз основа на закон и во согласност со начелата на објективност, транспарентност и недискриминација, со примена на најдобрите меѓународни практики и искуства.
- (3) Регулаторната комисија за енергетика е непрофитно тело, кое има својство на правно лице, одвоено и функционално независно во поглед на организацијата и одлучувањето од органите на државната и локалната власт и вршителите на енергетските дејности.
- (4) Регулаторната комисија за енергетика самостојно настапува во правниот промет, особено кога склучува договори, поведува или е страна во правни постапки и кога стекнува, управува, користи и располага со свој недвижен и движен имот.
- (5) Регулаторната комисија за енергетика донесува статут со кој се уредуваат прашања поврзани со нејзиното внатрешно уредување, како и начинот на работа и одлучување, во согласност со овој и друг закон.
- (6) Собранието на Република Северна Македонија (во натамошниот текст: Собранието) дава согласност на статутот на Регулаторната комисија за енергетика.
- (7) Регулаторната комисија за енергетика донесува деловник со кој го уредува начинот на своето работење.

Состав на Регулаторната комисија за енергетика

Член 47

- (1) Регулаторната комисија за енергетика е составена од седум члена, од кои еден е претседател.
- (2) Еден член на Регулаторната комисија за енергетика е стручно лице за правни прашања од областа на енергетиката, еден член е стручно лице за економски прашања од областа на енергетиката, еден член е стручно лице за правни, технички или економски прашања од областа на водните услуги, еден член е стручно лице за правни, технички или економски прашања од областа на управување со комунален отпад и три членови се стручни лица за технички прашања од областа на енергетиката.
- (3) За претседател или член на Регулаторната комисија за енергетика може да биде именувано лице, државјанин на Република Северна Македонија, кое ги исполнува следниве услови:
 1. има стекнати најмалку 240 кредити според ЕКТС или завршен VII/1 степен од областа на електротехниката, машинството, техничките науки, технолошките науки, животната средина и ресурси, градежништвото, економијата или правото;
 2. минимум 15 години работно искуство, по исполнување на условот од точката 1 на овој став, од кои најмалку 10 години работно искуство во областа на енергетиката, односно во обезбедување на водни услуги или управување со комунален отпад и
 3. во моментот на именувањето, со правосилна судска пресуда не му е изречена казна или прекршочна санкција забрана за вршење на професија, дејност или должност.
- (4) Мандатот на претседателот и на членовите на Регулаторната комисија за енергетика е пет години, со можност за уште еден мандат, односно ниту еден член не може да ја врши функцијата повеќе од два мандати.
- (5) Функцијата претседател и член на Регулаторната комисија за енергетика се врши професионално и е неспојлива со извршување на друга јавна функција, функција во политичка партија или професија. Ако членот на Регулаторната комисија за енергетика пред именувањето бил во работен однос, работниот однос му мирува.
- (6) Претседателот на Регулаторната комисија за енергетика ја претставува и застапува Регулаторната комисија за енергетика во државата и во странство и има други права, обврски и овластувања утврдени со овој закон и статутот.
- (7) Членовите на Регулаторната комисија за енергетика од своите редови избираат заменик на претседателот. Постапката за избор, правата, обврските и овластувањата на заменикот на претседателот се утврдуваат со статутот на Регулаторната комисија за енергетика.

Именување на претседател и членови

Член 48

- (1) Собранието ги именува и разрешува претседателот и членовите на Регулаторната комисија за енергетика, на предлог на Комисијата за прашања на изборите и именувањата на Собранието. При именувањето на претседателот и членовите се има предвид соодветната и правичната застапеност на припадниците на сите заедници и соодветна застапеност на двата пола.
- (2) Постапката за именување на претседател или член на Регулаторната комисија за енергетика започнува најмалку 90 дена пред истекот на мандатот на претседателот или членот на Регулаторната комисија за енергетика.
- (3) За именување на претседател и/или член на Регулаторната комисија за енергетика Собранието објавува јавен оглас во најмалку два дневни весници, кои се издаваат на целата територија на Република Северна Македонија, од кои во еден од весниците што се

издаваат на јазикот што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните кои зборуваат службен јазик различен од македонскиот јазик. Огласот трае осум дена од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Северна Македонија“.

(4) Разгледувањето на пријавите од огласот од ставот (3) на овој член, го врши Комисијата за прашања на изборите и именувањата на Собранието.

(5) По разгледување на пријавите од ставот (4) на овој член, Комисијата за прашања на изборите и именувањата му предлага на Собранието, предлог кандидат за именување за претседател и членови на Регулаторната комисија за енергетика.

(6) Одлуката за именување на претседателот и членовите на Регулаторна комисија за енергетика се објавува во „Службен весник на Република Северна Македонија“.

Престанување на мандат на членовите

Член 49

(1) Функцијата претседател или член на Регулаторната комисија за енергетика престанува со истекот на мандатот за кој е именуван.

(2) Претседателот, односно членот на Регулаторната комисија за енергетика, чиј мандат е истечен, ја врши функцијата до именувањето на нов претседател, односно член, но не подолго од една година. Наредниот ден по истекот на последниот ден од продолженото вршење на функцијата претседател и/или на член, Регулаторната комисија за енергетика го известува Собранието за престанокот на вршењето на функцијата. Собранието по добиеното известување на првата наредна седница на Собранието го констатира престанокот на мандатот.

(3) На претседателот или членот на Регулаторната комисија за енергетика му престанува вршењето на функцијата пред истекот на мандатот, ако:

1. поднесе оставка до Собранието;
2. кај него настане трајна или привремена неспособност за непречено извршување на функцијата подолго од шест месеци, или во случај на смрт;
3. со правосилна судска пресуда му е изречена казна затвор за сторено кривично дело во траење подолго од шест месеци или му е изречена мерка на безбедност забрана за вршење на професија, дејност или должност во траење подолго од шест месеци;
4. не достави доказ дека во определениот рок е исполнета обврската од членот 52 став (2) од овој закон или
5. се стекне со услови за остварување на право на пензија.

(4) Регулаторната комисија за енергетика го известува Собранието во рок од осум дена од дознавањето за исполнетост на условот од ставот (3) точки 2, 3 и 4 на овој член, а најдоцна 90 дена пред исполнувањето на условот од ставот (3) точка 5 на овој член.

(5) По добивањето на известувањето од ставот (4) на овој член, Собранието донесува одлука за престанок на функцијата претседател и/или член на Регулаторната комисија за енергетика.

(6) Претседателот или член на Регулаторната комисија за енергетика може да биде разрешен од вршењето на функција на која е именуван пред истекот на мандатот ако:

1. несовесно и нестручно ја врши функцијата;
2. извршил повреда на обврските за непристрасност и независност;
3. ја злоупотребил функцијата или
4. на друг начин работел спротивно на закон.

(7) Ако Регулаторната комисија за енергетика утврди дека е исполнет некој од основите од ставот (6) на овој член, доставува до Собранието предлог за започнување на постапка за донесување на одлука за

разрешување од функцијата претседател или член пред истекот на мандатот.

(8) Во рок од 90 дена од донесувањето на одлука за престанок на функцијата или разрешување од функцијата од ставовите (5) и (7) на овој член, Комисијата за прашања на изборите и именувањата му доставува на Собранието предлог за именување на нов претседател или член на Регулаторната комисија за енергетика.

Плати и надоместоци на плати

Член 50

(1) Нето-платата на претседателот и членовите на Регулаторната комисија за енергетика не може да биде повисока од збирот на пет просечни месечни нето-плати исплатени во Република Северна Македонија во претходната година, според податоците објавени од Државниот завод за статистика.

(2) Вработените во стручната и административната служба на Регулаторната комисија за енергетика имаат статус на административни службеници и за прашањата кои се однесуваат на работните односи што не се регулирани со овој закон или со колективен договор, се применуваат одредбите од Законот за вработените во јавниот сектор и Законот за административните службеници. За помошно-техничките лица вработени во Регулаторната комисија за енергетика се применуваат одредбите од Законот за вработените во јавниот сектор и Законот за работните односи.

(3) Регулаторната комисија за енергетика самостојно го пропишува начинот на утврдување на платите и надоместоците на вработените во стручната и административната служба, како и висината на коефициентот на основната плата, при што платите и надоместоците се утврдуваат на ниво споредливо со платите и надоместоци во енергетските друштва што вршат регулирани енергетски дејности.

Етичко однесување

Член 51

(1) Претседателот, членовите на Регулаторната комисија за енергетика и вработените во стручната служба на Регулаторната комисија за енергетика при извршувањето на своите работни обврски и при одлучувањето се должни да постапуваат професионално, непристрасно, објективно и совесно, а особено да:

1. постапуваат независно од секаков вид на пазарни интереси;
2. не бараат или примаат директни упатства од државни органи или други јавни и приватни лица;
3. не се раководат од лични, деловни и финансиски интереси;
4. не ги злоупотребуваат овластувањата и
5. го штитат угледот на Регулаторната комисија за енергетика.

(2) По исклучок од ставот (1) точка 2 на овој член, Регулаторната комисија за енергетика може да остварува соработка со Владата или со други државни органи во спроведување на политиките што не се поврзани со надлежноста на Регулаторната комисија за енергетика утврдена во членовите 54, 55, 56, 60 и 61 од овој закон.

(3) Регулаторната комисија за енергетика донесува етички кодекс, во кој подетално се уредуваат правата и обврските на членовите на Регулаторната комисија за енергетика и на вработените во стручната служба, кој го објавува на својата веб-страница.

(4) Претседателот и членовите на Регулаторната комисија за енергетика и вработените во стручната служба на Регулаторната комисија за енергетика имаат обврска за почитување на доверливоста во однос на извршувањето на своите работи, во

согласност со закон, која продолжува и по завршувањето на мандатот на претседателот и членовите на Регулаторната комисија за енергетика.

Судир на интереси

Член 52

(1) Претседател или член на Регулаторната комисија за енергетика, нивен брачен другар или лице во сродство во права линија до прв степен, како и вработен во стручната служба на Регулаторната комисија за енергетика, не може да биде носител или барател на лиценца за вршење на енергетска дејност, акционер, содружник или член во органите на управување и надзор на лица кои се носители или баратели на лиценца за вршење на енергетска дејност, како и во правни лица коишто вршат дејности поврзани со водни услуги и управување со комунален отпад, на кои Регулаторната комисија за енергетика им определува цени согласно Законот за утврдување на цени на водните услуги и Закон за управување со отпадот(*)).

(2) При настанување на случаи спротивни на ставот (1) на овој член, лицата се должни да ги прекинат своите интереси во тие правни лица преку продажба на акциите и уделите, односно преку повлекување од функциите и вршењето на дејностите.

(3) Претседател или член на Регулаторната комисија за енергетика во случаите од ставот (2) на овој член, во рок од три месеци од влегувањето во сила на одлуката од членот 48 став (1) од овој закон, е должен до Регулаторната комисија за енергетика и Комисијата за прашања на изборите и именувањата на Собранието да достави доказ дека акциите или уделите се продадени, односно дека се повлекол од функциите и вршење на дејностите во правните лица кои се носители или баратели на лиценца за вршење на енергетска дејност, односно во правните лица што вршат дејности поврзани со водни услуги и управување со комунален отпад.

(4) До доставувањето на доказот од ставот (3) на овој член, претседателот или членот нема право да учествува во донесување на одлуките на Регулаторната комисија за енергетика кои се однесуваат на лицата кои се носители или баратели на лиценца за вршење на енергетска дејност, како правни лица коишто вршат дејности поврзани со водни услуги и управување со комунален отпад, на кои Регулаторната комисија за енергетика им определува цени согласно Законот за утврдување на цени на водни услуги и Законот за управување со отпадот(*)).

(5) Во случај на прекршувањето на обврската од ставот (2) на овој член, од страна на вработените во стручната служба на Регулаторната комисија за енергетика, претседателот на Регулаторната комисија за енергетика одлучува во согласност со етичкиот кодекс од членот 51 став (3) од овој закон или кога прекршувањето на обврската не е опфатено со етичкиот кодекс постапува согласно закон.

(6) Во период од две години од денот на престанок на мандатот, претседателот или членот на Регулаторната комисија за енергетика не може да се стекне со акции или удели, да заснова работен однос или да биде член во органите на управување и надзор во правно лице од ставот (1) на овој член, како и во лице кое согласно Законот за трговските друштва има влијание врз правното лице од ставот (1) на овој член.

(7) Во случаите на очигледно прекршување на правилата за судир на интереси, односно изземање во ситуации во кои членот или претседателот знаел или требало да знае за постоење на некоја од основите за судир на интереси, односно изземање предвидени со закон, Регулаторната комисија за енергетика или Комисијата за прашања на изборите и именувањата на Собранието доставува предлог за разрешување до Собранието со образложение за прекршувањата или постапува согласно закон.

Цели на регулирање на енергетските дејности

Член 53

(1) Преку вршењето на својата надлежност утврдена со овој закон и друг закон, а имајќи ги предвид целите на енергетската политика, Регулаторната комисија за енергетика овозможува:

1. конкурентни, сигурни и одржливи пазари на енергија во Република Северна Македонија и нивно вклучување во регионалните и меѓународните пазари на енергија;
2. отворање на пазарите за сите потрошувачи и снабдувачи во Енергетската заедница и Европската Унија;
3. отстранување на ограничувањата во трговијата со електрична енергија и гас, вклучително и обезбедување на соодветни прекугранични преносни капацитети за покривање на побарувачката и олеснување на тековите на електрична енергија и гас во Енергетската заедница и Европската Унија;
4. развој на сигурни, доверливи, конкурентни и ефикасни енергетски системи ориентирани кон корисниците;
5. зајакнување на функциите на пазарите во обезбедување на сигурно и одржливо снабдување со енергија;
6. оптимизирање на употребата на електричната енергија и гасот од страна на операторите на енергетските системи заради унапредување на енергетската ефикасност;
7. олеснување на пристапот на нови корисници до системите за пренос и дистрибуција на електрична енергија и гас и на системот за дистрибуција на топлинска енергија, како и на учесниците на пазарите на енергија, а особено на производителите на електрична енергија од обновливи извори и складиштата за енергија;
8. зголемување на ефикасноста на системите и забрзување на интеграцијата на пазарите преку краткорочни и долгорочни поттикнувачки мерки за операторите и корисниците на системите за пренос и дистрибуција на соодветниот вид на енергија;
9. заштита и унапредување на правата на потрошувачите и достигнување на високи стандарди во исполнување на обврската на јавната и/или универзалната услуга во снабдувањето со електрична енергија, гас и топлинска енергија;
10. постигнување на високи стандарди во обезбедувањето на јавната и универзалната услуга во снабдувањето со енергија, особено во однос на заштитата и унапредувањето на правата на ранливите потрошувачи и обезбедувањето на потребните информации за потрошувачите, особено за постапката за промена на снабдувач со електрична енергија или гас и
11. обезбедување компензација за оправдани трошоци вклучувајќи ги потребните трошоци за информатичка и комуникациска технологија и трошоци за инфраструктура и на носителите на регулираните енергетски дејности им овозможува давање на ефикасни и доверливи регулирани услуги.

(2) Заради остварување на целите од ставот (1) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика:

1. соработува со надлежните државни органи, единиците на локалната самоуправа, вршителите на енергетски дејности, корисниците на енергетските системи и потрошувачите на енергија и со други организации и институции, вклучително и со институциите од Договорот за енергетската заедница и Европската Унија и
2. иницира и предлага донесување на нови и изменување на постојните закони и други прописи од областа на енергетиката.

Надлежност на Регулаторна комисија за енергетика

Член 54

(1) Заради остварување на својата надлежност Регулаторната комисија за енергетика:

1. Донесува:

- 1.1. правилници и методологии за формирање на цени и тарифи за регулирани енергетски дејности;
- 1.2. правилник и методологија за утврдување и одобрување, како и надоместување и распределба на трошоците на операторот на електропреносниот систем и НЕМО настанати за потребите на спојувањето на пазарите во тековниот ден и ден однапред;
- 1.3. правилник и методологија за формирање на највисоките малопродажни цени на одделни нафтени деривати и горивата за транспорт;
- 1.4. правилник за лиценци;
- 1.5. правилник за начинот и постапката за следење на функционирањето на пазарите на енергија, соработката и споделувањето на информации со релевантните регулаторни тела со цел да се обезбеди соодветно следење на спојувањето ден однапред и во тековниот ден, следењето на имплементацијата на интеграцијата на договорните страни во спојувањето ден однапред и во тековниот ден од страна на ACER како и начинот на доставување на податоците неопходни за следењето од страна на операторот на електропреносниот систем и начинот на доставување на податоци неопходни за следење на имплементацијата на интеграцијата на договорните страни во спојувањето ден однапред и во тековниот ден до ENTSO-E на заедничко барање на ECRB и ACER и ENTSO-E;
- 1.6. правилник за надзор согласно член 273 од овој закон;
- 1.7. правилник за сертификација на оператор на електропреносен систем и оператор на систем за пренос на гас;
- 1.8. правилник за доделување на статус на затворен систем за дистрибуција на електрична енергија, затворен систем за дистрибуција на гас и комбиниран оператор за пренос и дистрибуција на гас;
- 1.9. правила за управување преку побарувачката;
- 1.10. правила за сајбер безбедност на објектите за производство, складирање и системите за пренос и дистрибуција на енергија;
- 1.11. тарифни системи за пренос и дистрибуција на електрична енергија, гас и топлинска енергија;
- 1.12. тарифни системи за услугите што ги обезбедуваат операторите на пазарите на енергија;
- 1.13. тарифни системи за продажба на електрична енергија од универзалниот снабдувач и снабдувачот во краен случај;
- 1.14. правила за постапување по приговори и разрешување на спорови;
- 1.15. правила за пазар на гас;
- 1.16. правила за набавка на електрична енергија за универзалниот снабдувач;
- 1.17. правила за снабдување со електрична енергија;
- 1.18. правила за снабдување со гас;
- 1.19. правила за снабдување со топлинска енергија;
- 1.20. одлуки за цени и тарифи за регулирани енергетски дејности и одлуки за највисоките продажни цени на нафтените деривати и на горивата за транспорт;
- 1.21. одлуки за издавање на лиценци, вклучително и лиценци за пробна работа, како и одлуки за менување, пренесување, продолжување, суспендирање, одземање и престанок на лиценци за вршење на одделни дејности од областа на енергетиката;
- 1.22. одлуки за изземање од обврската за обезбедување на пристап на трета страна на водовите и инфраструктурата за пренос на електрична енергија и гас;

- 1.23. решенија за упис во регистарот на странски лица кои можат да вршат енергетски дејност во Република Северна Македонија;
- 1.24. правила за постапка, услови, критериуми и методологија за оценка на инвестициите и ризиците во PЕCИ и PМI;
- 1.25. правила за изземање од примената на одделни обврски од мрежните правила за пренос и дистрибуција на електрична енергија;
- 1.26. решенија за изземање од примената на одделни обврски од Правилата за пазар на балансна енергија и правила за услуги за балансирање на системот за пренос на гас;
- 1.27. решенија за изземање од примената на одделни обврски од мрежните правила за пренос и дистрибуција на електрична енергија и
1. 28. одлука за условите, начинот и роковите за усогласување на постојните корисници на електропреносниот систем со мрежните правила за пренос на електрична енергија;
2. Одобрува:
 2. 1. мрежни правила за пренос и дистрибуција на соодветен вид на енергија донесени од страна на соодветните оператори на системите за пренос и дистрибуција на енергија, во кои се вклучени методологиите за пресметување на надоместоците за приклучување;
 - 2.2. правила за регистрација на учество на пазар на електрична енергија и уредување на пазарот на билатерални договори, правила за пазар на балансна енергија и правила за услуги за балансирање на системот за пренос на гас, на предлог на соодветните оператори;
 - 2.3. правила за набавки на електрична енергија и гас за покривање на загубите во системите за пренос и дистрибуција;
 - 2.4. соодветните TCM од член 143 ставови (5) и (6), член 144 ставови (2) и (3) и член 145 ставови (2) и (3) од овој закон;
 - 2.5. одбранбен план и план за повторно воспоставување (реставрација) на електроенергетскиот систем;
 - 2.6. моделите на билатерални и мултилатерални договори на пазарите ден однапред и во тековниот ден, вклучително и методологиите кои произлегуваат од договорите;
 - 2.7. тарифник за надоместоци за издавање, пренос и признавање гаранција за потекло од страна на операторот на пазарот на електрична енергија;
 - 2.8. правила за работа на организиран пазар на електрична енергија;
 - 2.9. одлука за износот на надоместоците кои се наплатуваат за учество на организираниот пазар на електрична енергија и за реализација на трансакции;
 - 2.10. правила за доделување на преносни капацитети за гас и управување со загушувањата;
 - 2.11. правила за доставување на информации од учесниците на пазарот на електрична енергија до операторот на електропреносниот систем;
 - 2.12. плановите за намалувањето на загубите во системите за дистрибуција на електрична енергија и гас;
 - 2.13. десетгодишните планови за развој на системите за пренос на електрична енергија и гас;
 - 2.14. петгодишните планови за развој на системите за дистрибуција на електрична енергија и гас;
 - 2.15. планови за инвестирање во развој на преносните и дистрибутивните системи изготвени од операторите за пренос и дистрибуција на соодветен вид на енергија;
 - 2.16. програми за усогласување донесени од операторите на соодветните енергетски системи;
 - 2.17. назначување на службеникот за усогласеност и
2. 18. годишен извештај на службеникот за усогласеност за спроведување на плановите за програмата за усогласеност;
3. воспоставува и води регистар на странски лица коишто можат да вршат енергетска дејност во Република Северна Македонија и

4. врши и други работи утврдени со закон.

(2) Ако вршителот на енергетската дејност, кој доставил акт од ставот (1) точка 2 на овој член, на одобрување до Регулаторната комисија за енергетика, не постапи по барањата на Регулаторната комисија за енергетика одделни прашања во актот да се уредат врз основа на начелата на недискриминација, транспарентност и конкурентност, како и да овозможат обезбедување на јавна односно универзална услуга, Регулаторната комисија за енергетика врши соодветни измени и дополнувања на предлогот на актот кој е доставен на одобрување, кои стануваат составен дел на актот што е одобрен, а ако актот се објавува во „Службен весник на Република Северна Македонија“ го задолжува вршителот на енергетската дејност до го објави актот во „Службен весник на Република Северна Македонија“.

(3) Регулаторната комисија за енергетика во однос на прекугранични прашања соработува со регулаторниот орган или органите на засегнатите договорни страни и со Регулаторниот одбор на енергетската заедница.

(4) Регулаторната комисија за енергетика води сметка да нема вкрстено субвенционирање помеѓу дејностите за пренос, дистрибуција и снабдување или други дејности со електрична енергија или дејности коишто не се поврзани со електричната енергија.

(5) Регулаторната комисија за енергетика може да побара прилагодување на конфигурацијата на зоната за наддавање врз основа на препораките на ECRB/ACER, како и врз основ на барање на ECRB, операторот на електроенергетскиот систем, за предметниот регион заедно со засегнатите оператори на електроенергетски системи чии зони, вклучувајќи ги и интерконекциите, се опфатени со географскиот регион во кој зоната на наддавање се прегледува, држави членки и договорните страни во регионот на пресметка на капацитетот.

Следење на состојбите и функционирањето на пазарите на енергија

Член 55

(1) Регулаторната комисија за енергетика го следи и врши надзор над функционирањето на пазарите на енергија со цел да се:

1. зајакне ефикасноста, конкурентноста, интегритетот и транспарентноста на пазарите на енергија;
2. откријат неправилности, нарушување на конкуренцијата и облици на нелојална конкуренција на пазарот, како и други активности на пазарите на енергија спротивни на законите, другите прописи и обврските утврдени во лиценците за вршење на енергетските дејности и
3. открие и спречи тргување со енергетски производи на пазарот на големо засновано на внатрешни информации и манипулација на пазарите на големо со енергетски производи, вклучително и обид за манипулација на пазарите на големо со енергетски производи.

(2) Заради ефикасно остварување на надлежноста од ставот (1) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика особено ги следи:

1. исполнувањето на законски утврдените обврски на вршителите на регулирани енергетски дејности кои се однесуваат на обезбедување на сигурност во снабдувањето со електрична енергија, гас и топлинска енергија;
2. функционирањето на пазарите на енергија со цел да се обезбеди нивно унапредување и сигурност во снабдувањето со енергија, вклучително и развојот на конкурентноста и степенот на отворање на пазарите на енергија на големо и мало;
3. примената на правилата и условите или методологиите кои согласно овој закон вршителите на енергетски дејности ги применуваат непосредно или по претходно одобрување од страна на Регулаторната комисија за енергетика;

4. реализацијата на плановите за развој на преносните и дистрибутивните системи за енергија и по потреба бара или препорачува да се изврши промена на овие планови;
5. пристапот до мрежите за новите производни постројки за производство и складирање на електрична енергија, особено отстранување на пречките кои би можеле да го оневозможат пристапот на нови учесници на пазарот на електрична енергија произведена од обновливи извори на енергија и на складиштата на енергија и на секои две години објавува национален извештај, во кој се вклучени и препораките;
6. приоритетно диспечираниите количини на електрична енергија и за ограничувањата на приоритетниот пристап на мрежата и/или приоритетното диспечирање;
7. условите за пристап до капацитетите за складирање во системот за пренос на гас и другите системски услуги за гас;
8. употребата на приходите остварени од управувањето со загушувањето во системите за пренос на електрична енергија и гас;
9. употребата на приходите од надоместоците за пристап и приклучување на мрежите за пренос и дистрибуција на енергија и нивно инвестирање во одржливост на мрежите;
10. времето што им е потребно на операторите на системите за пренос и дистрибуција за приклучување на нови корисници и за отстранување на дефекти;
11. примена на правилата за сајбер безбедност на објектите за производство и системите за пренос и дистрибуција на енергија;
12. усогласеноста на работењето на операторите на системите за пренос и дистрибуција на електрична енергија и гас во однос на сигурност и доверливост на системите;
13. навременото објавување на сите релевантни информации од страна на операторите на системите за пренос и дистрибуција во согласност со прифатените меѓународни обврски и стандарди, поврзани со потрошувачката, производството, складирањето и загубите на енергија, управувањето со системите и интерконективните водови, користењето на мрежата и доделувањето на капацитетите на заинтересираните страни, балансирањето на побарувачката, проценетите и планираните количини на енергија и промените во структурата на капацитетите за производство, складирање и пренос на енергија, техничката состојба на системите за пренос и дистрибуција на енергија пред и по извршената реконструкција или санација по настаната хаварија;
14. нивото на транспарентност на цени за електрична енергија и гас на соодветните пазари, финансискиот и реалниот обем на планираните и реализираните трансакции од страна на операторите на системите за пренос и дистрибуција на енергија како и трговците и снабдувачите со енергија;
15. промените на сопственичката структура на вршителите на енергетски дејности, а особено на операторите на системите за пренос и дистрибуција на енергија;
16. примената на тарифните системи и пропишаните тарифи;
17. примената на условите и надоместоците за приклучување на нови производни постројки и постројки за складирање на електрична енергија на мрежата;
18. работењето на носителите на лиценци во однос на нивните обврски утврдени во издадените лиценци, вклучувајќи ги и работите поврзани со прекуграничниот пренос на електрична енергија и гас;
19. појавата на ограничувачки договорни обврски, вклучувајќи одредби за ексклузивност коишто оневозможуваат потрошувачите да склучуваат договори истовремено со повеќе снабдувачи со енергија или кои може да им го ограничат правото на изборот на снабдувач и за тоа да ја известува Комисијата за заштита на конкуренцијата;
20. спроведувањето на мерките за заштита на правата на потрошувачите од страна на операторите на системите за пренос и дистрибуција, како и снабдувачите, особено во однос на:

- 20.1. правата на потрошувачите да добијат податоци за сопствената потрошувачка, начин на пресметка на испорачаната енергија и елементи на сметката за испорачаната енергија;
- 20.2. добивање на целосни и разбирливи информации во поглед на цените и тарифите што се во примена на цените на енергија за домаќинствата;
- 20.3. начините на плаќање на сметките за потрошена енергија;
- 20.4. известување на потрошувачите за последиците од нефункционирањето на системите за пренос и дистрибуција на енергија поради вршење реконструкција или санација по настаната хаварија;
- 20.5. исклучувањата на корисниците од системите;
- 20.6. надоместоците за поправки и одржување на мрежите;
- 20.7. постапувањата по приговорите и претставките доставени од потрошувачите и
- 20.8. обезбедување на информации за потрошувачите што се однесуваат на нивните права на договори за снабдување со електрична енергија со динамична цена, договори за агрегација и инсталирање на паметни мерни уреди;
21. остварувањето на придобивките за потрошувачите кои произлегуваат од ефикасното функционирање на пазарите на енергија, поттикнувањето на делотворна конкуренција и од преземените мерки за заштита на потрошувачите;
22. усогласеноста на цените за снабдување со електрична енергија со барањата од членот 6 од овој закон;
23. квалитетот на услугите кои ги даваат вршителите на енергетски дејности, вклучувајќи го начинот на кој се постапува со приговорите од потрошувачите;
24. спроведувањето на обврските за водење на одвоено сметководство за лицата кои вршат една или повеќе регулирани енергетски дејности или една или повеќе регулирани енергетски дејности и друга енергетска дејност или друга дејност, како и делотворното раздвојување на сметководствената евиденција во согласност со овој закон;
25. спроведувањето на програмите за усогласување на операторите на соодветните енергетски системи, со цел да се обезбеди недискриминација, транспарентност и објективност во функционирањето на пазарите на енергија;
26. редовноста на објавувањето на податоци за состојбите во електропреносниот систем и системот за пренос на гас и нивното доставување до соодветните меѓународни тела;
27. инвестициите во капацитети за производство на електрична енергија во однос на сигурноста на снабдувањето со енергија;
28. утврдување и следење на спроведувањето на мерките и постапките за заштита и унапредување на правата на ранливите потрошувачи утврдени со овој закон;
29. усогласеноста на работењето на субјектите одговорни за спроведување на функциите на пазарно спојување;
30. техничката соработка меѓу операторите на системите за пренос, операторите на пазарите на електрична енергија и гас со соодветните оператори од договорните страни на Енергетската заедница и државите членки на Европска Унија;
31. активностите за тргување со енергетски производи на пазарот на големо со цел да открие и спречи тргување засновано на внатрешни информации и манипулација на пазарот на енергетски производи на големо, вклучително и обид за манипулација на пазарот на енергетски производи на големо;
32. ја следи работата на електроенергетскиот систем и координацијата во рамки на регионот на заедничко управување со системот и по потреба ги известува ECRB / ACER.

(3) Регулаторната комисија за енергетика донесува правилник за начинот и постапката за следење на функционирањето на пазарите на енергија.

(4) Врз основа на податоците и информациите добиени од следењето на состојбите на пазарите на енергија во Република Северна Македонија, Регулаторната комисија за енергетика воспоставува и одржува база на податоци потребни за следење на функционирањето на пазарите, подготвува и објавува препораки во однос на усогласеноста на цените на пазарна основа и извештај за состојбите и функционирањето на пазарите на енергија како составен дел од извештајот од членот 72 од овој закон.

(5) Податоците и информациите од ставот (4) на овој член, кои се однесуваат на учесници на пазарите на големо од држави членки на Европската Унија, Регулаторната комисија ги доставува до ACER.

(6) Вршителите на енергетските дејности се должни до Регулаторната комисија за енергетика да доставуваат информации и податоци потребни за следењето на функционирањето на пазарите на енергија во Република Северна Македонија на начин, во форма и во периоди утврдени со правилникот од ставот (3) на овој член.

Обезбедување интегритет и транспарентност на пазарите на енергија

Член 56

(1) Забрането е тргување засновано на внатрешни информации, односно лицата кои поседуваат внатрешни информации во врска со енергетски производ на пазарот на големо не смеат да:

1. ги користат внатрешните информации при купување или продажба или обид за купување или продажба, за своја сметка или за сметка на трета страна, директно или индиректно, на енергетски производи на пазарот на големо на кои се однесуваат тие информации;

2. ги обелоденуваат внатрешните информации на кое било друго лице, освен ако таквото обелоденување се врши во текот на вообичаеното вршење на нивната дејност, професија или должност и

3. му препорачуваат или да наведуваат друго лице, врз основа на внатрешните информации, да купи или да продаде енергетски производ на пазарот на големо на кој се однесува информацијата.

(2) Забранета е манипулација на пазарите на големо со енергетски производи, при што за манипулација се смета:

1. вршење на каква било трансакција или давање на каков било налог за тргување со енергетски производи на пазарот на големо, со кои:

1.1. се дава или е веројатно дека ќе се дадат лажни или погрешно наведувачки сигнали за понудата, побарувачката или за цената на енергетските производи на пазарот на големо;

1.2. со помош на едно лице или во соработка на повеќе лица се обезбедува или се прави обид да се обезбеди вештачко поставување на цената на еден или на повеќе енергетски производи на пазарот на големо, освен ако лицето кое ја спровело трансакцијата или го издало налогот за тргување докаже дека има легитимни причини за тоа и дека трансакцијата или налогот за тргување е во согласност со прифатените практики на соодветниот пазар на енергетски производи на големо или

1.3. се користи или се обидува да се користи фиктивно средство или кој било друг облик на измама или измислица кој дава, или е веројатно дека ќе даде лажни или погрешно наведувачки сигнали за понудата, побарувачката или за цените на енергетските производи на пазарот на големо или

1.4. ширење информации преку медиуми, интернет или на кој било друг начин, кои даваат, или е веројатно дека ќе дадат лажни или погрешно наведувачки сигнали за понудата, побарувачката или за

цените на енергетските производи на пазарот на големо, вклучително и ширење гласини или лажни или погрешно наведувачки вести ако лицето кое ги шири знаело или требало да знае дека информациите се лажни или погрешно наведувачки.

(3) Забранет е обид за манипулација на пазарот на големо со енергетски производи, при што за обид за манипулација се смета:

1. вршење каква било трансакција, давање каков било налог за тргување или преземање на каква било друга мерка, која се однесува на одреден енергетски производ на пазарот на големо, со намера за:

1.1. давање лажни или погрешно наведувачки сигнали за понудата, побарувачката или цената на енергетските производи на пазарот на големо;

1.2. вештачко поставување на цената на еден или повеќе енергетски производи на пазарот на големо, освен ако лицето кое ја спровело трансакцијата или го издало налогот за тргување докаже дека има легитимни причини за тоа и дека трансакцијата или налогот за тргување е во согласност со прифатените практики на соодветниот пазар на големо со енергетски производи или

1.3. користење фиктивно средство или кој било друг облик на измама или измислица, кој дава или е веројатно дека ќе даде лажни или погрешно наведувачки сигнали за понудата, побарувачката или за цените на енергетските производи на пазарот на големо или

2. ширење информации преку медиуми, интернет или на кој било друг начин, со намера давање лажни или погрешно наведувачки сигнали за понудата, побарувачката или за цените на енергетските производи на пазарот на големо.

(4) Учесник на пазарите на енергија на големо со енергетски производи е секое лице што врши трансакции или дава налози за вршење трансакции на тие пазари, а особено:

1. операторите на системите за пренос и дистрибуција на електрична енергија и гас;

2. операторот на пазар на електрична енергија при трансакции со електричната енергија произведена од обновливи извори од страна на повластени производители коишто користат повластена тарифа;

3. трговците и снабдувачите со електрична енергија и гас;

4. производителите на електрична енергија кои произведената електрична енергија ја продаваат на пазарот на големо;

5. потрошувачите што имаат капацитет на потрошувачка на електрична енергија или гас при целосна искористеност на сите производствени капацитети на потрошувачот, која е еднаква или поголема од 600 гигават часови (во натамошниот текст: GWh) за период од една календарска година и ја вклучува вкупната потрошувачка на тој потрошувач како посебен економски субјект, под услов потрошувачката да се одвива на пазари со поврзани големопродажни цени, при што не се зема предвид потрошувачката на индивидуалните постројки под контрола на еден економски субјект со капацитет на потрошувачка помал од 600 GWh годишно, ако тие постројки се наоѓаат на различни релевантни географски пазари и поради тоа немаат заедничко влијание на цените на енергетските производи на пазарот на големо и

6. лицата кои во рамките на вршењето на својата дејност посредуваат во договарање на трансакции со енергетски производи на пазарите на големо.

(5) Учесниците од ставот (4) точки 1, 2, 3, 4 и 5 на овој член, се должни да поднесат барање за запишување во евиденцијата на учесници на пазарот на големо со енергетски производи, што ја воспоставува и ја води Регулаторната комисија за енергетика.

(6) Учесниците од ставот (4) точки 1, 2, 3, 4 и 5 на овој член, се должни до Регулаторната комисија за енергетика да достават извештаи, како и да објавуваат внатрешни информации во однос на нивните капацитети и работење на пазарите на големо со енергетски производи.

(7) Доколку лицето кое во рамките на вршењето на својата дејност посредува во договарање трансакции со енергетски производи на пазарите на енергија на големо се сомнева дека определена трансакција може да претставува тргување засновано на внатрешни информации, манипулација на пазар или обид за манипулација на пазар должно е за тоа да ја извести Регулаторната комисија за енергетика.

(8) Лицето од ставот (7) на овој член, е должно да воспостави и применува ефикасни механизми за препознавање на тргување засновано на внатрешни информации, манипулација на пазар или обид за манипулација на пазар.

(9) Во прописот од членот 55 став (3) од овој закон, се пропишува и начинот на евидентирање на учесниците на пазарите на големо со енергетски производи, определување на лицата на кои им е забрането тргување засновано на внатрешни информации и исклучоците, начинот на објавување внатрешни информации, видот, содржината, формата, начинот и периодите на доставување и/или објавување на извештаите и податоците од ставот (6) на овој член.

Преземање на мерки

Член 57

(1) Во случаите кога Регулаторната комисија за енергетика при следењето на состојбите и функционирањето на пазарите на енергија во согласност со членовите 55 и 56 од овој закон, утврди неправилност, донесува одлука со која се наложува преземање на соодветни задолжителни мерки, вклучително и забрана на конкретното однесување на вршител на енергетска дејност, со цел да се обезбеди сигурност во снабдувањето, ефикасно, конкурентно и недискриминаторно функционирање на пазарите на енергија, како и заштитата на правата на потрошувачите и корисниците на енергетските системи. Во одлуката се наведуваат мерките кои треба да бидат преземени од страна на вршителот на енергетска дејност, како и роковите во кои треба да бидат преземени мерките и обврската за доставување на извештаи за преземените мерки.

(2) При вршењето на работите од ставот (1) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика соработува со други надлежни државни органи и институции, како и со ECRB, регулаторните тела за енергетика на договорните страни и учесниците во Енергетската заедница и со Секретаријатот на Енергетската заедница.

(3) Ако носителите на лиценци не постапат по одлуката од ставот (1) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика:

1. поднесува барање за поведување на прекршочна постапка во согласност со одредбите од овој закон, или друга постапка пред надлежен државен орган и
2. може да започне постапка за суспендирање или одземање на лиценцата.

(4) Ако при следењето на функционирањето на пазарите на електрична енергија, гас, топлинска енергија и нафта и нафтени деривати Регулаторната комисија за енергетика процени дека не постои ефикасна конкуренција, може во соработка со Комисијата за заштита на конкуренцијата и Секретаријатот на Енергетската заедница да изврши дополнителни истражувања и да преземе неопходни и соодветни мерки со кои се обезбедува унапредување на конкуренцијата и ефикасно функционирање на пазарите на енергија.

Меѓународна соработка

Член 58

(1) Заради интегрирање на пазарите на енергија од Република Северна Македонија во регионалните и европските пазари, Регулаторната комисија за енергетика:

1. учествува во работата и ги спроведува препораките на ECRB и ACER и остварува соработка, консултации и размена на информации со Секретаријатот на Енергетската заедница, со соодветните регионални и меѓународни организации и со други регулаторни тела од регионот;
2. склучува договори за соработка со други регулаторни тела заради создавање на конкурентен регионален пазар на електрична енергија и гас и усогласување на законската, регулаторната и техничката рамка;
3. ги исполнува и спроведува релевантните законски обврзувачки одлуки на ECRB и

ACER;

4. обезбедува усогласување на постапките за размена на податоци за пазарите на енергија во рамки на Енергетската заедница и
5. од операторот на електропреносниот систем и НЕМО обезбедува примена на паневропските TCM донесени од ACER и почитување на обврзувачките одлуки на ECRB и ACER кои се однесуваат на операторот на електропреносниот систем и НЕМО.

(2) Регулаторната комисија за енергетика, во соработка со Министерството, ја поттикнува и олеснува соработката на операторите на системи за пренос и операторите на пазарите на електрична енергија и гас и НЕМО во рамки на Енергетската заедница, а особено во однос на:

1. договорните аранжмани со цел овозможување на оптимално управување со мрежите за електрична енергија и гас;
2. заедничката размена на електрична енергија и гас и доделување на прекуграничните преносни капацитети;
3. овозможување на највисоко можно ниво на интерконективен капацитет, вклучувајќи нови интерконективни водови, со договорните страни на Енергетската заедница и државите членки на Европската Унија;
4. координација на изработката и примената на мрежните правила за релевантните оператори на системи за пренос и другите учесници на пазарот;
5. доставување на предлози за изготвување на регионалните TCM до Регулаторната комисија за енергетика, надлежните регулаторни тела во регионот, ECRB и ACER и
6. соработката помеѓу операторите на електропреносните системи и другите НЕМО од договорните страни на Енергетската заедница и државите членки на Европската Унија во однос на барање на информации за напредокот во врска со регионалните TCM и координација на изработка и примена на правилата за управување со загушувањата.

(3) Операторот на електропреносниот систем и НЕМО, согласно ратификуваните меѓународни договори во соработката со операторите на електропреносните системи од државите членки на Европската унија и од договорните страни на Енергетска заедница подготвува предлог на регионални и национални TCM и ги доставуваат на одобрување на ECRB или ако се засегнати држави членки на Европската Унија до ACER или до Регулаторната комисија за енергетика и надлежните регулаторни тела.

(4) За напредокот на подготовката на предлог на регионалните и националните TCM од ставот (3) на овој член операторот на електропреносниот систем, односно НЕМО, а кога е потребно во соработка со ENTSO-E, редовно ги информираат Регулаторната комисија за енергетика, надлежните регулаторни тела, ECRB или ако се засегнати држави членки на Европската унија ACER.

(5) Доколку операторот на електропреносниот систем или НЕМО до надлежните регулаторни органи, ECRB или ако се засегнати држави членки на Европската Унија до ACER, не достават на одобрување предлог или изменет предлог на регионални и национални TCM од ставот (3) на овој член, доставуваат нацрт на TCM, со објаснување за причините поради кои предлогот не е доставен.

(6) Регулаторната комисија за енергетика заедно со ECRB или ако се засегнати држави членки на Европската Унија со ACER и сите надлежни регулаторни тела преземаат активности за одобрување на

предложените TCM.

(7) Регулаторната комисија за енергетика, ECRB или за држава членка на Европската Унија ACER, ги одобруваат предлог TCM изработени од операторите на електропреносните системи односно НЕМО, а заради придонесување за интеграција на пазарот, по извршени консултации со операторите на електропреносните системи односно НЕМО може да ги изменат, со примена на начелата на недискриминација, конкурентност и правилно функционирање на пазарот.

(8) Предлогот на TCM содржи предлог за времето потребно за нивно спроведување и опис на очекуваното влијание врз целите на областите што се уредуваат.

(9) За предлогот на TCM за чие одобрување се надлежни повеќе од едно регулаторно тело, Регулаторната комисија за енергетика соработува со надлежните регулаторни тела.

(10) Предлогот на TCM кои се одобруваат од регулаторните тела од соодветниот регион, во рок од седум дена од добивање на предлогот на TCM се доставуваат на мислење до ECRB или доколку е засегната држава членка на Европската унија до ACER.

(11) Регулаторната комисија за енергетика го зема предвид мислењето од ставот (10) на овој член.

(12) За поднесените предлог на национални TCM Регулаторната комисија за енергетика одлучува во рок од шест месеци од добивањето на предлогот на TCM, а за предлог на регионалните TCM, Регулаторната комисија за енергетика одлучува заедно со надлежните регулаторни тела во регионот, во рок од шест месеци од приемот на предлогот на TCM од страна последното регулаторно тело во регионот.

(13) Доколку Регулаторната комисија за енергетика во рокот од ставот (12) на овој член не постигне договор со другите регулаторни тела, одлуката за доставените предлог регионални TCM ја донесува ECRB или ако се засегнати држави членки на Европската унија ACER.

(14) Во случај кога Регулаторната комисија за енергетика, ECRB или кога се засегнати држави членки на Европската унија ACER, или други регулаторни тела, бараат измена на доставените на одобрување предлог регионални или национални TCM, операторите на електропреносниот систем или НЕМО во рок од два месеца по барањето поднесуваат предлог за изменување на TCM. Регулаторната комисија за енергетика одлучува по поднесениот предлог за изменување на TCM во рок од два месеци од поднесувањето.

(15) Доколку во рокот од ставот (14) на овој член Регулаторната комисија за енергетика со другите регулаторни тела не ги одобри предложените измени на TCM, може да достави самостојно или заедничко барање за донесување на одлуки за измени на TCM со другите регулаторни тела до ECRB, односно кога се засегнати држави членки на Европската унија до ACER.

(16) Операторите на електропреносниот систем и НЕМО на барање на ECRB или кога се засегнати држави членки на Европската унија на ACER, се должни на Регулаторната комисија за енергетика или на другите регулаторни тела да и поднесат предлог измени на TCM.

(17) Предлог на измените на TCM од ставот (16) на овој член операторите на електропреносниот систем и НЕМО ги доставуваат до Регулаторната комисија за енергетика, која ги доставува на мислење до ECRB или кога се засегнати држави членки на Европската унија до ACER.

(18) По одобрување на TCM од страна на Регулаторната комисија за енергетика, односно ECRB или кога се засегнати држави членки на Европската унија од ACER, или доколку не е потребно нивно одобрување, по нивното влегување во сила, операторот на електропреносниот систем и НЕМО, ги објавуваат TCM на својата веб-страница, освен доколку таквите информации се сметаат за доверливи во согласност со членот 259 од овој закон.

Мислење, препораки и одлуки на ACER и ECRB

Член 59

(1) Регулаторната комисија за енергетика, операторот на електропреносниот систем и НЕМО ги исполнуваат и спроведуваат мислењата, препораките и одлуките на ACER и ECRB под услов:

1. донесените акти да се однесуваат на нив, а се во врска со решавање на прашања во ситуации кои ги засегаат регулаторните тела, операторите на електропреносниот систем и НЕМО од најмалку една држава членка на Европската Унија со која граничи Република

Северна Македонија;

2. надлежноста на ACER за решавање на прашањата од точка 1 на овој став, да ја утврдува надлежниот орган во согласност со обврските што произлегуваат од ратификуваните меѓународни договори.

(2) Мислењата, препораките и одлуките од ставот (1) на овој член може да се однесуваат на:

1. барања за информации;

2. одлуки за одобрување на TCM во врска со нови или измени на паневропските TCM, вклучително и случај кога не е постигнат договор меѓу релевантните национални регулаторни тела;

3. прилагодување на конфигурацијата на регионот за пресметка на капацитетот;

4. прилагодување на конфигурацијата на регионот за работа на системот;

5. прилагодување на конфигурацијата на регионалниот координативен центар;

6. одговорности на регионалниот координативен центар во однос на регионот за пресметка на капацитетот и регионот за работа на системот;

7. ослободувања на нови интерконекции;

8. отстапувања од минималната вредност за распределба на преносните капацитети помеѓу трговските зони, доколку Регулаторната комисија за енергетика или кое било друго регулаторно тело во истиот регион за пресметка на капацитетот не се согласи со барањето за отстапување.

(3) Секој вршител на енергетска дејност и Регулаторната комисија за енергетика, на кој се однесува одлуката на ACER од ставот (1) на овој член, може да поднесе жалба согласно правната поука во одлуката.

(4) Во случај операторот на електропреносниот систем или НЕМО да не достават предлог за TCM во пропишаниот рок, Регулаторната комисија за енергетика заедно со ECRB и ACER, презема чекори за усвојување на TCM.

Права и обврски на Регулаторната комисија за енергетика во однос на прекуграничните активности во електроенергетскиот сектор

Член 60

(1) Регулаторната комисија за енергетика ги следи активностите во однос на координираната пресметка и доделување на прекуграничните капацитети и координираното управување со електропреносните системи, ги извршува одлуките на ECRB и ACER и соработува со надлежните регулаторни тела од регионот на координирана пресметка на капацитети или регионот на координирано управување со електропреносниот систем, согласно ратификуваните меѓународни договори.

(2) При остварување на обврските од ставот (1) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика доставува:

1. годишни извештаи до ECRB и ACER за напредокот во исполнувањето на обврските од ставот (1) на овој член;

2. врз основа на податоци доставени од операторот на електропреносниот систем, годишни извештаи до ECRB за висината на приходите од загушувањата и нивната намена;
3. врз основа на препорака од ECRB или ACER, оценка на потребата и иницијатива за ревизија на конфигурацијата на зоната на наддавање;
4. следење на ефикасното остварување на функцијата на НЕМО како оператор на пазарно спојување во согласност со соодветните правила и прописи;
5. по барање од ECRB или ACER или по сопствена иницијатива, ревизија на структурата на долгорочните права на преносен капацитет за потребите на учесниците во зоната на наддавање и
6. нотификација на секоја одделна одлука за изземање од учеството во координираната размена на услуги за балансирање до операторот на електропреносниот систем, ECRB и Секретаријатот на Енергетската заедница, одржување и ажурирање на листа на изземањата и редовно известување на ECRB на секои шест месеци.

Формирање на тарифи и цени

Член 61

(1) Регулаторната комисија за енергетика донесува прописи и методологии за:

1. формирање на тарифи, со кои го уредува начинот на пресметка, одобрување и контрола врз остварувањето на приходите за вршење на регулираните енергетски дејности пренос и дистрибуција на електрична енергија и гас, дистрибуција на топлинска енергија и организирање и управување со пазарите на електрична енергија и гас;
2. формирање на цени за регулираните енергетски дејности регулирано производство на топлинска енергија и снабдување со топлинска енергија на потрошувачите приклучени на системот за дистрибуција на топлинска енергија;
3. формирање на највисоки малопродажни цени на одделни нафтени деривати и горивата за транспорт;
4. формирање на продажните цени за електрична енергија од страна на универзалниот снабдувач и снабдувачот во краен случај и
5. формирање на продажни цени на гас од страна на снабдувачот со гас со обврска за обезбедување на јавна услуга и снабдување во краен случај.

(2) Со прописите и методологиите за формирање на продажните цени за електрична енергија од страна на универзалниот снабдувач може да се одредат продажни цени за одредени категории потрошувачи согласно обемот и периодот на потрошувачка на електрична енергија.

(3) Вршителите на енергетските дејности се должни да ги применуваат одлуките за цени и тарифи коишто Регулаторната комисија за енергетика ги донесува врз основа на овој закон и со примена на прописите и методологиите од ставот (1) на овој член.

(4) Универзалниот снабдувач со електрична енергија и снабдувачот со гас со обврска за јавна услуга се должни при формирањето на цените да ги применуваат елементите за пресметка на продажните цени за електрична енергија односно гас, утврдени во прописите од ставот (1) точка 4 на овој член.

(5) Регулаторната комисија за енергетика го следи начинот на примена на прописите од ставот (1) точка 4 на овој член, и ако утврди дека при формирањето на продажните цени елементите за пресметка се несоодветно применети, донесува одлука со која го обврзува снабдувачот соодветно да ги усогласи продажните цени.

(6) Прописите од ставот (1) на овој член, се засновани на начелата на објективност, транспарентност и недискриминација и со нив се обезбедува вршителите на регулираните енергетски дејности да ги

надоместат оправданите трошоци и да стекнат соодветен поврат на вложениот капитал преку доверливо и ефикасно спроведување на регулираните активности, а особено:

1. урамнотежување на интересите на вршителите на регулираните енергетски дејности, корисниците на енергетските системи и потрошувачите, како и заштита на потрошувачите и корисниците на енергетските системи од каква било злоупотреба на доминантната позиција на пазарот;
2. отстранување на вкрстените субвенции меѓу групите потрошувачи и прелевање на приходите и трошоците при вршење на регулираните и/или нерегулираните енергетски дејности;
3. реализација на плановите за развој на соодветните системи преку обезбедување на финансиски средства за инвестициите со кои се обезбедува одржливо и сигурно функционирање на системите, сигурност во снабдувањето и безбедност на енергетските системи вклучително и сајбер безбедноста, интеграција на пазарите на електрична енергија и гас, како и ефикасно реализирање на инвестициите;
4. поттикнување на вршителите на регулираните енергетски дејности и корисниците на соодветните системи да ја зголемат ефикасноста во своето работење, вклучително и енергетската ефикасност и
5. поддршка на поврзани истражувачки активности и имплементација на иновациите во интерес на потрошувачите во области како што се дигитализацијата, услугите за флексибилност и интерконективност, како и развој на паметни мрежи и паметни системи за мерење.

(7) При определувањето на приходите на вршителите на регулираните енергетски дејности во прописите од ставот (1) на овој член, покрај другото се земаат предвид:

1. приходите остварени од операторите на системите за пренос по основ на прекугранични текови на електрична енергија, односно гас и надоместоците за справување со загушувањата во електропреносните системи;
2. приходите и трошоците остварени од страна на операторите на системи за пренос по основ на услуги за балансирање и системски услуги;
3. приходите и трошоците на операторот на електропреносниот систем што произлегуваат од механизмот за меѓусебна компензација на операторите на електропреносните системи;
4. нето заштедите настанати поради намалените трошоци постигнати со примената на мерки на енергетска ефикасност, управување преку потрошувачката, заштедите постигнати со инвестиции во мрежите и намалувањето на трошоците за испорака на енергија како и од оптимизирање на работењето како резултат од дистрибуираното производство на електрична енергија и производството на електрична енергија за сопствени потреби;
5. приходи остварени по друг основ согласно со овој закон;
6. трошоците за набавка на системски услуги и енергија за покривање на загубите во соодветниот енергетски систем, имајќи ја предвид динамиката за намалување на загубите определена во плановите што операторите на системите ги доставуваат за одобрување до

Регулаторната комисија за енергетика;

7. трошоците на операторот на електропреносниот систем и на НЕМО согласно со членот 125 став (1) од овој закон, настанати во врска со воспоставување, ажурирање или понатамошен развој на алгоритмот за ценовно спојување, континуирано тргување и оперативно спојување;
8. трошоците или дел од трошоците настанати при спојувањето на пазарот на електрична енергија ден однапред и/или во тековниот ден, а коишто операторот на електропреносниот систем му ги надоместува

и на НЕМО согласно со членот 125 став (1) од овој закон, ако Регулаторната комисија за енергетика утврди дека тие трошоци се разумни и сразмерни;

9. трошоците за безбедно работење на системот, вклучително и за отпорност на закани и подготвеност за ризици, како и за сајбер безбедност;

10. трошоци за обезбедување на оперативна сигурност со долгорочна, краткорочна и сезонска приспособеност на системот, вклучително и трошоците од воведување на механизмот за обезбедување на моќност;

11. трошоци за обезбедување на прилагодливост на системот кон карактеристиките во потрошувачката и променливоста на производниот профил, како и трошоците за редиспечирање во својата или во соседните зони на наддавање;

12. трошоците на операторот на електропреносниот систем поврзани со учеството во активностите и спроведувањето на задачите на ENTSO-E и Регионалниот координативен центар, ако тие трошоци се оценети како разумни и соодветни;

13. трошоците на централната договорна страна и агентот на испорака за прекугранично порамнување ако Регулаторната комисија за енергетика утврди дека тие трошоци се разумни и сразмерни;

14. трошоците на операторот на електропреносниот систем поврзани со учество во Европските платформи за размена на балансна енергија од резервите за обновување на фреквенциската стабилност со мануелна и автоматска активација и за урамнотежување на дебалансите и

15. трошоците на операторот на електропреносниот систем поврзани со учество на единствената платформа за алокација.

(8) Регулаторната комисија за енергетика одредува регулиран период за секој оператор поединечно.

(9) Заради остварување на целите од ставот (6) точки 1, 2 и 3 на овој член, операторите на системите за пренос и дистрибуција на електрична енергија, гас и дистрибуција на топлинска енергија се должни, на начин утврден со соодветните мрежни правила, да доставуваат секоја година до Регулаторната комисија за енергетика извештаи со статистички податоци за:

1. индексите за непрекинатост во испораката на енергија и за квалитетот на услугата, определени од страна на Регулаторната комисија за енергетика и

2. за бројот на приговорите од корисниците на системите и потрошувачите што се однесуваат на непрекинатост во испораката на енергија и за квалитетот на услугата.

(10) Регулаторната комисија за енергетика обезбедува трошоците за реализација на плановите за развој од ставот (6) точка 3 на овој член да се надоместат преку соодветната тарифа.

Тарифни системи и тарифи

Член 62

(1) Со тарифните системи за пренос и дистрибуција на електрична енергија и гас и дистрибуција на топлинска енергија, како и за услугите што ги обезбедуваат операторот на пазарот на електрична енергија и операторот на пазарот на гас, се определува начинот на формирање на тарифите за услугите што ги обезбедуваат вршителите на регулираните енергетски дејности, определени со примена на соодветните прописи и методологии од членот 61 од овој закон.

(2) Со одлуките за тарифи донесени во согласност со тарифните системи од ставот (1) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика обезбедува тарифите:

1. да се определуваат и да се применуваат на транспарентен и недискриминаторен начин;

2. да ги одразуваат трошоците на вршителите на енергетските дејности;
3. да не вклучуваат трошоци за дејствија преземени од вршителите на регулираните енергетските дејности кои не се поврзани со интересот на корисниците на мрежата или со развојот на соодветните системи поврзани со дадената регулирана дејност;
4. да не се користат наплатените средства на пазарот за електрична енергија ден- однапред или во тековниот ден, за активности во држави на договорна страна или држава членка надвор од членката во која овие средства се наплатени од НЕМО;
5. да не зависат од растојанието низ кое се пренесува електричната енергија или гасот низ системот за пренос или дистрибуција за потребите на корисникот на системот;
6. да ги имаат предвид долгорочните капитални трошоци и оперативни трошоци од дистрибуираното производство и од мерките за управување со системот преку побарувачката.

(3) При определувањето на тарифите за пренос и за дистрибуција на електрична енергија, Регулаторната комисија за енергетика обезбедува нивна меѓусебна усогласеност со цел со нивната примена да се постигне:

1. подеднаков третман и поттикнување на:
 - 1.1. капацитетите за производство на електрична енергија приклучени на електропреносната и електродистрибутивната мрежа;
 - 1.2. складиштата за енергија, агрегаторите во производството или снабдувањето;
 - 1.3. давателите на услуги од управување преку побарувачката или мерки на енергетска ефикасност и
 - 1.4. потрошувачите на електрична енергија кои произведуваат електрична енергија за сопствени потреби, производителите на електрична енергија што ја користат произведената електрична енергија за сопствена потрошувачка, затворените електродистрибутивни мрежи, граѓанските енергетски заедници и заедниците за користење на обновливи извори на енергија;
2. поддршка на вкупната долгорочна ефикасност на системите за пренос и дистрибуција преку ценовните сигнали до потрошувачите и производителите, на неутрален, урамнотежен и недискриминаторен начин и
3. да не влијаат врз надоместоците кои произлегуваат од управувањето со загушувањата и да не предвидуваат никаков надоместок за поединечни трансакции во меѓузонско тргување со електрична енергија или за транзит на електрична енергија.

(4) Регулаторната комисија за енергетика може да одлучи:

1. да се воведат тарифи за пренос и дистрибуција на електрична енергија коишто се применуваат во различни периоди во текот на денот:
 - 1.1 со цел крајните потрошувачи на транспарентен и предвидлив начин и начин којшто ги одразува трошоците да стекнат придобивки од рационалното користење на мрежите или
 - 1.2 ако Владата донела одлука за воведување на систем на паметни мерни уреди во Република Северна Македонија и
2. тарифите за дистрибуција на електрична енергија да ги одразуваат трошоците имајќи ги предвид:
 - 2.1 начинот на користење на електродистрибутивната мрежа од страна на корисниците вклучително и активните потрошувачи и
 - 2.2 капацитетот на приклучокот и профилите на производство и потрошувачка на корисникот.

(5) Тарифите за пренос на гас се определуваат со примена на елементи кои се однесуваат на капацитетот во точките на влез и излез од системот за пренос на гас и според пренесените количини на гас.

(6) Тарифата за дистрибуција на гас ги одразува долгорочните капитални и оперативни трошоци на операторот на системот за дистрибуција на гас и треба да му го обезбеди остварувањето на одобрениот приход.

(7) Во случаите кога Регулаторната комисија за енергетика, врз основа на анализата на трошоците, утврди дека со тарифата за дистрибуција на гас постои ризик за реализација на развој на проект дистрибуција на гас, може да му предложи на Министерството доделување на мерки за поддршка за реализација и функционирање на проектот за дистрибуција на гас на територија на цела држава во согласност со прописите за контрола на државната помош.

(8) При разгледувањето и одобрувањето на тарифите, тарифните елементи или методологии и надоместоците за електропреносната или електродистрибутивната мрежа, како и при оценката и одобрувањето на мерките за поддршка на производството, Регулаторната комисија за енергетика ги зема предвид најдобрите соодветни практики и применливи препораки од ECRB или ACER, кои особено се однесуваат на:

1. влијанието на тарифите врз работењето на производителите на електрична енергија и операторите на складишта со енергија, како и врз инвестирањето во нови капацитети за производство на електрична енергија и складирање на енергија;
2. трошоците коишто треба да се повратат со тарифата;
3. локациските сигнали;
4. структурата на тарифите;
5. временски и сезонски зависни тарифи;
6. односот помеѓу тарифите за пренос и тарифите за дистрибуција;
7. односот помеѓу тарифите за одделни групи или категории на потрошувачи;
8. односот помеѓу тарифите и профилот на потрошувачка;
9. односот помеѓу тарифите и загубите во мрежата на различно напонско ниво;
10. транспарентноста на тарифите и
11. исклучоците и ослободувањата од обврската за плаќање на тарифи.

(9) Вршителите на регулирани енергетски дејности се должни да ги применуваат цените односно тарифите утврдени во одлуките за цени и тарифи донесени со примена на прописите и методологиите од член 61 од овој закон и тарифните системи од ставот (1) на овој член.

Веб-платформа за споредба на цени

Член 63

(1) Регулаторната комисија за енергетика воспоставува и одржува веб-платформа за споредба на цени на електрична енергија којашто е достапна преку интернет и која им дава можност на потрошувачите на електрична енергија од категоријата домаќинства и мали потрошувачи кои согласно Законот за трговските друштва се класифицираат како микро трговци со очекувана годишна потрошувачка на електрична енергија помала од 100 000 kWh, во секое време и без надоместок да имаат директен пристап до јасни, сеопфатни и ажурирани информации за цените на електрична енергија, периодот на траење на договорот за снабдување, фактурирањето, вклучително и условите за склучување на договори за снабдување со електрична енергија со динамична цена, како и другите услуги поврзани со снабдувањето со електрична енергија, со цел да направат споредба на понудите од различни снабдувачи и да им се олесни изборот на снабдувач, за која цел снабдувачот внесува понуда на платформата, која ги содржи следниве елементи:

1. цени за електрична енергија по напонско ниво и период на испорака во текот на денот и/или годината, за секоја категорија на потрошувачи;
2. времетраење на договорите за снабдување;
3. кратка информација во врска со одредени комерцијални карактеристики на понудата;
4. постапки за промена на снабдувач кои ги применува снабдувачот;
5. правата и обврските на потрошувачите;
6. начините за заштеда на енергија и
7. други услуги поврзани со снабдувањето со електрична енергија.

(2) Платформата од ставот (1) на овој член, им дава можност на потрошувачите да ги споредат понудите од снабдувачите со електрична енергија со понудите од универзалниот снабдувач и снабдувачот во краен случај.

(3) При воспоставувањето и одржувањето на платформата од ставот (1) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика обезбедува:

1. независност на платформата од интересите на учесниците на пазарот, односно воспоставувањето и одржувањето на платформата да не е финансирано или на друг начин материјално поддржано од учесниците на пазарот на електрична енергија;
2. сите снабдувачи да добиваат еднаков третман во резултатите од пребарувањето;
3. објавување на јасни и објективни критериуми врз кои треба да се заснова споредбата, вклучувајќи ги и услугите што ги нудат снабдувачите;
4. точни и ажурирани информации искажани на јасен и недвосмислен начин со наведување на моментот на последното ажурирање на информациите;
5. објавените информации да бидат достапни за лицата со попреченост;
6. делотворна постапка за пријавување на неточни информации за објавените понуди и
7. заштита на личните податоци на потрошувачите кои ја користат платформата.

(4) Платформата од ставот (1) на овој член, овозможува прикажување индикативна крајна цена на електрична енергија од секој снабдувач за секоја категорија на потрошувачи, пресметана со примена на следниве елементи:

1. цена на електрична енергија содржана во понудата на снабдувачот, без данок на додадена вредност;
2. просечна цена на електрична енергија произведена од повластени производители од обновливи извори кои користат повластени тарифи, без данок на додадена вредност;
3. тарифи за користење на услуги за пренос и дистрибуција на електрична енергија, без данок на додадена вредност;
4. надоместок за оператор на пазар на електрична енергија, без данок на додадена вредност;
5. даночната стапка по која се пресметува данок на додадена вредност согласно закон за соодветниот промет наведен во точките од 1 до 4 на овој став и
6. износ на пресметан данок на додадена вредност за секој промет наведен во точките од 1 до 4 на овој став.

(5) Снабдувачот може да внесе неограничен број на понуди на платформата од ставот (1) на овој член, при што снабдувач кој во претходната година учествувал во вкупните продажби на пазарот на електрична енергија на мало со повеќе од 1%, внесува најмалку една понуда на платформата.

(6) Регулаторната комисија за енергетика во правилата од членот 64 од овој закон, поблиску ги уредува правата, обврските и одговорностите на снабдувачите во врска со користењето на платформата од ставот (1) на овој член.

(7) Регулаторната комисија за енергетика на својата веб-страница и на платформата од ставот (1) на овој член објавува упатство за користење на платформата.

Правила за снабдување

Член 64

(1) Регулаторната комисија за енергетика донесува посебни правила за снабдување со електрична енергија, топлинска енергија и гас.

(2) Со правилата за снабдување од ставот (1) на овој член, поблиску се уредуваат општите услови и начинот на снабдување, како и меѓусебните права, обврски и одговорности на снабдувачот и потрошувачот на соодветен вид енергија и операторот на соодветниот систем, а особено:

1. условите, начинот и рокот на склучување на договорот за снабдување со соодветниот вид енергија;
2. начинот на мерење, пресметка, фактурирање и наплата на испорачаната енергија;
3. потрошувачите на кои не може да им се прекине испораката и начинот на обезбедување на гаранции за намирување на трошоците за потрошената енергија;
4. начинот и постапката за промена на снабдувачот од страна на потрошувачите и остварувањето на правото на потрошувач без надоместок да го промени снабдувачот;
5. квалитетот на услугите обезбедени од страна на снабдувачите на енергија;
6. минималните услови и начинот за организациска поставеност и техничка опременост на снабдувачите на енергија за обезбедување на комуникација со потрошувачите заради обезбедување на пропишаниот квалитет на услугите коишто ги обезбедува снабдувачот;
7. обврски на снабдувачот кон различните категории на потрошувачи и специфичноста на секоја категорија на потрошувачи во однос на нивната финансиска и преговарачка способност;
8. начинот и постапките за комуникација и размена на информации помеѓу снабдувачот на енергија и операторот на соодветниот систем заради обезбедување на пропишаниот квалитет на енергијата и услугите што ги обезбедуваат операторите;
9. условите и постапката за исклучување на потрошувачите од системите за пренос или дистрибуција, во случај кога потрошувачите не ги исполнуваат обврските утврдени со закон, друг пропис и/или договор;
10. начинот, формата и рокот за поднесување на извештаи, кои снабдувачите на енергија и соодветните оператори се должни да ги достават до Регулаторната комисија за енергетика;
11. неопходните информации што снабдувачите се должни навремено да им ги обезбедат на потрошувачите во нивните сметки, како и информациите што треба да бидат јавно достапни, а се од интерес за сите потрошувачи;
12. начинот и постапката за доставување на приговори од потрошувачите до снабдувачите како и начинот и постапката за постапување на снабдувачите по примените приговори;
13. условите и начините за снабдување на ранливи потрошувачи и
14. посебните мерки за заштита на потрошувачите.

(3) Со правилата за снабдување со електрична енергија се уредуваат правата и обврските на универзалниот снабдувач, како и правата и обврските на потрошувачите што ги снабдува.

(4) Со правилата за снабдување со електрична енергија поблиску се уредува воспоставувањето и одржувањето на веб-платформа за споредба на цените на електрична енергија, условите и постапката за нејзино користење од страна на снабдувачите и корисниците на платформата, како и правата, обврските и одговорностите на снабдувачите што објавуваат податоци на платформата.

(5) Со правилата за снабдување со гас и со правилата за снабдување со топлинска енергија се уредуваат правата и обврските на снабдувачот со гас и снабдувачот со топлинска енергија коишто имаат обврска за обезбедување на јавна услуга во снабдувањето, како и правата и обврските на потрошувачите што ги снабдуваат.

(6) Со правилата за снабдување со електрична енергија и со правилата за снабдување со гас се уредуваат правата и обврските на снабдувачот со електрична енергија во краен случај и снабдувачот со гас во краен случај.

Сајбер безбедност

Член 65

(1) Заради обезбедување сајбер безбедност на мрежите и/или на информациските системи, вклучително и на енергетските уреди, што ги користат во вршењето на дејноста, операторите на електропреносниот и електродистрибутивниот систем, НЕМО, снабдувачите, производителите на електрична енергија кои управуваат со електроцентрали со вкупна инсталирана моќност еднаква или поголема од 200 MW, операторите на складишта на електрична енергија со вкупна излезна моќност еднаква или поголема од 50 MW, операторите на системот за пренос на гас и системите за дистрибуција на гас, како и операторите на постројки за производство на водород или биогаз, преземаат мерки и активности за откривање закани и спречување сајбер напади и инциденти и воспоставуваат механизми за справување со закани или ефикасно отстранување на последиците од нападите и инцидентите, како и за обновување на функционалноста на мрежите и системите до состојба во која се наоѓале пред сајбер нападот или инцидентот.

(2) Субјектите од ставот (1) на овој член, особено се должни да:

1. назначат службеник за сајбер безбедност;
2. се сертифицираат според меѓународни стандарди за безбедност на мрежите, информатичка безбедност и сајбер безбедност;
3. донесат методологија за проценка на ризици од сајбер напади и инциденти и оперативни планови за превенција и реакција на сајбер напади и инциденти и активно да учествуваат во активностите за подготвеност за ризици и справување со кризи во согласност со овој закон;
4. разменуваат информации за сајбер закани и инциденти со Регулаторната комисија за енергетика, надлежното тело за безбедност на мрежни и информациски системи во Република Северна Македонија, а по потреба и меѓусебно и со други оператори и
5. да донесат и применуваат програма за обука за вработените во врска со сајбер безбедност.

(3) Операторите и производителите од ставот (1) на овој член, се должни да доставуваат годишни планови и извештаи за примена на обврските од ставот (1) на овој член, до Регулаторната комисија за енергетика, најдоцна до 31 јануари за тековната година, а ако Регулаторната комисија за енергетика оцени дека е потребно, може и почесто.

(4) Регулаторната комисија за енергетика, во согласност со прописите со кои се уредува безбедноста на информациските мрежи и системи, донесува правила за сајбер безбедност со кои поблиску се уредуваат обврските за обезбедување сајбер безбедност, односно техничките и организациските мерки и активности што ги преземаат субјектите од ставот (1) на овој член, а особено:

1. определување критична инфраструктура во енергетскиот сектор за која Регулаторната комисија за енергетика утврдува приоритет во обезбедувањето на сајбер безбедност;
2. меѓународните стандарди за безбедност на мрежите, информатичка безбедност и сајбер безбедност според кои се сертифицираат соодветните оператори и производители;
3. основните елементи на методологијата за проценка на ризици од сајбер напади и инциденти и на оперативните планови за превенција и реакција на сајбер напади и инциденти;
4. начин и постапка за проверка на безбедноста на применетите информациски системи;
5. барањата кои треба да ги исполнат новите и постојните уреди поврзани со интернет или кои се користат во мрежите и системите кои применуваат оперативни технологии;
6. мерките и активностите за спречување и/или намалување ризици од сајбер напади и инциденти;
7. мерките и активностите за спречување и/или намалување ризици од сајбер напади и инциденти предизвикани од и поврзани со domino ефектите;
8. начин, постапка и рокови за доставување на известувања за откриени сајбер безбедносни напади и инциденти до Регулаторната комисија за енергетика;
9. условите за назначување службеник за сајбер безбедност и неговите овластувања и задачи и
10. основните елементи на програмата за спроведување обуки за вработените за сајбер безбедност и роковите за исполнување на обврските пропишани со правилата.

Прибирање на податоци

Член 66

- (1) На барање на Регулаторната комисија за енергетика, државните органи, единиците на локалната самоуправа, како и носителите на лиценци за вршење на енергетски дејности се должни да и ги достават потребните документи, податоци и информации, во рок определен од Регулаторната комисија за енергетика.
- (2) Документите, податоците и информациите што имаат доверлив карактер, Регулаторната комисија за енергетика ги користи и чува на начин утврден со закон или друг пропис.

Акти на Регулаторна комисија за енергетика

Член 67

- (1) Заради извршување на работите од своја надлежност, Регулаторната комисија за енергетика донесува:
 1. правилници и правила со кои ги пропишува работите за чие што уредување е надлежна согласно овој закон;
 2. одлуки со кои:
 - 2.1. одлучува по поединечни работи во согласност со овој закон и прописите донесени во согласност со овој закон;
 - 2.2. одобрува правила, планови и програми донесени од соодветните оператори и
 - 2.3. на вршителите на енергетски дејности им наредува или им забранува определено однесување, со цел да се обезбеди сигурност во снабдувањето со енергија и/или ефикасна конкуренција на соодветните пазари на енергија;

3. упатства со кои на вршителите на енергетски дејности им укажува на најдобрите практики за извршување на нивните законски утврдени обврски, особено во врска со обезбедувањето на јавната услуга, сигурноста во снабдувањето, заштитата на потрошувачите и корисниците на јавната услуга, како и зголемувањето на ефикасноста во нивното работење и

4. решенија со кои одлучува за други прашања од својата надлежност и за прашања за своето внатрешно работење.

(2) Во постапката за донесување на одлуки и решенија, Регулаторната комисија за енергетика соодветно го применува Законот за општата управна постапка, доколку со овој закон не е поинаку уредено.

(3) Правилниците, правилата, одлуките и решенијата на Регулаторната комисија за енергетика се целосно образложени, оправдани и засновани на објективни и транспарентни критериуми и при нивното донесување не можат да бидат предмет на вето или на ревизија од друг државен орган.

(4) Актите од ставот (1) точки 1 и 2 на овој член, се објавуваат во „Службен весник на Република Северна Македонија“ и на веб-страницата на Регулаторната комисија за енергетика, а актите од ставот (1) точки 3 и 4 на овој член се објавуваат на веб-страницата на Регулаторната комисија за енергетика.

(5) Против одлуките и решенијата на Регулаторната комисија за енергетика од ставот (1) на овој член, засегнатите вршители на енергетски дејности и од другите засегнати страни можат да поведат управен спор пред надлежен суд. Поведувањето на управен спор не го одлага извршувањето на одлуките и решенијата од ставот (1) на овој член.

Начин на работа и одлучување

Член 68

(1) Регулаторната комисија за енергетика одлучува на седници.

(2) Седниците на Регулаторната комисија за енергетика се јавни.

(3) Во случаите кога на седницата на Регулаторната комисија за енергетика има потреба од изнесување на доверливи информации и деловни тајни, Регулаторната комисија за енергетика може да одлучи седницата да биде затворена за јавност.

(4) Регулаторната комисија за енергетика, по правило, одлучува со мнозинство на гласови од вкупниот број на членови.

(5) Начинот на гласање и донесување на одлуки подетално се уредува со Статутот на Регулаторната комисија за енергетика.

(6) Секој член на Регулаторната комисија за енергетика има право писмено да ги образложи причините за своето гласање при одлучувањето и да побара образложението да биде објавено на веб-страницата на Регулаторната комисија за енергетика.

Јавност во работата

Член 69

(1) Учество на заинтересираните страни и јавноста во постапката за одлучување на Регулаторната комисија за енергетика се остварува преку присуство на подготвителни седници и на друг начин во согласност со одредбите од овој закон, статутот и деловникот за работа на Регулаторната комисија за енергетика.

(2) Регулаторната комисија за енергетика е должна да ги повика на подготвителна седница заинтересираните страни, особено во постапките за донесување на:

1. прописи за формирање на цени за регулирани енергетски дејности и прописи за формирање на тарифи за услуги во врска со вршење на регулираните енергетски дејности;

2. правила, како и одобрување на правила изготвени од страна на носителите на лиценци;
 3. тарифни системи за електрична енергија, гас и топлинска енергија;
 4. одлуки за цени и тарифи за одделни видови енергија, во согласност со прописите за формирање на цени и тарифните системи за одделни видови енергија и услуги поврзани со вршењето на одделни регулирани енергетски дејности;
 5. одлуки за издавање, менување, продолжување, пренесување, суспендирање, одземање и престанување на лиценци за вршење енергетски дејности.
- (3) Поканите и материјалите од ставот (2) точки 1, 2 и 3 на овој член, Регулаторната комисија за енергетика најмалку 14 дена пред одржување на подготвителна седница, ги доставува до заинтересираните страни, а материјалите ги објавува на својата веб-страница.
- (4) По исклучок од ставот (3) на овој член, во случаи определени со деловникот за работа на Регулаторната комисија за енергетика, рокот може да биде и покус, но не покус од три работни дена.
- (5) По исклучок од одредбите на ставовите (2) и (3) на овој член, во случај на прогласена криза, вонредна или воена состојба, Регулаторната комисија за енергетика може да одржува подготвителни седници во постапка и рокови определени со деловникот за работа на Регулаторната комисија за енергетика.
- (6) Регулаторната комисија за енергетика ги објавува предлозите на актите од ставот (2) точки 1, 2, 3 и 4 на овој член, што се во постапка на донесување или одобрување на својата веб-страница, вклучително и образложенијата и оценките за последиците од нивното донесување, односно одобрувањето на тие акти, сумираните резултати од јавната расправа, како и сублимирани записници од одржаните седници.
- (7) Со деловникот за работа на Регулаторната комисија за енергетика поблиску се уредуваат и:
1. постапката и начинот на организирање на подготвителните седници од ставот (1) на овој член, како и другите начини за учество на заинтересираните субјекти и јавноста во постапката за одлучување;
 2. постапката, начинот и роковите за објавување на документите од ставот (5) на овој член и
 3. начинот и постапката за објавување на информации од јавен карактер за својата работа и донесените акти.

Ангажирање надворешни стручни лица

Член 70

- (1) Регулаторната комисија за енергетика може да ангажира надворешни стручни лица заради обезбедување на стручна помош и експертиза во остварувањето на своите надлежности и активности, при што ангажирањето се врши во согласност со Законот за јавните набавки(*).
- (2) Носители на лиценци за вршење енергетски дејности или лица кои согласно Законот за трговските друштва имаат влијание врз носителите на лиценци, како и нивните вработени не смеат да бидат ангажирани како надворешни стручни лица од ставот (1) на овој член, од страна на Регулаторната комисија за енергетика.
- (3) За одделно прашање од надлежност на Регулаторната комисија за енергетика кое се однесува на права и обврски на носител на лиценца за вршење на енергетска дејност не може да биде ангажирано надворешно стручно лице кое за истото прашање давало или дава стручна помош или експертиза на носителот на лиценцата.

Финансирање

Член 71

(1) Со начинот на финансирање на работењето на Регулаторната комисија за енергетика се обезбедуваат кадровски, технички и финансиски средства потребни за нејзиното ефикасно и навремено остварување на надлежноста утврдени со овој и друг закон.

(2) Работењето на Регулаторната комисија за енергетика се финансира од сопствени извори на средства обезбедени преку:

1. наплата на надоместок за издавање, менување, продолжување и пренесување на лиценци за вршење на енергетски дејности, односно за упис во регистарот на странски лица коишто можат да вршат енергетска дејност во Република Северна Македонија;

2. надоместоци од постапката за утврдување на тарифи за водни услуги, односно регулаторна тарифа за водни услуги;

3. надоместоци од постапката за утврдување тарифи за отпад, односно регулаторна тарифа за отпад;

4. наплата на годишен надоместок од носителите на лиценци за вршење енергетски дејности и странските друштва коишто вршат енергетска дејност во Република Северна Македонија;

5. посебен годишен надоместок утврден како процент на зафаќање од годишниот приход на давателите на водни услуги, остварен од давањето на водните услуги и

6. посебен годишен надоместок кој го плаќаат давателите на услуга утврден како процент на зафаќање од годишниот приход на давателите на услуга остварен од давањето на услугите за управување со комунален отпад.

(3) За едно лице, кое е носител на една или повеќе лиценци за вршење на енергетски дејности, годишниот надоместок му се наплаќа од вкупниот приход остварен по основ на вршење на енергетските дејности.

(4) Доколку едно лице врши енергетска и неенергетска дејност, годишниот надоместок му се наплаќа за енергетските дејности, вршење на водни услуги или управување со комунален отпад соодветно на дејноста која ја врши, а се утврдува од сметководствената документација која е составен дел од годишната сметка и од која може да се утврди структурата на приходи по дејности.

(5) Регулаторната комисија за енергетика секоја година, најдоцна до 31 октомври, до Собранието поднесува за усвојување предлог финансиски план за следната календарска година. Во предлог финансискиот план се содржани сите планирани приходи и расходи на Регулаторната комисија за енергетика, вклучувајќи ги и платите на членовите и на вработените во Регулаторната комисија за енергетика.

(6) Собранието го усвојува предлог финансискиот план и со одлука го утврдува процентот на зафаќање од вкупниот годишен приход:

1. којшто не може да биде повисок од 0,1% за носителите на лиценци за вршење на енергетска дејност и од странските друштва коишто вршат енергетска дејност во Република Северна Македонија и

2. којшто не може да биде повисок од 0,1% за давателите на водни услуги и услугите за управување со комунален отпад остварен од давањето на водните услуги односно услуги за управување со комунален отпад, пресметан според податоци од Централниот регистар на Република Северна Македонија или утврден согласно членот 5 од овој закон, остварен во годината којашто и претходи на годината во која се доставува предлог финансискиот план.

(7) Правните лица од ставот (6) на овој член, го уплаќаат годишниот надоместок на сметката на Регулаторната комисија за енергетика на две еднакви рати и тоа првата рата најдоцна до 31 мај, а втората рата најдоцна до 30 септември, во годината за која се однесува финансискиот план од ставот (5) на овој член.

(8) Заради остварување на целите од ставот (1) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика самостојно одлучува за употреба на финансиските средства определени во финансискиот план.

(9) Ако Собранието не го усвои финансискиот план најдоцна до 31 декември во годината во која се доставува, Регулаторната комисија за енергетика донесува одлука за времено финансирање, односно за користење на средства месечно најмногу до една третина од вкупните извршени расходи во првиот квартал од претходната година најдоцна до 31 март, имајќи ги предвид готовинските текови. Ако Собранието не го усвои финансискиот план до 31 март во тековната година, Регулаторната комисија за енергетика донесува одлука за продолжување на одлуката за времено финансирање која се применува до усвојување на финансискиот план.

(10) Ако во една календарска година остварените приходи на Регулаторната комисија за енергетика се поголеми од реализираните расходи, разликата се пренесува за користење во наредната година и за истиот износ се намалуваат планираните приходи во следниот предлог финансиски план.

(11) Регулаторната комисија за енергетика може да донесе одлука за пренамена на средствата по расходни ставки во рамките на вкупно одобрените средства со финансискиот план ако расходите што се предмет на промени не можеле да бидат предвидени при изработување на предлог-финансискиот план, што мора да биде образложено во одлуката и промената на ставката да не е поголема од 25% од износот на ставката во одобраниот финансиски план.

Годишен извештај

Член 72

(1) Секоја година, најдоцна до 30 април, Регулаторната комисија за енергетика до Собранието доставува годишен извештај за својата работа во претходната година. Годишниот извештај содржи информации за активностите во врска со остварување на надлежноста во согласност со овој и друг закон и за материјално-финансиското работење на Регулаторната комисија за енергетика.

(2) Составен дел на годишниот извештај од ставот (1) на овој член, е извештајот за состојбите и функционирањето на пазарите на енергија од член 55 став (4) од овој закон.

(3) Регулаторната комисија за енергетика, годишниот извештај од ставот (1) на овој член:

1. го објавува на својата веб-страница, заедно со резимето од годишниот извештај;
2. во рок од 30 дена од објавувањето го доставува до ECRB и Секретаријатот на енергетската заедница и
3. го доставува до Владата и Министерството заради информирање.

(4) На барање на Владата или министерот, Регулаторната комисија за енергетика навремено доставува и други извештаи и информации од делокругот на својата работа што се од значење за извршување на работите на Владата и Министерството, уредени со овој закон.

Постапување по приговори и разрешување на спорови

Член 73

(1) Регулаторната комисија одлучува по приговорите поднесени од:

1. корисниците на системите за пренос и дистрибуција на електрична енергија, гас, сурова нафта и нафтени деривати и топлинска енергија против актите на соодветните оператори со кои се одбива пристапот или приклучувањето на соодветниот систем, а во однос на топлинската енергија и против актите на соодветниот

оператор со кои се одбива барање за исклучување, како и против актите со кои се утврдува износот на надоместокот и другите услови за приклучувањето, а во однос на топлинската енергија и против актите со кои се утврдува износот на надоместокот и другите услови за исклучувањето;

2. потрошувачите против снабдувачите кои имаат обврска за обезбедување на јавна или универзална услуга, како и против снабдувачите во краен случај во врска со:

2.1. квалитетот на услугата во снабдувањето;

2.2. ограничувањето или оневозможувањето на правото за промена на снабдувач;

2.3. пресметката на потрошената енергија и износот на сметката;

3. потрошувачите, активните потрошувачи и потрошувачите здружени преку агрегатор против снабдувачите, операторот на електропреносниот и електродистрибутивниот систем и операторот на пазарот на електрична енергија во случаите од член 180 став (4), член 181 став (1) и член 182 став (6) од овој закон;

4. вршителите на енергетските дејности и потрошувачите против поединечен акт на операторот на соодветниот пазар на енергија со кој се одбива барањето за упис во соодветниот регистар или се одлучува за правата и обврските коишто произлегуваат од учеството на соодветниот пазар;

5. потрошувачите против пресметаниот надоместок од член 176 став (6) од овој закон.

(2) Регулаторната комисија за енергетика одлучува по приговор од ставот (1) од овој член, само во случај кога подносителот на приговорот ги искористил сите средства за остварување на своето право низ постапките воспоставени од вршителот на енергетската дејност од ставот (1) на овој член. По доставениот приговор Регулаторната комисија за енергетика одлучува во рок од два месеца од приемот на приговорот, а доколку се потребни дополнителни информации, рокот за одлучување може да се продолжи за уште два месеца.

(3) Во постапката за одлучување во случаите од ставот (1) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика соодветно го применува Законот за општата управна постапка, освен ако со правилата од ставот (8) на овој член, не се предвидени поинакви рокови и постапки.

(4) Одлуките донесени во постапките од ставот (1) на овој член, се конечни и против нив може да се поведе управен спор пред надлежен суд. Поведувањето на управен спор против одлука на Регулаторната комисија донесена во постапка за одлучување по приговор не го одлага извршувањето на одлуката.

(5) Регулаторната комисија за енергетика одлучува во постапка за разрешување на спорови настанати од извршување на договорите помеѓу вршители на нерегулирани енергетски дејности, како и помеѓу вршители на нерегулирани енергетски дејности и потрошувачите кои учествуваат на пазарите на енергија на големо, кога за тоа се договориле договорните страни.

(6) Секоја страна во спорот од ставот (5) на овој член, може, пред донесувањето на одлуката на Регулаторната комисија за енергетика, да се откаже од постапката и да побара спорот да се решава на друг начин.

(7) Одлуките донесени во постапките од ставот (5) на овој член, се сметаат за правосилни.

(8) Регулаторната комисија за енергетика донесува правила за постапување по приговори и за разрешување на спорови со кои се уредува постапката, износот и начинот на покривање на трошоците во постапката.

(9) Со правилата од ставот (8) на овој член, се утврдуваат поедноставени постапки за одлучување по приговорите доставени од ранливите потрошувачи.

ЛИЦЕНЦИ

Општи одредби

Член 74

(1) Забрането е вршење енергетска дејност од членот 4 од овој закон, без лиценца издадена од Регулаторната комисија за енергетика.

(2) За издавање на лиценцата од ставот (1) на овој член, мора да бидат исполнети условите во однос на технички и финансиски квалификации и непостоење на правни пречки за вршење на дејност.

(3) По исклучок на ставот (1) на овој член лиценца не е потребна за:

1. производство на електрична или топлинска енергија наменето за сопствена потрошувачка на лицето кое го врши производството, под услов производствената постројка да не биде приклучена на соодветниот енергетски систем;

2. производство, дистрибуција и снабдување со топлинска енергија од обновливи извори на енергија на потрошувачи во станбени и станбено-деловни објекти кои не се приклучени на систем за дистрибуција на топлинска енергија;

3. производство на електрична енергија од обновливи извори од една или повеќе електроцентрали наменето за сопствена потрошувачка на лицето кое го врши производството, под услов производствената постројка да не биде приклучена на соодветниот енергетски систем;

4. производство на електрична енергија од обновливи извори наменето за сопствена потрошувачка, при што вишокот на произведената енергија се предава во електродистрибутивна мрежа под услови и на начин определени во прописите со кои се уредуваат обновливите извори на енергија;

5. складирање на електрична енергија кога складиштето се користи исклучиво за сопствени потреби или е составен дел на електроцентралата која ги исполнува условите од членот 130 став (4) од овој закон или е целосно интегрирана мрежна компонента на електропреносната или електродистрибутивната мрежа;

6. пренос и дистрибуција на електрична енергија или гас преку директни водови;

7. трговија на мало со нафтени деривати и горива за транспорт;

8. трговија со течен нафтен гас во садови под притисок помали од 2 kg;

9. дејности што ги вршат странски лица од член 75 од овој закон.

(4) Во случајот од ставот (3) точка 3 на овој член, производителот е должен да достави известување до Регулаторната комисија за енергетика дека изградената електроцентрала не е приклучена на електродистрибутивната мрежа.

(5) Лиценцата се издава за период од три до 35 години во зависност од видот на енергетската дејност, видот и обемот на обврската за обезбедување јавна услуга во вршењето на енергетската дејност, обемот на средствата потребни за извршување на енергетската дејност, времетраењето на правото за користење на соодветниот енергетски ресурс, како и од барањето доставено од вршителот на енергетска дејност.

(6) Лиценцата престанува да важи:

1. по истекот на периодот за кој е издадена;

2. со одземање во согласност со овој закон;

3. ако дејноста за која е издадена лиценцата престанала да биде енергетска дејност;

4. со престанок на правното лице кое е носител на лиценцата освен во случаите од член

79 став (2) точки 4, 5 и 6 од овој закон или 5. по барање на носителот на лиценцата.

(7) На едно лице може да му се издаде една лиценца за вршење на две или повеќе енергетски дејности во следниве случаи:

1. производство на електрична и топлинска енергија во постројки за комбинирано производство на електрична и топлинска енергија и
2. производство, дистрибуција и снабдување со топлинска енергија добиена од геотермални извори.

(8) На исто лице на негово барање може да му се издадат повеќе лиценци за вршење на иста енергетска дејност кога дејноста ја врши преку енергетски објекти кои претставуваат засебна техничко-технолошка целина, а тоа да не влијае на одредбите за сопственичко раздвојување и сертифицирање на соодветниот оператор на системот за пренос или дистрибуција.

(9) На едно лице може да му се издадат една или повеќе лиценци за вршење на нерегулирани енергетски дејности.

(10) На носителот на лиценца за вршење на дејноста организирање и управување со пазарот на електрична енергија му се издава и лиценца за вршење на дејноста управување со организиран пазар на електрична енергија.

(11) Лиценца за вршење енергетска дејност производство на електрична енергија му се издава и на правно лице регистрирано во регистарот на други правни лица во Република Северна Македонија, кое произведува електрична енергија од обновливи извори доколку вршењето на енергетската дејност не е забранета со друг закон и доколку вкупната инсталирана моќност не ја надминува инсталираната моќност од 1 MW.

(12) Лиценца за вршење енергетска дејност производство на електрична енергија се издава доколку на правното лице претходно му е издадено овластување за изградба на енергетски објект од Министерството согласно со овој закон.

(13) Носителот на лиценца е должен до Регулаторната комисија за енергетика да доставува годишен извештај за својата работа и за исполнување на обврските утврдени во лиценцата за вршење на енергетската дејност.

(14) За издавање, менување, продолжување и пренесување на лиценците за вршење на енергетски дејности, како и за издавање на лиценци за пробна работа, Регулаторната комисија за енергетика наплаќа надоместок во согласност со правилникот за лиценци, освен кога менувањето на лиценцата се врши по службена должност.

(15) За издавање на лиценца за вршење на енергетските дејности трговија и снабдување со електрична енергија, друштвото задолжително треба да приложи доказ дека на сметка поседува 100.000 евра во денарска противвредност или доказ дека има основни средства во вредност од 100.000 евра во денарска противвредност.

Странски лица

Член 75

(1) Подружница на странско лице организирана во Република Северна Македонија на чиј основач му е издадена лиценца или друг соодветен документ за вршење на трговија или снабдување со електрична енергија или гас или е НЕМО, во држава којашто е договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија, може, со примена на начелото на реципроцитет, да ги врши овие дејности во Република Северна Македонија откако ќе му биде издадено решение за упис во регистарот на странски лица коишто можат да вршат енергетска дејност во Република Северна Македонија.

(2) Регулаторната комисија за енергетика го воспоставува и води регистарот од ставот

(1) на овој член.

(3) Регулаторната комисија за енергетика го врши уписот во регистарот од ставот (1) на овој член во рок од 15 дена од денот на приемот на барањето за упис.

(4) Во постапката за упис во регистарот од ставот (1) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика соработува со надлежниот орган од договорната страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија што ја издал лиценцата за која се бара упис во регистарот, како и со надлежните органи од други држави во кои странското лице ги врши енергетските дејности.

(5) Решението за упис во регистарот од ставот (1) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика го доставува до соодветниот оператор на системот за пренос на електрична енергија, односно гас, како и до соодветниот оператор на пазарот на електрична енергија, односно гас, а ако решението се однесува за упис на НЕМО и до Владата.

Правилник за лиценци

Член 76

(1) Регулаторната комисија за енергетика донесува правилник за лиценци со кој поблиску се пропишуваат:

1. условите, начинот и постапката за издавање, менување, продолжување, пренесување, суспендирање, одземање или престанување на важење на лиценците за вршење на енергетски дејности и лиценци за пробна работа издадени за работа на енергетскиот објект, како и роковите за преземање на одделни дејствија во соодветната постапка;

2. постапката за уписот во регистарот на странски лица кои можат да вршат енергетска дејност во Република Северна Македонија како и за суспендирање и престанување на решението за упис во регистарот;

3. времетраењето на лиценцата и лиценцата за пробна работа;

4. обрасците и потребната документација што се поднесуваат во постапката за издавање, менување, продолжување, пренесување, суспендирање или одземање на лиценцата и лиценцата за пробна работа, како и обрасците и потребната документација што се применуваат во постапката за уписот во регистарот на странски лица кои можат да вршат енергетска дејност во Република Северна Македонија;

5. содржината на лиценцата и лиценцата за пробна работа, како и на решението за упис во регистарот на странски лица кои можат да вршат енергетска дејност во Република Северна Македонија;

6. начинот на водење на евиденцијата за издадени лиценци и објавувањето на податоците од евиденцијата;

7. износот на надоместокот за постапката за издавање, менување, продолжување и пренесување на лиценцата, како и за постапката за упис во регистарот на странски лица кои можат да вршат енергетска дејност во Република Северна Македонија и

8. следењето на исполнувањето на обврските содржани во лиценцата и другите обврски што произлегуваат од овој закон и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон.

(2) Во правилникот од ставот (1) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика пропишува поедноставени услови, начин, постапка и покупи рокови за издавање, менување, продолжување, пренесување, суспендирање, одземање или престанок на важење на лиценците за вршење на енергетски дејности чие што вршење не е поврзано со приклучување на преносни или дистрибутивни системи.

(3) Во правилникот од ставот (1) на овој член, Регулаторната комисија пропишува поедноставени услови и докази за исполнување на условите, пониски надоместоци и трошоци, како и покупи рокови за издавање, менување, продолжување, пренесување, суспендирање, одземање или престанок на важење на лиценците за вршење енергетска дејност производство на електрична енергија од обновливи

извори или лиценца за производство на водород од обновливи извори на енергија и биометан и за складирање на електрична енергија од обновливи извори.

Лиценца за пробна работа

Член 77

(1) По барање на инвеститорот, Регулаторната комисија за енергетика, во рок од 15 дена од денот на приемот на барањето, му издава лиценца за пробна работа за изградениот енергетски објект за кој се уште не е издадено одобрение за употреба на енергетскиот објект или не е издаден извештај за извршен технички преглед од надзорниот инженер за објектите за коишто не е потребно издавање на одобрение за употреба и преку кој треба да ја врши дејноста, исклучиво ако е тоа потребно заради тестирање на техничките перформанси на енергетскиот објект и влијанието врз енергетскиот систем на којшто е приклучен.

(2) Начинот, условите и постапката за пробно приклучување на соодветната преносна, односно дистрибутивна мрежа, како и работењето на енергетските објекти со лиценца за пробна работа се уредуваат со соодветните мрежни правила.

(3) Лиценца за пробна работа се издава само еднаш со важност до девет месеци, со можност за нејзино продолжување под услови, на начин и во постапка утврдени со правилникот за лиценци, без плаќање на надоместок.

(4) Носителот на лиценцата за пробна работа, за времетраењето на лиценцата ги има сите права и обврски во однос на работењето на објектот, како да е носител на лиценца, освен ако поинаку не е уредено со овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон.

Издавање на лиценца

Член 78

(1) По спроведувањето на постапката во согласност со правилникот за лиценци во која се утврдува исполнување на условите од член 74 став (2) од овој закон, Регулаторната комисија за енергетика издава лиценца за вршење на енергетска дејност.

(2) Регулаторната комисија за енергетика издава лиценца откако носителот на лиценца за пробна работа, достави одобрение за употреба на енергетскиот објект или извештај за извршен технички преглед од надзорниот инженер за објектите за коишто не е потребно издавање на одобрение за употреба или решение за ставање во употреба на опремата којашто е вградена во постоечки градежен објект изграден во согласност со овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон.

Пренос на лиценца

Член 79

(1) Лиценцата не може да се пренесе на друго лице.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, лиценцата може да се пренесе на друго лице во случај:

1. кога енергетската дејност за која е издадена лиценцата се врши врз основа на концесија за користење на природно добро или врз основа на договор за воспоставување на јавно-приватно партнерство за изградба на енергетски објект каде е извршена промена на концесионерот, односно приватниот партнер во согласност со закон;

2. кога постројката за производство на електрична или топлинска енергија е во состав на неенергетски објект и не може да биде одвоена од него, а неенергетскиот објект го променил сопственикот;

3. кога носителот на лиценцата кој врши дејност производство на електрична енергија од обновливи извори преку една или повеќе електроцентрали изврши пренос на сопственоста на електроцентралата за чиешто работење е издадена лиценцата на друго лице кое ги исполнува условите за издавање на лиценцата;
4. кога се формира ново друштво при спроведување на постапка за правно раздвојување на вертикално интегрирано друштво во согласност со овој закон;
5. на статусна промена, при што лиценцата се пренесува на новооснованото друштво односно на друштвото коешто продолжува со вршење на енергетската дејност за која е издадена лиценцата или
6. на отворање на стечајна постапка со реорганизација на лицето на кое му е издадена лиценцата, а која се спроведува според одобрен план за реорганизација на вршителот на дејноста.

Промена на лиценцата

Член 80

- (1) Носителот на лиценцата е должен да започне постапка за промена на лиценцата ако настане промена во начинот на вршење на дејноста или промена во бројот на енергетски објекти преку кои ја врши дејноста или промена на функционалните и/или техничко-технолошките карактеристики на постојниот енергетски објект ако промената не е во спротивност со овој или друг закон.
- (2) Регулаторната комисија за енергетика поведува постапка за менување на лиценцата по службена должност во рок од 30 дена од настанувањето на промената на законите и другите прописи или правила со кои се уредува вршењето на енергетската дејност за која е издадена лиценцата, како и кога на носителот на лиценцата му е наметната обврска за обезбедување на јавна услуга.

Продолжување на лиценцата

Член 81

- (1) Времетраењето на лиценцата може да се продолжи на барање на носителот на лиценцата што се доставува до Регулаторната комисија за енергетика најдоцна 60 дена пред истекот на важноста на лиценцата, на начин и постапка утврдени во Правилникот за лиценци од членот 76 од овој закон.
- (2) Носителот на лиценцата кој врши регулирана енергетска дејност е должен една година пред истекот на важењето на лиценцата да ја извести Регулаторната комисија за енергетика за намерата да бара продолжување на лиценцата.

Непрекинатост на услугата

Член 82

Носителот на лиценца не може да престане да ја исполнува обврската за вршење на јавната услуга, односно универзалната услуга кон поединечни корисници на услугата, освен во случај кога корисникот:

1. не ги исполнува своите обврски утврдени со овој закон, други прописи или правила, како и обврските од договорите за користење на соодветните системи и/или договорите за снабдување со енергија или
2. со начинот на користење на услугата може да предизвика загрозување на животот и здравјето на луѓето, животната средина и/или имотот или го попречува обезбедувањето на услугата за други корисници.

Дозволени прекини

Член 83

(1) Носителот на лиценца кој врши регулирана енергетска дејност или има обврска за обезбедување на јавна или универзална услуга не може без претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика привремено да прекине со вршењето на енергетската дејност за која е издадена лиценцата.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, носителот на лиценца кој врши регулирана енергетска дејност може привремено да прекине со вршењето на дејноста без претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, ако со вршењето на дејноста може да настане или настанала опасност по животот и здравјето на луѓето, животната средина и/или имотот или опасност по функционирање на енергетските објекти или системи, или ако дејноста не може да се извршува поради виша сила.

(3) Во случај кога вршителот на регулирана енергетска дејност треба делумно да прекине со вршење на соодветната енергетска дејност заради одржување, надградба или изградба на мрежите и/или постројките за пренос и дистрибуција, прекилот се спроведува во согласност со соодветните мрежни правила.

Суспендирање на лиценца

Член 84

(1) Регулаторната комисија за енергетика донесува одлука за суспендирање на лиценцата:

1. ако на носителот на лиценцата од страна на надлежен прекршочен орган или од страна на надлежен суд му е изречена забрана за вршење на дејност за определен временски период или

2. кога е започната постапка согласно членот 57 став (3) точка 2 од овој закон.

(2) Одлуката од ставот (1) точка 1 на овој член, Регулаторната комисија за енергетика ја донесува веднаш по приемот на известувањето за изречена забрана од надлежниот орган.

(3) Во случај кога Регулаторната комисија за енергетика донесува одлука за суспендирање на лиценцата, носителот на лиценцата не смее да ја врши дејноста за која е издадена лиценцата во период додека трае суспензијата, освен да ги презема мерките неопходни за обезбедување на потребното ниво на јавна или универзална услуга во периодот за кој е суспендирана лиценцата наведена во одлуката.

(4) Суспендирањето на лиценцата не може да трае подолго од периодот на забрана за вршење на енергетска дејност изречена од надлежниот орган.

(5) Заради обезбедување на сигурност во снабдувањето и непрекинато функционирање на енергетскиот систем, Владата, по барање на Регулаторната комисија за енергетика, донесува одлука со која на друг вршител на енергетска дејност му се наметнува обврска за обезбедување на јавна или универзална услуга за период за кој на носителот на суспендираната лиценца му е изречена мерката забрана за вршење на дејноста.

Одземање на лиценца

Член 85

(1) Лиценцата може да се одземе ако носителот на лиценцата:

1. не започне со вршење на регулирана енергетска дејност или обезбедување јавна, односно универзална услуга за која е издадена лиценцата во рокот определен со лиценцата;

2. не ја врши дејноста за која е издадена лиценцата на начин и под услови пропишани со овој и друг закон, како и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон;
 3. во своето работење не се придржува кон одлуките и/или не ги извршува поединечните акти донесени од Регулаторната комисија за енергетика;
 4. во определен рок не постапи по барањето на надлежните инспекциски и други органи кои согласно закон имаат право да бараат отстранување на недостатоците во работењето кои довеле или би можеле да доведат до престанување на обезбедувањето на услугата на начин пропишан со закон, или до намалување на квалитетот, континуитетот, доверливоста или сигурноста во обезбедувањето на услугата;
 5. не доставува податоци барани од надлежен орган со кои овозможува сигурна и безбедна работа на енергетскиот сектор и негов развој или
 6. престанал да ги исполнува условите за вршење на енергетската дејност за која е издадена лиценцата.
- (2) Во рок од осум дена од дознавањето за постоење на некоја од причините од ставот (1) на овој член, освен во случајот од ставот (1) точка 4 на овој член, Регулаторната комисија за енергетика писмено го известува носителот на лиценцата за постоење на причини за започнување на постапката за одземање на лиценцата и го задолжува да се произнесе во врска со причините за одземање на лиценцата во рок од седум дена од добивањето на известувањето.
- (3) По истекот на рокот од ставот (2) од овој член, односно од ставот (1) точка 4 на овој член, Регулаторната комисија за енергетика, земајќи го предвид образложението на носителот на лиценцата, може да донесе одлука за започнување на постапката за одземање на лиценцата која ја објавува на својата веб-страница.
- (4) Во одлуката од ставот (3) на овој член, се утврдуваат постапките, мерките и активностите кои носителот на лиценцата е должен да ги преземе заради отстранување на причините поради кои е започната постапката, поединечните рокови за нивно исполнување, како и крајниот рок за отстранување на причините, што не може да биде подолг од шест месеци од денот на донесувањето на одлуката.
- (5) Ако по истекот на рокот од ставот (2) на овој член, носителот на лиценцата не достави образложение за причините за одземање на лиценцата или ако не ги исполни обврските во рокот определен со одлуката од ставот (4) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика донесува одлука за одземање на лиценцата.

Престанок на лиценца

Член 86

- (1) Лиценцата престанува да важи со истек на период за којшто е издадена или со одлука на Регулаторната комисија за енергетика во следниве случаи:
1. по барање на носителот на лиценцата;
 2. со одземање на лиценцата заради настанување на случаите од членот 85 став (1) од овој закон;
 3. кога е донесена одлука на надлежен орган со која на носителот му е изречена трајна забрана за вршење на дејност или
 4. ако кон носителот на лиценцата е спроведена стечајна постапка, освен во случајот од членот 79 став (2) точка 6 од овој закон, односно постапка за ликвидација.
- (2) Ако носителот на лиценца којшто има обврска за обезбедување на јавна или универзална услуга побарал од Регулаторната комисија за енергетика да му престане лиценцата, или ако лиценцата е одземена согласно со членот 84 од овој закон, за одлуката со која престанува или со која се одзема лиценцата, Регулаторната комисија за

енергетика веднаш ја известува Владата и во соработка со Министерството предлага неопходни мерки за обезбедување на јавната, односно универзалната услуга.

(3) Во случаите од ставот (1) на овој член Владата, на предлог на Министерството и Регулаторната комисија за енергетика во рок не подолг од 90 дена од денот на влегувањето во сила на одлуката за престанување, односно одземањето на лиценцата, во согласност со одредбите од овој закон спроведува постапка за избор на вршител на енергетска дејност којшто ќе има обврска за обезбедување на јавната, односно универзалната услуга.

(4) Во лиценцата на вршителот на енергетската дејност којшто е избран во согласност со ставот (2) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика ги наведува обемот и содржината на јавната, односно универзалната услуга, подрачјето на кое се обезбедува услугата, како и времетраењето и неопходниот квалитет на услугата при исполнување на обврската за јавна односно универзална услуга.

(5) До завршувањето на постапката за избор од ставот (2) на овој член, вршителот на енергетската дејност којшто побарал престанување или на кого му е одземена лиценцата, е должен да постапува во согласност со мерките од ставот (1) на овој член и да продолжи со обезбедувањето на јавната, односно универзалната услуга, како и да остварува приход со примена на важечките цени и тарифи.

ШЕСТИ ДЕЛ

ИЗГРАДБА НА НОВИ ЕНЕРГЕТСКИ ОБЈЕКТИ

Годишен план за изградба на енергетски објекти

Член 87

(1) Владата на предлог на Министерството, донесува Годишен план за изградба на енергетски објекти за производство на електрична и топлинска енергија и складирање на електрична енергија (во натамошниот текст: Годишен план за изградба на енергетски објекти).

(2) Годишниот план за изградба на енергетски објекти се подготвува во согласност со Стратегијата, Интегрираниот национален план за енергија и клима, Акцискиот план и Општинските енергетски планови и треба да придонесе за:

1. забрзување на развојот на обновливи извори на енергија и остварување на енергетските цели и целите за заштита на биодиверзитетот;
2. приоритизирање и забрзување на процесот на просторно планирање кое ќе интегрира изградба на енергетски капацитети со минимално негативно влијание врз здравјето и безбедноста на луѓето и врз животната средина;
3. вклучување на поголем број засегнати страни во развивање на проекти за искористување на обновливи извори на енергија;
4. зачувување на природните живеалишта и заштитени подрачја;
5. поттикнување на заштитата на земјоделското земјиште кое ќе биде усогласено со развивањето на проекти за обновливи извори на енергија;
6. споделување на конкретните придобивки од проектите за искористување на обновливи извори на енергија и
7. поттикнување децентрализација во производството на енергија.

(3) Годишниот план за изградба на енергетски објекти за наредната година Владата го донесува до 31 декември во тековната година. Годишниот план за изградба на енергетски објекти содржи и проекција за реализација на проекти за следните две години, со посебен осврт на првата година.

(4) На барање на Министерството најдоцна до 1 ноември во тековната година, за потребите за изработка на Годишниот план за изградба на енергетски објекти, податоци доставуваат: Регулаторната

комисија за енергетика, министерството надлежно за вршење на работите од областа на земјоделството, министерството надлежно за вршење на работите од областа на градежништвото и уредување на просторот, министерството надлежно за вршење на работите од областа на животната средина, Агенцијата за катастар на недвижности, операторот на електропреносниот систем, операторот на електродистрибутивниот систем, производителите на електрична енергија во државна и приватна сопственост и Заедницата на единиците на локалната самоуправа.

(5) Заинтересиран инвеститор до 1 јуни во тековната година може до Министерството да достави иницијатива за вклучување на енергетски објект во Годишниот план за изградба на енергетски објекти за наредната година.

(6) По исклучок на ставот (5) на овој член Владата на предлог на Министерството, кој мора да е образложен, во Годишниот план за изградба на енергетски објекти за наредната година, може да ги вклучи и иницијативите доставени до 1 октомври во тековната година, кои се однесуваат на изградба на енергетски објекти за технологии на производство за кои не се постигнати целите од Стратегијата и Интегрираниот национален план за енергија и клима.

(7) Годишниот план за изградба на енергетски објекти особено содржи податоци за технологиите за производство на електрична енергија и вкупната инсталирана моќност, расположливиот капацитет на преносните и дистрибутивните мрежи, начинот на приклучување на мрежите, влијанието врз мрежите за стационарни режими, по региони и на ниво на Република Северна Македонија, за коишто ќе може да се започне постапка за изградба на енергетски објекти во годината за која се однесува планот, постапките за јавноприватно партнерство, постапките за доделување на концесија и постапките кои се спроведуваат со посебен закон со кој се уредува реализацијата на инвестицијата за нејзината изградба. Составен дел на годишниот план е извештајот за реализација на планот за претходната година и резултатите од пресметките кои електропреносниот и електродистрибутивниот систем оператор ги изработуваат согласно член 99 став (4) од овој закон.

(8) Годишниот план за изградба на енергетски објекти опфаќа енергетски објекти со инсталирана моќност еднаква и поголема од 1MW, како и енергетските објекти од членот 16 ставови (3) и (4) од овој закон.

(9) Министерот со правилник ги пропишува:

1. формата, содржината и начинот на поднесување на иницијативата за вклучување на изградбата на енергетски објект во годишниот план за изградба на енергетски објекти;
2. формата и содржината на годишниот план и на извештајот за реализација на годишниот план за претходната година;
3. податоци потребни за изработка на годишниот план, начинот и роковите за нивно доставување од институциите од ставот (4) на овој член;
4. потребната документација за изготвување на Годишниот план за изградба на енергетски објекти и документација која ја доставува инвеститорот;
5. начинот за оценување на соодветноста на податоците доставени од инвеститорите заинтересирани за инвестирање во енергетски објекти;
6. начинот на распределба на потребни трошоци за инвестиции за зајакнување на мрежите за секоја поединечна инвестиција прифатена во Годишниот план за изградба на енергетски објекти;
7. начинот на изработка на приклучни точки како и правата и обврските на засегнатите страни за секоја поединечна инвестиција прифатена во Годишниот план за изградба на енергетски објекти;
8. динамиката на развој на проектите и
9. начинот на користење на јавно достапната платформа од ставот (11) на овој член и поднесување на апликации преку истата.

(10) Иницијативата за вклучување во Годишниот план за изградба на енергетски објекти треба да е во согласност со целите дефинирани во Интегрираниот национален план за енергија и клима согласно овој закон.

(11) За поднесување на апликации за иницијатива се следи правилото на прв дојден прв услужен, со поднесување на апликација по електронски пат преку јавно достапна платформа или Националниот портал за е-услуги согласно прописите од областа на електронско управување и електронски услуги, како и од областа на електронски документи, електронска идентификација и доверливи услуги.

(12) Иницијативата за вклучување во Годишниот план за изградба на енергетски објекти се смета дека е уредна и комплетна доколку е изработена и поднесена согласно правилникот од ставот (9) на овој член и не дава предност на подносителот во однос на постапки за доделување на земјиште под долготраен закуп или продажба на градежно земјиште во државна сопственост или добивање на одобрение за градење или решение за изведување на градба односно поставување на опрема за кои не е потребно одобрение за градење согласно закон.

(13) Министерството во соработка со операторот на електропреносниот систем и операторот на електродистрибутивниот систем во Годишниот план за изградба на енергетски објекти определува:

1. начин на приклучување на енергетските објекти за секоја поединечна инвестиција прифатена во Годишниот план за изградба на енергетски објекти;
2. потреби од системски резерви;
3. потреба од дополнителни инвестиции во преносната мрежа и дистрибутивните мрежи за наредните три години, со можност за ажурирање еднаш годишно, кои операторите се должни да ги вклучат во своите развојни планови;
4. следење на енергетскиот развој на општините и планските региони според развојните насоки од Интегрираниот национален план за енергија и клима и општинските енергетски планови;
5. можностите за приклучување на мрежа на основ на мрежни и пазарни анализи изработени согласно членот 99 став (4) од овој закон со цел да направи проверка на текови на моќност, преоптовареност на водови и напонска состојба на мрежа за режими на работа во кои сите елементи се во погон како и за режими на единечни испади, како и висината на минималната и максималната струја на куса врска за потребите на инвеститорите; и
6. потреба за изработка на мрежни и пазарни анализи со цел да направи проверка на текови на моќност, преоптовареност на водови и напонска состојба на мрежа за режими на работа во кои сите елементи се во погон како и за режими на единечни испади.

(14) Во Годишниот план за изградба на енергетски објекти Министерството во соработка со Регулаторна комисија за енергетика одредува носители на обврската за инвестирање во зајакнување на енергетските мрежи за потребите на планот како и роковите во кои инвестициите треба да бидат завршени.

(15) Електроцентралите кои користат варијабилен обновлив извор на енергија имаат обврска во склоп на електроцентралата да инсталираат складиште на електрична енергија со инсталирана моќност еднаква на 20% од инсталираната моќност на електроцентралата изразен во MW, при што за инсталирана моќност на електроцентрали кои за производство на електрична енергија користат фотонапонски панели се смета збирот од максималните моќности на сите инсталирани инвертери, а на ветерните електроцентрали збирот од максималните моќности на инсталираните генераторски единици. Капацитетот на инсталираното складиште мора да обезбеди циклус на полнење и празнење од минимум два часа со максимална инсталирана моќност на складиштето.

(16) Вкупната моќност која електроцентралата во чиј состав има инсталирано складиште на електрична енергија ја предава на системот за пренос на електрична енергија или системот за дистрибуција на

електрична енергија соодветно на одобрениот приклучок на електроенергетски систем, не смее да ја надмине максималната моќност дефинирана во решението за приклучок на системот за пренос на електрична енергија или системот за дистрибуција на електрична енергија соодветно на одобрениот приклучок на електроенергетски систем.

(17) Вкупниот инсталиран капацитет на електроцентрали кои користат варијабилни обновливи извори на енергија и се поврзани на дистрибутивен или затворен дистрибутивен систем, не може да надминува 80% од инсталираната моќност на трансформаторите во трансформаторската станица на местото на предавање на електрична енергија помеѓу дистрибутивниот, односно затворениот дистрибутивен систем и преносниот систем, под услов вкупната активна моќност испорачана од дистрибутивниот, односно затворениот дистрибутивен систем кон преносниот систем во трансформаторска станица да не е поголема од 10 MW.

(18) Максималниот инсталиран капацитет на поединечна електроцентрала која користи варијабилни обновливи извори на енергија и која е приклучена на дистрибутивниот, односно затворениот дистрибутивен систем не може да ја надмине вредноста од 10 MW.

(19) За потребите на процесот на изработка на Годишниот план за изградба на енергетски објекти, Министерството вклучува претставници од операторот на електропреносниот систем, операторот електродистрибутивниот систем, оператор на систем за пренос на гас и оператор на систем за дистрибуција на топлинска енергија.

Постапки за доделување овластување за изградба на електроенергетски објекти

Член 88

(1) Овластување за изградба на електроенергетски објекти издава Министерството по комплетирана постапката за издавање на одобрение за градење или решение за изведување на градба односно поставување на опрема за кои не е потребно одобрение за градење, кое одобрение односно решение станува правосилно со издавањето на овластување за изградба на електроенергетски објекти, во следниве случаи:

1. за изградба на електроенергетски објекти за производство на електрична енергија со инсталирана моќност еднаква на или поголема од 1 MW и за високоефикасни комбинирани постројки што произведуваат електрична и топлинска енергија, постројки за производство на синтетички горива со помош на електрична енергија, постројки за производство на водород со помош на електрична енергија како и за складишта на електрична енергија, за која се спроведува постапка за доделување на земјиште во државна сопственост под долготраен закуп или продажба на градежно земјиште во државна сопственост;
2. за изградба на енергетски објекти за производство на електрична енергија со инсталирана моќност еднаква на или поголема од 1 MW и за високо ефикасни комбинирани постројки што произведуваат електрична и топлинска енергија, постројки за производство на синтетички горива со помош на електрична енергија, постројки за производство на водород со помош на електрична енергија и складишта на електрична енергија, чијашто изградба ќе се врши на земјиште или објекти во приватна сопственост, врз основа на претходно поднесено барање од инвеститор;
3. за изградба на енергетски објекти за производство на електрична енергија и за високо ефикасни комбинирани постројки што произведуваат електрична и топлинска енергија, постројки за производство на синтетички горива со помош на електрична енергија, постројки за производство на водород со помош на електрична енергија и складишта на електрична енергија за кои е спроведена постапка и е доделен договор за воспоставување на јавно приватно партнерство;

4. за изградба на енергетски објекти за производство на електрична енергија, постројки за производство на синтетички горива со помош на електрична енергија, постројки за производство на водород со помош на електрична енергија и складишта на електрична енергија за кои е спроведена постапка и е доделена концесија за добра од општ интерес и

5. за изградба на енергетски објект за производство на електрична енергија и за високо ефикасна комбинирана постројка што произведува електрична и топлинска енергија, постројки за производство на синтетички горива со помош на електрична енергија, постројки за производство на водород со помош на електрична енергија и складишта на електрична енергија за кој е донесен посебен закон со кој се уредува реализацијата на инвестицијата за нејзината изградба.

(2) Овластувањето од ставот (1) на овој член, не е потребно за изградба на енергетски објекти за производство на електрична енергија ако:

1. инсталираната моќност на енергетскиот објект е помала од 1 MW и изградбата се врши на земјиште или објекти во приватна сопственост;

2. произведената енергија од енергетскиот објект се користи исклучиво за потребите на инвеститорот или

3. со изградбата се врши проширување на постоечки енергетски објект за производство на електрична енергија, при што инсталираната моќност на енергетскиот објект е во рамките на инсталираната моќност од точката 1 на овој став.

(3) Вкупниот инсталиран капацитет на енергетските објекти за производство на електрична енергија, кој може да се инсталира по плански региони и локациите на кои може да се градат енергетски објекти од ставот (1) на овој член е дефиниран во Годишниот план за изградба на енергетски објекти.

(4) Вкупниот инсталиран капацитет на енергетски објекти кој може да се инсталира во единица на локалната самоуправа и локациите на кои може да се градат енергетски објекти од ставот (2) на овој член е дефиниран во Годишниот план за изградба на енергетски објекти согласно општинскиот енергетски план.

(5) Во овластувањето за изградба на електроенергетски објекти се определува рокот на важење на овластувањето, кој зависи од типот и комплексноста на проектот и не може да биде подолг од 15 години, рокот за градење на објектот и рокот за изградба на објектот до фаза на функционално испитување.

(6) Овластувањето за барателите од ставот (1) точки 2, 3, 4 и 5 на овој член се издава во рок од 30 дена од денот на доставување на комплетната документација согласно правилникот од ставот (9) на овој член.

(7) Постапка за издавање на овластување од ставот (1) на овој член, се спроведува ако изградбата на електроенергетскиот објект е предвидена во Годишниот план за изградба на енергетски објекти од членот 87 став (1) од овој закон, по комплетирана постапката за издавање на одобрение за градење или решение за изведување на градба односно поставување на опрема за кои не е потребно одобрение за градење, кое одобрение односно решение станува правосилно со издавањето на овластување за изградба на електроенергетски објекти.

(8) Инвеститорот за енергетскиот објект за кој се издава овластување, заради дефинирање на роковите за поодделните фази на развој на проектите, изработува план за реализација и го доставува до Министерството. Министерството го следи планот и доколку реализацијата на проектот не е во согласност со доставениот план, врши соодветни корекции во Годишниот план за изградба на енергетски објекти.

(9) Министерот со правилник ја пропишува формата, содржината на барањето за издавање на овластување, потребната документација, рокот на важноста на овластувањето според типот и комплексноста на

поединечни објекти и формата и содржината на овластувањето, како и начинот за негово издавање.

(10) Енергетските објекти мора да ги исполнуваат барањата за генераторски единици и потрошувачи на Европската Унија.

(11) Министерството за објектите од ставот (1) на овој член може да додели мерки за поддршка, кои може да опфатат:

1. инвестициона поддршка и
2. надоместок за поттикнување на учеството на високоефикасни когенеративни постројки како и останати енергетски објекти кои имаат позитивно влијание за обезбедување на потребите за системска флексибилност.

(12) За доделување на мерките од ставот (11) на овој член, кои не се уредени со законот со кој се уредуваат обновливите извори на енергија, Владата на предлог на Министерството донесува уредба за определување на висината и опфатот на мерките за поддршка, по претходно добиено мислење од Комисијата за заштита на конкуренцијата согласно прописите за државна помош.

(13) Во постапките за доделување на овластување соодветно се применуваат Законот за општата управна постапка, како и прописите од областа на електронско управување и електронски услуги, како и од областа на електронски документи, електронска идентификација и доверливи услуги.

Комисија за доделување на овластување за изградба на електроенергетски објекти

Член 89

(1) Постапката за доделување на овластување од членот 88 од овој закон ја спроведува Комисија за доделување на овластување за изградба на електроенергетски објекти (во натамошниот текст: Комисија за доделување на овластување) што ја формира министерот.

(2) Комисијата од ставот (1) на овој член, е составена од седум члена и нивни заменици од редот на вработените, од кои:

1. три члена и нивни заменици ги предлага Министерството;
2. еден член и негов заменик ги предлага Владата;
3. еден член и негов заменик го предлага Министерството за транспорт;
4. еден член и негов заменик го предлага операторот на електропреносниот систем и
5. еден член и негов заменик го предлага Министерството за животна средина и просторно планирање. Претседател на Комисијата е член од Министерството.

(3) Член на комисијата од ставот (1) на овој член може да биде вработен со стекнато најмалку 240 кредити според ЕКТС или завршен VII/1 степен од областа на електро, машинска, градежна, архитектонска струка, економијата или животната средина и кој има најмалку пет години работно искуство на работи и работни задачи поврзани со работењето на комисијата.

(4) На членовите на комисијата од ставот (1) на овој член, им следува надоместок за извршена работа за секоја спроведена постапка, чиј износ го определува министерот, кој треба да биде разумен и соодветен на обемот и сложеноста на работата, кој не може да биде повисок од една третина од просечна исплатена нето-плата по работник објавена до денот на исплатата. Средствата за исплата на надоместокот се обезбедуваат од Буџетот на Министерството.

(5) Членовите на комисијата од ставот (1) на овој член се избираат за период од две години и ниту еден член не може да биде член на Комисијата повеќе од два пати односно повеќе од четири години.

(6) Министерот донесува одлука за престанок на учество на член на Комисијата доколку членот:

1. тоа сам го побара;

2. неоправдано отсуство на три седници едноподруго или повеќе од пет седници во текот на годината, по предлог од Комисијата со мнозинство гласови; 3. извршил повреда на обврските за непристрасност и независност и

4. работел спротивно на законот.

(7) За својата работа Комисијата од ставот (1) на овој член донесува деловник на кој согласност дава министерот.

Критериуми за доделување овластување

Член 90

(1) При изработката на годишниот план за изградба на енергетски објекти, донесувањето на одлуката за спроведување на постапката и подготовката на документација согласно член 88 став (1) точка 1 од овој закон, како и донесувањето на одлуката за издавање на овластување согласно член 88 став (1) точки 2,3 и 4 од овој закон, се земаат предвид следниве критериуми за доделување овластување за изградба на енергетски објект за производство на електрична енергија и високо ефикасна комбинирана постројка:

1. сигурноста во снабдувањето со соодветен вид на енергија;
 2. безбедноста и сигурноста на електроенергетскиот систем, објектите и соодветната опрема;
 3. политиките и мерките од Стратегијата, Интегрираниот национален план за енергија и клима како и проценката на адекватноста на ресурсите во Република Северна Македонија,
Годишниот план за изградба на енергетски објекти и општинските енергетски планови;
 4. потребите од моќност и енергија за балансирање;
 5. заштитата на јавното здравје и безбедноста;
 6. заштитата на животната средина;
 7. користењето на земјиштето и локациите;
 8. користењето на јавните површини;
 9. енергетската ефикасност;
 10. видот на примарната енергија;
 11. техничка, финансиска и економска способност на инвеститорот;
 12. усогласеноста со мерките донесени во согласност со обврските за јавна услуга, особено во однос на квалитетот и континуитетот на снабдувањето со електрична енергија;
 13. придонесот на производниот енергетски објект во однос на намалувањето на емисиите на стакленички гасови;
 14. придонесот на производниот енергетски објект во учеството на енергијата произведена од обновливи извори на енергија во вкупната бруто финална потрошувачка на енергија согласно одлуката за утврдување на националните задолжителни цели согласно законот со кој се уредуваат обновливите извори на енергија и
 15. алтернативата на изградбата на нов енергетски објект преку изградба и користење на складиште за електрична енергија и управување преку побарувачката.
- (2) Постапката за доделување на овластување може да започне само доколку енергетскиот објект е дел од Годишниот план за изградба на енергетски објекти.
- (3) Начинот на утврдување на исполнување на критериумите за доделување овластување за изградба на енергетски објект за производство на електрична енергија и високо ефикасна комбинирана постројка од ставот (1) на овој член со правилник ги пропишува министерот.

Овластување за изградба на енергетски објект за производство на топлинска енергија

Член 91

- (1) Нов објект за производство на топлинска енергија може да се гради врз основа на овластување за изградба на нов или зголемување на инсталираната моќност на постоен објект за производство на топлинска енергија, ако на тоа подрачје не е предвидено изградба на таков објект во рамките на Годишниот план за изградба на енергетски објекти.
- (2) Овластувањето од ставот (1) на овој член, го издава советот на единицата на локалната самоуправа на чиешто подрачје треба да се изгради капацитетот.
- (3) Објектот од ставот (2) на овој член мора како технологија да е предвиден во Интегрираниот национален план за енергија и клима.
- (4) Овластувањето од ставот (1) на овој член, не е потребно ако:
 1. новиот објект за производство на топлинска енергија е со вкупна инсталирана моќност помала од 1MW;
 2. со проширувањето на постојниот објект за производство на топлинска енергија, вкупната инсталирана моќност на објектот е помала од 1 MW или
 3. произведената енергија во енергетскиот објект ќе се користи исклучиво за потребите на производителот на топлинска енергија.
- (5) Овластувањето од ставот (1) на овој член се издава по претходно спроведена постапка за доделување на договор за воспоставување јавно-приватно партнерство согласно прописите со кои се уредуваат јавно приватните партнерства.
- (6) Објектот од ставот (4) на овој член мора како технологија да е предвиден во Интегрираниот национален план за енергија и клима.
- (7) Покрај постапките од ставот (5) на овој член, овластувањето од ставот (1) на овој член, може да се издаде врз основа на барање, кое заинтересираниот инвеститор го поднесува до единицата на локалната самоуправа за објекти со инсталирана моќност помала или еднаква на 1 MW.
- (8) Градоначалникот на единицата на локалната самоуправа во рок од осум дена од приемот на барањето од ставот (7) на овој член, го објавува во службеното гласило на единицата на локална самоуправа.
- (9) Барањето од ставот (7) на овој член, го разгледува Комисија за доделување на овластување за изградба на енергетски објект формирана од советот на единицата на локалната самоуправа по предлог на градоначалникот, која е составена од пет члена, стручни лица од областа на електро, машинска, градежна, архитектонска струка, економијата или животната средина, од кои еден е претседател на комисијата.
- (10) На членовите на Комисијата од ставот (9) на овој член, им следува надоместок за извршената работа по секое поединечно барање, чијшто износ го определува советот на единицата на локалната самоуправа, а средствата се обезбедуваат од буџетот на единицата на локална самоуправа.
- (11) Советот на единицата на локална самоуправа, на предлог на Комисијата од ставот (9) на овој член, во рок од 30 дена од денот на приемот на целосното барање, донесува одлука со образложение за причините за издавање или одбивање на барањето за издавање на овластување за изградба.
- (12) Одлуката за издавање на овластувањето од ставот (1) на овој член, се објавува во службеното гласило на единицата на локална самоуправа.
- (13) Против одлуката од ставот (11) на овој член, може да се поведе управен спор пред надлежен суд.
- (14) Министерот ја пропишува формата и содржината на барањето од ставот (7) на овој член и формата и содржината на одлуката за издавање овластување од ставот (11) на овој член.

Рок на важност, измена и пренос на овластување

Член 92

- (1) Рокот на важност на овластувањето за изградба на енергетски објекти за производство на електрична енергија со инсталирана моќност поголема од 1 MW, за високо ефикасни комбинирани постројки што произведуваат електрична и топлинска енергија, постројки за производство на синтетички горива со помош на електрична енергија, постројки за производство на водород со помош на електрична енергија и складишта на електрична енергија и за објект за производство на топлинска енергија не може да биде подолг од 15 години.
- (2) Во посебни случаи кога периодот на изградба на енергетскиот објект е подолг од 15 години овластувањето може да се издаде со подолг рок на важност, а образложението Министерството го објавува на својата веб- страницата.
- (3) Овластувањето престанува да важи доколку носителот на овластувањето не го следи планот за реализација на енергетскиот објект доставен до Министерството согласно со членот 88 став (8) од овој закон.
- (4) По барање на носителот на овластувањето доставено пред истекот на роковите од ставовите (1) и (2) на овој член, Министерството го изменува или дополнува издаденото овластување за изградба на нови или проширување на постојни објекти за производство на електрична односно топлинска енергија, вклучително и продолжување на рокот согласно ставот (1) на овој член, доколку барањето е во согласност со критериумите од членот 90 од овој закон, врз основа на кои е издадено овластувањето.
- (5) По барање на носителот на овластување, овластувањето може да се пренесе на друго лице кое ги исполнува условите утврдени со овој закон и кое има добиено согласност од органот кој го издал овластувањето.

Гаранција за обезбедување на изградба на електроенергетски објект

Член 93

- (1) Подносителот на барањето за доделување на овластување за изградба на електроенергетски објект од членовите 88 и 91 од овој закон е должен во рок од 15 дена од поднесување на барањето да достави гаранција во форма на банкарска гаранција или депозит, во корист на Министерството, изразена во евра по MW планирана инсталирана моќност на електроцентралата и/или објектот за складирање на електрична енергија и тоа 25.000 евра по MW моќност.
- (2) Во случај на поднесување барање од постоечка електроцентрала и/или објект за складирање на електрична енергија за зголемување на инсталирана моќност, износот на гаранцијата од ставот (1) на овој член се определува за моќноста што одговара на вредноста на разликата помеѓу ново бараната одобрена моќност и постоечката одобрена моќност и тоа 25.000 евра по разликата во моќноста во MW.
- (3) Гаранцијата од ставовите (1) и (2) на овој член е непренослива, неотповиклива и безусловна, издадена во корист на Министерството, без право на приговор, наплатлива на прв повик, издадена од деловна банка, која е регистрирана и работи согласно со законите на Република Северна Македонија, со рок на важност од 60 месеци.
- (4) Во рокот од ставот (3) на овој член не се вклучуваат настаните предизвикани од виша сила предвидени во правилникот од членот 88 став (9) од овој закон.
- (5) Гаранцијата од ставовите (1) и (2) на овој член не се доставува за електроцентрала и/или објект за складирање на електрична енергија чија изградба се финансира од Буџетот, односно заем за кој се издава гаранцијата од страна на Република Северна Македонија.

(6) Условите и начинот на доставување, враќањето и наплата на гаранцијата се уредуваат во правилникот од членот 88 ставот (9) од овој закон.

(7) Министерството ја враќа гаранцијата во рок од 45 дена, доколку при градбата на електроцентралата и/или објектот за складирање на електрична енергија е достигната фаза на функционални испитувања на објектот.

Изградба на нови системи за дистрибуција на гас

Член 94

(1) Градење на нови системи за дистрибуција на гас на определено подрачје од територијата на Република Северна Македонија се врши врз основа на договор за воспоставување на јавно-приватно партнерство или договор за концесија доделен од страна на Владата во тендерска постапка која се спроведува согласно прописите со кои се уредуваат концесиите и јавно-приватните партнерства.

(2) Нов систем за дистрибуција на гас на определено подрачје од територијата на Република Северна Македонија може да гради и со него да управува и јавно претпријатие или друго правно лице основано за таа намена од страна на Владата или од страна на единицата на локалната самоуправа, ако подрачјето не е опфатено со постапката за доделување на договорот од ставот (1) на овој член.

(3) Владата, во согласност со Законот за локалната самоуправа, може да склучи договор за соработка со единиците на локалната самоуправа на чии подрачја треба да се гради системот за дистрибуција на гас.

(4) Постапка за градење на нов систем за дистрибуција на гас нема да се спроведе ако на тоа подрачје постои систем за дистрибуција на гас, кој не е доволно искористен или е започната постапка за доделување на договор од ставот (1) на овој член.

(5) Постапката за доделување на договорот од ставот (1) на овој член може да се спроведе само ако системот за дистрибуција на гас е предвиден во Интегрираниот национален план за енергија и клима.

Изградба на нови системи за дистрибуција на топлинска енергија

Член 95

(1) Изградбата на нови системи за дистрибуција на топлинска енергија на подрачјето на единиците на локалната самоуправа се врши:

1. врз основа на договор за воспоставување на јавно-приватно партнерство што го доделува советот на единицата на локална самоуправа или јавно претпријатие или друго правно лице основано од Владата или од единицата на локалната самоуправа за таа намена, во тендерска постапка која се спроведува согласно прописите со кои се уредуваат концесиите и јавно-приватните партнерства или

2. од страна на единицата на локална самоуправа или јавно претпријатие или друго правно лице основано од Владата или единицата на локалната самоуправа за таа намена.

(2) За да може да се започне постапка за изградба нов систем за дистрибуција на топлинска енергија истиот мора да биде предвиден во Интегрираниот национален план за енергија и клима.

Изградба на системи за складирање на електрична енергија

Член 96

Во случај на недостаток на системски резерви за балансирање системите за складирање имаат приоритетен пристап до системот за пренос и/или дистрибуција на енергија.

Одложување на изградба на производствени капацитети

Член 97

(1) Доколку во Годишниот план за изградба на енергетски објекти се утврди дека одреден регион нема доволен мрежен капацитет за интеграција на производство на електрична енергија, зафатите се економски неоправдани и не доведуваат до подобрување на енергетската состојба во Република Северна Македонија или зафатите не можат да се изведат во рок од три години, Министерството донесува одлука за одложување на изградба на производствени капацитети на одредениот регион, која ја објавува на својата веб-страница.

(2) Во одлуката за одложување на изградба на производствени капацитети, одредени капацитети во регионот од ставот (1) на овој член, може да бидат изземени под однапред дефинирани критериуми од Годишниот план за изградба на енергетски објекти од членот 87 од овој закон.

(3) Министерството во Годишниот план за изградба на енергетски објекти од членот 87 од овој закон во консултација со засегнатиот оператор на електропреносниот систем или операторот на електродистрибутивниот систем дефинира мерки и инвестиции во соодветната мрежа, со кои недостатокот на мрежниот капацитет наведени во одложување на изградба на производствени капацитети би се надминал.

(4) За спроведување на мерките и инвестициите од ставот (3) на овој член министерот донесува одлука со која му наложува на соодветниот оператор на систем да ја изведе инвестицијата, по претходна консултација со Регулаторна комисија за енергетика, заради изградба на дополнителна енергетска инфраструктура со која би се надминало ограничувањето.

(5) Министерството на предлог на операторот на електропреносниот систем или операторот на електродистрибутивниот систем, со поднесена соодветна анализа, може да ја одложи градбата на електроцентралата од обновливи извори на енергија за одреден регион.

(6) Одложувањето на изградбата на производствени капацитети може да се воведе само за одредена технологија во зависност од техничките карактеристики на производствениот процес.

(7) Одложувањето на изградбата на производствени капацитети не може да трае подолго од три години.

Директни водови

Член 98

(1) Секој производител или снабдувач со електрична енергија, како и секој производител на биометан, производител на водород или снабдувач со гас основан во Република Северна Македонија може да ги снабдува своите простории, подружници или потрошувачи преку директни водови (во натамошниот текст: директен вод).

(2) Потрошувачите на електрична енергија или гас, поединечно или заедно, може да се снабдуваат преку директен вод од производител или снабдувач со електрична енергија, производител на биометан, производител на водород или снабдувач на гас.

(3) Директен вод се гради врз основа на овластување за изградба издадено од Владата, во кое се утврдуваат правата и обврските на носителот на овластувањето.

(4) Овластувањето за изградба на директен вод, може да се издаде само во случаи кога:

1. краен потрошувач на електрична енергија или гас или производител на електрична енергија или производител на биометан или производител на водород, започнал постапка за одлучување по приговор до Регулаторната комисија за енергетика затоа што не можел да го оствари правото на приклучок или пристап до постоен систем за пренос или дистрибуција на електрична енергија или гас или

2. трошоците за изградба на директен вод се помали од трошоците за приклучок или пристап на преносната односно дистрибутивната мрежа за електрична енергија или гас.

(5) Владата, на предлог на Министерството, со уредба ги пропишува начинот и постапката за доделување на овластување за изградба на директен вод на територијата на Република Северна Македонија, како и содржината на овластувањето.

(6) Директниот вод не се смета за составен дел од системите за пренос, односно дистрибуција на електрична енергија или гас.

(7) Користењето на директен вод не го попречува правото на корисникот на директниот вод за пристап на системи и приклучување на мрежи за пренос или дистрибуција на електрична енергија или гас согласно со одредбите од овој закон.

(8) Владата може да одбие барање за овластување за изградба на директен вод, ако доделувањето на таквото овластување негативно влијае на вршењето на обврските за јавна услуга од овој закон. Одлуката за одбивање задолжително содржи детално образложение.

(9) Овластување за изградба на директен вод не е потребно кога електроцентралата на производителот на електрична енергија или постројката за производство на биогаз или производство на водород е:

1. составен дел од неенергетски објект во сопственост на потрошувачот или

2. изградена на градежната парцела на која се наоѓа неенергетскиот објект во сопственост на потрошувачот.

СЕДМИ ДЕЛ ПРИКЛУЧУВАЊЕ НА МРЕЖИ И ПРИСТАП НА ТРЕТА СТРАНА

Приклучување на мрежи

Член 99

(1) Операторите на системите за пренос и системите за дистрибуција на електрична енергија или гас и за дистрибуција на топлинска енергија се должни на недискриминаторен начин, применувајќи транспарентни и ефикасни постапки во согласност со соодветните мрежни правила да овозможат приклучување на соодветниот систем на:

1. потрошувачи, производители и оператори на складишта на електрична енергија коишто се приклучуваат на електропреносниот или електродистрибутивниот систем на територијата на Република Северна Македонија и

2. потрошувачи на гас или топлинска енергија и корисници на системот за пренос на гас или системите за дистрибуција на гас или топлинска енергија на подрачјето каде што се обезбедува услугата.

(2) Операторите на системите за пренос и системите за дистрибуција на електрична енергија или гас и за дистрибуција на топлинска енергија се должни во соодветните мрежни правила да го уредат начинот, постапката, условите и роковите за донесување на решение за приклучување и за приклучување на мрежата, како и методологијата за пресметка на надоместокот за приклучување.

(3) Мрежните правила од ставот (2) на овој член, не смеат да содржат дискриминаторни одредби во однос на правата на корисниците на мрежата.

(4) За потребите на Годишниот план за изградба на енергетски објекти по барање на Министерството, операторот на електропреносниот систем во соработка со операторот на електродистрибутивниот систем во рок не подолг од 60 дена од денот на доставувањето на барањето, изработуваат и до Министерството доставуваат интегрална студија која се состои од мрежни и пазарни анализи со кои се проверува можноста за интеграција на енергетски објекти од аспект на текови на моќност, преоптовареност на водови и напонска состојба на мрежата за режими на работа во кои сите елементи се во погон како и за режими на единечни испади, како и висината на минималната и максималната струја на куса врска за потребите на инвеститорите.

(5) За потребите од ставот (4) на овој член операторот на електропреносниот и дистрибутивниот систем во координација со Министерството изработуваат инвестициски план за зајакнување на мрежа, кој го одобрува Регулаторната комисија за енергетика.

(6) Инвестициите во енергетската инфраструктура согласно со ставот (5) на овој член операторите на соодветните мрежи се должни да ги воведат во плановите за развој во рок од 30 дена од донесувањето на Годишниот план за изградба на енергетски објекти.

(7) Методологијата за пресметка на надоместокот за приклучување која е составен дел од соодветните мрежни правила ги зема предвид последиците од приклучувањето кои ќе ги претрпат другите корисници на мрежата, местото на приклучување на постројките, објектите и уредите за кои се бара приклучување и видот на потребната инсталација за приклучување на мрежата, како и заклучоците од Годишниот план за изградба на енергетски објекти.

(8) Надоместокот за приклучување на мрежата, како и надоместокот за измена на енергетските параметри определени во решението за приклучување на постоечки корисник, го плаќа корисникот и се состои од надоместок за изградба на приклучок или надградба на постоечкиот приклучок, како и трошоци за создавање технички услови во системот за приклучување на нови корисници или зголемување на капацитетот на постојни приклучоци.

(9) Надоместокот за приклучување на мрежата:

1. се пресметува со примена на методологијата содржана во соодветните мрежни правила;
2. треба да ги обезбеди приходите за потребните инвестиции заради одржливост на соодветните мрежи и
3. се објавува на веб-страницата на операторот на соодветниот систем.

(10) Операторот на електропреносниот и/или електродистрибутивниот систем нема право да одбие приклучување на нов производител на електрична енергија или оператор на складиште на енергија за кој е издадено овластување за изградба на електроенергетски објект за производство на електрична енергија.

(11) Операторот на системот за пренос нема право да одбие приклучување на нов производствен капацитет или капацитет за складирање на енергија врз основа на потенцијални идни ограничувања на мрежата.

(12) По исклучок на ставот (11) на овој член, со цел обезбедување економска ефикасност во однос на новите капацитетите за производство или складирање на електрична енергија, а по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, операторот на електропреносниот и/или електродистрибутивниот систем може да: 1. го ограничи расположливиот капацитет за приклучување или

2. понуди приклучување со оперативни ограничувања.

(13) Регулаторната комисија за енергетика обезбедува ограничувањата од ставот (12) на овој член, да се воведат врз основа на транспарентни и недискриминаторни постапки и да не создаваат непотребни пречки за пристап на пазарот на електрична енергија.

(14) Исклучокот од ставот (12) на овој член, не се применува ако производителот или операторот на складиште на електрична енергија се согласи да ги надомести трошоците за обезбедување на

расположливиот капацитет за приклучување или за приклучување без оперативни ограничувања.

Решение за приклучување

Член 100

(1) Лицето кое бара приклучување на систем за пренос или систем за дистрибуција на електрична енергија или гас или за дистрибуција на топлинска енергија, како и корисникот кој бара измена на постоен приклучок заради зголемување на капацитетот, е должно да поднесе барање за приклучување на мрежата до операторот на соодветниот систем, на начин и постапка утврдени во соодветните мрежни правила и овластувањето за изградба на електроенергетски објекти.

(2) Лицето од ставот (1) на овој член, може да се приклучи на соодветниот систем само врз основа на решение за приклучување, кое го издава операторот на системот за кој се бара приклучувањето, во согласност со соодветните мрежни правила.

(3) Операторот на соодветниот систем, по доставено известување од страна на Министерството за електроенергетски објект за производство на електрична енергија кој е дел од Годишниот план за изградба на енергетски објекти за производство на електрична енергија е должен во рок од седум дена од доставување на известувањето да склучи договор за изработка на студија за приклучување со инвеститорот и да ја изработи студијата во рок од 45 дена од денот на склучувањето на договорот, како и во рок од 15 дена од изработувањето на студијата да изработи технички спецификации и барања за енергетска инфраструктура, со исклучок на барањата за кои е одлучено во роковите согласно со законите со кој се регулира користењето на обновливите извори на енергија и барањата за кои е донесен посебен закон со кој се уредува реализацијата на инвестицијата за нејзината изградба.

(4) Операторот на соодветниот систем издава Решение за приклучување во рок од 15 дена од доставување на целосна проектна документација за енергетска инфраструктура и приклучниот објект од барателот. Операторот на соодветниот систем има право да бара измени во документацијата со цел усогласување на проектната документација со барањата во техничките услови, стандарди и мрежни правила. Во Решението за приклучување особено се утврдуваат техничките услови за приклучување, надоместокот за приклучување што треба да го плати корисникот, рокот во кој операторот го извршува приклучувањето и обврските на операторот во врска со приклучувањето.

(5) Заедно со решението за приклучување, операторот на системот за кој се бара приклучувањето, до лицето од ставот (1) на овој член доставува и договор за приклучување, во кој е наведен износот на надоместокот за приклучување што треба да го плати корисникот, како и рокот на важење на износот на надоместокот кој не може да биде пократок од 90 дена.

(6) Потребната документација за донесување на решение за согласност на приклучување подетално се уредува во соодветните мрежни правила.

(7) Решението за приклучување престанува да важи ако изградбата на приклучокот не започне во рокот определен во одобрението за градење на приклучокот или инвеститорот не ја следи динамиката за развој на проектот договорена со Министерството, како и во други случаи предвидени со соодветните мрежни правила.

(8) Решението за приклучување престанува да важи ако лицето од ставот (1) на овој член не го потпише договорот за приклучување од ставот (5) на овој член и/или, доколку е применливо во самиот договор, не изврши уплата за надоместокот на приклучување на начин и во рок предвиден во договорот за приклучување од ставот (5) на овој член, како и во други случаи предвидени со соодветни мрежни правила.

Права и обврски во однос на приклучоците**Член 101**

(1) Новите објекти, вклучувајќи изградба на нови или надградба на постојни приклучоци во сопственост на операторот на соодветниот систем или вертикално интегрираното друштво, кога тоа е предвидено со овој закон, ги гради операторот на соодветниот систем или вертикално интегрираното друштво и се нивна сопственост. Новите објекти, вклучувајќи ги и приклучоците, се во сопственост на вертикално интегрираното друштво, ако во нивно име ги гради операторот на соодветниот систем.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, во случаи кога приклучокот е наменет за поврзување на еден корисник (краен потрошувач, енергетски систем или постројка за производство на електрична или топлинска енергија), операторот на системот по претходно барање од корисникот може да одобри корисникот сам да го изгради приклучокот на начин и услови утврдени во соодветните мрежни правила, при што изградениот приклучок е во сопственост на вертикално интегрираното друштво.

(3) Доколку операторот го одбие барањето на корисникот од ставот (2) на овој член, корисникот може да поднесе приговор до Регулаторната комисија за енергетика.

(4) Доколку операторот го одобри барањето на корисникот од ставот (2) на овој член, корисникот е должен да го плати делот од надоместокот за приклучување што се однесува на создавањето технички услови во соодветниот систем за приклучување на нови корисници или зголемување на капацитетот на постојните приклучоци, при што корисникот плаќа само за капацитетот што е наведен во барањето за приклучување од членот 100 став (1) од овој закон.

(5) Корисникот кој го изградил приклучокот може да ја пренесе сопственоста на приклучокот на операторот на системот без надоместок.

(6) Корисниците кои во своја сопственост имаат енергетска инфраструктура можат сопственоста да ја пренесуваат на вертикално интегрирано друштво кое го има одобрено приклучокот.

(7) Надоместоците за приклучување што ги наплаќа операторот на соодветниот систем, надоместоците од ставот (4) на овој член, како и вредноста на приклучоците и другите делови од мрежата што корисниците ги отстапуваат на соодветниот оператор на системот се земаат предвид при определувањето на регулираниот приход на операторот на соодветниот систем. Регулаторната комисија за енергетика, во прописите од член 61 став (1) од овој закон, детално ги пропишува начинот и постапката на водењето на евиденцијата на надоместоците за приклучоците и средствата што корисниците без надоместок им ги отстапуваат на операторите.

(8) За електроенергетските објекти што се дел од електроенергетскиот систем, изградени со средства и во сопственост на корисниците на системот, а не се составен дел од приклучокот што го користи исклучиво сопственикот на електроенергетскиот објект, операторот на соодветниот систем и сопственикот на објектот склучуваат договор за регулирање на меѓусебните права и обврски што произлегуваат од користењето на објектот од страна на операторот на соодветниот систем, на начин и под услови утврдени во соодветните мрежни правила.

(9) Заради исполнување на обврската за обезбедување јавна услуга и во согласност со одредбите од овој закон, операторите на системите за пренос и системите за дистрибуција на електрична енергија или гас се должни да ги одржуваат и да управуваат со објектите за електрична енергија или гас чиј сопственик е непознат, а кои се составен дел на соодветниот систем. Регулаторната комисија за енергетика го признава трошокот за одржување на овие објекти при одредување на регулираниот приход на операторот на системот.

(10) По усвојување на Годишниот план за изградба на енергетски објекти или негово ажурирање, операторот на електропреносниот систем во рок не подолг од 30 дена, на операторот на дистрибутивниот

систем му издава согласности за приклучување за објектите со Годишниот план за изградба на енергетски објекти.

(11) Нов објект за колективно станбено домување со еднаква или поголема од 40 KW инсталирана проектирана топлинска моќност се приклучува на системот за дистрибуција на топлинска енергија, доколку е предвиден во плански опфат на соодветното подрачје.

Пристап на трета страна

Член 102

(1) Операторот на системот за пренос, односно дистрибуција на електрична енергија или гас, како и за дистрибуција на топлинска енергија, заради користење на неговиот капацитет, како и за користење на другите услуги што ги обезбедува, е должен во согласност со соодветните мрежни правила и правилата за снабдување, на постојните и новите корисници на системот да им овозможи пристап на соодветната мрежа, со објективна и недискриминаторна примена на цените и тарифите утврдени согласно членот 61 од овој закон.

(2) Корисник на систем во смисла на ставот (1) на овој член, е:

1. корисник на систем за пренос или дистрибуција на електрична енергија е:
 - 1.1. производител на електрична енергија;
 - 1.2. оператор на складиште за електрична енергија;
 - 1.3. агрегатор на електрична енергија;
 - 1.4. активен потрошувач;
 - 1.5. дистрибутивна мрежа што е управувана од граѓанска енергетска заедницата;
 - 1.6. затворен електродистрибутивен систем;
 - 1.7. електродистрибутивен систем приклучен на електропреносен систем;
 - 1.8. потрошувач на електрична енергија;
 - 1.9. станица за полнење на електрични возила;
 - 1.10. снабдувач со електрична енергија и
 - 1.11. трговец со електрична енергија;
2. корисник на систем за пренос или дистрибуција на гас е:
 - 2.1. производител на биометан или водород;
 - 2.2. оператор на складиште за гас;
 - 2.3. систем за дистрибуција на гас приклучен на систем за пренос на гас;
 - 2.4. затворен систем за дистрибуција на гас;
 - 2.5. снабдувач со гас;
 - 2.6. трговец со гас и
 - 2.7. потрошувачи на гас;
3. корисник на систем за дистрибуција на топлинска енергија е:
 - 3.1. производител на топлинска енергија;
 - 3.2. снабдувач со топлинска енергија и
 - 3.3. потрошувач на топлинска енергија.

(3) Операторите од ставот (1) на овој член, при обезбедувањето на пристап на системите на корисниците од ставот (2) на овој член, ги земаат предвид ограничувањата кои произлегуваат од оперативните можности на системот.

(4) Во случај на недостаток на преносен или дистрибутивен капацитет или заради обезбедување на сигурноста во снабдувањето или безбедноста на соодветниот систем, операторите од ставот (1) на овој член, преземаат мерки со кои може на корисниците од ставот (2) на овој член да им се ограничи пристапот, во согласност со соодветните мрежни правила.

(5) Операторот на соодветниот систем во случајот од ставот (4) на овој член, презема оперативни и пазарно ориентирани мерки за отстранување или намалување на ограничувањата.

(6) Операторите од ставот (1) на овој член, ја известуваат Регулаторната комисија за енергетика за преземените мерки од ставовите (4) и (5) на овој член, како и за динамиката на преземањето на мерките.

Одбивање на пристап

Член 103

(1) Операторите од член 102 став (1) од овој закон, може да донесат одлука за одбивање на пристап само во случај кога:

1. нема потребен преносен или дистрибутивен капацитет и кога на капацитет на системот за дистрибуција на топлина постои недостаток на капацитет за електрична енергија или гас поради други залихи на отпадна топлина, топлина од обновливи извори или топлина произведена со високоефикасно комбинирано производство или

2. обезбедувањето на пристап за одреден корисник може да ја загрози сигурноста во снабдувањето со енергија во Република Северна Македонија.

(2) Операторот кој го одбил пристапот согласно ставот (1) на овој член, е должен одлуката за одбивањето да му ја достави на лицето кое побарало пристап во писмена форма, при што е должен во образложението на одлуката да ги наведе причините за одбивањето кои мора да бидат засновани на техничко и економско оправдани критериуми, утврдени во мрежните правила за пренос, односно дистрибуција на соодветниот систем.

(3) Лицето чијшто пристап до системот со одлуката од ставот (1) на овој член, е одбиено или кое е незадоволно со условите за пристап до системот, може да достави приговор до Регулаторната комисија за енергетика во рок од 15 дена од доставувањето на одлуката.

(4) Соодветниот оператор е должен, по барање на лицето на кое му е одбиен пристапот на системот, да му ги обезбеди потребните информации за мерките што треба да се преземат за подобрување на условите во системот, кои би го овозможиле пристапот и за обезбедување на информацијата може да наплати надоместок во износ, кој е претходно одобрен од Регулаторната комисија за енергетика.

(5) Операторите од членот 102 став (1) од овој закон не може да одбијат пристап на вршител на енергетска дејност на кој му е наметната обврска за обезбедување на јавна услуга.

Приоритетен пристап на производни капацитети

Член 104

(1) Диспечирањето на капацитетите за производство на електрична енергија и капацитетите за управување преку побарувачката се врши на транспарентен и недискриминаторен начин по пазарни услови, освен ако поинаку не е уредено со овој закон.

(2) Операторот на електропреносниот и операторот на електродистрибутивниот систем се должни, на објективен, транспарентен и недискриминаторен начин, да обезбедат приоритет на пристап на системите и приоритет при диспечирање на електричната енергија произведена од обновливи извори на енергија и/или од високо ефикасни комбинирани постројки, за времетраење на

важењето на лиценцата на вршителот на енергетската дејност, на начин и под услови утврдени во мрежните правила, имајќи ги предвид ограничувањата кои произлегуваат од оперативните можности на електроенергетскиот систем и ако таквите производни постројки се:

1. со инсталирана моќност помала од 200 kW или
 2. демонстрациони проекти одобрени од Регулаторната комисија за енергетика, при што таквиот приоритет е ограничен на времето и обемот неопходен за постигнување на целите на проектот.
- (3) Регулаторната комисија за енергетика, по барање од операторот од ставот (2) на овој член, за производните постројки од ставот (2) точка 1 на овој член, може да донесе одлука да се намали прагот за инсталирана моќност или да не се применува приоритетно диспечирање, под услов:
1. да постои функционален пазар во тековниот ден и други пазари на електрична енергија на големо, како и пазар на балансна енергија, достапен за сите учесници на пазарот;
 2. правилата за редиспечирање и управување со загушувањата се транспарентни и се однесуваат на сите учесници на пазарот или
 3. да е постигната националната цел за учество на енергијата од обновливи извори во бруто финалната потрошувачка на енергија усвоена во соодветната одлука на Министерскиот совет на Енергетската заедница или ако електричната енергија произведена од обновливи извори учествува со најмалку 50% во бруто финалната потрошувачка на електрична енергија.
- (4) Регулаторната комисија за енергетика, пред донесување на одлуката од ставот (3) на овој член, го известува Секретаријатот на Енергетската заедница за намерата за донесување на одлуката со образложение за исполнување на условите и ја објавува на својата вебстраница притоа земајќи ја предвид заштитата на деловно чувствителните информации.
- (5) Одлуката од ставот (3) на овој член, за престанување на примена на приоритетното диспечирање, се применува за производни постројки кои ќе почнат со работа најмалку шест месеци по нејзиното донесување.
- (6) Одлуката од ставот (3) на овој член, за намалување на прагот за инсталирана моќност се применува само за производни постројки, кои ќе почнат со работа најмалку шест месеци по нејзиното донесување.
- (7) Производителите кои имаат приоритет при диспечирање, може во секое време да се откажат од тоа право, по претходно потпишан договор со операторот на електропреносниот систем.
- (8) Владата, по претходно добиено мислење од Регулаторната комисија за енергетика, на производителите кои имаат приоритет при диспечирање може да им додели мерки за поддршка од членот 88 став (11) од овој закон, доколку производителите се откажат од правото на приоритет при диспечирање.
- (9) Приоритетното диспечирање не смее да ја загрози безбедноста на електроенергетскиот систем и не смее да предизвика или да биде оправдување за директно намалување на прекуграничниот преносен капацитет на интерконективен вод со која било соседна зона на наддавање.

Начело „Преземи или плати“

Член 105

- (1) Операторот на системот за пренос и/или дистрибуција на гас може да одбие пристап до неговиот систем ако оцени дека одобрувањето на пристапот ќе му предизвика сериозни економски или финансиски потешкотии поради претходно преземените обврски што произлегуваат од договорите засновани на начелото „преземи или плати“.
- (2) Пред да ја донесе одлуката за одбивање на пристапот од ставот (1) на овој член, операторот на системот за пренос и/или дистрибуција на гас е должен да побара од Регулаторната комисија за енергетика

изземање од обврската за одобрување на пристап на трета страна. Кон барањето се доставуваат сите неопходни информации и податоци за потребата од одбивање на пристапот, вклучително и за природата и степенот на потешкотиите, како и мерките што ги презема операторот за нивно надминување.

(3) Ако врз основа на доставените информации и податоци од ставот (2) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика оцени дека е потребно да се прифати барањето за изземање од обврската за одобрување на пристап на трета страна, донесува образложена одлука, која се заснова на следниве критериуми:

1. потребата да се обезбеди конкурентен, транспарентен и недискриминаторен пазар на гас;
2. потребата за исполнување на обврските за јавна услуга за да се обезбеди сигурноста во снабдувањето со гас;
3. положбата на операторот на пазарот на гас и фактичката состојба на конкуренцијата на пазарот;
4. сериозноста на економските и финансиските потешкотии со кои се соочува операторот на системот за пренос или дистрибуција на гас или потрошувачите;
5. датумите на потпишување и условите од договорот или договорите, засновани на начелото „преземи или плати“, вклучувајќи го и степенот до кој тие дозволуваат промени на пазарот;
6. мерките што ги презема операторот на системот за пренос или дистрибуција на гас за надминување на проблемот;
7. нивото на поврзаност на системот за гас со други системи за гас и степенот на интеракција на системите и
8. ефектите кои изземањето може да ги има врз примената на одредбите од овој закон во однос на непреченото функционирање на пазарот на гас.

(4) Регулаторната комисија за енергетика донесува одлука за одбивање на барањето за изземање од обврската за пристап на трета страна кое се однесува на договори засновани на начелото „преземи или плати“ склучени пред 1 јули 2006 година, ако утврди дека:

1. продажбата на гас не е под нивото на минималните гаранции за преземање, содржани во договорите за купување на гас засновани на начелото „преземи или плати“ или
2. договорите за купување на гас на начелото „преземи или плати“ можат да се прилагодат или
3. барателот е во можност да најде алтернативни решенија.

(5) Регулаторната комисија за енергетика одлуката од ставот (3) на овој член веднаш ја доставува, до Секретаријатот на Енергетската заедница, кон која ќе бидат приложени сите податоци и информации врз основа на кои е донесена одлуката.

(6) Носители на лиценци за вршење на енергетска дејност во секторот на гас, на кои согласно со одредбите од овој член Регулаторната комисија за енергетика не им дозволила изземање од обврската за пристап на трета страна, се должни да ги прифатат сите барања за пристап и покрај обврските од договорите за купување на гас засновани на начелото „преземи или плати“.

Изземање од обврската за обезбедување на пристап на нов интерконективен вод за електрична енергија

Член 106

(1) Инвеститорот на нов интерконективен вод за електрична енергија може да побара од Регулаторната комисија за енергетика целосно или делумно привремено изземање од обврската за обезбедување на пристап за трета страна на интерконективниот вод, ако се исполнети следниве услови:

1. инвестицијата во интерконективниот вод да ја зголемува конкуренцијата и сигурноста во снабдувањето со електрична енергија;

2. ризикот поврзан со инвестицијата е таков што инвестиција не може да се реализира ако не се овозможи изземање од обврската за пристап на трета страна;

3. интерконективниот вод за кој се бара изземање од обврската за пристап на трета страна мора да биде во сопственост на лице кое е независно, најмалку во својата правна форма, од операторот на електропреносниот систем на Република Северна Македонија и операторот на електропреносниот систем од засегнатата договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија на чија територија ќе се гради интерконективниот вод (во натамошниот текст: засегнатата држава);

4. на корисниците на интерконективниот вод да им се наплатува надоместок;

5. од 1 јули 2007 година ниту еден дел од трошоците за инвестирање и работење на интерконективниот вод не се надоместени од надоместоците за користење на водот од страна на системите за пренос и дистрибуција поврзани на тој вод и

6. изземањето од обврската за овозможување на пристап на трета страна да не влијае врз конкуренцијата и ефикасноста на пазарот на електрична енергија во регионот, како и врз ефикасното функционирање на системот за пренос со кој е поврзан интерконективниот вод.

(2) Барање за изземање од обврската за обезбедување на пристап за трета страна на интерконективен вод до Регулаторната комисија за енергетика може да достави и:

1. инвеститор во интерконективен вод за еднонасочна струја, под услов трошоците и ризиците поврзани со инвестициите да се значително повисоки во споредба со вообичаените трошоци и ризици за поврзување на два електропреносни системи со интерконективен вод за еднонасочна струја и

2. инвеститор кој инвестира во значително зголемување на капацитетот на постоен интерконективен вод.

(3) Регулаторната комисија за енергетика, согласно со надлежното регулаторно тело од засегнатата држава, го доставува барањето од ставот (1) односно ставот (2) на овој член до ECRB, а ако засегнатата држава е држава членка на Европската Унија и до ACER.

(4) Ако ECRB, а кога е тоа случај и ACER во рок од 60 дена од денот на приемот на барањето од ставот (3) на овој член, достават мислење по однос на барањето, мислењето се зема предвид при донесување на одлуката од ставот (5) на овој член.

(5) Во рок од шест месеци од денот на приемот на барањето од ставовите (1) и (2) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика во соработка со надлежното регулаторно тело на засегнатата држава донесува одлука за одобрување или одбивање на барањето, при што особено се има предвид:

1. потребата од ограничено времетраење на изземањето;

2. недискриминаторниот пристап до интерконективниот вод;

3. времетраењето на изградбата на интерконективниот вод;

4. сите дополнителни капацитети што треба да бидат изградени или постојните капацитети што треба да бидат надградени и

5. состојбите на пазарот на електрична енергија во Република Северна Македонија, засегнатата држава и регионот.

(6) Одлуката од ставот (5) на овој член, содржи детално образложение за причините за одобрувањето или за одбивање на изземањето, а особено:

1. причините за одобрување или одбивање на изземањето, како и финансиските податоци со кои се оправдува потребата за изземање;

2. анализа за влијанието на донесената одлука и за последиците што ќе произлезат од одлуката врз конкуренцијата и врз делотворното функционирање на пазарот на електрична енергија;

3. причините поради кои е определен временскиот период во кој ќе се применува изземањето и делот од вкупниот капацитет на интерконективниот вод за кој е одобрено изземањето и

4. резултатот од консултациите на Регулаторната комисија за енергетика со надлежното регулаторно тело на засегнатата држава.

(7) Пред да биде донесена одлуката од ставот (5) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика во соработка со надлежното регулаторно тело од засегнатата држава ги утврдуваат правилата и механизмите за управување и доделување на капацитетот на интерконективниот вод, при што во правилата се пропишува начинот на кој:

1. неискористениот капацитет ќе се понуди на пазарот и
2. корисниците на веќе закупениот капацитет ќе ги понудат своите договорени капацитети на секундарниот пазар.

(8) Одлуката од ставот (5) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика ја доставува до ECRB и Секретаријатот на Енергетската заедница, а ако засегнатата држава е држава членка на Европската Унија и до ACER и Европската комисија.

(9) Регулаторната комисија за енергетика ја објавува одлуката од ставот (5) на овој член, во согласност со членот 67 став (4) од овој закон.

(10) Ако во рокот од ставот (5) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика по барањето од ставовите (1) и (2) на овој член не донесе одлука заради не добиена согласност од страна на надлежното регулаторно тело на засегнатата држава или заради тоа што заедно со надлежното регулаторно тело на засегнатата држава побарано е одлуката за изземање да ја донесе ECRB односно ACER, се применува одлуката за изземање донесена од ECRB односно ACER.

(11) Регулаторната комисија за енергетика учествува во консултациите за донесување на одлуката од ставот (10) на овој член, на барање на ECRB односно ACER.

Изземање од обврската за обезбедување на пристап на нова инфраструктура за гас

Член 107

(1) Операторот на нов интерконективен вод за гас или на друг голем инфраструктурен објект за гас (во натамошниот текст:инфраструктура) може да поднесе барање до Регулаторната комисија за енергетика, за одреден временски период инфраструктурата да биде изземена од примената на одредбите од овој закон со кои се уредува пристапот на трета страна до инфраструктурата.

(2) Регулаторната комисија за енергетика го одобрува барањето од ставот (1) на овој член, ако:

1. инвестицијата во инфраструктурата ја зголемува конкуренцијата во снабдувањето со гас и ја подобрува сигурноста во снабдувањето;
2. ризикот поврзан со инвестицијата е таков што инвестицијата нема да биде реализирана ако не се овозможи изземање од обврската за овозможување на пристап на трета страна;
3. инфраструктурата е во сопственост на лице кое е независно, барем во неговата правна форма, од операторите на системите за гас во чии системи ќе биде изградена инфраструктурата;
4. корисниците ќе плаќаат надоместок за користење на инфраструктурата и
5. изземањето не влијае врз конкуренцијата и ефикасноста на функционирање на пазарот на гас или врз ефикасното функционирање на регулираниот систем со кој е поврзана инфраструктурата.

(3) Изземањето од ставот (1) на овој член, се применува и во случаи на значително зголемување на капацитетот и надградба на постојната инфраструктура за гас, со што се овозможува развој на нови извори за снабдување со гас.

(4) Регулаторната комисија за енергетика секое барање за изземање веднаш го доставува до Секретаријатот на Енергетската заедница.

(5) Регулаторната комисија за енергетика донесува одлука по барањето за изземање од обврската за обезбедување на пристап на трета страна за секој поединечен случај од ставовите (1) и (2) на овој член.

(6) Во зависност од видот на инфраструктурата, при одлучувањето по барањето за изземање може да се определат посебни услови во однос на траењето на изземањето и на недискриминацијата во пристапот кон инфраструктурата, при што Регулаторната комисија за енергетика ги има предвид:

1. дополнителните капацитети што треба да бидат изградени;
2. зголемувањето или надградбата на постојната инфраструктура;
3. времетраењето на проектот и
4. состојбите на пазарот на гас во Република Северна Македонија и во регионот.

(7) Операторот на инфраструктурата за гас за која е одобрено изземање од обврската за пристап на трета страна е должен, пред одобрувањето на изземањето, да ги утврди и на Регулаторната комисија за енергетика да и ги достави на одобрување правилата за управување и доделување на капацитетите со кои особено се утврдува:

1. обврската на потенцијалните корисници да искажат интерес за договорен капацитет пред да се започне доделувањето на капацитетите на инфраструктурата;
2. обврска за понуда на неискористените капацитети и
3. правото на корисниците на инфраструктурата да тргуваат со неискористениот капацитет на секундарниот пазар.

(8) Регулаторната комисија за енергетика е должна да го достави предлогот на одлуката за одобрување на изземањето до Комисијата за заштита на конкуренцијата.

(9) Регулаторната комисија за енергетика одлуката од ставот (5) на овој член заедно со образложение веднаш ја доставува до Секретаријатот на Енергетската заедница. Образложението на одлуката особено содржи:

1. причините врз основа на кои Регулаторната комисија за енергетика го одбила, односно го одобрила барањето за изземање од ставот (5) на овој член, вклучувајќи ги и финансиските податоци што ја оправдуваат потребата од изземање;
2. анализата на влијанието на одобрувањето на изземањето врз конкуренцијата и ефикасното функционирање на пазарот на гас;
3. причините поради кои е определен временскиот период во кој ќе се применува изземањето и определувањето на делот од вкупниот капацитет на водот за кој е одобрено изземањето;
4. резултатот од консултациите на Регулаторната комисија за енергетика со надлежното регулаторно тело на другата засегната држава, во случаите кога изземањето се однесува на интерконективен вод за гас и
5. придонесот на инфраструктурата за диверзификацијата во снабдувањето со гас.

(10) Регулаторната комисија за енергетика е должна по барање на Секретаријатот на Енергетската заедница да достави дополнителни информации во врска со доставената одлука од ставот (5) на овој член.

(11) Ако во рокот определен од Секретаријатот на Енергетската заедница, Регулаторната комисија за енергетика не ги достави побараните дополнителни информации, ќе се смета дека одлуката за изземањето заедно со придружната документација е повлечена од страна на Регулаторната комисија за енергетика, освен ако Регулаторната комисија за енергетика потврди дека придружната документација е доставена во целост.

(12) Регулаторната комисија за енергетика е должна во рок од 30 дена од денот на приемот на мислењето од Секретаријатот на Енергетската заедница да постапи во согласност со мислењето и за тоа да го извести ECRB, како и да ја објави одлуката во „Службен весник на Република Северна Македонија“.

(13) Ако инфраструктурата не почнала да се гради во рок од две години или ако не биде ставена во употреба во рок од пет години од денот на доставување на мислењето од Секретаријатот за Енергетската заедница со кое се дава согласност на одлуката за одобрување на изземањето, Регулаторната комисија за енергетика бара ново мислење или продолжување на важењето на постојното мислење од Секретаријатот на Енергетската заедница доколку одлагањето на почнувањето на градбата или ставањето во употреба на инфраструктурата настанало поради причини што се надвор од контролата на лицето на кое му било одобрено правото на изземање од обврската за обезбедување на пристап на трета страна.

ОСМИ ДЕЛ

ПАЗАР НА ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА

ГЛАВА I

ОРГАНИЗАЦИЈА НА ПАЗАРОТ НА ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА

Пазари на електрична енергија

Член 108

(1) Пазарот на електрична енергија вклучува:

1. пазар на електрична енергија на големо;
2. пазар на електрична енергија на мало; 3. пазар на балансна енергија и
4. долгорочен пазар.

(2) Пазарот на електрична енергија на големо вклучува: 1. пазар со билатерални договори и

2. организиран пазар.

(3) Пазарот на електрична енергија со билатерални договори е пазар на кој набавката и продажбата на електричната енергија се врши директно помеѓу учесниците на пазарот на електрична енергија преку билатерален договор за купопродажба на електрична енергија.

(4) Организираниот пазар на електрична енергија е пазар ден однапред и пазар во тековниот ден, на кој набавката и продажбата на електрична енергија меѓу учесниците на пазарот на електрична енергија се врши преку берзата за електрична енергија.

(5) Пазарот на електрична енергија на мало вклучува купопродажба на електрична енергија помеѓу снабдувачите со електрична енергија и нивните потрошувачи кои не се учесници на пазарот на електрична енергија на големо.

(6) Тргувањето со електрична енергија на пазарите на електрична енергија од ставот (1) на овој член, се врши слободно и врз основа на економските интереси на секој учесник на пазарот.

(7) Со примена на начелата на транспарентност и недискриминација:

1. Операторот на пазарот на електрична енергија го управува пазарот со билатерални договори;
2. Операторот на организиран пазар го организира и управува организираниот пазар и
3. Операторот на електропреносниот систем го организира и управува пазарот на балансна енергија.

Начела за работењето на пазарите на електрична енергија

Член 109

Регулаторната комисија за енергетика, операторот на електропреносниот систем, операторот на електродистрибутивниот систем, операторот на пазарот на електрична енергија, операторот на организиран пазар и НЕМО обезбедуваат работењето на пазарите на електрична енергија да се врши согласно следниве правила:

1. формирање на цени врз основа на побарувачката и понудата и спречување на активности кои го оневозможуваат формирањето на цените врз основа на побарувачката и понудата;
2. овозможување на зголемена конкуренција на пазарот на електрична енергија на мало;
3. активно учество на потрошувачите на пазарот на електрична енергија;
4. заштита на учесниците на пазарот од ризиците од нестабилноста на цените и ублажување на неизвесноста од повратот на инвестицијата преку овозможување на тргување на долгорочни производи на берзите на транспарентен начин и овозможување долгорочните договори за снабдување со електрична енергија да се преговараат надвор од берзата во согласност со прописите со кои се уредува заштитата на конкуренцијата;
5. учество на пазарот на електрична енергија на корисниците на електропреносниот и електродистрибутивниот систем преку агрегација и/или управување преку побарувачката;
6. ефикасно диспечирање на производните постројки, складиштата на електрична енергија и управување преку побарувачката;
7. одговорност на производителите за преземените обврски во однос на продажбата на електричната енергија што ја произведуваат;
8. рамноправно учество на пазарот на производителите на електрична енергија од обновливи извори на енергија, операторите на складиштата и управување преку побарувачката, врз основа на проценката за економската и финансиската исплатливост на нивното работење;
9. регионална соработка во остварување на прекуграничниот тек и прекуграничните трансакции на електричната енергија со договорните страни на Енергетската заедница и државите членки од Европската унија, имајќи ги предвид ефектите на краткорочните и долгорочните продукти на пазарите на електрична енергија;
10. развој на производни капацитети со кои се зголемува флексибилноста на системите за пренос и дистрибуција, развој на производни капацитети со намалени емисии на стакленички гасови, како и развој на пофлексибилна побарувачка и
11. декарбонизација на електроенергетскиот систем, а со тоа и на економијата, преку овозможување на интеграција на електричната енергија произведена од обновливи извори на енергија, складирање на електрична енергија, управување преку побарувачката како и преку обезбедување стимулации за енергетска ефикасност вклучително и развој на демонстрациони проекти во одржливи, безбедни и ниско-јаглеродни извори на енергија, технологии или системи, како и непречена реализација на мерките за поддршка во капацитети за производство на електрична енергија, особено за долгорочни инвестиции со кои се остваруваат целите за декарбонизација на електроенергетскиот систем.

Организиран пазар на електрична енергија

Член 110

- (1) Организираниот пазар на електрична енергија:

- 1.е организиран на транспарентен и недискриминаторен начин, кој обезбедува индивидуален или заеднички пристап на учесниците на пазарот, како и заштита на доверливоста на деловно чувствителните информации и идентитетот при тргување со електричната енергија;
2. овозможува учесниците на пазарот да ги намалат отстапувањата и да учествуваат во меѓузонската трговија што е можно поблиску до реалното време низ сите зони на наддавање при што периодот за порамнување на отстапувањата е 15 минути;
3. обезбедува пазарни цени што ја одразуваат вредноста на електричната енергија во реално време кои ги штитат учесниците на пазарот од ризици при склучување на договори за долгорочни производи и определување на цените за регулираните услуги;
4. обезбедува оперативна сигурност со што се овозможува максимално користење на преносниот капацитет;
5. обезбедува еднаков третман на тргувањата во зоната на наддавање и меѓу зоните на наддавање и
6. е организиран на начин кој ќе обезбеди сите учесници на пазарите да имаат можност да пристапат на пазарот поединечно или преку агрегација.

(2) Тргувањето на организираниот пазар на електрична енергија се врши согласно правилата за работа на организираниот пазар на електрична енергија кои ги изготвува и донесува операторот на организиран пазар, по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика.

Технички ограничувања за формирање на понудите на организираниот пазар на електрична енергија

Член 111

- (1) Понудите кои ги доставуваат учесниците на пазарот на електрична енергија на големо не можат да бидат предмет на максимални или минимални ограничувања.
- (2) Одредбата од ставот (1) на овој член, се применува и на цените на електричната енергија во сите временски рамки и цените за порамнувањето на отстапувањата на балансно одговорните страни.
- (3) НЕМО применува ограничувања на максималните и минималните цени на клирингот на пазарот ден однапред и пазарот во тековниот ден, кои треба да:
 1. не предизвикуваат непотребни ограничувања во трговијата со електрична енергија во

Република Северна Македонија, регионот и Европската Унија и

2. ја имаат предвид вредноста на неиспорачаната електрична енергија.

(4) НЕМО ги применува усогласени ограничувања на максималните и минималните постигнати цени во временската рамка ден однапред и во текот на денот во согласност со ТСМ одобрена од ACER од членот 124 став (2) точка 4 од овој закон. Ограничувањата треба да бидат усогласени за внатрешниот пазар, да ја земат предвид максималната вредност на неиспорачаната енергија и со нив непотребно да не се ограничува трговијата. НЕМО спроведува транспарентен механизам за навремено автоматско приспособување на техничките ограничувања на тргување во случај да се очекува да се достигнат поставените граници. Прилагодените повисоки граници остануваат применливи додека нема дополнителни зголемувања на механизмот за навремено автоматско приспособување на техничките ограничувања на тргување.

(5) Во случаите од ставот (3) на овој член, НЕМО го известува операторот на електропреносниот систем за висината на ограничувањата.

(6) Во случаите од ставот (4) на овој член, операторот на електропреносниот систем не презема никакви мерки кои би довеле до промена на цените на пазарот на електричната енергија на големо.

(7) Регулаторната комисија за енергетика ги идентификува политиките, прописите и мерките што се применуваат, а што можат да предизвикаат индиректно ограничување на формирањето на цените на пазарот на електричната енергија на големо, вклучително и ограничување на понудите поврзани со активирање на енергијата за балансирање, механизмите за обезбедување на моќност, мерките што ги презема операторот на електропреносниот систем, мерките наменети за оспорување на пазарните резултати, мерките за спречување на злоупотребата на доминантна позиција на пазарот, како и мерките за редефинирање на неефикасно дефинираните зони за наддавање.

(8) Ако Регулаторната комисија за енергетика идентификувала политика, пропис или мерка што би можела да го ограничи формирањето на цените на пазарот на електричната енергија на големо, презема соодветни активности за отстранување или ако не е можно, за ублажување на влијанието на таа политика, пропис или мерка врз трговијата со електрична енергија и за тоа го известува Министерството.

(9) Министерството доставува извештај до Секретаријатот на Енергетската заедница со детален опис и образложение за преземените и планираните мерки и активности за отстранување или ублажување на влијанието на политиките, прописите или мерките од ставот (7) на овој член.

Вредност на неиспорачаната електрична енергија

Член 112

(1) За потребите на поставувањето на критериумот за доверливост од членот 22 од овој закон, Регулаторната комисија за енергетика ја определува вредноста на неиспорачаната електрична енергија за територијата на Република Северна Македонија.

(2) Ако вредноста на неиспорачаната електрична енергија се однесува на зона на наддавање, Регулаторната комисија за енергетика ја определува единствената проценка на вредноста на неиспорачаната енергија во согласност со регулаторните тела или други надлежни органи во договорните страни на Енергетската заедница или државите членки на Европската Унија кои припаѓаат на зоната на прекугранично наддавање.

(3) Определувањето на вредноста на неиспорачаната електрична енергија од ставовите (1) и (2) на овој член, се врши со примена на методологијата развиена од ENTSO-E и одобрена од ACER.

(4) Регулаторната комисија за енергетика на секои пет години, а ако е потребно и почесто, ја ажурира проценката на вредноста на неиспорачаната електрична енергија.

(5) Регулаторната комисија за енергетика вредноста на неиспорачаната електрична енергија ја објавува на својата веб-страница.

Учесници на пазарот на електрична енергија на големо

Член 113

(1) Учесници на пазарот на електрична енергија на големо се:

1. производителите на електрична енергија;
2. трговците со електрична енергија;
3. снабдувачите со електрична енергија, вклучително и универзалниот снабдувач и снабдувач во краен случај;
4. потрошувачите на електрична енергија, освен домаќинствата и малите потрошувачи;
5. оператор на организираниот пазар на електрична енергија;

6. номиниран оператор на организираниот пазар на електрична енергија - НЕМО;
7. операторот на електропреносниот систем;
8. операторот на електродистрибутивниот систем;
9. операторот на затворениот електродистрибутивен систем;
10. операторот на пазарот на електрична енергија;
11. оператор на складиште за електрична енергија и
12. агрегаторите.

(2) Учесниците на пазарот на електрична енергија од ставот (1) од овој член, се должни на операторот на електропреносниот систем, операторот на електродистрибутивниот систем, како и на операторот на пазарот на електрична енергија, да им ги достават сите потребни податоци во согласност со мрежните правила за пренос на електрична енергија, мрежните правила за дистрибуција на електрична енергија и правилата за регистрација за учество на пазар на електрична енергија и уредување на пазарот на билатерални договори.

(3) Секој учесник на пазарот на електрична енергија од ставот (1) на овој член, е должен да ја регулира својата балансна одговорност.

Оператор на пазарот на електрична енергија

Член 114

(1) Оператор на пазарот на електрична енергија е друштво кое ги врши работите што се однесуваат на ефикасното функционирање и развојот на пазарот со билатерални договори и го воспоставува и организира работењето на организираниот пазар на електрична енергија.

(2) Операторот на пазарот на електрична енергија, е должен, во согласност со овој закон и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон, да врши:

1. управување со пазарот на електрична енергија со билатерални договори;
2. пресметка на дебалансите на балансно одговорните страни и предлог пресметка за трошокот за дебалансите согласно со месечниот пазарен план и конечниот дневен распоред, мерењето на електрична енергија, активните количини на услугите за балансирање за секој давател на услуга за балансирање и цената на порамнување добиена од операторот на електропреносниот систем и операторот на електродистрибутивниот систем;
3. навремено доставување на сите информации потребни за изработка на конечните дневни распореди за купување и продажба на електрична енергија во Република Северна Македонија до операторот на електропреносниот систем;
4. водење на евиденција на сите договори за учество на пазарот, склучени со учесниците на пазарот на електрична енергија;
5. водење на евиденција на сите договори за формирање на балансни групи склучени помеѓу учесниците на пазарот на електрична енергија и операторот на пазарот на електрична енергија;
6. изработка на дневен и месечен пазарен план;
7. водење на регистар на учесниците на пазарот;
8. објавување на информации кои се неопходни за непречено организирање и управување на пазарот на електрична енергија;
9. навремено доставување до операторот на електропреносниот систем на сите информации за регистрираните учесници на пазарот на електрична енергија;
10. следење на работата на снабдувачите во однос на нивното учество на пазарот на мало и презема активности за отстранување на евентуалните недостатоци кои влијаат на сигурноста во снабдувањето и цената на електричната енергија;

11. обезбедување на потребните информации за снабдувачот со електрична енергија во краен случај и
 12. други работи утврдени со закон.
- (3) Операторот на пазарот на електрична енергија не смее да тргува со електрична енергија, освен во случај на тргување со електрична енергија произведена од повластени производители кои согласно закон со кој се уредени обновливите извори на енергија користат повластена тарифа.
- (4) Операторот на пазарот на електрична енергија го овозможува тргувањето со гаранции за потекло согласно закон со кој се уредени обновливите извори на енергија.
- (5) Операторот на пазарот на електрична енергија води Регистар на гаранции за потекло на електрична енергија произведена од обновливи извори, во кој ги запишува сите издадени, пренесени и укинати или поништени гаранции за потекло согласно закон со кој се уредени обновливи извори на енергија.
- (6) Операторот на пазарот на електрична енергија соработува со операторите на пазарите на електрична енергија на други држави и сите регионални и меѓународни организации и асоцијации.
- (7) Операторот на пазарот на електрична енергија и операторот на електропреносниот систем водат евиденција за трансакциите за физичката испорака на електрична енергија, кои се уредуваат со правилата за регистрација на учество на пазар на електрична енергија и уредување на пазарот на билатерални договори.
- (8) Регулаторната комисија за енергетика може да одлучи да овозможи увид на учесниците на пазарот на електрична енергија во информациите од ставот (7) на овој член, под услов деловно чувствителните информации за поединечните учесници на пазарот или за поединечни трансакции да не бидат откриени.

Раздвојување на дејностите

Член 115

- (1) Друштвото кое поседува лиценца за вршење на дејноста организација и управување со пазарот на електрична енергија не може да биде носител на лиценца и не може да учествува во производството, складирањето, преносот на електричната енергија и управувањето со електропреносниот систем, дистрибуцијата, трговијата, снабдувањето со електрична енергија.
- (2) Во случај кога операторот на пазарот на електрична енергија е во сопственост на операторот на електропреносниот систем, операторот на пазарот на електрична енергија ја обезбедува својата функционална независност од операторот на електропреносниот систем во поглед на правната форма, организацијата и одлучувањето согласно програмата од членот 135 од овој закон.
- (3) Со цел да се обезбеди независност на операторот за пазар на електрична енергија исто лице или лица немаат право во исто време:
1. директно или индиректно да учествуваат во управувањето и раководењето со друштво што врши дејности производство, складирање, снабдување или трговија со електрична енергија и во исто време директно или индиректно да управуваат или остваруваат друго право во операторот на пазарот на електрична енергија;
 2. директно или индиректно да учествуваат во управувањето и раководењето со операторот на пазарот на електрична енергија и во исто време директно или индиректно да управуваат или остваруваат друго право во друштво што врши дејности производство, складирање, снабдување или трговија со електрична енергија;
 3. да именуват членови на орган на надзор, орган на управување на операторот на пазарот на електрична енергија и во исто време директно или индиректно да управуваат или остваруваат друго право во друштво што врши дејности производство, складирање, снабдување или трговија со електрична енергија и

4. да биде член на орган на надзор, на орган на управување или на некое од телата кои законски го застапуваат операторот на пазарот на електрична енергија и во исто време да биде член на соодветен орган или тело во друштво што врши дејности производство, складирање, снабдување или трговија со електрична енергија.

Правила за регистрација за учество на пазар на електрична енергија и уредување на пазарот на билатерални договори

Член 116

(1) Операторот на пазар на електрична енергија, во соработка со операторот на електропреносниот систем подготвува и по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, донесува правила за регистрација на учество на пазар на електрична енергија и уредување на пазарот на билатерални договори, засновани на начелата на транспарентност, недискриминација и конкурентност.

(2) Правилата од ставот (1) на овој член, треба да :

1. овозможат поттикнување на слободно формирање на цените и избегнување активности со кои се спречува формирањето на цените да биде врз основа на побарувачката и понудата;
2. создадат развој на производни капацитети со кои се зголемува флексибилноста на системите за пренос и дистрибуција, развој на производни капацитети со намалени емисии на стакленички гасови, како и развој на пофлексибилна побарувачка;
3. обезбедат декарбонизација на електроенергетскиот систем, а со тоа и на економијата, преку овозможување на интеграција на електричната енергија од обновливи извори на енергија и преку обезбедување стимулации за енергетска ефикасност;
4. обезбедат непречена реализација на мерките за поддршка во капацитети за производство на електрична енергија, особено за долгорочни инвестиции со кои се остваруваат целите за декарбонизација на електроенергетскиот систем, складирање на енергија, енергетска ефикасност и одговор на побарувачката за да се задоволат потребите на пазарот и да се олесни фер конкуренцијата со што ќе се обезбеди сигурност во снабдувањето;
5. создадат регионална соработка;
6. поттикнат развој на демонстрациони проекти во одржливи, безбедни и ниско-јаглеродни извори на енергија, технологии или системи;
7. овозможат ефикасно диспечирање на производните единици, складиштата на електрична енергија и управување преку одговор на побарувачката;
8. обезбедат слободен влез и излез на производител на електрична енергија, оператор на складиште и управување со потрошувачката на електрична енергија врз основа на нивната проценка за економската и финансиската исплатливост на нивното работење;
9. овозможат олеснување на трговијата со енергетски производи помеѓу договорните страни на Енергетската заедница и држави членки на Европската унија и ги имаат предвид ефектите на краткорочните и долгорочните производи на пазарите на електрична енергија и
10. овозможат заштита на учесниците на пазарот од ризиците од нестабилноста на цените и ублажување на неизвесноста од повратот на инвестицијата преку овозможување на тргување на долгорочни производи на берзите на транспарентен начин и овозможување долгорочните договори за снабдување со електрична енергија да се преговара надвор од берзата во согласност со Законот за заштита на конкуренција.

(3) Со правилата од ставот (1) на овој член, особено се уредуваат:

1. постапка за регистрација за учество на пазарот на електрична енергија на големо;
2. условите кои треба да ги исполнат учесниците на пазарот на електрична енергија;

3. елементите на договорите за учество на пазарот на електрична енергија;
 4. формата, содржината и начинот на водење на регистарот за учесници на пазар на електрична енергија на големо;
 5. функционирањето на пазарот на електрична енергија на билатерални договори;
 6. воспоставувањето, организирањето и контролата на тргувањето со електрична енергија, вклучувајќи го и прекуграничното тргување, во согласност со обврските од членувањето во меѓународните организации;
 7. одговорностите на балансно одговорните страни, вклучувајќи го и склучувањето на договорите за балансна одговорност;
 8. формата, содржината и начинот на водење регистар на балансно одговорни страни;
 9. начинот на пресметка на дебалансите помеѓу номинираните и реализираните трансакции врз основа на мерењата направени од страна на операторот на електропреносниот систем и операторот на електродистрибутивниот систем;
 10. финансиското порамнување со балансно одговорната страна;
 11. начинот и постапката на формирање на балансна група;
 12. формата, содржината и начинот на водење регистар на балансни групи;
 13. откупот на електричната енергија од повластените производители кои користат повластени тарифи за производство на електрична енергија од обновливи извори на енергија и нејзина продажба, како и начинот на уредување на правата и обврските на операторите на електропреносниот и електродистрибутивниот систем и повластените производители на електрична енергија и
 14. преземање на пропишаните мерки кон учесниците на пазарот во случај на неисполнување на нивните обврски.
- (4) Во правила за регистрација за учество на пазар на електрична енергија и уредување на пазарот на билатерални договори, во постапката за регистрација за учество на пазарот на електрична енергија на големо во која барател е производител на електрична енергија од обновливи извори се пропишуваат покуси рокови, поедноставени услови и докази за исполнување на условите, како и пониски надоместоци во однос на пропишаните за другите учесници на пазарот.

Надоместоци за користење на пазарот на електрична енергија

Член 117

- (1) Операторот на пазарот на електрична енергија на учесникот на пазар му го пресметува и фактурира надоместокот за користење на пазарот на електрична енергија врз основа на најавените трансакции, со примена на тарифата утврдена во одлуката што ја донесува Регулаторната комисија за енергетика, согласно член 62 од овој закон.
- (2) Надоместокот за користење на пазарот на електрична енергија го плаќаат снабдувачите и трговците за најавените трансакции за крајна потрошувачка или крајните потрошувачи за најавени трансакции за сопствени потреби кога не набавуваат електрична енергија од снабдувачи или трговци регистрирани на пазарот на електрична енергија на големо.
- (3) Снабдувачите и трговците надоместокот за користење на пазарот на електрична енергија го наплаќаат од потрошувачите со кои имаат склучено договори за снабдување, односно продажба на електрична енергија.
- (4) Операторот на електропреносниот систем и операторот на електродистрибутивниот систем плаќаат надоместок за користење на пазарот на електрична енергија кога купуваат електрична енергија за покривање на загубите и за сопствени потреби.

Оператор на организиран пазар на електрична енергија

Член 118

(1) Оператор на организиран пазар на електрична енергија е друштво кое ги врши работите што се однесуваат на ефикасното функционирање и развојот на организираниот пазар на електрична енергија.

(2) Операторот на организираниот пазар на електрична енергија, е должен, во согласност со овој закон и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон, да врши:

1. склучување договори со учесниците на организираниот пазар на електрична енергија, со операторот на електропреносниот систем и со другите НЕМО и оператори на електропреносни системи во договорните страни на Енергетската заедница и држави членки на Европска Унија, со кои се уредуваат меѓусебните права и обврски, начинот на обезбедување на доверливоста на податоците за трансакциите на пазарот, како и објавувањето на податоците што се неопходни за функционирање на пазарот;
2. имплицитна аукција на преносни капацитети;
3. креирање криви на понуда и побарувачка на електрична енергија и
4. финансиско порамнување со учесниците на организираниот пазар согласно склучените договори и добиените резултати од спојувањето на пазарите ден однапред и во тековниот ден.

Номиниран оператор на пазар на електрична енергија

Член 119

(1) Операторот на организиран пазар за електрична енергија од членот 118 од овој закон, назначен од Владата како НЕМО, има ексклузивно право да управува со организираниот пазар на електрична енергија во Република Северна Македонија доколку ги исполнува условите пропишани во уредбата од ставот (2) од овој член.

(2) Владата, по претходно добиено мислење од Регулаторната комисија за енергетика, донесува уредба со која поблиску ги уредува потребните правни, технички, кадровски и финансиски услови што треба да ги исполни НЕМО, а особено:

1. утврдените права и обврски од договорот за основање на Енергетската заедница и од правото на Европската унија, кои се однесуваат на НЕМО во договорните страни на Енергетска заедница и државите членки на Европска Унија;
2. информатичка технологија, техничка инфраструктура и оперативни постапки потребни за спојување на пазарите на електрична енергија ден однапред и во тековниот ден;
3. вработени лица од областите на електротехника, машинство или економија и
4. финансиски средства и гаранции за обезбедување од изложеност на ризик при спроведување на своите активности и обезбедување на потребни услуги во однос на финансиско порамнување и плаќање.

(3) На секои четири години, Регулаторната комисија за енергетика, по службена должност оценува дали операторот на организиран пазар за електрична енергија назначен како НЕМО ги исполнува условите пропишани во уредбата од ставот (2) од овој член и за тоа ја известува Владата.

(4) Доколку Регулаторната комисија за енергетика утврди дека операторот на организиран пазар на електрична енергија од член 118 од овој закон ги исполнува условите пропишани во уредбата од ставот

(2) од овој член, доставува позитивно мислење и и предлага на Владата да донесе одлука за потврдување на назначување на операторот на организиран пазар на електрична енергија за НЕМО.

(5) Во случаите од ставот (4) на овој член Владата го потврдува назначувањето на операторот на организиран пазар на електрична енергија од член 118 од овој закон, за единствен НЕМО на територијата на Република Северна Македонија.

(6) Операторот од ставот (5) на овој член нема право да нуди услуги на пазари за електрична енергија во други држави.

(7) За исполнување на своите обврски како НЕМО, операторот на организиран пазар на електрична енергија од членот 118 од овој закон по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, утврдува надоместок за регистрација и донесува тарифа за тргување на организираниот пазар на електрична енергија.

(8) Ако при оценката од ставот (3) од овој член Регулаторната комисија за енергетика, утврди дека операторот на организиран пазар на електрична енергија не ги исполнува условите од уредбата од ставот (2) на овој член, и предлага на Владата да распише оглас за пријавување на заинтересирани кандидати, кои се веќе назначени за НЕМО во договорните страни на Енергетската заедница или држава-членка на Европската Унија.

НЕМО од друга држава

Член 120

(1) Владата по исклучок на членот 119 став (4) од овој закон, може да одобри повеќе од еден НЕМО да нуди услуги за извршување на задачите поврзани со спојување на пазарите на електрична енергија ден однапред или во тековниот ден во Република Северна Македонија, во постапка утврдена со членот 119 став (8) од овој закон.

(2) Во постапката од ставот (1) на овој член Владата:

- обезбедува еднаков третман на домашните и странските лица или
- одобрува еден или повеќе НЕМО назначен во една од договорните страни на Енергетската заедница или во држава членка на Европската Унија да може да нуди услуги за тргување на организираниот пазарот на електрична енергија во Република Северна Македонија ден однапред или во тековниот ден без да биде назначен за НЕМО во Република Северна Македонија.

(3) По донесување на одлука за избор во постапката од ставот (1) на овој член од Владата, Регулаторната комисија за енергетика го запишува НЕМО, во регистарот на странски лица од членот 75 од овој закон.

(4) НЕМО избран во постапката од ставот (2) на овој член, должен е да ги применува правилата за тргување во Република Северна Македонија.

(5) Регулаторната комисија за енергетика го следи работењето на сите НЕМО, кои вршат спојување на пазарите ден однапред и во тековниот ден во Република Северна Македонија и разменува информации за нивното работење со регулаторните тела на договорните страни на Енергетската заедница или во држава членка на Европската Унија.

(6) Владата во постапката за назначување, нема да назначи НЕМО, доколку понудата е доставена од НЕМО назначен во некоја од договорните страни на Енергетската заедница или во држава членка на Европската Унија, а при тоа:

1. постојат технички пречки електричната енергија купена на кој било пазар ден однапред и во тековниот ден да биде испорачана на организираниот пазар на електрична енергија во Република Северна Македонија;
2. правилата за работа на пазарот ден однапред и во тековниот ден во Република Северна Македонија не се компатибилни со правилата донесени во земјата каде што е назначен за НЕМО или

3. е назначен за НЕМО во договорна страна на Енергетската заедница или во држава членка на Европската Унија како законски монопол.

(7) Во случаите од ставот (6) на овој член Владата ги известува понудувачот НЕМО, регулаторното тело на државата каде што е назначен, како и ECRB и Секретаријатот на Енергетската заедница односно ACER и Европската Комисија доколку се работи за НЕМО назначено во држава членка на Европската Унија.

(8) Одлуката од ставот (6) на овој член треба да биде образложена.

(9) Доколку на НЕМО назначен во договорна страна на Енергетската заедница или на држава членка на Европската Унија не му се дозволи да нуди услуги во Република Северна Македонија, Владата за тоа го известува канидидатот НЕМО, регулаторното тело на државата каде што е назначен, како и ECRB односно ACER доколку се работи за НЕМО назначено во држава членка на Европската Унија. Владата во известувањето ги наведува причините, а доколку причините се од ставот (6) точки 1 и 2 на овој член, утврдува како и до кога може да се надминат техничките пречки за тргување или да се изврши усогласувањето со правилата во државата во којашто е назначен операторот на организиран пазар.

Неисполнување на условите на НЕМО

Член 121

(1) При новонастанати факти и околности пред истекот на рокот од лиценцата или при оценката од член 119 став (3) од овој закон, доколку Регулаторната комисија за енергетика утврди дека НЕМО не исполнува некои од условите утврдени во уредбата од членот 119 став (2) од овој закон и предлага на Владата да донесе одлука, со која ќе му наложи на НЕМО да ги отстрани недостатоците.

(2) Доколку Регулаторната комисија за енергетика утврди дека НЕМО во рок од три месеци од денот на приемот на одлуката од ставот (1) на овој член, не ги отстрани недостатоците наведени во одлуката, и предлага на Владата да донесе одлука за одземање на статусот на НЕМО и да започне нова постапка согласно членот 119 став (8) од овој закон за назначување на нов НЕМО, за што го известува ECRB.

(3) Во случајот од ставот (2) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика започнува постапка по службена должност за одземање на лиценцата на операторот на организираниот пазар на електрична енергија, согласно член 85 од овој закон и за одлуката го известува регулаторното тело на државата каде што е назначен, како и ECRB односно ACER доколку се работи за НЕМО назначено во држава членка на Европската Унија.

Спојување на организираниите пазари на електрична енергија

Член 122

(1) НЕМО во соработка со операторот на електропреносниот систем, го спроведува единственото спојување на пазарите на електрична енергија ден однапред и во тековниот ден преку примање на налози од учесниците на пазарот и спарување и доделување на налозите во согласност со резултатите од спојувањето ден однапред и во тековниот ден, објавувањето на цените, клирингот и финансиското порамнување, по договорите кои произлегуваат од тргувањето, во согласност со важечките спогодби и прописите што се задолжителни за учесниците на пазарот.

(2) Во однос на единственото спојување на пазарите на електрична енергија ден однапред и во тековниот ден, НЕМО:

1. ја врши функцијата на оператор на пазарно спојување во соработка со други НЕМО;

2. ги спроведува барањата за единствено спојување ден однапред и во тековниот ден, барањата за вршење на функцијата на оператор на пазарно спојување и за алгоритмот за ценовно спојување на пазарите и алгоритмите за континуирано тргување, како и сите прашања поврзани со функционирањето на спојувањето на пазарите на електрична енергија;
 3. ги применува највисоките и најниските цени утврдени на регионално ниво усогласени со највисоките и најниските цени на внатрешниот пазар на електрична енергија на Европската унија;
 4. обезбедува производите кои се резултат на алгоритмот за пазарно спојување да се изразени во евра и ќе ги референцира на пазарното време.;
 5. обезбедува анонимност и споделување на добиените информации за налозите кои се потребни за вршење на работите на оператор на пазарно спојување на пазарот ден однапред и во тековниот ден;
 6. ги оценува резултатите кои се добиени при пазарното спојување и доделува налози врз основа на тие резултати, ги потврдува како конечни резултатите кои се сметаат дека се точни, доставува известување за тие резултати до сите оператори на електропреносните системи, изведувачи на координираната пресметка на капацитети и сите НЕМО во зоната на наддавање, како и презема одговорност за тие резултати;
 7. ги известува без одлагање учесниците на пазарот за резултатите од нивните налози;
 8. дејствува како централна договорна страна за финансиско порамнување и плаќање во размената на електрична енергија која е резултат на единственото спојување ден однапред и во тековниот ден, во согласност со соодветните методологии кои се применуваат на внатрешниот пазар на електрична енергија во Европската Унија;
 9. доставува до Регулаторна комисија за енергетика информации за настанатите и предвидените трошоци во врска со единственото спојување ден однапред и во тековниот ден, при што надоместувањето на трошоците на НЕМО за воспоставувањето, работењето и промените во работењето на спојувањето на пазарот ден однапред и на пазарот во тековниот ден се вклучува во тарифата од членот 119 став (7) од овој закон;
 10. по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, одлучува за износот на надоместокот од член 119 став (7) од овој закон и го објавува на својата веб-страница;
 11. дејствува како агент за испорака;
 12. обезбедува информации и предвидување за трошоци за спојување на пазарите на електрична енергија ден однапред и во тековниот ден за соодветните регулаторни тела и оператори на електропреносни системи, при што трошоците на НЕМО за воспоставување, измена и управување со спојувањето на пазарите на електрична енергија ден однапред и во тековниот ден се подмируваат од страна на засегнатите оператори на електропреносни системи и
 13. доколку е применливо и востанови договори кои засегаат повеќе од еден НЕМО во рамките на една зона на наддавање, спроведува спојување на пазарите на електрична енергија ден однапред и во тековниот ден, согласно постигнатите договори и во координација со операторите на преносните системи.
- (3) НЕМО изработува правила за работа на организираниот пазар на електрична енергија во кои се утврдуваат постапките, начелата и стандардите за организирање и функционирање на организираниот пазар на електрична енергија, начелата и правилата за финансиско порамнување, начинот на објавување на податоците потребни за функционирање на пазарот и други прашања потребни за негово функционирање и ги објавува на својата веб-страница. НЕМО ги донесува правилата, по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика.
- (4) НЕМО, согласно правилата од ставот (3) на овој член, одлучува кој од регистрираните учесници на пазарот може да учествува на организираниот пазар на електрична енергија.

(5) Централните договорни страни, обезбедуваат навремено порамнување и усогласување на барањата на учесниците на пазарот и имаат улога на договорна страна во однос на финансиските права и обврски кои произлегуваат од тргувањата на учесниците на пазарот на електрична енергија.

(6) Секоја централна договорна страна обезбедува анонимност помеѓу учесниците на пазарот.

(7) Централните договорни страни имаат улога на договорни страни едни кон други, во однос на финансиските права и обврски кои произлегуваат од размена на електрична енергија помеѓу зоните на наддавање.

(8) При размената од ставот (7) на овој член се земаат предвид:

1. нето-позициите и
2. планираните размени.

(9) Централните договорни страни обезбедуваат за секоја пазарна единица време:

1. да нема отстапувања помеѓу сумата на електрична енергија пренесена надвор од зоните на наддавање (вишоците) и сумата на електрична енергија пренесена во зоните на наддавање (кусоците), во сите зони на наддавање, земајќи ги ограничувањата на алокациите каде е тоа соодветно;

2. увозот и извозот на електрична енергија помеѓу зоните на наддавање се еднакви меѓу себе, со можни отстапувања кои се резултат само на алокациски ограничувања, онаму каде тоа е соодветно.

(10) Агентот за испорака може да ја преземе улогата на договорна страна помеѓу различни централни договорни страни при размена на енергија, доколку засегнатите договорни страни склучат конкретен договор за таа цел. Доколку не се постигне договор, распоредот за испорака се дефинира од страна на регулаторните тела кои се одговорни за зоните на наддавање за кои е неопходно порамнување и спогодување за размена на енергија.

(11) Сите централни договорни страни или агенти за испорака имаат право на приход од загушување како резултат на спојување на пазарите на електрична енергија ден однапред и/или во тековниот ден.

(12) Сите централни договорни страни или агенти за испорака обезбедуваат наплатените приходи од ставот (11) на овој член да бидат префрлени на операторите на електропреносните системи не подоцна од две недели од датумот на порамнување и спогодување.

(13) Доколку времето на плаќање помеѓу две зони на наддавање не е хармонизирано се назначува орган кој ќе ја регулира временската разлика и ќе ги сноси трошоците кои произлегуваат од истата.

Начин на вршење на функцијата на оператор на пазарното спојување

Член 123

(1) НЕМО може да врши функција на оператор за спојување на пазарот заедно со НЕМО од државите членки на Европската Унија и од договорните страни на Енергетска заедница.

(2) При вршење на функцијата на оператор на пазарното спојување ден однапред и во тековниот ден, НЕМО:

1. ги воспоставува, применува и одржува алгоритмите, системите и постапките за спојувањето на пазарите ден однапред и во тековниот ден кои се применуваат во внатрешниот пазар на електрична енергија во Европската Унија;

2. ги обработува влезните податоци за доделување на капацитетите за прекуграничен пренос, вклучително и ограничувањата за нивната распределба помеѓу зоните на наддавање обезбедени во процесот на координирана пресметка на капацитетот која ја врши операторот на електропреносниот систем, или Регионалниот координативен центар

којшто ја врши пресметката во име на операторите на електропреносните системи во зоната на наддавање и ги доставува до засегнатите НЕМО не подоцна од еден час пред затворањето на пазарот ден однапред или не подоцна од 15 минути пред отворањето на тргувањето на пазарот во тековниот ден помеѓу зоните на наддавање;

3. оперативно ги применува алгоритмите за ценовно спојување на пазарите ден однапред и во тековниот ден и за континуирано тргување кои се применуваат во внатрешниот пазар на електрична енергија во Европската Унија;

4. ја потврдува точноста на резултатите од спојувањето ден однапред и во тековниот ден како и на сите калкулатори на капацитет и планирани размени и на доставување на резултатите до засегнатите НЕМО и оператори на електропреносните системи и

5. обезбедува анонимност на налозите доставени преку заедничкиот регистар на налози.

(3) Ако спојувањето на пазарот помеѓу две или повеќе зони на наддавање не вклучува држава членка на Европската Унија, по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика и во соработка со операторот на електропреносниот систем и другите НЕМО од зоната на наддавање, НЕМО обезбедува примена на алгоритми, системи и постапки за спојувањето на пазарите ден однапред кои се усогласени со соодветните алгоритми, системи и постапки на внатрешниот пазар на електрична енергија во Европската Унија со целосно почитување на карактеристиките на секоја зона на наддавање.

(4) Во вршењето на работите на оператор на пазарно спојување, НЕМО соработува со другите НЕМО во регионот во создавањето, како и ефикасно и сигурно спроведување и функционирање на спојувањето на пазарите ден однапред и во тековниот ден, засновано на начелото на недискриминација и обезбедува дека во вршењето на работите на оператор на пазарно спојување нема за себе или за друг учесник на пазарот да создава неоправдани економски предности преку злоупотреба на доверливите информации со цел да се овозможи пазарна предност или зголемување на економската добивка.

(5) НЕМО во соработка со НЕМО назначен во договорните страни на Енергетската Заедница и држави членки на Европската Унија доставува до Регулаторната комисија за енергетика, ECRB и ACER, план за интеграција на пазарно спојување кој содржи детален опис, временска рамка за спроведување на интеграцијата како и влијанието на интеграцијата врз извршување на функцијата оператор на пазарно спојување.

Соработка на НЕМО со операторот на електропреносниот систем во спојувањето на организираниот пазар

Член 124

(1) Во вршењето на работите на спојување на пазарите ден однапред и во тековниот ден, операторот на електропреносниот систем:

1. ги применува правилата за внатрешниот пазар на електрична енергија на Европската Унија при соработката со операторите на електропреносните системи и НЕМО од договорните страни на Енергетската заедница и/или од држави членки на Европската Унија заради обезбедување на функционирањето на алгоритмите за ценовно спојување на пазарите ден однапред и во тековниот ден и алгоритмите за континуирано тргување во однос на доделување на капацитетите за прекуграничен пренос;

2. го пресметува меѓузонскиот капацитет и ограничувањата во доделување на капацитет;

3. ги потврдува резултатите од пресметките од спојувањето на пазарите ден однапред и во тековниот ден во однос на капацитетите за пренос помеѓу зоните на наддавање и ограничувањата за доделувањето на прекуграничниот преносен капацитет;

4. каде што има потреба воспоставува, во координација со операторите на електропреносните системи во регионот, методологија за резервна постапка за доделување на прекуграничниот преносен капацитет од членот 143 став (4) точка 2 потточка 2.4 од овој закон, со која се обезбедува ефикасно, транспарентно и недискриминаторно доделување на преносните капацитети во случај кога во постапката за единствено спојување на пазарот ден однапред не се пресметани резултати;
5. применува временски термин на отворање и време на затворање на спојувањето во тековниот ден помеѓу зоните на наддавање врз основа на усогласување со останатите оператори на електропреносните системи и во согласност со методологии што се применуваат во внатрешниот пазар на електрична енергија во Европската Унија;
6. дејствува како агент за испорака, ако е тоа договорено со НЕМО;
7. каде што има потреба воспоставува калкулатори за планирана размена за пресметување и објавување на закажани размени на границите помеѓу зоните на наддавање;
8. ги почитува резултатите од спојувањето на пазарите ден однапред и во тековниот ден;
9. ги применува временските термини за отворање и затворање на меѓузонското тргување на пазарот во тековниот ден и
10. ги дели приходите од загушувањето во согласност со методологијата за распределба на приходот од загушувањата.

(2) НЕМО, по претходно известување до Регулаторната комисија за енергетика, во соработка со операторот на електропреносниот систем во целост ги применува следниве паневропски TCM одобрени од ACER со кои се уредува:

1. планот од членот 123 став (5) од овој закон;
2. методологија за резервно постапување (анг. back-up methodology) во случај кога вршењето на редовните функции на спојување на пазарите е оневозможено заради усогласување со обврските на НЕМО во врска со влезните податоци и резултатите од алгоритмот за ценовно спојување на пазарите ден однапред и во тековниот ден и резултатите од алгоритмот за континуирано тргување;
3. производи кои НЕМО ги зема предвид во процесот на спојување на пазарите ден однапред и на пазарите во тековниот ден;
4. по спојувањето на пазарите ден однапред односно на пазарите во тековниот ден, усогласени максимална и минимална цена на порамнување, кои ја земаат предвид и проценката на вредноста на неиспорачаната енергија, што НЕМО треба да ја примени во соодветното спојување во сите зони на наддавање кои учествуваат во спојувањето и
5. усогласени алгоритми за ценовно спојување на пазарите ден однапред и во тековниот ден и за континуирано тргување, кои ги вклучуваат барањата на операторите на електропреносните системи за ефикасно доделување на преносни капацитети, како и барањата на засегнатите НЕМО за ефикасно усогласување и за временското ограничување во поднесувањето на номинции при извршувањето на функцијата на оператор на пазарното спојување.

Трошоци за спојување на организираниите пазари на електрична енергија и за учество во европските платформи за размена на балансна енергија од резервите за обновување на фреквенциската стабилност со мануелна и автоматска активација и за урамнотежување на дебалансите

Член 125

- (1) Трошоците за спојување на организираниите пазари на електрична енергија се однесуваат на воспоставување, ажурирање или понатамошен развој на алгоритмот за ценовно спојување, континуирано тргување и оперативно спојување на пазарите ден однапред и во тековниот ден.

(2) Трошоците за учество во Европските платформи за балансирање се однесуваат на платформите за размена на балансната енергија од резервите за обновување на фреквенциската стабилност со мануелна и автоматска активација и за урамнотежување на дебалансите.

(3) Трошоците од ставовите (1) и (2) на овој член се поделени на:

1. заеднички трошоци кои произлегуваат од координираните активности на сите НЕМО и оператори на електропреносни системи од договорните страни на Енергетска Заедница и држави членки на Европската Унија;

2. регионални трошоци кои произлегуваат од активностите на НЕМО и операторите на електропреносните системи кои соработуваат во одреден регион;

3. национални трошоци кои произлегуваат од активностите на НЕМО и операторот на електропреносниот систем во Република Северна Македонија.

(4) Заедничките трошоци од ставот (3) точка 1 на овој член се делат меѓу НЕМО и операторите на електропреносните системи од договорните страни на Енергетска Заедница и држави членки на Европската Унија во согласност со правилата кои важат во Европската Унија.

(5) НЕМО и операторите на електропреносните системи кои соработуваат во одреден регион заеднички изработуваат предлог договори со кои се уредува поделбата на регионалните трошоци од ставот (3) точка 2 на овој член. Предлог договорите Регулаторната комисија за енергетика и надлежните национални тела на секоја договорна страна на Енергетска заедница и држава членка на Европската Унија во регионот поединечно ги одобруваат. НЕМО и операторите на електропреносните системи кои соработуваат во одреден регион може алтернативно да ги користат правилата за поделба на трошоците од ставот (2) од овој член.

(6) НЕМО и операторот на електропреносниот систем, заедно со НЕМО и операторите на електропреносните системи во договорните страни на Енергетска заедница и државите членки на Европската Унија, доставуваат годишен извештај до Регулаторната комисија за енергетика и до останатите регулаторни тела, во кој детално се објаснети трошоците за воспоставување, изменување и работење на спојувањето на пазарите ден однапред и во тековниот ден.

(7) Трошоците кои се директно поврзани со спојување на пазарите ден однапред и во тековниот ден се јасно и одделно идентификувани и подлежат на ревизија.

(8) Извештајот од ставот (6) на овој член, ги опфаќа придонесите направени за трошоците на НЕМО од страна на операторот на електропреносниот систем во согласност со членот 61 од овој закон.

Пазар на балансна енергија

Член 126

(1) Сите учесници на пазарот на електрична енергија се одговорни за дебалансите кои ги предизвикуваат односно имаат балансна одговорност.

(2) Учесниците на пазарот се балансно одговорни страни или договорно ја делегираат нивната балансна одговорност на балансно одговорна страна по сопствен избор.

(3) Секоја балансно одговорна страна финансиски е одговорна за дебалансите кои ќе ги предизвика, се залага да биде избалансирана или да му помогне на електроенергетскиот систем да биде избалансиран.

(4) Отстапување од балансната одговорност е можно само за:

1. демонстрациони проекти кои користат иновативни технологии одобрени од Регулаторната комисија за енергетика, при што таквиот приоритет е ограничен на времето и обемот неопходен за постигнување на целите на проектот;

2. производни објекти кои користат обновливи извори на енергија со инсталирана моќност помала од 200 kW;
3. производни објекти кои користат повластени тарифи за продадена електрична енергија произведена од обновливи извори на енергија и пуштени во погон пред влегување во сила на овој закон.
- (5) На учесниците на пазарот кои се целосно или делумно ослободени од балансната одговорност, може да им се доделат мерки за поддршка заради прифаќање на балансна одговорност.
- (6) Учесниците на пазарот на кои им е дозволено отстапување од балансната одговорност, обезбедуваат финансиската одговорност за дебалансите кои ги предизвикуваат, да биде исполнета од страна на друг учесник на пазарот.
- (7) Операторот на електропреносниот систем обезбедува пазарот на балансна енергија, вклучително и претквалификацијата за учество на пазарот на балансна енергија, да е организиран на начин со кој се:
 1. обезбедува недискриминација меѓу учесниците на пазарот, имајќи ги предвид различните технички потреби на електроенергетскиот систем и различните технички можности на капацитетите за производство и складирање на електрична енергија како и управување преку побарувачката;
 2. обезбедува дефинирање и набавка на услугите на транспарентен, пазарно заснован и технолошки независен начин;
 3. обезбедува недискриминаторски пристап на сите учесници на пазарот, поединечно или преку агрегација, вклучително и за електрична енергија произведена од обновливи извори на енергија, управување преку побарувачката и складирање на енергија и
 4. има предвид потребата за прилагодување кон зголемениот удел на променливото производство, зголеменото управување преку побарувачка и појавата на нови технологии.
- (8) Операторот на електропреносниот систем и давателите на балансни услуги склучуваат договор за балансен капацитет.
- (9) Цената на балансната енергија се утврдува на транспарентен и пазарен начин.
- (10) Цената на балансната енергија не се утврдува однапред во договорите за балансен капацитет. Процесите за набавка се транспарентни, заштитувајќи ја доверливоста на деловно чувствителните информации. Порамнувањето на енергијата за балансирање за стандардните производи за балансирање и специфичните производи за балансирање се заснова на маргинални цени (плаќање по расчистување), освен ако сите регулаторни органи во Европската Унија не одобрат алтернативен метод на цени, врз основа на заеднички предлог од сите оператори на преносните систем во Европската Унија по анализа која покажува дека алтернативниот метод на одредување цени е поефикасен.
- (11) Дебалансот се пресметува по цена што ја одразува вредноста на енергијата во реално време.
- (12) Пазарот на балансна енергија обезбедува оперативна сигурност, истовремено овозможувајќи максимално искористување и ефикасно доделување на меѓузонскиот капацитет низ временски рамки согласно со членот 156 од овој закон. Резервирањето на прекуграничниот капацитет за таа цел може да биде ограничено.
- (13) Набавката на балансен капацитет за учесниците на пазарот се заснова на пазарни услови и се организира на недискриминаторен начин, без оглед на нивното учество во процесот на претквалификација, индивидуално или преку агрегатори.
- (14) На учесниците на пазарот им е дозволено да наддаваат што е можно поблиску до реалното време, а рокот за понуда на балансна енергија не смее да биде пред времето на затворање на меѓузонскиот пазар во тековниот ден.
- (15) Операторот на електропреносниот систем обезбедува капацитет за балансирање на пазарот на балансна енергија на национално и/или на регионално ниво, согласно правилата за пазар на балансна енергија.

(16) Ако нема доволно понуди на пазарот за балансен капацитет, по барање на операторот на електропреносниот систем, Регулаторната комисија за енергетика може да донесе одлука со која на операторот на електропреносниот систем му дозволува друг начин на обезбедување на капацитет за балансирање од начинот утврден во правилата за пазар на балансна енергија. Отстапувањата од обврската се заснова на набавка на балансен капацитет со користење на примарниот пазар и се ревидира на секои три години.

(17) Набавките на растечки и опаѓачки балансен капацитет се вршат одделно, при што доколку стандардните производи за балансирање или некои од капацитетите кои обезбедуваат балансни услуги не се доволни за постигнување оперативна сигурност на електропреносниот систем, операторот на електропреносниот систем може да побара од Регулаторната комисија за енергетика да одобри, како отстапување, активирање на други механизми за постигнување на потребната оперативна сигурност.

(18) Барањата од ставовите (16) и (17) на овој член, содржат опис на начините за обезбедување на капацитет за балансирање и механизмите за кои се бара да се активираат за постигнување на потребната оперативна сигурност, како и мерките предложени за минимизирање на употребата на посебни производи со што се постигнува економска ефикасност, како и доказ дека посебните производи не создаваат значителна неефикасност и нарушување на балансниот пазар.

(19) Договор за балансен капацитет од ставот (8) на овој член се склучува еден ден пред обезбедувањето на балансниот капацитет, а договорниот период не може да биде подолг од еден ден освен доколку Регулаторната комисија за енергетика одобрила претходни договори или подолги периоди со цел да се обезбеди сигурност во снабдувањето или да се подобри економската ефикасност.

(20) Во случај на отстапувања од ставовите (16) и (17) на овој член, за најмалку 40% од стандардните балансни производи и минимум 30% од сите производи што се користат за балансен капацитет, договорите за балансниот капацитет се склучуваат еден ден пред обезбедувањето на балансниот капацитет и периодот на склучување договор не може да биде подолг од еден ден. За преостанатиот дел од балансниот капацитет договарањето се извршува најмногу еден месец пред да се обезбеди балансен капацитет и има максимален договорен период од еден месец.

(21) На барање на операторот на електропреносниот систем кое вклучува специфичен период за време на кој се применува изземањето, специфичен обем на балансниот капацитет на ќе се применува изземањето, анализа на влијанието на изземањето врз учеството на балансните ресурси и оправдување за изземањето што покажува дека таквото изземање ќе доведе до пониски трошоци за крајните купувачи, Регулаторната комисија за енергетика може да одлучи да го продолжи договорниот период на преостанатиот дел од балансниот капацитет од ставот (20) на овој член за најмногу од 12 месеци под услов таквата одлука да биде временски ограничена и позитивните ефекти од намалување на трошоците за крајните потрошувачи да ги надминуваат негативните влијанија на пазарот.

(22) Операторот на електропреносниот систем или неговиот делегиран оператор го објавува тековниот системски баланс на нивните области за распоред, проценетите цени на дебалансот и проценетите цени на балансна енергија колку што е можно поблиску до реалното време но не подолго од 30 минути по доставата.

Правила за пазар на балансна енергија и обврски на операторот на електропреносниот систем

Член 127

(1) Операторот на електропреносниот систем изготвува правила за пазар на балансна енергија и по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика ги донесува и објавува во „Службен весник на Република Северна Македонија“ и на својата веб-страница.

(2) Правилата за пазар на балансна енергија се објективни, транспарентни, недискриминаторни и пазарно-ориентирани и со нив особено се уредува:

1. правата и обврските на давателите на услуги за балансирање;
2. постапката за набавка на услугите за балансирање;
3. методологијата за формирање на цени за услугите за балансирање, како и постапката за нивна пресметка, фактурирање и наплата, којашто треба да биде недискриминаторна, да ги одразува реално направените трошоците и да овозможи минимизирање на трошоците за балансирање;
4. начинот на утврдување на активираниите количини на услугите за балансирање коишто се порамнуваат помеѓу давателите на услугите за балансирање;
5. финансиското порамнување со давателите на услуги за балансирање, вклучувајќи ги и договорите и финансиските гаранции што се бараат од давателите на услуги во врска со порамнувањето на услугите за балансирање;
6. примената на паневропските, регионалните и националните ТСМ за балансирање.

(3) Операторот на електропреносниот систем во согласност со одредбите од овој закон и правилата за пазар на балансна енергија, е должен да:

1. ги утврди активираниите количини на услугите за балансирање со секој давател на услуги за балансирање;
2. ги утврди сите дебаланси со секоја балансно одговорна страна;
3. ги пресмета потребните количини на системски услуги кои ги набавува на пазарот на балансна енергија;
4. ја пресмета цената на порамнување за отстапувањата на балансно одговорните страни;
5. направи финансиско порамнување со давателите и корисниците на услуги за балансирање и
6. воспостави и води регистар на даватели на услуги за балансирање.

(4) Операторот на електропреносниот систем на учесниците на пазарот на електрична енергија им фактурира за настанатите отстапувања од најавените физички трансакции, по цени пресметани во согласност со методологијата за пресметка за надоместок за услугите на балансирање утврдена во правилата за пазар на балансна енергија на електроенергетскиот систем од ставот (1) на овој член.

(5) Операторот на електропреносниот систем ги доставува до операторот на пазарот на електрична енергија податоците од системите за мерење на електрична енергија, активираниите количини на услугите за балансирање за секој давател на услуга за балансирање и цената на порамнување.

(6) Операторот на пазарот на електрична енергија врши пресметка на дебалансиите на балансно одговорните страни и предлог пресметка за трошокот за дебалансиите и ги доставува до операторот на електропреносниот систем.

(7) Операторот на електропреносниот систем квартално ја известува Регулаторната комисија за енергетика за договорите кои ги склучил со давателите на услуги за балансирање и за нивната реализација.

(8) Заради обезбедување оперативна сигурност и ефикасно функционирање на регионалниот пазар на услуги за балансирање врз основа на начелата на конкуренција, недискриминација и транспарентност во рамки на Енергетската заедница, операторот на електропреносниот систем соработува со другите оператори на електропреносни системи од договорните страни на Енергетската заедница и засегнатите држави членки на Европската Унија.

Долгорочни пазари

Член 128

(1) Операторот на електропреносниот систем доделува права за долгорочно користење на преносен капацитет или права со еднакво дејство со коишто им се овозможува на учесниците на пазарот, вклучително и на производителите на електрична енергија од обновливи извори, да се заштитат од ценовните ризиците во различни зони на наддавање, освен ако проценката на долгорочниот пазар спроведена на границите на зоните за тргување од страна на надлежните регулаторни тела во тие зони не покаже дека постои доволна можност да се заштитат од ризиците од разликата во цените во зоните на наддавање.

(2) Правата за долгорочно користење на преносен капацитет се доделуваат на транспарентен, пазарен и недискриминаторен начин преку единствените платформи за координирано доделување на преносен капацитет во Енергетската заедница и во Европската Унија.

(3) Операторот на пазарот на електрична енергија може, да нуди производи за заштита од ризик, вклучително и долгорочни финансиски производи за заштита од ризик, за да им обезбеди на учесниците на пазарот, вклучувајќи ги и сопствениците на постројки за производство на електрична енергија од обновливи извори на енергија, соодветни можности за заштита од флукуации на цените.

ГЛАВА II**ПРОИЗВОДСТВО И СКЛАДИРАЊЕ НА ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА****Производител на електрична енергија****Член 129**

(1) Производителот на електрична енергија во согласност со овој закон и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон и издадената лиценца:

1. врши продажба на произведената електрична енергија;
2. нуди системски услуги на операторот на електропреносниот систем заради балансирање на системот, согласно расположливите производни капацитети и барањата утврдени во правилата за пазар на балансна енергија на електроенергетскиот систем и мрежните правила за пренос на електрична енергија;
3. обезбедува достапност на договорените количини на електрична енергија и/или системски услуги до точката на прием во електропреносниот или електродистрибутивниот систем во согласност со условите и обврските од неговата лиценца, како и со договорот за приклучување;
4. ги одржува во оперативна состојба сите потребни технички ресурси, вклучително и уреди за телеметрија на тековното производство;
5. доставува извештаи, податоци и информации до операторот на електропреносниот систем или операторот на електродистрибутивниот систем во согласност со мрежните правила;
6. доставува до операторот на електропреносниот систем и операторот на пазарот на електрична енергија податоци и информации од договорите за купување и продажба на електрична енергија, расположливоста на производниот капацитет и/или системските услуги, освен деловно-финансиските податоци и
7. е опремен со сите потребни технички ресурси за доставување на информации до соодветниот оператор на електропреносен или електродистрибутивен систем вклучително и уреди за далечинско мерење на производството во реално време.

(2) Производителот на електрична енергија, освен производител на електрична енергија од обновливи извори кој користи повластена тарифа, има право да купува електрична енергија на пазарот на

електрична енергија, да обезбедува други енергенти, како и да презема други дејствија на пазарите за енергија заради оптимизирање на своето производство и трошоците во работењето.

(3) Производител на електрична енергија кој е сопственик и/или управува со електроцентрала со инсталирана моќност еднаква или поголема од 200 MW или со повеќе електроцентрали со вкупна инсталирана моќност еднаква или поголема од 400 MW, е должен најмалку пет години да ги чува сите податоци што се однесуваат на работењето на електроцентралите, од кои можат да се утврдат и проверат за секој поединечен час сите негови оперативни одлуки поврзани со диспечирање и неговото учество на пазарите на електрична енергија, во кои се вклучени и податоци за расположливите производствени капацитети и понудените и активирани системски услуги на ниво на електроцентрала во периодите кога се одвива тргувањето и производството, како и за учество на аукциите за интерконективни капацитети.

(4) Производителот на електрична енергија е должен да овозможи увид во податоците од ставот (3) на овој член, на Регулаторната комисија за енергетика на Секретаријатот на Енергетската заедница во согласност со обврските на Република Северна Македонија од ратификуваните меѓународни договори, како и на Комисијата за заштита на конкуренцијата во согласност со прописите со кои се уредува заштитата на конкуренцијата.

(5) Производител на електрична енергија може да биде претставен на пазарот на електрична енергија на големо од агрегатор.

Складирање на електрична енергија

Член 130

(1) Складирање на енергија се врши:

1. како енергетска дејност од страна на оператор на складиште кое не е дел од електроцентрала на производител или од потрошувач;
2. од производител на електрична енергија како составен дел на електроцентрала и чија инсталирана моќност е поголема или еднаква 1 MW, при што за складиштето, односно електроцентралата, е потребно овластување за изградба согласно овој закон;
3. од производител на електрична енергија како составен дел на електроцентрала чија инсталирана моќност е помала од 1 MW, при што за складиштето, односно електроцентралата, не е потребно посебно овластување за изградба;
4. како целосно интегрирана мрежна компонента на електропреносен и/или електродистрибутивен систем при што за складиштето не е потребно овластување согласно овој закон доколку инсталираната моќност е поголема од 1 MW.

(2) Складиште кое е составен дел на електроцентрала и кое има инсталирана моќност до 40% од инсталираната моќност на електроцентралата, се смета за интегриран систем за складирање на електрична енергија на електроцентралата и може да се користи за складирање на произведената електрична енергија од сопствените генераторски единици и/или складирање на електрична енергија која ја презема од мрежа и предава на мрежа согласно максимална одобрена едновремена моќност на приклучокот на електроцентралата.

(3) Операторот на складиште:

1. учествува на пазарите на електрична енергија, односно купува и продава електрична енергија;
2. обезбедува услуга за складирање на електрична енергија за потребите на учесниците на пазарот на електрична енергија;
3. нуди системски услуги на операторот на електропреносниот и електродистрибутивниот систем, во согласност со техничките карактеристики и мрежните правила на соодветниот систем и правилата за пазар на балансна енергија;

4. може да склучи договор со операторот на електропреносниот систем за учество во механизмот за балансирање доколку едновремената максимална моќност која складиштето може да ја предаде на мрежата е еднакво на или поголемо од 1 MW;
 5. на операторот на електропреносниот или на електродистрибутивниот систем му ги става на располагање податоците потребни за функционирање на системот во согласност со мрежните правила на електропреносниот и на електродистрибутивниот систем и
 6. за потребите на складирањето користи електрична енергија произведена од капацитети за производство на електрична енергија кои ги смета за најповолни, во согласност со пропишаните услови од ставот (4) на овој член.
- (4) Операторот на складиште е должен да ги исполнува пропишаните технички и оперативни услови, особено оние пропишани со соодветните мрежни правила и технички прописи и постапува во согласност со правилата за соодветниот пазар на електрична енергија на којшто учествува.
- (5) Операторот на складиште кога купува електрична енергија има права и обврски како потрошувач, а кога продава електрична енергија има права и обврски како производител.

Сопственост и користење на складишта на електрична енергија од операторите на електропреносниот и електродистрибутивниот систем

Член 131

- (1) Операторот на електропреносниот, односно електродистрибутивниот систем соработува на недискриминаторна основа со секое лице кое поседува, развива или управува со складиште на енергија и врши нивно поврзување на мрежата.
- (2) Операторот на електропреносниот, односно електродистрибутивниот систем нема право да поседува, развива, користи или управува со складиште на енергија.
- (3) По исклучок од ставот (2) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика може да донесе одлука со која му се одобрува на операторот на електропреносниот, односно електродистрибутивниот систем да поседува, развива, користи или управува со складиште на енергија ако се исполнети следниве услови:
 1. на други страни, по отворена, транспарентна и недискриминаторна тендерска постапка, што е предмет на преглед и одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, не им е доделено право да поседуваат, развиваат, управуваат или да работат со такви објекти или не можат да доставуваат услуги навремено и по разумна цена;
 2. складирањето на енергија или соодветните системски услуги му се неопходни на операторот за ефикасно, доверливо и безбедно функционирање на електропреносниот, односно електродистрибутивниот систем и
 3. Регулаторната комисија за енергетика ја проценила неопходноста од такво отстапување и извршила проценка на тендерската постапка, вклучувајќи ги и условите на тендерската постапка, и дала одобрение. Регулаторната комисија за енергетика може да изготви упатства или клаузули за набавка за да им помогне на операторите на дистрибутивните системи да обезбедат правична тендерска постапка.
- (4) Одлуката од ставот (3) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика ја доставува до Министерството, Секретаријатот на Енергетската заедница и до ECRB со соодветно образложение.
- (5) Регулаторната комисија за енергетика, на секои пет години, а по потреба и почесто, врши јавна консултација за постојните објекти за складирање енергија со цел да се процени потенцијалната достапност и интересот за инвестирање во такви објекти и интересот на други субјекти да инвестираат во складишта на енергија.

(6) Ако од јавната консултација од ставот (5) на овој член, се утврди дека постои можност трети страни да поседуваат, користат или управуваат со потребните складишта на енергија на финансиски исплатлив начин, Регулаторната комисија за енергетика донесува одлука со која на операторот на електропреносниот, односно електродистрибутивниот систем му се наметнува во рок од 18 месеци постепено да прекине со активности кои се однесуваат на развивање на складишта. Регулаторната комисија за енергетика ги признава вложените средства и ја надоместува проценетата вредност на складиштата за енергија согласно методологијата за формирање на цени и тарифи за регулирани енергетски дејности од членот 61 од овој закон.

ГЛАВА III

ПРЕНОС НА ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА

Оператор на електропреносен систем

Член 132

Операторот на електропреносниот систем во Република Северна Македонија во согласност со обврските утврдени со овој закон, правилата и прописите донесени врз основа на овој закон, како и со обврските преземени со ратификуваните меѓународни договори и обврските коишто произлегуваат од членството во ENTSO – E, на објективен, транспарентен и недискриминаторен начин и при економично, ефикасно и одржливо искористување на електропреносната мрежа и интерконективните водови:

1. обезбедува доверлив и сигурен пренос на електрична енергија за потребите на корисниците на системот на територијата на Република Северна Македонија и на корисниците на други системи за пренос на електрична енергија кои имаат пристап до системот преку интерконективни водови;
2. го управува, одржува и развива електропреносниот систем, овозможува приклучување на корисниците на електропреносниот систем и им доделува право на користење на електропреносните капацитети и
3. остварува соработка со операторите на електропреносните системи во рамките на една или повеќе географски области опфатени со воспоставениот систем на регионални структури за соработка, дава поддршка во работењето и управувањето со Регионалниот координативен центар во чија работа учествува и ги спроведува договорените мерки и добиените насоки и препораки од ACER или од ENTSO-E.

Сопственичко раздвојување на операторот на електропреносниот систем

Член 133

(1) Операторот на електропреносниот систем е акционерско друштво кое:

1. е сопственик на електропреносната мрежа што се состои од трафостаници, линиски инфраструктурни објекти и други постројки, објекти и средства што се во функција на управувањето со електропреносниот систем и преносот на електрична енергија;
2. не е дел од вертикално интегрирано друштво;
3. е носител на лиценца за вршење на енергетската дејност пренос на електрична енергија;

4. не врши други енергетски дејности определени со овој закон и во своето работење е независен од вршителите на други енергетски дејности и

5. е сертифицирано за оператор на електропреносниот систем од страна на Регулаторната комисија за енергетика, во постапка утврдена со овој закон.

(2) Со цел да се обезбеди независноста на операторот на електропреносниот систем во смисла на ставот (1) точка 4 на овој член, исто лице или лица немаат право во исто време:

1. директно или индиректно да учествуваат во управувањето и раководењето со друштво што врши дејности производство, складирање, снабдување или трговија со електрична енергија и во исто време директно или индиректно да управуваат или остваруваат друго право во операторот на електропреносниот систем;

2. директно или индиректно да учествуваат во управувањето и раководењето со операторот на електропреносниот систем и во исто време директно или индиректно да управуваат или остваруваат друго право во друштво што врши дејности производство, складирање, снабдување или трговија со електрична енергија;

3. да именуваат членови на орган на надзор и на орган на управување на операторот на електропреносниот систем и во исто време директно или индиректно да управуваат или остваруваат друго право во друштво што врши дејности производство, складирање, снабдување или трговија со електрична енергија и

4. да биде член на орган на надзор, на орган на управување или на некое од телата кои законски го застапуваат операторот на електропреносниот систем и во исто време да биде член на соодветен орган или тело во друштво што врши дејности производство, складирање, снабдување или трговија со електрична енергија.

(3) Ограничувањата од ставот (2) на овој член, особено се однесуваат на:

1. користење на право на глас;
2. избор и именување на членови на органот на надзор и органот на управување и/или
3. поседување на мнозински удел.

(4) Операторот на електропреносниот систем не може да има лиценци и не може да биде вклучен во вршење на дејностите дистрибуција, производство, складирање, снабдување или трговија со електрична енергија, како и лиценца за организирање и управување со пазарот на електрична енергија.

(5) Ако две лица кои се органи на државна власт или органи на единица на локална самоуправа или други државни органи основани согласно со Уставот на Република Северна Македонија или со закон, од кои едното врши контрола врз операторот на електропреносниот систем а, другото врши контрола врз друштво што врши некоја од дејностите производство, складирање, снабдување или трговија со електрична енергија, се смета дека не е исто лице од ставот (2) на овој член.

(6) Операторот на електропреносниот систем и неговите вработени не смеат да ги пренесуваат деловно чувствителните информации кои ги поседуваат на друштва за дистрибуција, производство, складирање, снабдување или трговија со електрична енергија.

(7) Како друштво што врши дејност производство, складирање, снабдување или трговија со електрична енергија од ставот (2) од овој член:

1. се смета и друштво што врши некоја од дејностите производство, складирање, снабдување или трговија со гас;
2. не се смета потрошувач кој директно или индиректно учествува во управувањето во друштва кои вршат некоја од дејностите производство, складирање и/или снабдување со електрична енергија, ако:

- на просечно годишно ниво е нето-потрошувач на електрична енергија земајќи го предвид неговото учество во произведената електричната енергија од друштвата во кои учествува во управувањето и
- вредноста на електричната енергија што ја продава на трети лица е незначителна во однос на другите негови деловни активности.

Сопственик на операторот на електропреносниот систем

Член 134

- (1) Министерството надлежно за работите од областа на енергетиката, рударството и минерални сировини е сопственик на друштвото коешто е оператор на електропреносниот систем.
- (2) Министерството од ставот (1) на овој член е самостојно при донесување на одлуки за избор на орган на надзор, односно орган на управување на друштвото од ставот (1) на овој член.
- (3) Членовите на органот на надзор, односно на органот на управување на операторот на електропреносниот систем:
 1. се самостојни во постапка за донесување на одлуки согласно закон и
 2. не смеат да бидат избрани за членови на орган на надзор, односно на орган на управување на друштва кои вршат производство, складирање, снабдување или трговија со електрична енергија или друштва кои имаат можност за директно или индиректно влијание врз одлучувањето во тие друштва.

Програма за усогласеност

Член 135

Операторот на електропреносниот систем, независно од организационата форма, по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, донесува програма за усогласеност со која се утврдуваат мерките кои треба да се преземаат заради оневозможување на дискриминација на корисниците на електропреносниот систем по кој било основ, се определуваат обврските на вработените во реализацијата на програмата и се утврдува начинот за следење на усогласеноста на работењето на операторот на електропреносниот систем со обврските утврдени со овој закон и програмата.

Службеник за усогласеност

Член 136

- (1) Реализацијата на програмата од членот 135 од овој закон, ја следи службеник за усогласеност.
- (2) Службеникот за усогласеност од ставот (1) на овој член, е именуван од органот за надзор на операторот на електропреносниот систем, по претходно одобрување од страна на Регулаторната комисија за енергетика.
- (3) Регулаторната комисија за енергетика нема да го одобри именувањето на предложениот службеник за усогласеност ако утврди дека не ги исполнува условите за независност или стручност од овој член.
- (4) Органот за надзор на операторот на електропреносниот систем може, по претходно одобрение или по барање од Регулаторната комисија за енергетика, да го разреши службеникот за усогласеност заради прекршување на условите за независност или стручност, или неисполнување на обврските од програмата за усогласеност од членот 135 од овој закон.

(5) Регулаторната комисија за енергетика ги одобрува условите со кои се уредува мандатот и условите за вработување на службеникот за усогласеност, вклучувајќи го и времетраењето на неговиот мандат или вработување, со цел да се обезбедат независноста, како и сите потребни услови за остварување на неговите овластувања и извршување на неговите должности.

(6) За време на мандатот, службеникот за усогласеност не може да извршува друга професионална дејност, ниту да има интерес или деловен однос, директно или индиректно, со друштва од енергетскиот сектор или со нивните содружници или акционери.

(7) Операторот на електропреносниот систем е должен на службеникот за усогласеност да му ги даде на увид сите податоци и информации потребни за остварување на неговите овластувања и по негово барање, да му овозможи пристап до сите простори и простории во кои ја врши својата дејност.

(8) Службеникот за усогласеност е должен да:

1. го следи спроведувањето на програмата за усогласеност и изработува годишен извештај за преземените мерки за нејзиното спроведување, кој го доставува до Регулаторната комисија за енергетика;

2. доставува извештаи до органот за надзор и дава препораки во однос на програмата за усогласеност и нејзината реализација и

3. ја известува Регулаторната комисија за енергетика за значителни прекршувања во спроведувањето на програмата за усогласеност.

(9) Службеникот за усогласеност ги доставува до Регулаторната комисија за енергетика предложениот инвестициски план и предложените одлуки за поединечни инвестиции во електропреносниот систем, истовремено кога органот на управување на операторот на електропреносниот систем ги доставува одлуките до органот за надзор.

(10) Органот на управување, органот за надзор и раководните лица на операторот на електропреносниот систем се должни да го повикаат службеникот за усогласеност да присуствува на сите закажани состаноци и да му ги достават сите потребни материјали, а особено кога се одлучува за:

1. условите поврзани со услугите за пристап и користење на електропреносниот систем кои се однесуваат на цените за користење, доделувањето на преносниот капацитет и управувањето со загушувањата;

2. проектите поврзани со управување, одржување и развој на електропреносниот систем, вклучувајќи ги и инвестициите во интерконективните водови и

3. набавката или продажбата на електрична енергија и системски услуги неопходни за функционирање на електропреносниот систем, вклучувајќи ги и системските услуги за балансирање.

Сертификација на операторот на електропреносниот систем

Член 137

(1) Вршителот на дејноста пренос на електрична енергија мора да биде сертифициран како оператор на електропреносниот систем на начин, во постапка и во рок утврдени со овој закон.

(2) Постапката за сертификација на операторот на електропреносниот систем се спроведува:

1. на барање на операторот на електропреносниот систем на кого му е издадена лиценца за вршење на дејноста пренос на електрична енергија во согласност со ставот (4) на овој член или

2. по службена должност од страна на Регулаторната комисија за енергетика во случај:

- 2.1. кога операторот на електропреносниот систем нема да поднесе барање за сертификација;

2.2. кога настанала или може да настане повреда на обврските за сопственичко раздвојување утврдени во член 133 од овој закон или

2.3. на доставено образложено барање од Секретаријатот на Енергетската заедница.

(3) Ако операторот на електропреносниот систем не е сертифициран, должен е да достави барање за сертификација со документи пропишани со правилата за сертификација што ги донесува Регулаторната комисија за енергетика.

(4) Во рок од четири месеци од денот на доставување на барањето за сертификација од страна на операторот на електропреносниот систем или од датумот кога Секретаријатот на Енергетската заедница го доставил образложеното барање од ставот (2) точка 2 потточка 2.3 на овој член, Регулаторната комисија за енергетика изготвува предлог одлука за сертификација на операторот на електропреносниот систем и заедно со сите информации поврзани со предлог одлуката, веднаш му ја доставува на Секретаријатот на Енергетската заедница.

(5) Во рок од 60 дена по добивање на мислењето од страна на Секретаријатот на Енергетската заедница, Регулаторната комисија за енергетика, донесува одлука по барањето за сертификација. Регулаторната комисија за енергетика го зема предвид мислењето на Секретаријатот на Енергетската заедница, и ги објавува причините за можните отстапки од мислењето.

(6) Регулаторната комисија за енергетика ја објавува одлуката од ставот (5) од овој член, во „Службен весник на Република Северна Македонија“ и на својата веб-страница, на која го објавува и мислењето издадено од Секретаријатот на Енергетската заедница.

(7) Регулаторната комисија за енергетика води службена евиденција за комуникацијата остварена со Секретаријатот на Енергетската заедница во врска со постапката за сертификација на операторот на електропреносниот систем. Службената евиденција се става на увид на операторот на електропреносниот систем кој бара сертификација и на засегнатите институции од јавниот сектор. Регулаторната комисија за енергетика е должна како доверливи да ги чува деловно чувствителните податоци.

(8) Операторот на електропреносниот систем, производителите на електрична енергија, операторите на електродистрибутивните системи, снабдувачите на електрична енергија или трговците со електрична енергија во текот на постапката за сертификација, на барање на Регулаторната комисија за енергетика или Секретаријатот на Енергетската заедница, се должни веднаш да ги достават сите потребни податоци и информации.

(9) По спроведувањето на постапката за сертификација, Регулаторната комисија за енергетика на операторот на електропреносниот систем му издава сертификат со кој се назначува за оператор на електропреносниот систем и се потврдува дека ги исполнува условите во поглед на сопственичкото раздвојување и независноста како и условите во поглед на финансиско-материјалната способност, техничката и кадровската оспособеност, како и другите услови пропишани со овој закон.

Постапка за сертификација на лица од трети држави

Член 138

(1) По барање од операторот или сопственикот на електропреносниот систем, Регулаторната комисија за енергетика спроведува постапка за сертификација на операторот на електропреносниот систем којшто е под контрола од лице или група лица од трета држава или трети држави.

(2) Операторот или сопственикот од ставот (1) од овој член, е должен веднаш да ја извести Регулаторната комисија за енергетика за околностите коишто можат да доведат до преземање на контрола врз него од страна на лице или група лица од трета држава или трети држави.

(3) Регулаторната комисија за енергетика е должна за барањето за сертификација од ставот (1) од овој член и известувањето од ставот (2) од овој член, како и за последиците од преземањето на операторот на електропреносниот систем, веднаш да ги извести Министерството и Секретаријатот на Енергетската заедница.

(4) Министерството, во рок од 60 дена од приемот на известувањето од ставот (3) од овој член, изготвува мислење во кое е содржана проценка дали издавањето на сертификатот може да ја загрози сигурноста во снабдувањето во Република Северна Македонија или сигурноста во снабдувањето на договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија, особено земајќи ги предвид:

1. правата и обврските на Енергетската заедница во однос на државата или државите од ставот (1) од овој член, кои произлегуваат од меѓународното право и ратификуваните меѓународни договори во однос на сигурноста во снабдувањето, вклучувајќи и други договори што се однесуваат на сигурност во снабдувањето склучени со една или повеќе трети држави во кои Енергетската заедница е договорна страна;

2. правата и обврските на Република Северна Македонија кон државата или државите од ставот (1) од овој член, кои произлегуваат од ратификуваните меѓународни договори со таа држава или држави, во согласност со законодавството на Енергетската заедница и

3. други специфични околности.

(5) Регулаторната комисија за енергетика, во рок од четири месеци од приемот на барањето од ставот (1) од овој член, изготвува предлог-одлука за сертификација, односно одбивање на барањето за сертификација.

(6) Регулаторната комисија за енергетика го одбива барањето за сертификација од ставот (1) на овој член, ако:

1. операторот на електропреносниот систем не докаже дека ги исполнува условите пропишани во правилникот за лиценци и во член 131 ставови (2) и (4) од овој закон или

2. издавањето на сертификатот ја загрозува сигурноста на снабдувањето на Република Северна Македонија или сигурноста на снабдувањето на договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија.

(7) Регулаторната комисија за енергетика е должна веднаш да ја достави до Секретаријатот на Енергетската заедница предлог-одлуката од ставот (5) на овој член, заедно со пропратната документација врз основа на која е изготвена Предлог- одлуката , заради добивање на мислење.

(8) Во рок од 60 дена од денот на приемот на мислењето од страна на Секретаријатот на Енергетската заедница, Регулаторната комисија за енергетика донесува одлука по барањето за сертификација.

(9) При донесувањето на одлуката од ставот (8) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика е должна да го земе предвид мислењето на Министерството и мислењето на Секретаријатот на Енергетската заедница.

(10) Одлуката на Регулаторната комисија за енергетика и мислењето на Секретаријатот на Енергетската заедница се објавуваат во „Службен весник на Република Северна Македонија“.

(11) Ако одлуката на Регулаторната комисија за енергетика не е во согласност со мислењето на Секретаријатот на Енергетската заедница, со одлуката се објавува и образложение.

Ревизија на сертификацијата

Член 139

(1) Регулаторната комисија за енергетика започнува постапка за ревизија на сертификацијата доколку добие сознанија дека настанала или дека постои можност за настанување на која било промена утврдена во членовите 133 и 137 од овој закон, добиени при вршење

на надзор врз работењето на операторот на електропреносниот систем или при известување од операторот или службеникот за усогласеност од членот 136 од овој закон или на друг начин.

(2) Постапката од ставот (1) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика ја започнува и по барање од Секретаријатот на Енергетската заедница.

(3) Регулаторната комисија за енергетика доставува до операторот на електропреносниот систем известување за започнувањето на постапката за ревизија на сертификацијата со кое го задолжува да ја обезбеди потребната документација, податоци и информации од кои може да се утврди планираната или настанатата промена, како и рокот за нивно доставување кој не може да биде пократок од 15 дена.

(4) Во рок од 60 дена по добивањето на бараните податоци, информации и документација, Регулаторната комисија за енергетика изготвува предлог одлука за издавање на нов или одземање на постојниот сертификат и ја доставува на мислење до Секретаријатот на Енергетската заедница.

(5) Во рок од 60 дена по добивање на мислењето од Секретаријатот на Енергетската заедница, Регулаторната комисија за енергетика донесува одлука за издавање на нов или одземање на постојниот сертификат и ја објавува во „Службен весник на Република Северна Македонија“ и на својата веб-страница. При донесување на одлуката, Регулаторната комисија за енергетика го зема предвид мислењето на Секретаријатот на Енергетската заедница и на својата веб-страница ги објавува причините за можните отстапки од мислењето.

Обврски на операторот на електропреносниот систем

Член 140

(1) Операторот на електропреносниот систем е должен:

1. да ги приклучи на електропреносната мрежа производителите, операторите на складишта и потрошувачите на електрична енергија, како и електродистрибутивните системи вклучувајќи ги и затворените електродистрибутивни системи во Република Северна Македонија, како и да им овозможи зголемување на одобрена моќност на веќе приклучени производители, складишта и потрошувачи на електрична енергија, како и електродистрибутивните системи во Република Северна Македонија и да ги објави на својата веб-страница условите и надоместоците за приклучување како и овозможување на зголемување на одобрена моќност;
2. да ги објави на својата веб-страница или на друг начин да им ги обезбеди сите информации потребни за пристап, како и тарифите за пренос на електрична енергија и да им обезбеди пристап на електропреносниот систем на сите корисници;
3. во секое време да има на располагање материјални, технички и човечки ресурси, како и финансиски средства потребни за исполнување на неговите обврски;
4. да склучи договори со операторите на соседните електропреносни системи со кои е поврзан со цел да обезбеди сигурен, безбеден и квалитетен пренос на електрична енергија и размена на податоци со цел оптимално управување со електропреносната мрежа и користење на интерконективните капацитети;
5. да ги прифати и обезбеди прекуграничните текови на електрична енергија преку електропреносната мрежа на Република Северна Македонија во рамки на расположливиот преносен капацитет;
6. да учествува во изработка на регионалните TCM, да ги изготвува националните и да ги применува паневропските TCM;
7. да донесува план за развој на електропреносниот систем за период од 10 години;

8. да соработува со ENTSO-E и со операторите на електропреносните системи на договорните страни на Енергетската заедница и државите членки на Европската Унија во подготовката на десетгодишниот план за развој на електропреносната мрежа на Европската Унија и на усогласени регионални инвестициски планови за развој на електропреносните мрежи;
9. да изготви годишен план за одржување на интерконективните водови од електропреносната мрежа, усогласен со операторите на поврзаните електропреносни системи и по одобрување од Регулаторната комисија за енергетика да го објави на својата веб-страница;
10. да изработи годишен план за одржување на внатрешните водови од електропреносната мрежа, и по претходно одобрување од Регулаторна комисија за енергетика да го објави на својата веб-страница;
11. да гради нови и да ги одржува и надградува постојните интерконективни водови, водејќи сметка за ефикасно искористување на постојните интерконективни капацитети, избегнување на можните внатрешни загушувања и рамнотежата помеѓу инвестициските трошоци и придобивките за потрошувачите;
12. да ја обезбеди дигитализацијата на електропреносниот систем и примената на паметни мрежи, паметни системи за мерење и ефикасно собирање на податоци од системот во реално време;
13. да го организира и управува пазарот на балансна енергија;
14. да воспостави и води регистар на балансно-одговорни страни;
15. да изработи конечен дневен распоред во соработка со операторот на пазарот на електрична енергија и да ги евидентира и чува податоците добиени во процесот на изработка на конечниот дневен распоред;
16. да обезбеди дневно диспечирање со примена на моделот на самодиспечирање и управување во реално време со тековите на електрична енергија во електропреносната мрежа и интерконективните водови, водејќи сметка за целокупното производство и побарувачка на електрична енергија во Република Северна Македонија, како и за внатрешните и прекуграничните трансакции врз основа на конечниот дневен распоред;
17. да обезбеди размена на податоци со операторите на други електроенергетски системи потребни за исполнување на обврските од членството во ENTSO-E и за безбедно и ефикасно управување со електроенергетскиот систем на Република Северна Македонија;
18. да ја поттикнува прекуграничната размена на електрична енергија со примена на имплицитни аукции за краткорочно доделување на прекугранични преносни капацитети во организираниот пазар на електрична енергија, како и со прекугранично поврзување на механизмите за размена на балансна енергија и резервна моќност;
19. да објавува податоци и навремено да обезбеди информации од операторите на соседните електропреносни системи за расположливите преносни капацитети на интерконективните водови заради обезбедување на недискриминаторен, објективен и транспарентен пристап и користење на електропреносниот систем;
20. да обезбеди инсталирање и одржување на мерните уреди и да ја мери електричната енергија на сите мерни места во точките на прием и испорака на електрична енергија во електропреносниот систем и да ги стави на располагање податоците од мерењата на корисниците на системот и на операторот на пазарот на електрична енергија;
21. да им обезбеди пристап на корисниците на електропреносниот систем до мерните уреди што се во негова сопственост;
22. да набавува системски услуги кои не се користат за регулација на фреквенција и услуги за балансирање на електропреносниот систем согласно со членот 147 од овој закон;
23. да донесе правила за набавка на електрична енергија за покривање на загубите во електропреносната мрежа, претходно одобрени од Регулаторната комисија за енергетика, како и да набавува електрична енергија согласно донесените правила;

24. да набавува електрична енергија за покривање на загубите во електропреносната мрежа и електрична енергија за сопствени потреби, со цел да се обезбеди сигурно и доверливо функционирање на електропреносниот систем, по пазарни услови, на транспарентен и недискриминаторен начин;
25. да ги решава загушувањата во електропреносниот систем во согласност со овој закон и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон;
26. да обезбеди балансирање на електроенергетскиот систем по пазарни услови и порамнување на отстапувањата и услугите за балансирање, како и да ги обезбеди фактурирањето и наплатата на услугите за балансирање, согласно правилата за пазар на балансна енергија;
27. да учествува во регионално координираната пресметка на прекугранични преносни капацитети, како и во изработката на правилата и/или методологиите за координирана пресметка на капацитети;
28. да учествува во спојувањето на пазарите на електрична енергија и реализацијата на трансакциите на споените пазари, како и во изработката на правилата и/или методологиите за спојување на пазарите на електрична енергија;
29. да соработува со НЕМО во постапките за определување на редоследот за диспечирање на производните постројки и потрошувачите за управување со загушувањата во споените пазари на електрична енергија и
30. да обезбеди доверливост на деловните податоци на корисниците на електропреносниот систем.
- (2) Операторот на електропреносниот систем е должен да води диспечерска книга, записи за доверливоста на електропреносниот систем, податоци од системот за надзор и управување како и мерни податоци, и да ги чува најмалку 10 години.
- (3) Операторот на електропреносниот систем е должен да води евиденција за работењето на електропреносниот систем и по барање на Регулаторната комисија за енергетика да и овозможи пристап до податоците.
- (4) Операторот на електропреносниот систем може привремено да ја прекине испораката на електрична енергија преку електропреносниот систем:
1. по претходна најава, при вршење на планирани прегледи, испитувања, контролни мерења, одржување, реконструкции, проширувања на мрежите, уредите и инсталациите, приклучување на нови корисници на електропреносниот систем и
 2. без најава во случај на потреба од спречување на хаварии и други ризици од нарушувања во електроенергетскиот систем или во случај на виша сила.
- (5) Регулаторната комисија за енергетика може да му дозволи на операторот на електропреносниот систем да извршува и други активности освен утврдените со овој закон, доколку со нив се овозможува исполнување на неговите обврски од овој закон или прописите донесени врз основа на овој закон, како и да му дозволи да поседува, развива и управува со други мрежи, различни од електропреносната мрежа.
- (6) Операторот на електропреносниот систем, заедно со останатите оператори на електропреносни системи, е должен пред поднесувањето на предлогот регионални ТСМ, или нивни измени и дополнувања, да врши консултации:
1. во период не покос од еден месец, со засегнатите учесници на пазарот на електрична енергија, корисници на електропреносниот систем и потрошувачи во Република Северна Македонија и доколку е потребно да врши консултации на регионално ниво со засегнатите договорни страни на Енергетска заедница и засегнатите држави членки на Европската Унија.

2. по спроведените консултации од точката 1 на овој став, предлогот го доставува до сите оператори на електропреносни системи кои се засегнати со неговата примена;

3. утврдува предлог во кој ги зема предвид забелешките добиени во консултациите од точката 2 на овој став, кој го доставува до Регулаторната комисија за енергетика на одобрување и

4. кон предлогот од точката 3 на овој став, доставува и образложение за прифаќање или неприфаќање на забелешките добиени во текот на консултациите, кое го објавува на својата веб-страница пред или истовремено со објавувањето на усвоениот предлог од точка 1 на овој став.

(7) Операторот на електропреносниот систем во процесот на планирање на зафати за реконструкции, ревитализации и/или инвестиции е должен да ги земе во предвид насоките од Стратегијата, Интегрираниот национален план за енергија и клима, Акцискиот план за спроведување на Интегрираниот национален план за енергија и клима, општинските енергетски планови и Годишниот план за изградба на енергетски објекти.

(8) Операторот на електропреносниот систем може да пресметува договорени размени како резултат на поединечно спојување во тековниот ден за што изработува предлог за заедничка методологија за пресметката. Предлог за заедничка методологија е предмет на јавни консултации со засегнатите страни, вклучувајќи ги и релевантните тела на секоја договорна страна на Енергетската заедница и држава членка на Европската Унија.

(9) Со методологијата од ставот (8) на овој член се опишува пресметката и каде е потребно, се наведуваат сите информации кои релевантните НЕМО треба да ги достават за потребите на изработка на калкулаторот на планираните размени како и временската рамка за доставување на информациите.

(10) Пресметката на планираните размени се заснова на нето - позиции од членот 122 став (8) од овој закон.

(11) Надоместокот за користењето на електропреносниот систем го плаќаат корисниците на електрична енергија приклучени на електропреносната мрежа.

(12) Најдоцна две години по одобрувањето на предлогот од ставот (8) на овој член од страна на регулаторните тела на предметниот регион, релевантните оператори на електропреносен систем вршат ревизија на методологијата.

Обврски од членството во европската мрежа на оператори на електропреносни системи (ENTSO-E)

Член 141

(1) Операторот на електропреносниот систем, на договорна основа, остварува соработка со другите оператори на електропреносните системи, членови на ENTSO-E во рамките на Енергетската Заедница во активностите за развој и функционирање на внатрешниот пазар за електрична енергија на Европската Унија и зајакнување на меѓузонската трговија, како и во обезбедувањето на оптимално управување, координирано работење и стабилен техничко-технолошки развој на Европската електроенергетска мрежа.

(2) Трошоците кои произлегуваат од членството во ENTSO-E се на товар на операторот на електропреносниот систем и се земаат предвид при пресметката на тарифите, од членот 61 став (7) точка 12 од овој закон.

Координирано управување со електропреносниот систем

Член 142

(1) Операторот на електропреносниот систем е должен да го координира управувањето со системот и доделувањето на прекуграничните преносни капацитети со операторите на

електропреносните системи од член 141 став (1) од овој закон кои учествуваат во телата за регионална соработка воспоставени со ратификуваните меѓународни договори, а особено:

1. ја координира распределбата на расположливите преносни капацитети на секоја од границите на зоната на наддавање;
2. ја координира пресметката на прекуграничниот капацитет како и проценката и ефикасната употреба на корективните активности за справување со загушувањата на секоја од границите на зоната на наддавање опфатена со соодветниот регион за координирана пресметка на капацитети;
3. го координира управувањето со системот со операторите од регионот на координирано управување со електропреносните системи, а посебно проценката и употребата на корективните активности потребни за обезбедување на сигурност и економичност во работењето на заемно поврзаните електропреносни системи, проценката на адекватноста на ресурсите во регионот и употребата на механизми за координиран пристап до заемно достапните механизми за балансирање на системот и
4. учествува во утврдувањето и спроведувањето на мерките за заемно воспоставување и одржување на оперативната сигурност на системите при координирано управување со прекини во преносот коишто се во состав на регионот на координирано управување од точката 3 на овој став.

Права и обврски на операторот на електропреносниот систем кои произлегуваат од соработката во регионот на координирана пресметка на капацитети

Член 143

(1) Заради спојување на пазарите на електрична енергија ден однапред и во тековниот ден, како и функционирање на долгорочните пазари и пазарот на балансна енергија, операторот на електропреносниот систем соработува со операторите на електропреносните системи и Регионалниот координативен центар во регионот на координирана пресметка на капацитети во согласност со правилата и обврските кои произлегуваат од ратификуваните меѓународни договори и членството во ENTSO-E.

(2) Операторот на преносниот систем учествува во работата на Регионалниот координативен центар кој е одговорен за електропреносниот регион и регионот за пресметка на капацитетот на кој операторот на електропреносниот систем припаѓа. Операторот на електропреносниот систем до Регионалниот координативен центар ги доставува сите информации неопходни за извршување на обврските од ставот (1) од овој член.

(3) Ако границата на која се пресметуваат преносните капацитети е помеѓу Република Северна Македонија и држава членка на Европската Унија, координираната пресметка на преносните капацитети е во надлежност на Регионалниот координативен центар утврден во договор склучен помеѓу операторот на електропреносниот систем на Република Северна Македонија и операторот на електропреносниот систем на таа држава членка на Европската Унија.

(4) Операторот на електропреносниот систем, по претходно известување до Регулаторната комисија за енергетика, во целост ги применува следниве TCM одобрени од ACER и нивните измени со кои се уредува:

1. во однос на координирано доделување на меѓузонските преносни капацитети и справување со загушувањата во спојувањето на пазарите ден-однапред и во тековниот ден:
 - 1.1. конфигурацијата на регионот за пресметка на капацитети во кој припаѓа територијата на Република Северна Македонија;
 - 1.2. методологијата за обезбедување на податоци за производството и побарувачката кои се користат во пресметката на преносните капацитети;

- 1.3. методологијата за утврдување на заедничкиот мрежен модел;
- 1.4. методологија за хармонизирана пресметка на меѓузонските преносни капацитети;
- 1.5. методологијата за пресметка на цената на капацитет во тековниот ден;
- 1.6. временскиот термин за отворање и временскиот термин за затворање на меѓузонското тргување на пазарот во тековниот ден;
- 1.7. временскиот праг за гарантирање на преносниот капацитет во пазарот ден-однапред;
- 1.8. методологијата за распределба на приходот од загушувањата;
- 1.9. методологијата за пресметка на договорените трансакции на тргувањето кои произлегуваат од единечно спојување на пазарите ден-однапред и
- 1.10. методологијата за пресметка на закажаните трансакции на тргувањето кои произлегуваат од единечно спојување на пазарите во тековниот ден;
2. во однос на координирано доделување на капацитет на долгорочните пазари:
 - 2.1. методологијата за обезбедување на податоци за производството и побарувачката на електрична енергија кои се користат во пресметката на преносните капацитети;
 - 2.2. методологијата за утврдување на заедничкиот мрежен модел;
 - 2.3. правилата и условите за учество на единствените платформи за координирано доделување на преносен капацитет во Енергетската заедница и во Европската Унија,
 - 2.4. усогласените правила за доделување на преносниот капацитет;
 - 2.5. методологијата за распределба на приходот од загушувањата;
 - 2.6. методологиите за распределба на трошоците за воспоставување, развој и работење на единствените платформи и
 - 2.7. методологиите за распределба на трошоците за гарантирање на долгорочните права на преносен капацитет и соодветните надоместоци.

(5) Операторот на електропреносниот систем заеднички со операторите на преносните системи на регионот за пресметка на капацитетот ги изработува и ги доставува на одобрување до Регулаторната комисија за енергетика и останатите регулаторни тела во соодветниот регион, следниве TSM, со рокови за започнување на нивна примена, со кои се уредува:

1. координирано доделување на меѓузонските преносни капацитети и справување со загушувањата во спојувањето на пазарите ден-однапред и пазарите во тековниот ден и тоа:
 - 1.1. заедничка методологија за пресметка на меѓузонскиот преносен капацитет која вклучува и методологија за да се утврди маргина на преносната доверливост, методологија за утврдување на оперативни сигурносни ограничувања и случајни испади релевантни за пресметка и распределба на преносниот капацитет, методологија за начинот на генераторското поместување и методологија за корективни мерки;
 - 1.2. одлуки за воведување или одложување на воведувањето на пресметка на преносниот капацитет врз основа на тековите на електрична енергија за пазарот ден-однапред и пазарот во тековниот ден, како и одлуки за можно соодветно изземање;
 - 1.3. методологија за координирано редиспечирање и контратргување;

- 1.4. координирани резервни постапки за транспарентно и недискриминаторно доделување на преносните капацитети ако спојувањето на пазарите ден-однапред не ги даде очекуваните резултати;
- 1.5. механизам за дополнителни регионални аукции во тековниот ден;
- 1.6. заедничка методологија за распределба на трошоците за редиспечирање и контратргување заедно со трошоците за корективните активности со прекуграничен ефект и
2. координирано доделување на капацитет на долгорочните пазари и тоа:
 - 2.1. методологија за пресметка на меѓузонскиот преносен капацитет;
 - 2.2. методологија за поделба на меѓузонскиот прекуграничен капацитет;
 - 2.3. регионални форми на долгорочното право на користење на преносен капацитет кое се доделува на секоја од границите на зоната на наддавање во регионот, понудено од операторот на електропреносниот систем преку единствена платформа за аукциска распределба, во форма на право на физички пристап на учесниците на пазарот до капацитетот во годишната и месечната временска рамка, со можност и за други временски рамки;
 - 2.4. координирана резервна постапка за одложено доделување, ако основниот механизам за долгорочното доделување на преносен капацитет не успее;
 - 2.5. усогласени регионални правила за долгорочно право на пристап и користење на преносниот капацитет кое вклучува физички пристап, обврска за користење на правото на пристап и можност за користење на правото на пристап, како и правила за надоместок во случај на ограничување на правото на пристап;
 - 2.6. усогласени услови и барања за воспоставување на единствена регионална аукциска платформа за долгорочно доделување на право на користење на преносните капацитети и
 - 2.7. методологија за споделување на трошоците за воспоставување, развој и управување со единствената регионална аукциска платформа за долгорочно доделување на право на користење на преносните капацитети.
- (6) Регулаторната комисија за енергетика поединечно ги одобрува следниве ТСМ изготвени од страна на операторот на електропреносниот систем:
 1. ревизија на конфигурацијата на границите на зоната на наддавање во својата контролна област ако ревизијата има незначително влијание врз контролните области на соседните оператори и интерконективните водови и придонесува за подобрување на ефикасноста или безбедноста на управувањето со системот;
 2. доделувањето на меѓузонски преносен капацитет и други аранжмани ако повеќе НЕМО се активни во зоната или ако прекуграничните водови се управувани од оператори кои не се сертифицирани;
 3. трошоците за доделување на преносниот капацитет и за справување со загушувањата во електропреносната мрежа и
 4. споделување на регионалните трошоци за поединечно спојување на пазарите ден-однапред и на пазарите во тековниот ден.
- (7) Трошокот за ден-однапред преку зонски капацитет го одразува пазарното загушување и се сведува на разликата помеѓу соодветните ден однапред цени на порамнување на засегнатите зони на наддавање. Трошоците за дебаланс или дополнителни трошоци не се пресметуваат.

**Права и обврски на операторот на електропреносниот систем,
кои произлегуваат од соработката во регионот поврзани со
оперативната сигурност**

Член 144

(1) Операторот на електропреносниот систем, во целост ги применува следниве TCM одобрени од ACER и нивните измени со кои се уредува:

1. основните организациски услови, задачи и надлежност во размената на податоци помеѓу операторите во регионот потребни за одржување на оперативната сигурност;
2. методологијата за изработка на заедничките мрежни модели;
3. методологијата за координација на анализата на оперативната сигурност ;
4. методологијата за утврдување на минималната инерција на системот во синхроната област континентална Европа;
5. методологијата за оценка на релевантноста на ресурсите за координирано справување со прекините;
6. методологиите и условите и вредностите содржани во оперативните договори, а особено параметрите за квалитет, условите за фреквенциска стабилност и правилата за одржување, обновување и ограничувањата на резервите за обновување на фреквенциската стабилност како и резервите за замена, кои се споделуваат или разменуваат со операторите од соседните синхрони области и
7. мерки за ублажување на ризикот и последиците од прекин на функционирање на системите за пренос во синхроната област континентална Европа.

(2) Операторот на електропреносниот систем, заедно со операторите на преносните системи на регионот за пресметка на капацитетот изработува и доставува на одобрување до Регулаторната комисија за енергетика и останатите регулаторни тела во соодветниот регион TCM, со рокови за започнување на нивна примена, со кои се уредува:

1. правила за координација на постапките за оперативна безбедност за операторите во секој од опфатените региони на координирана пресметка на меѓузонски капацитети;
2. методологии и услови содржани во оперативните договори кои се применуваат во контролниот блок, а се однесуваат на: ограничувања на степенот на зголемување на излезната моќност на производните постројки, координирани активности за намалување на грешките во контролата на обновувањето на фреквенциската стабилност кои вклучуваат измени во производството и побарувачката на активна моќност, како и правила за димензионирање на резервите за обновување на фреквенциската стабилност;
3. корективни мерки за трајно намалување на грешките во контролата на обновувањето на фреквенциската стабилност во контролниот блок во насока на идно достигнување на поставените целни вредности и
4. заедничкиот предлог за утврдување на конфигурацијата на контролниот блок.

(3) Регулаторната комисија за енергетика поединечно ги одобрува следниве TCM изготвени од страна на операторот на електропреносниот систем:

1. податоците, нивната структура и динамиката на нивната размена со операторите на електродистрибутивните системи и значајните корисници на електропреносниот систем во Република Северна Македонија;
2. дополнителни барања за групите на даватели на услуги на резерва за одржување на фреквенциската стабилност и критериуми за нивно исклучување од обврската за обезбедување на ваква резерва;
3. предлог за одбивање на неадекватни групи даватели на услуги на резерва за одржување на фреквенциската стабилност;

4. предлог за привремен минимален период на активирање на резерва за одржување на фреквенциската стабилност која треба да биде обезбедена од давателите на резервата;
 5. технички барања за давателите на услуги на резерва за обновување на фреквенциската стабилност;
 6. предлог за одбивање на неадекватни групи даватели на услуги на резерва за обновување на фреквенциската стабилност определени од операторот на електропреносниот систем;
 7. технички барања за поврзување на постројки кои обезбедуваат услуга на резерва за замена и соодветните групи за даватели на услугата и
 8. предлог за одбивање на неадекватни групи на даватели на услуги на резерва за замена.
- (4) Операторот на електропреносниот систем по одобрувањето од страна на Регулаторна комисија за енергетика односно ECRB или ACER или доколку не е потребно одобрување, по нивното стапување во сила, ги објавува TCM на својата веб-страница, освен доколку истите се сметаат за доверливи информации согласно членот 259 од овој закон.

Права и обврски на операторот на електропреносниот систем кои произлегуваат од соработката во регионот поврзани со енергијата за балансирање и системски услуги

Член 145

- (1) Операторот на електропреносниот систем, во целост ги применува следниве TCM одобрени од ACER:
1. правила за воспоставување и менување на европските платформи за размена на балансна енергија од резервите за обновување на фреквенциската стабилност со мануелна и автоматска активација и за урамнотежување на дебалансите;
 2. стандардни производи на капацитет во понудата за балансирање;
 3. методологија за класифицирање на причините за активирање на понудите на балансна енергија;
 4. проценка на можното зголемување на минималниот волумен на капацитет во понудите на балансна енергија на европските платформи;
 5. методологии за утврдување на цените на балансна енергија и меѓузонски преносен капацитет кои се користат во размената на балансна енергија или пребивањето на дебалансите,
 6. методологија за доделување на меѓузонскиот преносен капацитет во процесот на размена на балансен капацитет или споделување на резервите;
 7. методологија за вкрстено оптимизирање на постапката за доделување на меѓузонскиот преносен капацитет;
 8. правила за меѓусебно порамнување на планираната размена на енергија меѓу операторите на електропреносните системи;
 9. правила за усогласување на главните услови во порамнувањето на дебалансите;
 10. правила за воспоставување на европска платформа за споделување на резерви за замена во географската област на операторите кои вршат такво споделување;
 11. правила за меѓусебно порамнување на планираната размена на енергија помеѓу операторите на електроенергетските системи кои вршат планирана размена на енергија во синхроната област континентална Европа и
 12. правила за порамнување на ненамерната размена на енергија во рамките на синхроната област континентална Европа.
- (2) Операторот на електропреносниот систем, заедно со операторите на преносните системи на регионот за пресметка на капацитетот ги изработува и ги доставува на одобрување до Регулаторната комисија

за енергетика и останатите регулаторни тела во соодветниот регион следниве ТСМ, со рокови за започнување на нивна примена, со кои се уредува:

1. воспоставување на усогласени заеднички правила и постапки за набавка или размена на балансен капацитет помеѓу операторите кои набавуваат, разменуваат или планираат таква заемна размена за географска област која опфаќа два или повеќе оператори на електропреносни системи кои разменуваат или се подготвени да разменат балансен капацитет;
2. методологија за пресметка на веројатноста да има меѓузонска понуда на балансен капацитет по затворањето на портата на пазарот во тековниот ден за географска област која опфаќа два или повеќе оператори на електропреносни системи кои разменуваат балансен капацитет;
3. услови и постапка за размена на балансни услуги за географска област која покрива два или повеќе електропреносни системи, при што давателот на балансни услуги ги дава услугите наменети за размена прво на операторот на системот со кој има договор за балансирање, а кој потоа ги испорачува услугите на операторот на системот со кој се врши размената;
4. методологија за пресметка на меѓузонскиот капацитет за потребите на размена на балансен капацитет во секој од опфатените региони на координирана пресметка на меѓузонски капацитети;
5. постапка за доделување на меѓузонски преносен капацитет за размена на балансен капацитет или за споделување на резерви за балансирање за географската област која покрива два или повеќе електропреносни системи и
6. принципи на алгоритмите за балансирање за операторите кои разменуваат услуги, за географска област која покрива два или повеќе електропреносни системи.

(3) Регулаторната комисија за енергетика поединечно ги одобрува следниве ТСМ изготвени од страна на операторот на електропреносниот систем:

1. предлог за изземање од обврската за објавување на понудените цени за балансна енергија или балансен капацитет во случај на основаност за злоупотреба на пазарот на балансни услуги;
2. методологија за распределба на трошоците кои произлегуваат од активностите преземени од операторите на поврзаните електродистрибутивни системи;
3. правила и услови за давателите на услуги за балансирање и за балансно-одговорните страни, кои вклучуваат и правила за суспензија и обновување на пазарните активности и кои можат да бидат донесени во соработка со еден или повеќе оператори на електропреносни системи од заедничката контролна област;
4. предлог за дефинирање и користење на специјални производи на балансна енергија и балансен капацитет кои ќе се применуваат на европските платформи од ставот (1) точка 1 на овој член, независно од стандардните производи;
5. предлог за ограничување на волуменот на понудите на балансни услуги упатени на европските платформи за размена на балансна енергија во моделот на самодиспечирање, ако тргувањето на пазарот во тековниот ден се затвора по затворањето на тргувањето на европските пазари на балансна енергија;
6. предлог за изземање од обврската за одвоена набавка на моќност за нагорно и надолно балансирање;
7. предлог, ако е тоа можно, за воспоставување дополнителен механизам за порамнување независен од механизмот за порамнување на дебалансите, наменет за порамнување помеѓу балансно-одговорните страни на трошоците во набавката на балансната моќност, административните трошоци и други трошоци поврзани со балансирањето;
8. предлогот за изземање од една или од повеќе обврски кои произлегуваат од правилата за пазар на балансна енергија и

9. предлог за надомест на трошоците од обврските наметнати на операторот на електропреносниот систем кои произлегуваат од овој член и правилата за балансирање.

Права и обврски на операторот на електропреносниот систем, кои произлегуваат од соработката во регионот поврзани со вонредни состојби и повторно воспоставување на функциите на системот

Член 146

(1) Мрежните правила за пренос на електрична енергија содржат одредби со кои се уредуваат правата и обврските на операторот на електропреносниот систем, кои произлегуваат од соработката во регионот поврзани со вонредна состојба и воспоставување на нормална работа на електроенергетскиот систем, а особено:

1. начинот, постапката и условите на дејствување на давателите на услуги за заштита на системот на договорна основа;
2. начинот, постапката и условите на дејствување на давателите на услуги за повторно воспоставување на функциите на системот на договорна основа;
3. начинот, постапката и условите за исклучување од електропреносниот систем и повторно вклучување корисници;
4. листата на корисници на електропреносниот систем, кои имаат обврска да преземат мерки и да ги прилагодат своите инсталации според барањата кои се однесуваат на приклучување на производни постројки и потрошувачи на електрична енергија на електропреносната мрежа и
5. планот за тестирање со кој се одредува опремата и способностите на електропреносниот систем кои се значајни за планот за заштита на системот и планот за обновување на функциите на системот.

(2) Со одредбите од ставот (1) точки 1 и 2 на овој член, особено се уредуваат:

1. карактеристиките на услугата која се обезбедува;
 2. можностите и условите за агрегација и
 3. целната географска распределба на изворите на моќност со можност за самостојно повторно воспоставување на системот, од состојба на целосна неактивност на системот или од состојба на работа во островска конфигурација, за давателот на услуги за повторно воспоставување.
- (3) Операторот електропреносниот систем изготвува и по одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, донесува одбранбен план на системот и план за повторно воспоставување на системот, кој треба да е усогласен со мерките од плановите на останатите оператори од синхроната област континентална Европа.
- (4) Операторот на електропреносниот систем го следи спроведувањето на плановите од ставот (3) на овој член и во случај на неисполнување на обврските од страна на корисници на електропреносниот систем од ставот (1) точка 4 на овој член ја известува Регулаторната комисија за енергетика. Регулаторната комисија за енергетика по известувањето од операторот на електропреносниот систем ги задолжува корисниците да преземат мерки и прилагодување на инсталациите со барањата за приклучување на производни постројки и потрошувачи на електрична енергија на електропреносната мрежа. За непостапување Регулаторната комисија за енергетика покренува прекршочна постапка.

(5) Во правилата за регистрација на учество на пазар на електрична енергија и уредување на пазарот на билатерални договори се уредува начинот, постапката и условите за суспендирање и повторно воспоставување на пазарните активности на пазарот во итни случаи, како и начинот, постапката и условите за пресметка на дебалансите и на соодветните финансиски трансакции од услугите за балансирање во случај на суспензија на пазарните активности.

Набавка на електрична енергија и услуги на операторот на електропреносниот систем

Член 147

(1) Операторот на електропреносниот систем набавува енергија, моќност и системски услуги во транспарентна, конкурентна и недискриминаторна постапка и тоа за:

1. покривање на загубите во електропреносната мрежа;
2. управување со загушувањата во електропреносната мрежа;
3. балансирање на електропреносниот систем;
4. обезбедување на системски услуги кои не се користат за регулација на фреквенција или резерви и
5. сопствени потреби.

(2) Ако набавената електричната енергија или системските услуги од ставот (1) на овој член, не се доволни или физички не може да се испорачаат, операторот на електропреносниот систем, по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика може да спроведе транспарентна, конкурентна и недискриминаторна постапка за набавка на потребната електрична енергија или системските услуги.

(3) Ако операторот на електропреносниот систем не може да ја набави електричната енергија или системските услуги на начин утврден во ставот (2) на овој член, Владата, по претходно добиено мислење од Регулаторната комисија за енергетика, може да донесе одлука за наметнување обврска за јавна услуга согласно членот 7 од овој закон, на снабдувач со електрична енергија за обезбедување на електричната енергија или системските услуги, при што во однос на трошоците и штетата од изгубената добивка му доделува соодветен надоместок утврден во мислењето на Регулаторната комисија за енергетика, кој треба да е во согласност со прописите за државна помош.

(4) Регулаторната комисија за енергетика може да одобри привремено изземање од обврската за набавки на услугите од ставот (1) точка 4 на овој член, во период не подолг од шест месеци, ако операторот на електропреносниот систем достави доказ дека набавките на системски услуги на пазарот се економски неефикасни.

(5) Обврската за набавка на системски услуги не се однесува на целосно интегрираните мрежни компоненти од електропреносниот систем.

(6) Операторот електропреносниот систем преку транспарентен процес со учество на корисниците на системот, операторите на електродистрибутивните системи и давателите на услуги утврдува листа на спецификации за системските услуги кои се набавуваат на пазарот, претходно одобрена од Регулаторната комисија за енергетика и ја објавува на својата веб- страница. Според спецификациите, операторот на електропреносниот систем како составен дел на правилата за пазар на балансна енергија дефинира стандардизирани пакети од услуги, за секоја категорија на системски услуги и за сите квалификувани учесници на пазарот, вклучувајќи ги и оние кои нудат енергија или услуги од ставот (7) на овој член.

(7) Операторот на електропреносниот систем е должен да овозможи сите производни постројки и сите понудувачи на електрична енергија, кои го имаат потребниот степен на прилагодливост за учество на пазарот, коишто се исплатливи, одржливи, го помагаат ефикасното и безбедното работење на системот и овозможуваат да се намали потрошувачката и да се намалат потребите од надградба или замена на производните капацитети да учествуваат на пазарот на балансна енергија со обезбедување на еднакви услови за:

1. енергија добиена од обновливи извори;
2. енергија добиена преку агрегација;
3. услуги од управување преку побарувачката;

4. услуги или енергија од складишта на енергија или 5. услуги од мерки на енергетска ефикасност.

(8) Операторот на електропреносниот систем соработува, разменува информации и се координира со операторите на електродистрибутивните системи, со цел да обезбеди оптимално искористување на ресурсите, безбедно и ефикасно функционирање на електропреносниот системот и развој на делот на системски услуги на пазарот на балансна енергија.

Мрежни правила за пренос на електрична енергија

Член 148

(1) Операторот на електропреносниот систем, по претходно одобрување од Министерството и Регулаторната комисија за енергетика, ги донесува мрежните правила за пренос на електрична енергија и ги објавува во „Службен весник на Република Северна Македонија“ и на својата веб-страница.

(2) Со мрежните правила за пренос на електрична енергија особено се уредуваат:

1. техничките и другите услови за сигурно и безбедно функционирање на електропреносниот систем;
2. техничко-технолошките услови и начинот за приклучување на корисниците на електропреносниот систем;
3. технички услови за обезбедување на системски услуги и услуги за флексибилност;
4. методологијата за определување на надоместокот за приклучување на електропреносната мрежа;
5. условите и начинот на пристап на трето лице на електропреносниот систем;
6. објективни, недискриминаторни и транспарентни постапки за разрешување на загушувањата во електропреносниот систем;
7. техничко-технолошките услови за работа на објектите за производство на електрична енергија за кои е издадена лиценца за пробна работа;
8. планирањето на одржувањето и развојот на електропреносниот систем;
9. начинот на усогласување со корисниците на електропреносниот систем во случаи на планирани прекини;
10. содржината на плановите за развој на електропреносниот систем, како и начинот и постапката според која корисниците на системот ги доставуваат неопходните податоци за изготвување на плановите за развој;
11. начинот и постапката за прогнозирање на потрошувачката на електрична енергија, како и обврските на корисниците на електропреносниот систем во поглед на доставување на неопходните податоци потребни за изготвување на прогнозите за потрошувачката;
12. мерките за обезбедување на потребната оперативна сигурност на електропреносниот систем;
13. мерките, активностите и постапките во случај на нарушувања и хаварии;
14. функционалните барања и класата на точност на мерните уреди, како и начинот на мерење на електричната енергија и моќност;
15. техничките критериуми за обезбедување на системски услуги;
16. начинот на диспечирање и редиспечирање;
17. квалитетот на електрична енергија која се испорачува преку електропреносниот систем;
18. квалитетот на услугите што операторот на електропреносниот систем ги обезбедува на корисниците;

19. механизмите за координација и размена на информации со корисниците на системот и со операторите на соседните електропреносни системи;
 20. комуникациските протоколи за надзор и управување на електропреносниот систем,
 21. работата на системот за оперативно управување;
 22. начинот на објавување на информациите кои согласно овој закон е должен да ги објавува;
 23. начинот и постапката за обезбедување на информации за корисниците на системот и
 24. вонредна состојба и воспоставување на нормална работа на електроенергетскиот систем согласно со членот 146 од овој закон.
- (3) Операторот на електропреносниот систем е должен мрежните правила од ставот (1) на овој член, да ги усогласи со барањата утврдени во соодветните правила на ENTSO-E.
- (4) Регулаторната комисија за енергетика донесува Правила за изземање од примената на одделни обврски од мрежните правила за пренос на електрична енергија, со кои особено се уредуваат:
1. критериумите врз основа на кои се доделува изземање на примената на одделни обврски од мрежните правила за пренос на електрична енергија;
 2. формата, содржината и начинот на доставување на барањето за изземање од примената на одделни обврски од мрежните правила за пренос на електрична енергија;
 3. потребната документација која се доставува со барањето од точката 2 на овој став и 4. постапката и роковите за постапување по барањето од точката 2 на овој став.
- (5) Врз основа на барање поднесено од операторот на електропреносниот систем Регулаторната комисија за енергетика согласно со правилата од ставот (3) на овој член, може да донесе одлука за изземање од примената на одделни обврски од мрежните правила за пренос на електрична енергија.

Дополнителни приходи на операторот на електропреносниот систем

Член 149

- (1) Операторот на електропреносниот систем може да го продаде вишокот на електрична енергија што го набавил согласно член 140 став (1) точки 22 и 24 од овој закон, на организираниот пазар на електрична енергија или на пазарот на балансна енергија и за секоја таква продажба е должен да ја извести Регулаторната комисија за енергетика.
- (2) Операторот на електропреносниот систем може, со одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, да остварува приходи од давање на користење на електропреносната инфраструктура согласно со членот 262 од овој закон.
- (3) При давањето на користење од ставот (2) на овој член, операторот на електропреносниот систем обезбедува користењето на мрежата од трети лица да не влијае на безбедноста, сигурноста и економичноста во работењето притоа исполнувајќи ги сите безбедносни услови, вклучувајќи ги и стандардите за сајбер безбедност.
- (4) Операторот на електропреносниот систем остварените приходи од ставовите (1) и (2) на овој член, ги води на посебна сметка и за тоа ја известува Регулаторната комисија за енергетика.
- (5) При утврдување на тарифата за пренос на електрична енергија, Регулаторната комисија за енергетика ги зема предвид приходите што ги остварува операторот на електропреносниот систем од ставовите (1) и (2) на овој член.
- (6) Операторот на електропреносниот систем може приходите остварени согласно со ставот (2) од овој член, по претходно одобрување на Регулаторната комисија за енергетика, да ги користи за реализација на проекти од планот од членот 150 од овој закон.

Десетгодишен план на развој на електропреносниот систем

Член 150

(1) Операторот на електропреносниот систем е должен на секои две години, по консултација со засегнатите учесници на пазарот, корисници на електропреносниот систем и потрошувачи, да подготви план за развој на електропреносниот систем за период од следните 10 години, кој особено ги содржи:

1. потребите од одржување, проширување и надградбата на електропреносниот систем и мрежа, вклучувајќи ги и потребите и можностите за зголемување на преносниот капацитет, како и приклучување на нови капацитети за производство, складирање и потрошувачка на електрична енергија;
2. потребните мерки со кои се обезбедува адекватност на електропреносниот систем и сигурноста во снабдувањето со електрична енергија;
3. главната електропреносна инфраструктура која се планира да се изгради или надгради во следните 10 години;
4. тековните и новите инвестиции кои треба да се реализираат во следните три години и
5. временската рамка за реализација на проектите дефинирани во планот.

(2) При изготвување на планот од ставот (1) на овој член, операторот на електропреносниот систем ги има предвид:

1. можностите за користење на механизми за управување преку побарувачката, складишта на енергија или други мерки како алтернатива на проширувањето и надградбата на електропреносниот систем и нивното влијание;
2. прогнозите и очекуваните промени во побарувачката на електрична енергија, вклучително и прогнозите од операторите на електродистрибутивните системи;
3. потребите за овозможување на услови за изградба и приклучување на нови објекти за производство на електрична енергија од обновливи извори и складишта на енергија;
4. остварување на националните цели и индикативните траектории за енергетска ефикасност, обновливи извори на енергија, намалување на емисиите на стакленички гасови согласно Интегрираниот национален план за енергија и клима;
5. плановите и мерките за зголемување на сигурноста во снабдувањето со електрична енергија;
6. потребите од зголемување на прекуграничните капацитети за одделни корисници на системот и долгорочните обврски на инвеститорите за оваа намена од регионалните планови за развој на електропреносните системи;
7. потребите од зголемување на прекуграничните преносни капацитети за исполнување на акцискиот план за намалување на структурни загушувања од членот 153 од овој закон и постигнување на целите за искористеност на прекуграничните преносни капацитети од членот 155 од овој закон;
8. PEI и PMI во електропреносната инфраструктура и
9. податоците за потребите од десетгодишниот план за развој на електропреносната мрежа на ENTSO-E и на соседните електропреносни системи.

(3) Операторот на електропреносниот систем, е должен до 1 октомври во годината во која се донесува планот од ставот (1) на овој член, да го достави до Министерството, кое во рок од 20 дена од денот на приемот на планот, ја проверува неговата усогласеност со Интегрираниот национален план за енергија и клима и за тоа му доставува на операторот на електропреносниот систем образложено мислење.

(4) По добиеното мислење од ставот (3) на овој член, операторот на електропреносниот систем, до 31 октомври, го доставува усогласениот план на одобрување до Регулаторната комисија за енергетика.

(5) По доставувањето на усогласениот план од ставот (4) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика во рок од 30 дена :

1. проверува дали во планот се земени предвид барањата од ставот (2) на овој член и дали планот е усогласен со десетгодишниот план за развој на ENTSO-E и за таа цел може да изврши консултации со ACER, а по извршената проверка и спроведените консултации може да побара операторот на електропреносниот систем да го дополни или прилагоди планот и

2. спроведува јавни консултации со постојните корисници на електропреносниот систем, вклучувајќи ги и операторите на електродистрибутивните системи, како и потенцијалните корисници кои треба да ги образложат своите барања за приклучување, а резултатите од консултациите заедно со заклучокот за потребните инвестиции ги доставува до операторот на електропреносниот систем и ги објавува на својата веб-страница.

(6) По спроведување на дејствијата од ставот (5) на овој член, операторот на електропреносниот систем, по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, го донесува планот и го објавува на својата веб-страница.

Неисполнување на инвестициите содржани во планот за развој на електропреносниот систем

Член 151

(1) Регулаторната комисија за енергетика ја следи и оценува реализацијата на мерките и проектите од планот од членот 150 од овој закон и ако утврди дека операторот на електропреносниот систем, во рок од три години, не успеал да ги реализира инвестициите предвидени во планот, кои се дел и од тековниот план, освен во случај на виша сила, презема најмалку една од следниве мерки:

1. донесува одлука со која му наложува на операторот на електропреносниот систем самостојно да ги реализира инвестициите или

2. донесува одлука со која го задолжува операторот на електропреносниот систем да организира тендерска постапка за реализација на инвестициите отворена за секоја заинтересирана страна.

(2) Ако Регулаторната комисија за енергетика донесе одлука за организирање тендерска постапка согласно со ставот (1) точка 2 на овој член, го задолжува операторот на електропреносниот систем да преземе една или повеќе од следниве мерки:

1. финансирање на инвестицијата од страна на трето лице;
2. изградба и реализација на инвестицијата од страна на трето лице;
3. самостојна изградба на новата инфраструктура и
4. самостојно управување и користење на новата инфраструктура.

(3) Во случаите од ставот (2) на овој член, операторот на електропреносниот систем е должен да му ги обезбеди на инвеститорот сите информации потребни за реализација на инвестицијата, како и да преземе соодветни мерки заради олеснување на реализацијата на инвестицискиот проект и приклучување на новоизградената инфраструктура на електропреносната мрежа.

(4) Регулаторната комисија за енергетика ги одобрува финансиските аспекти за реализација на инвестициите во случаите од ставот (2) на овој член.

(5) Ако Регулаторната комисија за енергетика преземе некоја од мерките од ставот (1) на овој член, трошоците на инвестицијата се надоместуваат преку тарифата за пренос на електрична енергија.

ГЛАВА IV

ПРЕКУГРАНИЧЕН ПРЕНОС НА ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА

Управување со загушувања во зоната на наддавање

Член 152

(1) Операторот на електропреносниот систем, по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика спроведува мерки за управување со загушувањата во електропреносната мрежа и/или во прекуграничните електропреносни капацитети во зоната на наддавање.

(2) Операторот на електропреносниот систем го утврдува својот предлог за конфигурација на границите на зоната на наддавање врз основа на долгорочните структурни загушувања во електропреносната мрежа, со цел да обезбеди:

1. отстранување на долгорочните структурни загушувања во електропреносната мрежа, освен ако тие не влијаат врз соседните зони на наддавање или како привремен исклучок, нивното влијание врз соседните зони на наддавање може да се отстрани со употреба на корективни мерки и тие загушувања нема да доведат до намалување на меѓузонскиот капацитет достапен за тргување на границите на зоната на наддавање согласно услови од член 155 од овој закон и

2. максимална економска ефикасност и максимални можности за тргување меѓу зоните на наддавање во регионот на координирана пресметка на капацитети на кој припаѓа Република Северна Македонија, при што се одржува сигурноста во снабдувањето.

(3) Операторот на електропреносниот систем за потребите на изготвување на извештајот на ENTSO-E за загушување во и помеѓу зоните на наддавање, доставува до ENTSO-E податоци за структурни загушувања и други поголеми физички загушувања во електропреносната мрежа и на прекуграничните капацитети, вклучувајќи ја местоположбата и зачестеноста на таквите загушувања.

(4) Со цел да се согледаат сите структурни загушувања и да се предложат и разгледаат различни конфигурации на зоната на наддавање заради определување на нејзината оптимална конфигурација, операторот на електропреносниот систем соработува со Регулаторната комисија за енергетика, ENTSO-E и операторите на електропреносните системи од регионот на координирана пресметка на капацитети во кој учествува Република Северна Македонија и ги обезбедува потребните информации и поддршка во изготвувањето на прегледот на зоните на наддавање изготвен од ENTSO-E.

(5) Ако во извештајот од ставот (3) или во прегледот од ставот (4) на овој член или во извештајот на еден или повеќе оператори на електропреносни системи за своите контролни области кој е одобрен од едно или повеќе надлежни регулаторни тела, се укажува на структурно загушување во електропреносниот систем на Република Северна Македонија, Регулаторната комисија за енергетика, во соработка со операторот на електропреносниот систем и засегнатите корисници на електропреносната мрежа:

1. доставува до Министерството предлог за донесување акцискиот план од членот 153 од овој закон или

2. дава предлог за промена на конфигурацијата, по предлог од операторот на електропреносниот систем за преоценување и промена на конфигурацијата на зоната на наддавање и по спроведена консултација со надлежните регулаторни тела и операторите на електроенергетските системи од регионот на координирана пресметка на капацитети.

(6) Во предлогот од ставот (5) точка 2 на овој член, се определува датумот за започнување на примената на променетата конфигурација, кој треба да овозможи период за прилагодување на аранжманите со одложено тргување со електрична енергија договорени во рамките на претходната конфигурација на зоната.

(7) Министерството, само или со надлежните органи од државите во регионот за пресметка на капацитетот, кои одлучиле да ја изменат конфигурацијата на зоната за наддавање, донесува одлука во рок од шест месеци од доставениот предлог, земајќи ги предвид мислењата од други држави членки на Европската унија и договорни страни на Енергетска заедница во истиот регион за пресметка на капацитетот.

(8) Одлуката од ставот (7) на овој член е образложена и веднаш се доставува до Секретаријатот на Енергетската заедница и ECRB, а ако предлогот не се достави или одлуката не е донесена во предвидениот рок, Регулаторната комисија за енергетика ги наведува причините за недоставување на предлогот односно недонесување на одлуката и ја применува соодветната одлука донесена од ECRB за задржување на постојната или определување на нова конфигурација на границите на зоната на наддавање.

Акциски план за намалување на загушувањата

Член 153

(1) Во рок од шест месеци од денот на приемот на предлогот од член 152 став (5) точка 1 од овој закон, Министерството изготвува, и по претходно мислење од Регулаторната комисија за енергетика, донесува акциски план за намалување на идентификуваните структурни загушувања во електропреносната мрежа кој се спроведува во период не подолг од четири години, со временски распоред за спроведување на мерките содржани во планот.

(2) Заради постигнување на минималниот праг на прекуграничен преносен капацитет на интерконективните водови за меѓузонско тргување определен во членот 155 став (2) од овој закон, Министерството во акцискиот план од ставот (1) на овој член, предвидува мерки за зголемување на преносниот капацитет, освен за изземањата одобрени со членот 155 став (12) од овој закон или отстапувањата определени во член 161 став (6) од овој закон, во линеарна траекторија на раст утврдена на годишно ниво, при што почетната точка е еднаква на повисоката вредност помеѓу:

1. капацитетот кој бил доделен на интерконективниот вод или на критичниот елемент на мрежата кој ги предизвикал загушувањата, во годината пред донесувањето на акцискиот план и

2. соодветниот просечен износ на достапен капацитет во текот на последните три години пред усвојувањето на акцискиот план.

(3) Во текот на спроведувањето на акцискиот план од ставот (1) на овој член, капацитетот што е достапен за меѓузонско тргување, вклучително и со преземање на корективни активности во регионот на координирана пресметка на капацитети, треба да биде најмалку еднаков на вредностите од линеарната траекторија од ставот (2) на овој член.

(4) Трошоците за обезбедување на потребниот меѓузонски капацитет согласно траекторијата од ставот (2) на овој член и трошоците предвидени согласно акцискиот план од ставот (1) на овој член и за преземенети корективни активности од ставот (3) на овој член, се на товар на операторот на електропреносниот систем.

(5) Операторот на електропреносниот систем, самостојно или во соработка со други засегнати оператори на електропреносни системи, на годишно ниво, во текот на спроведувањето на акцискиот план од ставот (1) на овој член и шест месеци по завршувањето на неговата примена, изготвува извештај со оценка за остварувањето на линеарната траекторија од ставот (2) на овој член во претходните 12 месеци. Операторот на електропреносниот систем го доставува до Регулаторната комисија за енергетика на одобрување извештајот или податоците за извештајот ако се изготвува на регионално ниво. Операторот на електропреносниот систем го доставува одобрениот извештај до ECRB и до Министерството за натамошно постапување.

(6) Ако извештајот од ставот (5) на овој член, покаже дека линеарната траекторија од ставот (2) на овој член, не е постигната, Министерството, во рок од шест месеци од денот на приемот на извештајот, самостојно или во целосна усогласеност со надлежните

тела на засегнатите договорни страни на Енергетската заедница или држави членки на Европската Унија, донесува одлука за промена или задржување на конфигурацијата на зоната на наддавање. При донесување на одлуката, Министерството ги зема предвид доставените мислења од други договорни страни на Енергетската заедница или држави членки на Европската Унија. Министерството ја доставува одлуката со соодветно образложение до Секретаријатот на Енергетската заедница и ECRB.

(7) Ако одлуката од ставот (6) на овој член, не е донесена во предвидениот рок, Министерството доставува известување со соодветно образложение до Секретаријатот на Енергетската заедница.

(8) Во случајот од ставот (7) на овој член, Министерството ја применува одлуката донесена од Секретаријатот на Енергетската заедница за промена или задржување на конфигурацијата на зоната на наддавање помеѓу засегнатите договорни страни.

(9) Заради отстранување на загушување во електропреносната мрежа кое се појавило во периодот од шест месеци пред истекот на акцискиот план од ставот (1) на овој член, Министерството донесува одлука за:

1. промена на конфигурацијата на зоната на наддавање согласно членот 152 став (5) точка 2 од овој закон или
2. преземање на корективни активности на товар на операторот на електропреносниот систем.

(10) Ако во период од шест месеци од денот на приемот на извештајот за идентификувано структурно загушување од член 152 став (3) од овој закон, не е усвоен акцискиот план од ставот (1) на овој член, операторот на електропреносниот систем, во рок од 12 месеци од денот на приемот на извештајот оценува дали во текот на изминатите 12 месеци, расположливиот прекуграничен капацитет го достигнал минималниот праг утврден во член 155 став (2) од овој закон и доставува извештај од оценката на одобрување до Регулаторната комисија за енергетика која одобриениот извештај го доставува до ECRB.

(11) Операторот на електропреносниот систем го доставува одобриениот извештај од ставот (10) на овој член, до Министерството. Ако оценката покаже дека електропреносниот систем не е усогласен со долната граница на капацитетот од член 155 став (2) од овој закон, Министерството ја започнува постапката на разгледување на конфигурацијата на зоната на наддавање од ставот (6) на овој член.

(12) Ако операторот на електропреносниот систем учествува во изработка на акциски план на друга договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија, придонесува во изработка на извештајот за оценка за остварувањето на линеарната траекторија со доставување на податоците кои од него ги бара операторот на електропреносниот систем кој го изработува акцискиот план.

Општи услови за управување со загушувања

Член 154

(1) За управување со загушувањата во електропреносната мрежа, операторот на електропреносниот систем применува:

1. недискриминаторни пазарно засновани механизми кои даваат ценовни сигнали до учесниците на пазарот, корисниците на мрежата и засегнатите оператори на електропреносни системи;
2. методи кои не се засноваат на трансакции со електрична енергија и со кои не се врши дискриминација или селекција меѓу договорите на одделни учесници на пазарот;
3. мерки за безбедно управување со електропреносниот систем кои имаат минимално влијание врз соседните контролни области и ги координира таквите мерки со засегнатите оператори на електропреносни системи и

4. мерка со која се прекинува или намалува обемот на трансакцијата на доделен капацитет само во вонредни ситуации кога операторот на електропреносниот систем мора брзо да дејствува и кога не е достапно соодветно редиспечирање, при што секоја таква постапка се применува ограничено, краткотрајно и на пропорционален и недискриминаторен начин, а на засегнатите учесници на пазарот на коишто им е прекинат или ограничен обемот на трансакцијата на доделениот капацитет им обезбедува, освен во случај на виша сила, соодветен надомест.

(2) Операторот на електропреносниот систем не смее да го ограничи обемот на достапниот преносен капацитет на интерконективен вод во зоната на наддавање заради надминување на загушувањата или заради управување со тековите на електрична енергија од внатрешните трансакции во зоната на наддавање.

(3) Со цел преоптоварениот или загушениот интерконективен вод да се искористи до својот максимален капацитет секогаш кога е можно, операторот на електропреносниот систем ги пребива барањата за преносен капацитет на тековите на електрична енергија во заемно спротивни насоки и не ги одбива трансакциите што го ослободуваат системот од загушување, ако со тоа не се нарушува безбедноста на електропреносниот систем.

(4) Ако настане загушување во електропреносната мрежа операторот на електропреносниот систем ги реализира потврдените експлицитни или имплицитни аукции од член 155 став (4) од овој закон, кои нудат најголема вредност за критичниот преносен капацитет на мрежата во дадената временска рамка. Употребата на резервирани цени во методите за доделување на капацитетот е забранета, освен за нови интерконективни водови кои се исклучени од обврската за обезбедување на пристап на трета страна согласно член 106 од овој закон.

(5) Операторот на електропреносниот систем ги доставува до Регионалниот координативен центар сите податоци коишто се користат за координираната пресметка на меѓузонските преносни капацитети достапни за тргување, вклучително и податоците за техничката достапност на корективните активности без рестрикции во снабдувањето и оперативни безбедносни граници, методи на промена на производство, корективни мерки, маргина на доверливост и ограничување на претходно доделениот меѓузонски капацитет.

(6) Операторот на електропреносниот систем ги применува сите мерки, препораки и упатства на Регионалниот координативен центар насочени кон достигнување на линеарната траекторија согласно членот 153 став (2) од овој закон или максималниот достапен преносен капацитет од членот 155 став (2) точка 1 од овој закон, а по потреба го ажурира постојниот или донесува нов акциски план.

(7) Операторот на електропреносниот систем не може да отстапи од спроведувањето на активностите за координирана пресметка на преносни капацитети и координирана безбедносна анализа, освен во согласност со членот 161 став (6) од овој закон. Регулаторната комисија за енергетика, врз основа на мислење добиено од ECRB и/или ACER, презема соодветни мерки против операторот на електропреносниот систем, ако предусловите за отстапување не биле исполнети.

(8) Во постапката за распределба на трошоците за корективните активности помеѓу операторите на електропреносните системи, Регулаторната комисија за енергетика заедно со регулаторните тела во регионот на координирана пресметка на капацитети утврдува до кој степен тековите кои произлегуваат од внатрешните трансакции во зоните на наддавање придонесуваат за загушувањата на границите помеѓу соседните зони на наддавање.

(9) Регулаторната комисија за енергетика ги утврдува трошоците од ставот (8) на овој член, пресметани врз основа на придонесот кон загушувањата предизвикани од ваквите текови коишто се распределуваат на операторите на електропреносните системи во зоните на наддавање кои ги создаваат тие текови, освен ако тие текови се под нивото што може да се очекува без структурно загушување во зоната на наддавање, потврдено од операторите на

електропреносните системи во регионот на координирана пресметка на капацитети одделно за секоја граница на зоната на наддавање и одобрено од регулаторните тела во регионот.

Општи услови за доделување на прекуграничните преносни капацитети

Член 155

(1) Операторот на електропреносниот систем ги обезбедува, доделува, а по потреба ги зголемува прекуграничните капацитети, управува со прекуграничните текови во електропреносната мрежа на Република Северна Македонија и го става на располагање на учесниците на пазарот максималниот достапен преносен капацитет на интерконективните водови и деловите од мрежата на Република Северна Македонија кои се изложени на прекугранични текови, со примена на правилата и стандардите за безбедно работење на електропреносниот систем со цел да не се загрози снабдувањето со електрична енергија во Република Северна Македонија и во регионот на координирана пресметка на капацитети.

(2) Условите за ослободување на максимален расположлив преносен капацитет на корисниците на системот, освен за исклучоците од членот 106 од овој закон и отстапувањата од членот 161 став (6) од овој закон, како и изземањата од ставот (12) на овој член, се смета дека се исполнети кога достапниот капацитет за меѓузонска трговија е над следниве прагови:

1. за границите на кои се користи пристап на пресметка на координиран нето-преносен капацитет, долната граница на достапен капацитет е 70% од преносниот капацитет при почитување на оперативните безбедносни граници по одбивањето на резервата за непредвидени ситуации, по можност пресметани според методологијата применета во координираната пресметка на капацитети;

2. за границите на кои се користи пристап на пресметка на капацитет врз основа на тековите на енергија, долната граница на достапен капацитет е маргината одредена во процесот на пресметка на капацитетот достапен за текови предизвикани од меѓузонската размена, која треба да е еднаква на 70% од преносниот капацитет при почитување на оперативните безбедносни граници за внатрешните и меѓузонските критични елементи на мрежата земајќи ја предвид резервата за непредвидени ситуации, по можност пресметани според методологијата применета во координираната пресметка на капацитети и

3. за маргините на доверливост, кружните текови на енергија и внатрешните текови на енергија на сите критични мрежни елементи може да се искористи најмногу 30% од преносниот капацитет.

(3) Максималниот достапен преносен капацитет, како и минималниот резервиран преносен капацитет од ставот (2) на овој член, се постигнува со мерки на контра тргување и редиспечирање, вклучително и прекугранично редиспечирање и со координирана и недискриминаторна примена на прекугранични корективни активности, при што за распределбата на трошоците за редиспечирање и контра-тргување операторот на електропреносниот систем применува методологија одобрена од Регулаторната комисија за енергетика.

(4) Операторот на електропреносниот систем го утврдува процентот од вкупниот расположлив преносен капацитет на секој интерконективен вод кој се доделува во секоја временска рамка. Правото на користење на прекуграничниот преносен капацитет се доделува за секоја временска рамка одделно, преку:

1. механизми за регионално координирани експлицитни аукции за капацитет во која било временска рамка или за билатерално координирани експлицитни аукции за капацитет за интерконективните водови или временските рамки за кои не се користат регионално координирани аукции и/или

2. имплицитни аукции за временските рамки на ден-однапред и/или на тековниот ден при спојувањето на пазарите на електрична енергија, со кои соодветниот преносен капацитет се доделува заедно со правото на реализација на трансакцијата на пазарот на електрична енергија или

3. континуирано тргување со преносен капацитет, како дополнување на аукциите за капацитет во тековниот ден.

(5) Ако спојувањето на пазарите не овозможи, делумно или во целост, имплицитно доделување на преносен капацитет во временска рамка од ставот (4) точка 2 на овој член, се користи резервна постапка за експлицитно доделување на недоделениот капацитет во таа временска рамка согласно ставот (4) точка 1 на овој член. Различни видови аукции од ставот (4) на овој член може да се применат истовремено на ист интерконективен вод. Во случај на загушување предност се дава на преносниот капацитет валидно доделен по повисока цена во соодветната временска рамка, без оглед на видот на постапката во која е доделен.

(6) Правото на користење на експлицитно доделениот преносен капацитет во секоја временска рамка носителот може да го препродаде на секундарен пазар управуван од операторот на електропреносниот систем, ако понудата е доставена до операторот пред терминот определен за временската рамка за која се однесува понудата. Операторот на електропреносниот систем, по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, донесува и објавува на својата веб-страница правила и постапка за учество во секундарниот пазар на преносен капацитет. Ако утврди дека постојат оправдани причини операторот на електропреносниот систем може да одбие трансакција за препродажба на секундарниот пазар и ја известува за причините Регулаторната комисија за енергетика и сите учесници на пазарот на електрична енергија.

(7) Учесникот на пазарот е должен да го извести операторот на електропреносниот систем за својата намера да искористи, или да врати право на користење на доделениот преносен капацитет, во дел или во целост, во определен временски период пред отворањето на тргувањето односно активирањето на преносниот капацитет во одредена временска рамка и да добие потврда на достапноста. Ако известувањето не е доставено, не е навремено, не е соодветно доставено односно не е наведена намерата за искористување или за враќање на правото на користење на доделениот преносен капацитет се смета дека учесникот на пазарот се откажал од правото на користење на доделениот капацитет во таа временска рамка. Операторот на електропреносниот систем го става на располагање на пазарот секој преносен капацитет кој нема да се користи, на транспарентен и недискриминаторен начин.

(8) Ако учесникот на пазарот не го искористи доделениот преносен капацитет чијашто достапност во соодветната временска рамка е потврдена согласно со ставот (7) на овој член, не го понуди неискористениот доделен капацитет за продажба на секундарниот пазар за соодветната временска рамка согласно со ставот (6) на овој член, или не го врати на операторот на електропреносниот систем правото на користење на доделениот капацитет во соодветната временска рамка во рокот одреден во ставот (7) на овој член, плаќа надоместок соодветен на проценетата вредност на нереализираниот пренос на енергија определен со методологијата од ставот (10) на овој член, но не и за други последователни загуби.

(9) Ако операторот на електропреносниот систем, самостојно или во споделена одговорност со НЕМО, од причини кои не се предизвикани од учесникот на пазарот, не му го обезбеди потврдениот преносен капацитет, е должен на учесникот на пазарот да му исплати надоместок кој произлегува од губењето на правото за користење на капацитетот, утврден со примена на методологијата од ставот (10) на овој член, но не и за други последователни загуби.

(10) Регулаторната комисија за енергетика на предлог на операторот на електропреносниот систем донесува правила за определување на одговорноста од неисполнување на обврските при доделувањето на преносните капацитети, во кои е содржана методологија за пресметка на финансиските последици и начинот на нивното надоместување.

(11) Финансиските последици од ставот (9) на овој член, се на товар на операторот на електропреносниот систем или на НЕМО, додека финансиските последици од ставот (8) на овој член, се на товар на учесникот на пазарот којшто не го искористил достапниот капацитет соодветно со преземената одговорност.

(12) Регулаторната комисија за енергетика, по претходно доставено и објавено образложено барање од операторот на електропреносниот систем и во согласност со сите регулаторни тела од регионот на координирана пресметка на капацитети, може да донесе одлука за одобрување на изземањето од исполнувањето на условот од ставот (2) на овој член, на предвидлива основа заради одржување на оперативната безбедност, при што причините за изземањето ги објавува на својата веб-страница. Изземањето кое не се однесува на намалување на капацитет кој е веќе доделен, може да се одобри за непрекинат период не подолг од една година или, ако обемот на изземањето значително се намали по првата година, за период од најмногу две години. Обемот на изземањето е ограничен на нивото неопходно за одржување на оперативната безбедност на електропреносниот систем при што не смее да се врши дискриминација помеѓу внатрешната и меѓузонската размена.

(13) За секое одобрено изземање операторот на електропреносниот систем изготвува и по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика објавува методологија за отстранување на причините за неисполнување на целта за минимално ниво на достапен преносен капацитет од ставот (2) на овој член и план за инвестициски проекти со долгорочни решенија за прашањата заради кои е издадено изземањето, во кој се содржат и рокови за нивно спроведување.

(14) Одобреното изземање од ставот (12) на овој член, престанува со истек на периодот за кое е одобрено или со започнување на примената на методологијата и реализацијата на планот од ставот (13) на овој член.

(15) Операторот на електропреносниот систем однапред ги утврдува критериумите и правилата за утврдување на финансиските обврски кои настануваат како последица на неисполнување на обврската за физичко доделување на преносен капацитет и ги доставува на одобрување до Регулаторната комисија за енергетика.

(16) При распределбата на трошоците за корективните активности за надминување на структурни загушувања помеѓу операторот на електропреносниот систем и операторите на засегнатите електропреносни системи, Регулаторната комисија за енергетика оценува до кој степен тековите кои произлегуваат од внатрешните трансакции на зоната на наддавање придонесуваат за загушувањата на границите со соседните зони на наддавање и врз основа на тоа ги утврдува трошоците на операторот на електропреносниот систем, освен ако тие трошоци се под нивото што може да се очекува без структурното загушување во зоната на наддавање.

Доделување на меѓузонските капацитети во различни временски рамки

Член 156

(1) Операторот на електропреносниот систем по затворање на тргувањето на пазарот ден-однапред или на пазарот во тековниот ден, за секоја наредна временска рамка го пресметува и повторно го распределува вкупниот расположлив меѓузонски преносен капацитет, кој е составен од збирот на:

1. достапниот меѓузонски капацитет кој е однапред предвиден за доделување во актуелната временска рамка;
2. преостанатиот меѓузонски капацитет кој претходно не бил доделен на учесниците на пазарот и

3. секој доделен меѓузонскиот капацитет во претходните распределби во која било поширока временска рамка од којшто корисникот се откажал или не го искористил.

(2) Операторот на електропреносниот системот изготвува и по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, донесува правила со кои ги уредува постапките за доделување на меѓузонскиот капацитет за да овозможи користење на капацитетот на пазарот ден-однапред, пазарот во тековниот ден и за целите на прекуграничното балансирање, при што особено ги зема предвид:

1. карактеристиките на пазарот ден-однапред, пазарот во тековниот ден и пазарот за балансна енергија;

2. оперативните услови во електроенергетскиот систем и последиците при порамнување на потврдените распореди и

3. усогласеноста на процентните вредности доделени на различни временски рамки и временските рамки усвоени за различните механизми за доделување на меѓузонски капацитети кои се веќе воспоставени.

(3) Ако при распределбата на меѓузонскиот преносен капацитет преостане капацитет којшто не е доделен по затворање на тргувањето на пазарот во тековниот ден, операторот на електропреносниот систем го користи капацитетот за размена на енергија за балансирање или во процесот на порамнување на дебаланси.

(4) При доделување на меѓузонските преносни капацитети за размена на енергија за балансирање или за споделување на резервната моќност за балансирање, операторот на електропреносниот систем користи методологии уредени со правилата за пазарот на балансна енергија од членот 127 од овој закон.

(5) Операторот на електропреносниот систем не може, во процесот на утврдување меѓузонски преносен капацитет, да ја зголеми маргината на доверливост поради размена на балансна енергија и споделување на резервната моќност за балансирање.

Редиспечирање

Член 157

(1) Операторот на електропреносниот систем врши редиспечирање на производството и побарувачката врз основа на објективни, транспарентни и недискриминаторни критериуми заради надминување на физичките загушувања во електроенергетската мрежа и интерконективните водови. Редиспечирањето се применува на производните постројки независно од видот на технологии, складиштата на енергија и на понудувачите на услуга за управување преку побарувачката (во натамошниот текст: ресурси кои се редиспечираат) во Република Северна Македонија или ако е технички изводливо, во друга договорна страна на Енергетската заедница или во држава членка на Европската Унија.

(2) Ресурсите коишто се редиспечираат се избираат со примена на пазарни механизми и за редиспечирањето имаат право на финансиски надоместок. Ако за редиспечирање се нуди балансна енергија тоа нема да влијае на определувањето на цената на енергијата на пазарот на балансна енергија.

(3) Операторот на електропреносниот систем може да врши редиспечирање со примена на механизми кои не се пазарно засновани само ако:

1. нема расположлива пазарно заснована алтернатива;

2. сите расположливи ресурси кои се достапни со примена на пазарни механизми се искористени;

3. бројот на сите расположливи производни постројки, складишта и понуди за услуги со управување преку побарувачката на локации од каде би можеле да ја понудат услугата е недоволен за да обезбеди делотворна конкуренција или

4. тековната состојба во електроенергетската мрежа доведува до загушување кое се јавува на повторлив и предвидлив начин, така што редиспечирањето во пазарни услови редовно би предизвикало стратегии во наддавањето кои го зголемуваат нивото на загушување.

(4) Во случајот од ставот (3) точка 4 на овој член, операторот на електропреносниот систем ги спроведува мерките содржани во акцискиот план од членот 153 став (1) од овој закон, за да се отстрани внатрешното загушување или да се обезбеди минималното ниво на прекуграничен капацитет во меѓузонската размена определен во членот 155 став (2) од овој закон.

(5) Операторот на електропреносниот систем и операторите на дистрибутивните системи доставуваат годишен извештај за редиспечирањето до Регулаторната комисија за енергетика, во кој особено ги наведуваат:

1. образложение на случаите на оправдано намалување на услугата на редиспечирање (надолно редиспечирање) на производни постројки од ставот (9) на овој член, со наведување на причините;

2. нивото на развој и делотворноста на пазарните механизми за редиспечирање за одделните ресурси;

3. причините, количините на енергија во MWh и видот на примарна енергија на постројките за производство на електрична енергија вклучени во редиспечирање со примена на пазарно и не пазарно засновани механизми и

4. преземените мерки за намалување на потребата од надолно редиспечирање на постројките за производство на електрична енергија со користење на обновливи извори на енергија или високоефикасно комбинирано производство, вклучително и инвестициите во дигитализација на мрежната инфраструктура и услуги за зголемена прилагодливост на системот.

(6) Регулаторната комисија за енергетика го доставува извештајот од ставот (5) на овој член, до ECRB и на својата веб-страница објавува кратка содржина на податоците содржани во извештајот и препораки за потребните подобрувања.

(7) Ако се исполнети критериумите за одржување на доверливост и безбедност на електропреносната или електродистрибутивната мрежа утврдени во соодветните мрежни правила, операторот на електропреносниот систем и операторите на електродистрибутивните системи обезбедуваат:

1. способност на електропреносната мрежа и електродистрибутивните мрежи да ја пренесат електричната енергија произведена од обновливи извори на енергија или високо ефикасни комбинирани постројки со најмало можно редиспечирање;

2. независно од условот од точка 1 на овој став, при планирањето на мрежната инфраструктура да се земе предвид потребата од ограничено редиспечирање таму каде соодветниот оператор ќе покаже, на транспарентен начин, дека со тоа се постигнува економска ефикасност;

3. предвиденото редиспечирање од точката 2 на овој став да не надмине 5 % од годишното производство на електрична енергија произведена од објектите од точка 1 на овој став;

4. соодветни мрежни и пазарно насочени оперативни мерки за минимизирање на надолното редиспечирање на електричната енергија произведена од објектите од точка 1 на овој став и

5. услуги за флексибилност кои се доволни за да можат мрежите да ги исполнат барањата од точка 1 на овој став.

(8) Ако количината на електричната енергија произведена од електроцентрали кои користат обновливи извори на енергија или од високо ефикасни комбинирани постројки надмине 50 % од годишната бруто-финална потрошувачка на електрична енергија во Република Северна Македонија, Регулаторната комисија за енергетика може да определи различно ниво на дозволеното редиспечирање во однос на нивото определено во ставот (7) точка 2 на овој член.

(9) Ако се користи надолно редиспечирање со спроведување на постапки кои не се пазарно засновани, операторот на електропреносниот систем ги применува следниве правила:

1. производните постројки кои користат обновливи извори на енергија се предмет на надолно редиспечирање само ако не е достапна друга мерка или други производни капацитети за редиспечирање или ако примена на алтернативно решение би предизвикало несразмерно поголеми трошоци или ризици за безбедноста на мрежата;

2. високо ефикасните комбинирани постројки се предмет на надолно редиспечирање само ако не е достапна друга мерка или други производни капацитети за редиспечирање, освен надолно редиспечирање на производни постројки кои користат обновливи извори на енергија, или ако примена на алтернативно решение би предизвикало несразмерно поголеми трошоци или ризици за безбедноста на мрежата и

3. производството на електрична енергија за сопствени потреби од постројките од точките 1 и 2 на овој став, кои имаат техничка можност за предавање на производството во електропреносната мрежа е предмет на редиспечирање само ако со ниедно друго решение не можат да се решат безбедносните потреби или ризици во мрежата.

(10) При користењето на постапки на редиспечирање кои не се пазарно засновани, операторот на електропреносниот систем финансиски го надоместува нареданото редиспечирање на ресурсите кои се редиспечираат, освен на производителите кои имаат склучено договор за приклучување на мрежа кој не вклучува гаранции за непрекинлива испорака на енергија.

(11) Надоместокот од ставот (10) на овој член, ќе биде еднаков на повисокиот од следниве елементи:

1. дополнителните оперативни трошоци предизвикани со редиспечирањето, како трошоците за дополнителни количини на гориво при нагорно редиспечирање или за дополнителна топлинска енергија при надолно редиспечирање на постројка за комбинирано производство на топлинска и електрична енергија или

2. нето-добивката од продажбата на електричната енергија на пазарот ден-однапред која единицата за производство или складирање на енергија или за управување преку побарувачката би ја произвела без барањето за редиспечирање. Ако на единицата за производство или складирање на енергија или за управување преку побарувачката и е доделена финансиска поддршка вреднувана врз основа на обемот на произведената или потрошената електрична енергија, износот на финансиската поддршка која би го добила без барањето за редиспечирање се смета за дел од нето добивката.

(12) Надоместокот од ставот (10) на овој член, може да се утврди и како средна вредност на елементите од ставот (11) на овој член, ако примената на повисокиот елемент доведува до неоправдано високи или неоправдано ниски вредности на надоместокот за одделни ресурси коишто се редиспечираат.

(13) Операторот на електропреносниот систем изготвува и по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика донесува методологија за определување на финансискиот надоместок кој му го исплаќа на ресурсот што се редиспечира за секое редиспечирање и ја објавува на својата веб-страница.

Приходи од загушувања во електропреносната мрежа

Член 158

(1) Операторот на електропреносниот систем директно ја применува методологијата за распределба на приходот од загушувањата усвоена од ACER.

(2) Ако загушувањето е настанато на пазарот ден-однапред или на пазарот во тековниот ден, надоместоците од загушувањата се пресметуваат и наплатуваат за соодветниот пазар во кој е настанато загушувањето.

(3) Операторот на електропреносниот систем не пресметува и не наплатува надоместоци за загушувања настанати кај новите интерконективни водови определени во членот 106 од овој закон.

(4) Распределба на приходите од загушувањата, не смее да го наруши процесот на доделување на капацитет во корист на кој било учесник на пазарот, ниту негативно да влијае врз процесот на намалувањето на загушувањата.

(5) При распределбата на приходите од загушувањата, приоритет се дава на:

1. гарантирањето на достапноста на физички доделениот преносен капацитет, вклучувајќи надоместок за откажување од доделениот непрекинлив преносен капацитет и

2. одржувањето или зголемувањето на меѓузонскиот преносен капацитет преку оптимално користење на постојниот интерконективен вод низ координирани корективни активности или за надоместување на трошоците за инвестициите во мрежата кои се потребни за намалување на загушувањата или зголемување на капацитетот на интерконективниот вод.

(6) Ако и по распределбата на приходите од загушувањата од ставот (5) на овој член, преостанат средства од приходите, Регулаторната комисија за енергетика може да одлучи да ги земе предвид таквите приходи како добивка на операторот при одобрувањето на методологијата за пресметка на мрежната тарифа или при усвојувањето на тарифата или и во двата случаи. Операторот на електропреносниот систем го депонира преостанатиот приход на своја посебна сметка со цел да биде искористен за приоритетите од ставот (5) на овој член, кога за тоа ќе се создадат услови.

(7) Операторот на електропреносниот систем однапред ја утврдува намената на користење на средства од приходите од загушувањата и до Регулаторната комисија за енергетика поднесува извештај за планираната намена на приходите од ставот (5) на овој член и нивната реализација.

(8) Регулаторната комисија за енергетика поднесува извештај за користењето на приходот од загушувањата до ECRB, најдоцна до 1 март секоја година, кој содржи податоци за:

1. износот на приходите од загушувањата во претходната календарска година;

2. начинот на распределба на приходите според приоритетите од ставот (5) на овој член, вклучувајќи ги и конкретните проекти за кои се користени и износот кој е депониран на посебна сметка;

3. износот на средствата од ставот (6) на овој член кои се земаат предвид при пресметување на мрежните тарифи и

4. усогласеноста на искористувањето на приходот од загушувањето утврдено според методологијата од ставот (1) на овој член, со методологијата за пресметување на тарифа за пренос на електрична енергија.

Меѓусебна компензација со операторите на електропреносните системи

Член 159

(1) Операторот на електропреносниот систем го применува механизмот за меѓусебна компензација на трошоците настанати при одржувањето на прекуграничните текови на електрична енергија низ електропреносната мрежа при што:

1. наплатува надоместок за трошоците за одржување на прекуграничните текови на електрична енергија низ електропреносниот систем на Република Северна Македонија, од

операторите на електропреносните системи од кои тековите потекнале и од операторите на електропреносните системи кај кои тековите завршиле и

2. им исплаќа надоместок на операторите на електропреносните системи за трошоците за одржување на прекуграничните текови на електрична енергија кои потекнале или завршиле во електропреносниот систем на Република Северна Македонија.

(2) Големината на прекуграничните текови кои се преземаат или предаваат на операторите на електропреносните системи согласно ставот (1) на овој член, се утврдува врз основа на измерените физички текови на електрична енергија на границите со соседните електропреносни системи во одредениот период.

(3) Операторот на електропреносниот систем редовно ги исплаќа и наплатува трошоците од ставот (1) на овој член, во определени интервали во однос на одреден изминат период, а по потреба може да врши дополнително прилагодување на исплатениот надоместок на реално направените трошоци.

(4) Операторот на електропреносниот систем може со еден или повеќе оператори на електропреносните системи од заедничкиот контролен блок да договори заедничко застапување во рамките на целиот контролен блок во примената на механизмот за компензација на трошоците, без притоа тековите во рамките на контролниот блок да се сметаат за прекугранични текови за да се избегне потребата од компензација помеѓу тие оператори.

Координација со другите оператори и објавување на податоци

Член 160

(1) Операторот на електропреносниот систем во мрежните правила за пренос на електрична енергија утврдува механизми за координација и размена на информации со корисниците на системот и со операторите на електропреносни системи во регионот за координирано управување со системи заради обезбедување сигурност на мрежата при управувањето со загушувањата.

(2) Операторот на електропреносниот систем на својата веб-страница ги објавува:

1. применетите стандарди за работа, безбедност и планирање на електропреносниот систем, вклучително и општата методологија за пресметка на вкупниот преносен капацитет за електрична енергија на електропреносната мрежа и за пресметка на маргината на доверливост при пренос на електрична енергија врз основа на електричните и физичките карактеристики на мрежата, која е одобрена од Регулаторната комисија за енергетика;

2. проценката на расположливиот и резервиранит годишен, месечен и дневен преносен капацитет кои се објавуваат во одредени интервали пред денот на физичко користење на преносниот капацитет и вклучува проценка за недела-однапред и за месец-однапред, како и квантитативна индикација за сигурноста на проценката за расположливост на капацитетот и

3. збирни податоци и прогнози за електроенергетскиот систем заради обезбедување услови за транспарентност на пазарот на електрична енергија, кои особено вклучуваат податоци за:

3.1. прогнозираната и реализираната побарувачка, расположливоста и реализираната искористеност на постројките за производство на електрична енергија, како и за расположливоста и реализираната искористеност на електроенергетските мрежи и интерконекции;

3.2. потребите и расположливоста на услугите за балансирање и резервна моќност, како и податоци со проценка за достапноста на механизми за прилагодливост на системот, вклучувајќи складишта на енергија и управување преку побарувачката и

3.3. расположливоста и реализираната искористеност на мали производни постројки, особено на производни постројки кои користат обновливи извори на енергија групирани според технологијата.

(3) Корисниците на електропреносниот систем и учесниците на пазарот на електрична енергија, на барање од операторот на електропреносниот систем се должни да му ги доставуваат сите податоци потребни за исполнување на обврската од ставот (2) на овој член.

Операторот на електропреносниот систем е должен да обезбеди заштита на доставените деловно чувствителни податоци.

(4) Производителите на електрична енергија ги доставуваат податоците од ставот (3) на овој член по барање на Министерството, Регулаторната комисија за енергетика, Комисијата за заштита на конкуренцијата и Секретаријатот на Енергетската заедница.

(5) Операторот на електропреносниот систем ги доставува податоците од ставот (2) на овој член, како и други податоци кои се предвидени во листата на податоци објавена во соодветниот прирачник на ENTSO-E, до ENTSO-E и ги објавува на својата веб-страница.

(6) Операторот на електропреносниот систем, по претходно одобрување на Регулаторната комисија за енергетика, донесува и објавува на својата веб-страница правила за формата, содржината и динамиката на доставување и објавување на податоците од ставот (5) на овој член. Операторот на електропреносниот систем разменува податоци за мрежата и протокот на електрична енергија со операторите на електропреносните системи од регионот на координирана пресметка на капацитети и ги доставува до Регулаторната комисија за енергетика, а по барање овие податоци ги доставува и до Секретаријатот на Енергетската заедница и до други регулаторни тела од договорните страни на Енергетската заедница и држави членки на Европската Унија.

(7) Регулаторната комисија за енергетика ја следи примената на правилата од ставот (6) на овој член и поднесува до ECRB годишен извештај за транспарентноста на операторот на електропреносниот систем.

Регионален координативен центар

Член 161

(1) Операторот на електропреносниот систем соработува со Регионалниот координативен центар на регионот за координирано управување со системи во кој припаѓа неговата контролна област во согласност со актот со кој е уредено основањето на Регионалниот координативен центар и по потреба, за одделни прашања, со регионалните координативни центри од други региони за кое има склучено билатерални договори.

(2) Операторот на електропреносниот систем учествува во Регионалниот координативен центар основан во регионот на кој му припаѓа операторот на електропреносниот систем.

(3) Во рамки на соработката од ставот (1) на овој член, операторот на електропреносниот систем на Регионалниот координативен центар му делегира активности од регионално значење во регионот на координирано управување со системи или на границите на зоната на наддавање, а особено:

1. координирана пресметка на меѓузонски преносни капацитети кои се доделуваат во временската рамка ден-однапред и во временската рамка во тековниот ден;
2. координирана безбедносна анализа;
3. создавање на заеднички мрежен модел;
4. поддршка за оценување на усогласеноста на планот за заштита и планот за обновување на функциите на системот за пренос;
5. подготовка на регионални прогнози за краткорочна адекватност на ресурсите, особено прогнози помеѓу недела однапред и ден-однапред;

6. извршување на задачи поврзани со проценките на сезонската адекватност до степенот до кој му се доделени во координација со другите оператори во регионот;
 7. координација на регионалното планирање на прекини во согласност со усогласени правила и постапки;
 8. обука и сертификација на вработените во регионалните координативни центри;
 9. поддршка за координација и оптимизација на обновувањето на функциите на системите, по барање на два или повеќе оператори во регионот;
 10. подготовка на анализи и извештаи врз основа на резултатите од следењето на прекините;
 11. утврдување на висината на резервната моќност во регионот;
 12. унапредување на регионална размена и набавка на енергија за балансирање;
 13. поддршка за оптимизација во пресметките и порамнувањата помеѓу два или повеќе оператори на електропреносни системи во регионот, по нивно барање;
 14. задачи поврзани со идентификација на регионалните кризни сценарија во електроенергетскиот сектор;
 15. задачи во подготовката на регионални мерки за намалување на ризиците;
 16. пресметка на максималната влезна моќност од странски извори во механизмите за обезбедување на моќност наменети за издавање препораки и
 17. извршување задачи поврзани со поддршката при идентификување на потребите за нов преносен капацитет, за ажурирање на постоечкиот преносен капацитет или за други алтернативи.
- (4) Операторот на електропреносниот систем му ги обезбедува на Регионалниот координативен центар сите информации потребни за извршување на неговите задачи и ги добива од Регионалниот координативен центар сите информации и препораки потребни за извршување на координираните активности во регионот.
- (5) Операторот на електропреносниот систем соработува со другите оператори од регионот за координирано управување со системи во согласност со постапките и препораките за усвојување или ревизија на мерките за координирано управување определени од Регионалниот координативен центар.
- (6) Ако операторот на електропреносниот систем оцени дека примената на мерките на Регионалниот координативен центар што се однесуваат на координирана пресметка на капацитетите и на координирана безбедносна анализа би предизвикала нарушување на оперативната сигурност на електропреносниот систем, може да одлучи да не ги применува тие мерки и за тоа е должен да го извести Регионалниот координативен центар и операторите на електропреносните системи од регионот за работа на систем и да достави образложение за одлуката.
- (7) Преиспитување на координирани активности или препораки се активира на барање на еден или повеќе оператори на електропреносни системи во регионот за работа на системот. Операторот на електропреносниот систем е должен да ја прифати и примени потврдната или изменетата мерка од Регионалниот координативен центар.
- (8) На Регионалниот координативен центар може да му се достави барање за преземање координирана мерка од активностите од ставот (3) на овој член, од една или повеќе договорни страни на Енергетска заедница или држави членки на Европската Унија од заедничкиот регионот за работа на системот.

ГЛАВА V

ДИСТРИБУЦИЈА НА ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА

Оператор на електродистрибутивен систем**Член 162**

(1) Операторот на електродистрибутивниот систем или вертикално интегрираното друштво кое е основач на операторот на електродистрибутивниот систем на територијата на Република Северна Македонија е сопственик на електродистрибутивната мрежа која се состои од трафостаници, линиски инфраструктурни објекти далекуводи, објекти и средства што се во функција на вршење на енергетската дејност дистрибуција на електрична енергија.

(2) Операторот на електродистрибутивниот систем е одговорен за одржување, надградување и проширување на електродистрибутивната мрежа, како и за функционирање на електродистрибутивниот систем и е должен да обезбеди негово поврзување со електропреносниот систем.

(3) Операторот на дистрибутивниот систем е одговорен за обезбедување на долгорочна способност на системот, кој треба да одговори на разумната побарувачка за електроенергетска дистрибуција, работење, одржување и развој засновани врз економските услови на безбеден, сигурен и ефикасен систем за дистрибуција на електрична енергија во неговата област, заштита на животната средина и енергетската ефикасност.

(4) Операторот на дистрибутивниот систем помеѓу корисниците на системот или категориите на корисници на систем се однесува на еднаков и недискриминаторен начин, особено во корист на неговите подружници.

(5) Операторот на дистрибутивниот систем им обезбедува на корисниците на системот информации што им се потребни за ефикасен пристап до системот вклучувајќи и употреба на системот.

(6) Операторот на електродистрибутивниот систем, врши набавка на електрична енергија за покривање на загубите на електрична енергија во електродистрибутивниот систем, на транспарентен и недискриминаторен начин и под пазарни услови.

(7) Во набавката на производи и услуги неопходни за ефикасно, сигурно и безбедно работење на електродистрибутивниот систем, операторот на електродистрибутивниот систем донесува правила изработени во координација со операторот на електропреносниот систем и другите засегнати учесници на пазарот. Правилата се изработуваат и донесуваат на објективен, транспарентен и недискриминаторен начин. Операторите на електродистрибутивните системи се должни условите за набавка на производите и услугите, вклучувајќи ги и каде што е соодветно правилата и тарифите, да ги објавуваат и применат на недискриминаторен начин, кој ги отсликува реалните трошоци.

(8) При извршување на задачите од ставот (7) на овој член, операторите на дистрибутивните системи набавуваат помошни услуги, кои не вклучуваат регулација на фреквенција потребни за соодветниот електродистрибутивен систем на транспарентен и недискриминаторен начин и под пазарни услови, освен во случај кога Регулаторната комисија за енергетика дала мислење дека набавката на помошни услуги кои не вклучуваат регулација на фреквенцијата е економски неисплатливо, со што се одобрува отстапување. Обврската за набавка на помошни услуги кои не вклучуваат регулација на фреквенција не се однесува на целосно интегрираните мрежни компоненти.

(9) При набавката на производите и услугите наведени во ставот (7) на овој член операторот на електродистрибутивниот систем обезбедува ефикасно учество на сите учесници на пазарот што нудат енергија од обновливи извори, учесници на пазарот вклучени во управувањето со побарувачката, операторите на складишта за енергија и агрегаторите кои ги исполнуваат барањата за учество на пазарот и имаат соодветни техничките карактеристики утврдени во правилата.

(10) Операторите на електродистрибутивните системи соработуваат со операторот на електропреносниот систем во планирањето и работењето на нивните мрежи, особено преку размена на потребните информации и податоци во врска со работата на производствените капацитети и управување со потрошувачката, секојдневното работење и долгорочното планирање на мрежните инвестиции, со цел да се обезбеди економичен, безбеден и сигурен развој и работење на нивните мрежи и координиран пристап до ресурси како што се дистрибуирано производство, складирање на енергија или управување со потрошувачката што може да ги поддржи нивните посебни потреби.

(11) Операторот на електродистрибутивниот систем соработува со останатите оператори на електродистрибутивните системи и учествува во работата на ECDSO-E со цел да се промовира завршувањето и функционирањето на внатрешниот пазар за електрична енергија и да се промовира оптимално управување и координирана работа на дистрибутивните и преносни системи.

Раздвојување на дејности

Член 163

(1) Друштво коешто поседува лиценца за вршење на дејност дистрибуција на електрична енергија не може да има лиценца и не може да учествува во вршењето на дејностите производство, складирање, пренос, организација и управување со пазарот на електрична енергија, трговија и/или снабдување со електрична енергија.

(2) Ако операторот на електродистрибутивниот систем е дел од вертикално интегрирано друштво за електрична енергија, во однос на неговиот правен субјективитет, организација и одлучување, мора да е независен и да дејствува независно од другите дејности, наведени во ставот (1) на овој член, на вертикално интегрирано друштво за електрична енергија кои не се поврзани со дистрибуција на електрична енергија. Операторот на електродистрибутивниот систем не е должен да ја раздвои сопственоста на средствата на дистрибутивниот систем од вертикално интегрираното друштво за електрична енергија.

(3) Со цел да се обезбеди независност на операторот на електродистрибутивниот систем и исполнување на обврската за обезбедување на јавна услуга на недискриминаторен, објективен и транспарентен начин, операторот на електродистрибутивниот систем обезбедува:

1. лицата кои учествуваат во управувањето и раководењето со операторот на електродистрибутивниот систем да не можат да учествуваат во управувачките и раководните структури во правните лица кои се вршители на дејности производство, пренос, трговија, снабдување, складирање на електрична енергија и организирање и/или управување со пазарот на електрична енергија;

2. лицата кои учествуваат во управувањето и раководењето со операторот на електродистрибутивниот систем да имаат независност во нивната работа и одлучување од вертикалното интегрирано друштво и

3. донесувањето на одлуки на операторот на електродистрибутивниот систем во врска со средствата неопходни за функционирање, одржување и развој на системот да биде независно од интересите на вертикално интегрираното друштво за електрична енергија на кое му припаѓа, за што операторот на електродистрибутивниот систем треба да ги има на располагање потребните човечки, технички, финансиски и материјални ресурси.

(4) Ако операторот на електродистрибутивниот систем е дел од вертикално интегрирано друштво за електрична енергија:

1. неговата независност не го исклучува правото на вертикално интегрираното друштво за електрична енергија да го одобри годишниот финансиски план на операторот на

- електродистрибутивниот систем и да ја утврди рамката за задолжување на операторот на електродистрибутивниот систем;
2. вертикално интегрирано друштво за електрична енергија нема право да му дава инструкции на операторот на електродистрибутивниот систем во однос на неговото секојдневно работење, ниту во однос на неговите поединечни одлуки за изградба или надградба на електродистрибутивната мрежа што се во рамките на одобриениот финансиски план или соодветен плански документ и
3. операторот на електродистрибутивниот систем не може да ги користи предностите на својата вертикална интеграција за да ја наруши конкуренцијата, а особено не смее во својата комуникација и употребата на својата фирма да создава забуна во однос на посебниот идентитет на друштвото за снабдување кое е дел од вертикалното интегрирано друштво за електрична енергија.
- (5) Операторот на електродистрибутивниот систем, независно од организациската форма, по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, назначува службеник за усогласеност и донесува програма за усогласеност со која се утврдуваат мерките кои треба да се преземаат заради оневозможување на дискриминација на корисниците на електродистрибутивниот систем по која било основа, се определуваат обврските на вработените во реализацијата на програмата и се утврдува начинот на следење на усогласеноста на работењето на операторот на електродистрибутивниот систем со програмата.
- (6) Службеникот за усогласеност на операторот на електродистрибутивниот систем до Регулаторната комисија за енергетика доставува на одобрување годишен извештај во кој ги наведува мерките преземени во текот на претходната година и мерките што треба да се преземат во наредната година, во рамки на програмата за усогласеност од ставот (5) на овој член. Операторот на електродистрибутивниот систем, по одобрувањето на извештајот од страна на Регулаторната комисија за енергетика, го објавува на својата веб-страница.
- (7) Службеникот за усогласеност на операторот на електродистрибутивниот систем треба да има пристап до сите потребни информации од операторот на електродистрибутивниот систем, како и на секое поврзано друштво со операторот на електродистрибутивниот систем, заради исполнување на своите задачи.
- (8) По исклучок од ставот (1) на овој член, друштвото кое врши дејност дистрибуција на електрична енергија може да врши и дејност снабдување со електрична енергија ако на неговиот електродистрибутивен систем се приклучени помалку од 100.000 потрошувачи.

Должности на оператор на електродистрибутивен систем

Член 164

- (1) Операторот на електродистрибутивниот систем, во согласност со овој закон и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон, е должен:
1. да обезбеди сигурно и доверливо функционирање на електродистрибутивниот систем со кој управува;
 2. да обезбеди долгорочна способност на системот за задоволување на оправданите барања за дистрибуција на електрична енергија;
 3. да го развива, надградува и одржува електродистрибутивниот систем со кој управува под економски оправдани услови со посебно внимание на безбедноста, доверливоста, ефикасноста и заштитата на животната средина;
 4. да обезбеди сигурна, безбедна и квалитетна дистрибуција и испорака на електрична енергија преку електродистрибутивниот систем со кој управува, на недискриминаторен и транспарентен начин и во согласност со пропишаниот квалитет;

5. да ги приклучи производителите, складиштата и потрошувачите на електрична енергија на електродистрибутивниот систем со кој управува во економско-технички оптимални точки, како и да овозможи пристап на трета страна за користење на електродистрибутивниот систем;
6. на корисниците на електродистрибутивниот систем навремено да им ги обезбеди информациите кои им се потребни за пристап до електродистрибутивниот систем со кој управува;
7. да им овозможи на снабдувачите електронски пристап до листата на потрошувачи, со назначување на категоријата на приклучок согласно тарифниот систем за дистрибуција, како и нивната потрошувачка за последните 12 месеци;
8. да ја олесни постапката за приклучувањето на обновливите извори на енергија и на складиштата за енергија во електродистрибутивниот систем;
9. да овозможи управување преку побарувачката;
10. да им овозможи на корисниците пристап до пазарите на енергија;
11. да придонесе кон дигитализацијата на системот со кој управува, вклучително и развивање на паметни мрежи и вградување на паметни мерни системи;
12. при испорака на електрична енергија да дава приоритет на електричната енергија произведена од обновливи извори на енергија или високоефикасни комбинирани постројки согласно член 104 став (2) од овој закон;
13. да го води регистарот на мерни места и на корисници на електродистрибутивниот систем;
14. на својата веб-страница да ги објавува сите надоместоци за секоја категорија на приклучоци претходно одобрени од Регулаторната комисија за енергетика;
15. на својата веб-страница да објави план за одржување на електродистрибутивната мрежа во согласност со мрежните правила за дистрибуција на електрична енергија, по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика;
16. да го усогласи работењето на електродистрибутивниот систем со работењето на електропреносниот систем;
17. да набави системски услуги и електрична енергија за покривање на загубите во електродистрибутивната мрежа по пазарни услови на транспарентен, недискриминаторен и конкурентен начин во согласност со правилата за набавка на електрична енергија, коишто ги изготвува и донесува по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика;
18. да ја мери електричната енергија преземена во и предадена од електродистрибутивниот систем со кој управува;
19. да овозможи визуелен пристап на корисниците до мерните уреди што се во негова сопственост или во сопственост на вертикално интегрираното друштво;
20. да води диспечерска книга, записи за доверливоста на системите за комуникација, податоци од системот за надзор и управување, како и мерни податоци и таквите податоци, книги и записи да ги чува најмалку 10 години;
21. по барање на операторот на електропреносниот систем, да му обезбеди информации за процена на побарувачката на електрична енергија;
22. да спроведува мерки за подобрување на ефикасноста на дистрибуцијата на електрична енергија;
23. да воспостави и применува системи за управување со безбедност на податоци, сајбер безбедност и заштитата на податоците и да соработува со органите надлежни за овие прашања;
24. да учествува во изработката на мрежните правила за пренос на електрична енергија во делот поврзан со работењето и планирањето на електродистрибутивниот систем;

25. да учествува во работата на единиците на локалната самоуправа при подготовката на просторните планови и локалните развојни планови, програми и стратегии за прашања кои влијаат на електродистрибутивниот систем;
26. по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика да донесе план за намалување на загубите;
27. по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика да донесе ценовникот за нестандартни услуги на соодветниот оператор на електроенергетскиот систем од членот 188 од овој закон, и да ги објави на својата веб-страницата и
28. да доставува податоци до операторот на пазар на електрична енергија за снабдувачите кои учествуваат на пазарот на мало.
- (2) Надоместокот за користењето на електродистрибутивниот систем го плаќаат корисниците на електрична енергија приклучени на електродистрибутивната мрежа. Операторот на електродистрибутивниот систем од потрошувачите приклучени на неговиот систем го наплатува надоместокот за користење на електродистрибутивниот систем, како и надоместокот за користење на електропреносниот систем согласно објавените тарифи.
- (3) Операторот на електродистрибутивниот систем може да склучи договори со снабдувачи или трговци со електрична енергија со кои ги овластува да ги наплатат надоместоците од ставот (2) на овој член, од потрошувачите приклучени на електродистрибутивната мрежа.
- (4) Операторот на електродистрибутивниот систем може, по барање на потрошувач, да изврши промена на категоријата на приклучок и соодветно да ја ажурира листата од ставот (1) точка 7 на овој член. Промена на категорија на приклучок не може да се врши ако потрошувачот започнал постапка за промена на снабдувач.
- (5) Операторот на електродистрибутивниот систем може привремено да ја прекине испораката на електрична енергија од електродистрибутивната мрежа при вршење на планираните прегледи, испитувања, контролни мерења, одржување, реконструкции, проширувања на мрежите, уредите и инсталациите, како и во случај на потреба од спречување на ризици од нарушувања во електроенергетскиот систем, и за тоа ги известува корисниците во согласност со мрежните правила за дистрибуција на електрична енергија.
- (6) Операторот на електродистрибутивниот систем соработува со операторот на електропреносниот систем и операторот на пазарот на електрична енергија заради обезбедување на учество на учесниците на пазарите кои се поврзани на електродистрибутивната мрежа. Обезбедувањето на услуги за балансирање од даватели на услуги за балансирање приклучени на електродистрибутивниот систем се врши во соработка со операторот на електропреносниот систем, согласно правилата за пазар на балансна енергија.
- (7) Регулаторната комисија за енергетика може да му дозволи на операторот на електродистрибутивниот систем да извршува и други активности од оние утврдени со овој закон, ако таквите активности му овозможуваат на операторот на електродистрибутивниот систем да ги исполни обврските утврдени со овој закон или прописите донесени врз основа на овој закон. Регулаторната комисија за енергетика може да му дозволи на операторот на електродистрибутивниот систем да поседува, развива и управува со други мрежи, различни од електродистрибутивната мрежа.

План за развој на електродистрибутивниот систем

Член 165

- (1) Операторот на електродистрибутивниот систем е одговорен за долгорочно планирање на развојот на електродистрибутивниот систем на подрачјето на кое ја врши дејноста.
- (2) Операторот на електродистрибутивниот систем е должен на секои две години да подготви план за развој на електродистрибутивниот системот за период од следните пет години, во кој треба да бидат

содржани информации за развојот на електродистрибутивниот систем во согласност со барањата утврдени во мрежните правила за дистрибуција и информациите за потребите од приклучување нови корисници на електродистрибутивната мрежа доставени од надлежните институции и учесниците на пазарот на електрична енергија, како и потребите и можностите за изградба и приклучување постројки за складирање електрична енергија и станици за полнење на електрични возила.

(3) Операторот на електродистрибутивниот систем, најдоцна на 1 октомври во годината во која се донесува планот, започнува постапка за усогласување на предлогот на планот со Министерството, во однос на потребните проширувања и надградби на електродистрибутивниот систем заради можности за изградба на нови капацитети за производство на електрична енергија од обновливи извори и остварување на националните цели и индикативната траекторија за обновливи извори на енергија, енергетска ефикасност, намалување на емисиите на стакленички гасови и зголемување на сигурноста во снабдувањето со електрична енергија, која завршува најдоцна до 25 октомври.

(4) По завршувањето на постапката за усогласување од ставот (3) на овој член, операторот на електродистрибутивниот систем спроведува консултации во однос на планот за развој на системот со корисниците на електродистрибутивната мрежа и со операторот на електропреносниот систем и планот заедно со резултатите од консултациите најдоцна до 15 ноември го доставува на одобрување до Регулаторната комисија за енергетика. Во постапката за одобрување Регулаторната комисија за енергетика може да побара измени на доставениот план. Одобрениот план операторот на електродистрибутивниот систем го донесува и го објавува на својата веб - страница.

(5) Операторот на електродистрибутивниот систем секоја година подготвува едногодишни, петгодишни и десетгодишни прогнози за потрошувачката на електрична енергија за електродистрибутивниот систем со кој управува и најдоцна до 31 октомври ги доставува до Министерството и Регулаторната комисија за енергетика, на одобрување.

(6) Операторот на електродистрибутивниот систем, за секој регулиран период определен согласно членот 61 став (8) од овој закон, изработува план за инвестирање во електродистрибутивниот систем, усогласен со планот од ставот (2) на овој член и го доставува за одобрување до Регулаторната комисија за енергетика. Во планот особено треба да биде прикажано очекуваното зголемување на ефикасноста на работењето на електродистрибутивниот систем преку намалување на загубите на електрична енергија и подобрување на квалитетот на испорачаната електрична енергија од електродистрибутивната мрежа, како резултат на предвидените инвестиции, како и влијанието врз зголемувањето на бројот на електроцентрали, кои користат обновливи извори на енергија и нивната просторна распределеност.

Користење на услуги за флексибилност во дистрибутивните мрежи

Член 166

(1) Операторот на електродистрибутивниот систем во петгодишниот план за развој на системот, врз основа на анализа на трошоци и придобивки, на разбирлив и едноставен начин ги прикажува:

1. потребите за користење на услуги за флексибилност, вклучувајќи управување преку побарувачката, агрегација, управување со загушувањата и складирање на електрична енергија;
2. преземање мерки за енергетска ефикасност за да се подобри ефикасноста во управувањето и развојот на електродистрибутивниот систем и

3. на кој начин и до кој степен користењето на мерките од точка 2 на овој став, ја намалува или одложува потребата од надградба или одржување на електродистрибутивниот систем.

(2) Врз основа на анализата од ставот (1) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика утврдува дали набавката на услуги за флексибилност:

1. е економски оправдана;
2. ја намалува потребата за надградба или одржување на електродистрибутивниот систем;
3. овозможува ефикасно и безбедно функционирање на електродистрибутивниот систем и
4. не доведува до нарушувања на пазарот или загушувања во електродистрибутивниот систем од поголеми размери.

(3) Ако Регулаторната комисија за енергетика утврди дека ефектите од користењето на услугите за флексибилност се позитивни, на операторот на електродистрибутивниот систем му дозволува да набавува услуги од сите учесници на пазарот, вклучително и од учесниците на пазарот кои нудат енергија од обновливи извори, давателите на услуги на управување преку побарувачката, операторите на складишта на енергија и агрегаторите, врз основа на транспарентни, недискриминаторни и пазарни постапки и стандардизирани пазарни производи за услуги за флексибилност.

(4) Операторот на електродистрибутивниот систем, по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика во транспарентен процес со учество на корисниците на системот и операторот на електропреносниот систем, утврдува листа на спецификации за услугите за флексибилност кои се набавуваат на пазарот како стандардизирани пакети на услуги на пазарите на електрична енергија во Република Северна Македонија и во регионот и ја објавува на својата веб-страница.

(5) Операторот на електродистрибутивниот систем е должен да обезбеди еднакви услови за понудите на енергија и услуги од ставот (3) на овој член.

(6) При набавка и активирање на услугите за флексибилност за потребите на електродистрибутивниот систем, операторот на електродистрибутивниот систем и операторот на електропреносниот систем ги разменуваат сите потребни информации и се координираат заради оптимална употреба на ресурсите за обезбедување на услуги за флексибилност, безбедно и ефикасно функционирање на системот и олеснување на развојот на пазарот на електрична енергија и пазарот на услуги за флексибилност.

(7) Во согласност со методологијата за формирање на тарифи за дистрибуција на електрична енергија од членот 61 став (1) точка 1 од овој закон, на операторот на електродистрибутивниот систем му се надоместуваат трошоците поврзани со набавката на услуги за флексибилност, вклучувајќи ги трошоците за потребните информатички и комуникациски технологии и трошоците за инфраструктура.

(8) Во мрежните правила за дистрибуција на електрична енергија, операторот на електродистрибутивниот систем ги определува техничките услови за обезбедување на системски услуги и услуги за флексибилност.

Мерење на електрична енергија

Член 167

(1) Операторот на електродистрибутивниот систем е должен да ја мери електричната енергија што ја презема и испорачува на корисниците приклучени на електродистрибутивната мрежа преку мерни уреди, во согласност со овој закон и мрежните правила за дистрибуција на електрична енергија.

(2) Мерните уреди, вклучувајќи ги и паметните системи за мерење се во сопственост на операторот на електродистрибутивниот систем или на вертикалното интегрирано друштво.

(3) Разликата во трошоците за поставување или замена на мерните уреди од ставот (2) на овој член, која не е покриена со надоместокот за приклучување на потрошувачот, е на товар на операторот на електродистрибутивниот систем, а се надоместува преку тарифата за дистрибуција за електрична енергија.

(4) Локацијата на мерните уреди ја утврдува операторот на електродистрибутивниот систем во зависност од техничките можности на локацијата, која може да биде во или надвор од границите на имотот на корисниците приклучени на електродистрибутивната мрежа. Ако операторот на електродистрибутивниот систем утврди дека при замена на постојниот мерен уред е потребно да се изврши дислокација на мерното место, должен е на своја сметка да ја изведе дислокацијата со минимално нарушување на обезбедувањето на услугата на корисникот и со минимално оштетување на имотот на корисникот. Операторот на електродистрибутивниот систем е должен да ја надомести штетата врз имотот на корисникот настаната како последица на дислокацијата на мерното место.

(5) Ако мерниот уред се наоѓа на имот од корисникот на системот, корисникот е должен да му овозможи на овластеното лице на операторот на електродистрибутивниот систем право на пристап на делот од имотот или објектот каде што се наоѓа мерниот уред заради:

1. читање на мерните уреди;
2. контрола, вградување, надзор, замена и одржување на опремата на мерното место;
3. исклучување на корисникот на системот кога постапува спротивно на условите за користење на електродистрибутивната мрежа пропишани во мрежните правила за дистрибуција на електрична енергија и
4. исклучување на потрошувачот, на барање на снабдувачот, во согласност со одредбите во правилата за снабдување со електрична енергија.

(6) Операторот на електродистрибутивниот систем е должен да ги достави собраните и обработените податоци од мерните места до:

1. операторот на пазарот на електрична енергија ако корисникот на дистрибутивниот систем учествува на тој пазар;
2. операторот на електропреносниот систем, за потребите за балансирање како и за корисници на дистрибутивниот систем кои учествуваат на пазарот на балансна енергија;
3. снабдувачот или агрегаторот, вклучувајќи ги и податоците потребни за балансирање;
4. производителот и операторот на складиште на електрична енергија приклучен на дистрибутивниот систем, од неговото мерно место;
5. потрошувачот за неговата потрошувачка, по негово барање без одлагање и надоместоци, во лесно разбирлива и споредлива форма и
6. други лица, вклучувајќи ги граѓанските енергетски заедници, заедниците за користење на обновливи извори на енергија и активните потрошувачи.

Мрежни правила за дистрибуција на електрична енергија

Член 168

(1) Операторот на електродистрибутивниот систем е должен, по претходно одобрување од страна на Регулаторната комисија за енергетика, да донесе мрежни правила за дистрибуција на електрична енергија, засновани на начелата на интероперабилност на системите, објективност и недискриминација и кои се објавуваат во „Службен весник на Република Северна Македонија“ и на својата веб-страница.

(2) Мрежните правила за дистрибуција на електрична енергија особено ги уредуваат:

1. условите и начинот на користење и пристап на електродистрибутивниот систем од трета страна;
2. постапката за приклучување на корисници на електродистрибутивната мрежа заснована на начелото на недискриминација за приклучување на различни корисници на системот;
3. техничко-технолошките услови и начинот на приклучување на електродистрибутивната мрежа на потрошувачите, складиштата и на производителите на електрична енергија;
4. техничките и другите услови за сигурно и безбедно функционирање на електродистрибутивниот систем и обезбедување на квалитетна услуга;
5. техничко-технолошките услови, начинот за приклучување и начинот на користење и пристап на електродистрибутивниот систем од корисниците кои произведуваат електрична енергија од обновливи извори на енергија за сопствена потрошувачка, како и начинот на кој произведената електрична енергија се предава во електродистрибутивната мрежа;
6. техничките нормативи и стандарди во однос на опремата, уредите и материјалите што се употребуваат при изведување на приклучоци;
7. техничко-технолошките услови за работа на објектите за производство на електрична енергија во режим на работа со лиценца за пробна работа;
8. планирањето, одржувањето и развојот на електродистрибутивниот систем;
9. начинот на усогласување со корисниците на електродистрибутивниот систем во случај на планирани прекини;
10. мерките, активностите и постапките во случај на нарушувања и хаварии;
11. методологијата за определување на надоместокот за приклучување на електродистрибутивната мрежа;
12. доверливоста на деловните податоци на корисниците на услугите од електродистрибутивниот систем;
13. функционалните барања и класата на точност на мерните уреди, како и начинот на мерење на електричната енергија и моќност;
14. квалитетот на електрична енергија што се испорачува преку електродистрибутивниот систем;
15. квалитетот на услугите што операторот на електродистрибутивниот систем ги обезбедува на корисниците;
16. содржината на плановите за развој на електродистрибутивниот систем, како и начинот и постапката според која корисниците на системот ги доставуваат неопходните податоци за изработка на плановите за развој;
17. доставувањето на податоци за долгорочна прогноза на потрошувачката на електрична енергија до операторот на електропреносниот систем;
18. протоколите за комуникација за надзор, функционирање и управување со електродистрибутивниот систем;
19. технички услови за приклучување на станици за полнење на електрични возила;
20. технички услови за обезбедување на системски услуги и услуги за флексибилност;
21. начинот и постапката за обезбедување на информации за корисниците на системот и
22. содржината на ценовникот од членот 164 од овој закон.

(3) Во случај кога постојат повеќе оператори на електродистрибутивни системи, Регулаторната комисија за енергетика обезбедува меѓусебно усогласување на поединечните мрежни правила за дистрибуција на електрична енергија.

(4) Врз основа на барање поднесено од операторот на електродистрибутивниот систем Регулаторната комисија за енергетика согласно со правилата од ставот (2) на овој член, може да донесе одлука за изземање од примената на одделни обврски од мрежните правила за дистрибуција на електрична енергија.

Интеграција на електромобилноста во електричната мрежа

Член 169

(1) Операторот на електродистрибутивниот систем нема право да поседува, развива или управува со станица за полнење на електрични возила, освен ако станицата е во негова сопственост и ја користи исклучиво за сопствени потреби.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, Министерството со одлука може да му дозволи на оператор на електродистрибутивниот систем да поседува, развива или управува со станици за полнење на електрични возила, доколку се исполнети следниве услови:

1. Регулаторната комисија за енергетика ги одобрила условите содржани во тендерската документација за тендерската постапка за избор на лице кое поседува, развива или управува со станици за полнење на електрични возила, која ја спроведува операторот на електродистрибутивниот систем;

2. по спроведената отворена, транспарентна и недискриминаторна тендерска постапка организирана од операторот на електродистрибутивниот систем, ниту еден учесник не добил право да поседува, развива, користи или управува со станици за полнење на електрични возила, односно учесниците во постапката понудиле цени понеповолни од цените на конкурентните пазари во регионот и

3. операторот на електродистрибутивниот систем управува со станиците за полнење во согласност со одредбите од овој закон за пристап на трета страна и не ги дискриминира корисниците на системот во корист на неговите поврзани друштва.

(3) Регулаторната комисија за енергетика изработува упатство за подготовка и спроведување на тендерската постапка.

(4) Ако операторот на електродистрибутивниот систем добил дозвола да поседува, развива или управува со станици за полнење на електрични возила согласно ставот (2) на овој член, Министерството, периодично или најмногу на секои пет години, спроведува јавна консултација за утврдување на потенцијалниот интерес на други субјекти за поседување, развивање или управување со станиците за полнење на електрични возила.

(5) Доколку со спроведената јавна консултација од ставот (4) на овој член, се утврди дека други субјекти се заинтересирани да поседуваат, развиваат или управуваат со станици за полнење и по спроведена тендерска постапка друго лице се стекне со правото да поседува, развива или управува со станици за полнење на електрични возила, Министерството донесува одлука со која на операторот на електродистрибутивниот систем му наложува да не започнува активности за изградба на нови станици за полнење, а постоечките станици за полнење во рок од 18 месеци да престанат со работа. Трошоците од инвестициите во инфраструктурата за полнење на електрични возила што не се повратени преку продажба или дотогашното управување со инфраструктурата, Регулаторна комисија за енергетика може да му ги надомести на операторот на електродистрибутивниот систем преку тарифата за дистрибуција на електрична енергија.

(6) Операторот на електродистрибутивниот систем соработува на недискриминаторска основа со секое лице кое поседува, развива или управува со станици за полнење на електрични возила, вклучително и нивно поврзувањето на мрежата.

(7) Операторот на електродистрибутивниот систем е должен да се координира со операторот на електропреносниот систем во одредување на локациите на станиците за полнење со капацитет еднаков или повисок од 50 kW.

(8) Министерот поблиску го пропишува начинот на интеграцијата на електромобилноста во електричната мрежа.

(9) Заради зголемување на учеството на електрични возила во транспортот и остварување на целите за учество на обновливи извори на енергија содржани во Интегрираниот национален план за енергија и клима, Регулаторната комисија за енергетика, може да донесе одлука со која ги определува највисоките цени на електрична енергија за полнење на електрични возила, која не ги надминува просечните малопродажни цени на горивата за транспорт, формирани согласно прописот од членот 61 став (1) точка 3 од овој закон, во претходните шест месеци и имајќи ја предвид моќноста на уредите за полнење.

(10) Полнењето на електрични возила не претставува снабдување со електрична енергија.

Соработка на операторот на електропреносниот систем со оператори на електродистрибутивни системи

Член 170

(1) Операторот на електропреносниот систем и операторот на електродистрибутивниот систем се должни да соработуваат за да обезбедат економичен и сигурен развој и работа на нивните системи, а особено во:

1. планирањето на развојот на системите, инвестициите во зголемување на преносниот капацитет и поврзувањето на нови корисници со цел да се обезбеди економичен и сигурен развој и работа на нивните мрежи;
2. размената на информации потребни за секојдневното работење и за перформансите на производствени капацитети кои се поврзани на соодветниот систем и давателите на услуги за управување преку побарувачката и
3. координирањето и споделувањето на ресурси, вклучително и дистрибуирано производство, складирање на енергија или услуги за управување преку побарувачката што може да ги опслужува потребите на двата система.

(2) Операторот на електродистрибутивниот систем соработува со операторите на електродистрибутивните системи на другите договорни страни на Енергетската заедница преку Координативната група на операторите на дистрибутивниот систем на Енергетската заедница, заради:

1. промовирање и поддршка на завршувањето и функционирањето на заедничкиот пазар на електрична енергија;
2. промовирање на оптимално управување и координирано работење на системите за дистрибуција и пренос и
3. застапеност и соработка во рамките на асоцијацијата на операторите на европските дистрибутивни системи.

Затворен систем за дистрибуција на електрична енергија

Член 171

(1) Регулаторната комисија за енергетика може на систем во кој се дистрибуира електрична енергија во рамки на географски ограничено подрачје во кое се врши индустриско производство, производство на електрична енергија, се вршат трговски дејности или се обезбедуваат заеднички услуги, а не се врши снабдување на домаќинства со електрична енергија, да му додели статус на затворен систем за дистрибуција на електрична енергија, ако:

1. поради посебни технички или безбедносни причини, активностите или производниот процес на корисниците на таа мрежа се интегрирани;
 2. преку системот се дистрибуира електрична енергија првенствено на сопственикот или операторот на системот или неговите поврзани друштва или
 3. преку системот се дистрибуира електрична енергија произведена од повеќе електроцентрали поврзани на единствена приклучна точка на електропреносната мрежа со цел оптимизирање на трошоците за приклучување.
- (2) Регулаторната комисија за енергетика со правилник ги уредува условите и критериумите за доделување на статус на затворен систем за дистрибуција на електрична енергија.
- (3) Регулаторната комисија за енергетика му издава на операторот на системот од ставот (1) на овој член, лиценца за вршење на енергетска дејност дистрибуција на електрична енергија во која се определуваат правата и обврските на операторот на затворениот систем за дистрибуција на електрична енергија.
- (4) Регулаторната комисија за енергетика може да го из земе операторот на затворениот систем за дистрибуција за електрична енергија од обврските за:
1. набавка на системски услуги и електрична енергија за покривање на загубите на електрична енергија според постапки кои се засноваат на начелата на транспарентност, недискриминација и конкурентност;
 2. одобрување на тарифите, како и на методологиите врз основа на кои се формираат тарифите, пред нивното влегување во сила;
 3. да набавува услуги за флексибилност согласно членот 166 од овој закон;
 4. да не поседува, развива или управува со складишта за електрична енергија и/или 5. да не поседува, развива или управува со станици за полнење на електрични возила.
- (5) Кога е одобрено изземањето од ставот (4) на овој член, корисникот на затворениот систем за дистрибуција на електрична енергија може да побара од Регулаторната комисија за енергетика да ги разгледа и одобри тарифите или методологиите на кои е засновано пресметувањето на применетите тарифи.
- (6) Изземањето од ставот (4) на овој член, се применува кога затворениот систем на дистрибуција повремено се користи од страна на мал број домаќинства во подрачјето на затворениот систем, и покрај тоа што некој член од домаќинството е вработен или на друг начин ангажиран кај сопственикот на затворениот систем за дистрибуција.

Дополнителни приходи

Член 172

- (1) Операторот на електродистрибутивниот систем може, со одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, да остварува приходи од давање на користење на електродистрибутивната инфраструктура во согласност со членот 262 од овој закон.
- (2) При давањето на користење од ставот (1) на овој член, операторот на електродистрибутивниот систем обезбедува користењето на мрежата од трети лица да не влијае на безбедноста, сигурноста и економичноста во работењето притоа исполнувајќи ги сите безбедносни услови, вклучувајќи ги и стандардите за сајбер безбедност.
- (3) Операторот на електродистрибутивниот систем приходите остварени согласно со ставот (1) на овој член, ги води на посебна сметка и за тоа ја известува Регулаторната комисија за енергетика.
- (4) При утврдување на тарифата за дистрибуција на електрична енергија, Регулаторната комисија за енергетика ги зема предвид приходите што ги остварува операторот на електродистрибутивниот

систем согласно со ставот (1) на овој член.

(5) Операторот на електродистрибутивниот систем може приходите остварени по основ на ставот (1) на овој член, по претходно одобрување на Регулаторната комисија за енергетика, да ги користи за реализација на проекти од планот од членот 165 од овој закон.

(6) Операторот на електродистрибутивниот систем може да го продаде вишокот на електрична енергија што го набавил согласно член 164 став (1) точка 17 од овој закон, на организираниот пазар на електрична енергија или на пазарот на балансна енергија и за секоја таква продажба е должен да ја извести Регулаторната комисија за енергетика.

ГЛАВА VI

СНАБДУВАЧИ И ТРГОВЦИ СО ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА

Снабдувач со електрична енергија

Член 173

(1) Снабдувачот со електрична енергија набавува електрична енергија во Република Северна Македонија и/или од странство заради продажба на своите потрошувачи, други снабдувачи, трговци, операторите на електропреносниот или електродистрибутивниот систем, производители на електрична енергија за оптимизирање на нивното работење, како и на други учесници на пазарот на електрична енергија.

(2) Снабдувачот со електричната енергија ја набавува електричната енергија на пазарот на билатерални договори и на организираниот пазар, по нерегулирани цени.

(3) Снабдувачот со електричната енергија самостојно ја одредува цената по која ја продава електричната енергија.

(4) Снабдувачот со електричната енергија за количината на електрична енергија за која се обврзал да ја испорача на своите потрошувачи го обезбедува неопходниот капацитет за пренос и/или дистрибуција од соодветните оператори.

(5) Снабдувачот со електрична енергија е должен, во согласност со овој закон и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон, да:

1. набави електрична енергија за своите потрошувачи;
2. ги испорача количините на електрична енергија коишто ги набавил заради исполнување на обврските утврдени во договорите за снабдување;
3. ги исполни своите обврски кон потрошувачите во однос на сигурноста, обемот и динамиката на снабдувањето;
4. да ја преземе балансната одговорност за своите потрошувачи, а особено за домаќинствата и малите потрошувачи;
5. обезбедува услуги за своите потрошувачи со квалитет утврден во правилата за снабдување со електрична енергија;
6. обезбеди недискриминаторен третман на сите потрошувачи, а особено за потрошувачите од оддалечените подрачја;
7. ги објави на својата веб - страница општите услови на своите договори за снабдување со електрична енергија за потрошувачите;
8. овозможи потрошувачите да добиваат редовни и точни известувања за реалната потрошувачка и трошоците за електрична енергија, за да можат потрошувачите да управуваат со својата потрошувачка;
9. овозможи промена на снабдувач на транспарентен и недискриминаторен начин;
10. обезбеди при секоја промена на снабдувач со електрична енергија, потрошувачот да добие конечно затворање на сметката во рок од шест недели од денот на промената на снабдувачот;

11. воспостави постапки за ефикасно решавање на приговорите на своите потрошувачи во рок од 60 дена од денот на поднесување на приговорот, вклучувајќи можност и за вонсудско решавање на спорови и обврска за враќање и/или компензација на средства кога е тоа оправдано;
12. ги плати набавените количини на електрична енергија, како и резервираниот капацитет и регулираните услуги од операторот на електропреносниот систем и/или операторите на електродистрибутивните системи;
13. доставува до операторот на електропреносниот систем и операторот на пазарот на електрична енергија податоци за трансакциите и плановите за потрошувачка на електрична енергија за своите потрошувачи, неопходни за пресметка на дебалансите;
14. обезбеди соодветна заштита на доверливите податоци од договорите склучени на пазарот со билатерални договори и
15. ги објавува општите статистички податоци поврзани со неговите потрошувачи, земајќи ја предвид доверливоста на податоците.

Доставување и објавување на податоци

Член 174

- (1) Производителот, снабдувачот и трговецот со електрична енергија на Регулаторната комисија за енергетика, односно на Комисијата за заштита на конкуренцијата во согласност со прописите со кои се уредува заштитата на конкуренцијата, им овозможува увид во податоците кои се однесуваат на сите негови трансакции за купопродажба на електрична енергија и деривативи, вклучително и деривативи на финансискиот пазар, со купувачите на големо, како и со операторот на електропреносниот систем, операторот на електродистрибутивниот систем или операторот на пазарот за електрична енергија остварени во последните пет години.
- (2) Универзалниот снабдувач на Регулаторната комисија за енергетика, односно на Комисијата за заштита на конкуренцијата во согласност со прописите со кои се уредува заштитата на конкуренцијата, им овозможува увид во податоците поврзани со сите свои реализирани трансакции од денот на неговото регистрирање како учесник на пазарот на електрична енергија.
- (3) Снабдувачот со електрична енергија во краен случај на Регулаторната комисија за енергетика, односно на Комисијата за заштита на конкуренцијата во согласност со прописите со кои се уредува заштитата на конкуренцијата, им овозможува увид во податоците кои се однесуваат на сите трансакции за купопродажби на електрична енергија и деривативи, вклучително и деривативи на финансискиот пазар, со купувачите на големо, операторите на електропреносниот или електродистрибутивниот систем или операторот на пазарот за електрична енергија, договорени најмалку за период од последните пет години.
- (4) Податоците од ставовите (1), (2) и (3) на овој член, содржат детални показатели за секоја трансакција, како што се: времетраењето, правилата за испорака и порамнувањето, количините, датумите и времето на извршување и цените на трансакцијата и средството за идентификација на соодветниот потрошувач на големо, како и позначајни детали на сите неподмирени договори за снабдување со електрична енергија и деривативи на електрична енергија.
- (5) По барање од учесник на пазарот, Регулаторната комисија за енергетика може да му овозможи увид во податоците коишто и се доставени согласно ставовите (1), (2) и (3) на овој член, под услов да не се објавуваат деловно чувствителни информации за одделни учесници на пазарот или одделни трансакции.
- (6) Критериумите за овозможување на увидот од ставот (5) на овој член со правилник ги пропишува Регулаторната комисија за енергетика, кој го објавуваат на својата вебстраница.

(7) Регулаторната комисија за енергетика на барање на Секретаријатот на Енергетската заедница ги доставува податоците од ставовите (1), (2) и (3) на овој член.

Комуникација со потрошувачи

Член 175

(1) Универзалниот снабдувач со електрична енергија е должен да воспостави единствен контакт центар, којшто е кадровски екипиран и технички опремен и преку кој на своите потрошувачи навремено, на транспарентен и недискриминаторен начин, без плаќање на надоместок, им ги обезбедува сите неопходни информации во врска со нивните права и обврски, примената на важечките прописи и начините за постапување по приговорите и решавањето на споровите, во согласност со правилата за снабдување од член 64 од овој закон.

(2) Снабдувач со електрична енергија, кој не е универзален снабдувач на своите потрошувачи им ги обезбедува на транспарентен и недискриминаторен начин, без плаќање на надоместок, сите неопходни информации за нивните права, обврски, примена на важечките прописи, начините на постапување по приговорите и решавањето на приговорите во согласност со правилата за снабдување, на соодветен и прифатлив начин, кој не ја исклучува и можноста за воспоставување на контакт центар, доколку е прифатлив за снабдувачот.

(3) Информациите од ставовите (1) и (2) на овој член, се уредуваат со правилата за снабдување и особено се однесуваат на:

1. важечките цени за електрична енергија;
2. стандардните услови за обезбедување и начинот на користење на услугите;
3. различните начини на плаќање кои оневозможуваат дискриминација меѓу потрошувачите;
4. постапката, условите и начинот за промена на снабдувачот;
5. можноста за решавање на приговорите, вклучувајќи можност и за вонсудско решавање на спорови и обврска за враќање и/или компензација на средства кога е тоа оправдано;
6. реалната потрошувачка и трошоците за електрична енергија, за да можат да управуваат со својата потрошувачка во определена временска рамка во зависност од техничките функции на инсталираните мерни уреди;
7. секоја промена на условите во договорот за снабдување, вклучително и зголемувањето на цената најмалку 15 дена пред отпочнување на нивната примена, вклучувајќи го и правото на раскинување на договорот ако потрошувачот не ги прифати новите услови понудени во известувањето;
8. условите, начинот и постапката за вклучување во категоријата на ранливи потрошувачи и
9. условите, начинот и постапката за отпочнување на снабдување со електрична енергија во краен случај.

(4) Снабдувачот со електрична енергија е должен да го прилагоди работното време на единствениот контакт центар од ставот (1) на овој член, на потребите на потрошувачите и да обезбедува информации, како и прием на барања и приговори од потрошувачите, лично или преку електронски средства за комуникација.

(5) Снабдувачот со електрична енергија на своите потрошувачи им обезбедува листа со практични информации за правата на потрошувачите и ја објавува на својата веб-страница.

(6) Снабдувачот со електрична енергија може да ги снабдува потрошувачите преку мерни уреди за заеднички простори, само ако лицето коешто управува со заедничкиот простор склучи договор со снабдувачот со којшто ќе прифати да плати за целата испорачана електрична енергија измерена преку мерниот уред, согласно правилата за снабдување со електрична енергија.

Промена на снабдувач

Член 176

- (1) Секој потрошувач има право да го промени својот снабдувач.
- (2) Промената на снабдувачот се врши на барање на потрошувачот.
- (3) Снабдувачите со електрична енергија и операторите на соодветните системи овозможуваат постапката за промена на снабдувач да се изврши во рок од 48 часа од приемот на барањето за промена, на недискриминаторен начин во однос на трошоците и дејствијата и во постапка пропишана со правилата за снабдување со електрична енергија.
- (4) Домаќинствата и малите потрошувачи имаат право на промена на снабдувач без никакви трошоци.
- (5) По исклучок од ставот (4) на овој член, снабдувачот со електрична енергија може да наплати надоместок за економска загуба, ако потрошувачот еднострано и предвременно го раскине договорот за снабдување со определено времетраење и со фиксна цена, а раскинувањето не е поради неисполнување на обврските од страна на снабдувачот, при што надоместокот е предвиден со договорот и потрошувачот претходно е запознаен со можноста за плаќање на надоместокот.
- (6) Надоместокот од ставот (5) на овој член, треба да биде сразмерен и да не ја надмине директната економска загуба на снабдувачот што произлегува од раскинувањето на договорот, вклучително и трошоците за инвестиции или услуги поврзани со снабдувањето, кои веќе му биле обезбедени на потрошувачот како дел од договорот за снабдување, при што товарот за докажување на директната економска загуба е на снабдувачот или агрегаторот вклучувајќи ги и трошоците за какви било инвестиции или услуги кои се веќе обезбедени на потрошувачот како дел од договорот. Потрошувачот има право да достави приговор до Регулаторната комисија за енергетика во однос на пресметаниот надоместок од ставот (5) на овој член.
- (7) Условите од договорот за снабдување кои се однесуваат на надоместокот од ставот (5) на овој член, ги следи Регулаторната комисија за енергетика. Товарот на докажување на директната економска загуба го сноси снабдувачот или учесникот на пазарот.
- (8) Домаќинствата имаат право да учествуваат во шеми за колективна промена на снабдувач.
- (9) Одредбите од овој член соодветно се применуваат на потрошувачите и снабдувачите од член 180 од овој закон. (10) Одредбите од овој член не се применуваат при снабдување во краен случај.

Трговец со електрична енергија

Член 177

- (1) Трговецот со електрична енергија, во согласност со овој закон и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон, купува електрична енергија во Република Северна Македонија и/или во странство заради продажба на други учесници на пазарот на електрична енергија, како и за продажба во странство.
- (2) Трговецот со електрична енергија е должен на операторот на електропреносниот систем и операторот на пазарот на електрична енергија навремено да им ги достави информациите за количините на електрична енергија и соодветните временски распореди од сите договори за купопродажба на електрична енергија, како и од договорите за прекугранични трансакции преку електропреносната мрежа, во согласност со правилата за регистрација за учество на пазар на електрична енергија и уредување на пазарот на билатерални

договори, условите, прописи и методологиите за доделување на прекугранични преносни капацитети од членот 143 ставови (4), (5) и (6) од овој закон.

(3) Кога трговец со електрична енергија врши прекугранични трансакции на електрична енергија, должен е да закупи доволен прекуграничен преносен капацитет за електричната енергија за која се обврзал да ја испорача на своите потрошувачи, во согласност со овој закон и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон.

(4) Трговецот со електрична енергија е должен да ги испорача количините на електрична енергија, кои ги набавил заради исполнување на обврските утврдени во договорите склучени на пазарот со билатерални договори, како и да обезбеди соодветна заштита на доверливите податоци од договорите.

ГЛАВА VII

ЗАШТИТА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ

Потрошувачи на електрична енергија

Член 178

(1) Секој потрошувач на електрична енергија може по сопствен избор да се снабдува со електрична енергија од снабдувач, во согласност со условите утврдени со овој закон и со правилата за снабдување со електрична енергија.

(2) Потрошувачот на електрична енергија може да има склучено повеќе од еден договор за снабдување со електрична енергија во исто време, под услов да има посебни приклучни точки и мерни уреди.

(3) Потрошувачот кој учествува на пазарот на електрична енергија на големо може да набавува електрична енергија директно од трговци или производители на електрична енергија или од организиран пазар на електрична енергија.

(4) Потрошувачот кој учествува на пазарот на електрична енергија на големо може да купува електрична енергија од производител, снабдувач или трговец со електрична енергија од друга држава, која пристапила кон сите важечки меѓународни договори во областа на електричната енергија кои Република Северна Македонија ги има ратификувано и ги применува правилата и прописите донесени согласно со овој закон.

(5) Операторот на соодветниот систем им ја прекинува испораката на електрична енергија на потрошувачите кои немаат договор за снабдување со електрична енергија или не ја уредице својата балансна одговорност во согласност со условите од овој закон и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон, освен на домаќинствата и малите потрошувачи на електрична енергија кои ќе бидат снабдувани од универзалниот снабдувач.

Договор за снабдување со електрична енергија

Член 179

(1) Снабдувачите со електрична енергија и потрошувачите своите меѓусебни права и обврски ги уредуваат со договор за снабдување.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, ако помеѓу универзалниот снабдувач и потрошувачот не е склучен договор за снабдување, за нивните меѓусебни права и обврски се применуваат општите услови за снабдување пропишани во правилата за снабдување со електрична енергија.

(3) Општите услови кои снабдувачите им ги нудат на потрошувачите и одредбите со кои се уредуваат правата и обврските на потрошувачите во договорите за снабдување треба да бидат фер, транспарентни, јасни, прецизни и не треба да вклучуваат дополнителни барања кои

можат да го попречат остварувањето на правата на потрошувачите и пред склучување на договорот за снабдување снабдувачите се должни да им ги направат достапни на потрошувачите.

(4) На договорите за снабдување со електрична енергија, покрај условите утврдени во овој закон и правилата за снабдување со електрична енергија, соодветно се применуваат и законите од областа на облигационите односи и заштитата на потрошувачите.

Договор за снабдување со електрична енергија со динамична цена

Член 180

(1) Снабдувачите со електрична енергија, со исклучок на универзалниот снабдувач, имаат право да склучуваат договори за снабдување со електрична енергија со динамична цена со потрошувачите.

(2) Снабдувачите ги информираат потрошувачите за можностите, трошоците и ризиците од договорите за снабдување со електричната енергија со динамични цени, како и за потребата од инсталирање на паметни мерни системи.

(3) На барање на потрошувач кој има инсталирано паметни мерни системи, снабдувачот кој има повеќе од 200.000 потрошувачи е должен да склучи договор за снабдување со електричната енергија со динамична цена.

(4) Потрошувачот може да склучи договор за снабдување со електричната енергија со динамична цена со повеќе снабдувачи во согласност со правилата за снабдување со електрична енергија.

(5) Снабдувачот треба да добие согласност од потрошувачот пред да го измени или да склучи анекс на договорот за снабдување, со договор за снабдување со електрична енергија со динамична цена.

(6) Регулаторната комисија за енергетика ја следи примената на договорите за снабдување со електрична енергија со динамични цени, понудите на овие договори на пазарот, како и нивното влијание врз сметките на потрошувачите и нивото на променливост на цените, за најмалку 10 години од нивната достапност, а наодите ги објавува во извештајот од членот 72 од овој закон.

Договор за агрегација

Член 181

(1) Крајните потрошувачи кои учествуваат на пазарот на електрична енергија, активните потрошувачи, производителите на електрична енергија и операторите со складишта на електрична енергија приклучени на електропреносната или електродистрибутивната мрежа, кои ги исполнуваат техничките и другите услови определени во правилата за пазарот на балансна енергија и соодветните мрежни правила, по сопствен избор можат да склучат договор за агрегација со вршител на енергетска дејност, кој се јавува во својство на агрегатор:

1. без оглед на тоа дали е договорна страна во важечки договор за снабдување со електрична енергија, договор за откуп на произведена или складирана електрична енергија или друг договор за агрегација и

2. без претходна согласност од постојниот снабдувач на електрична енергија или агрегатор.

(2) Пред склучувањето на договорот за агрегација, агрегаторот му ги обезбедува на лицето од ставот (1) на овој член сите потребни информации за условите од понудениот договор.

(3) Во текот на извршувањето на склучениот договор за агрегација, најмалку еднаш во секој период на фактурирање и/или по барање на лицето од ставот (1) на овој член, на недискриминаторен начин и без надоместок:

1. агрегаторот му овозможува непречен пристап до податоците потребни за управување со производството, управување преку побарувачката или управување со складиштето на електрична енергија и
 2. операторот на соодветниот електроенергетски систем му овозможува непречен пристап до податоците за неговата предадена, односно преземена енергија и моќност.
- (4) Снабдувачот со електрична енергија на крајниот потрошувач кој има склучено договор за агрегација не смее да му наметнува дискриминаторни технички и административни барања, услови, постапки или дополнителни надоместоци во врска со извршувањето на договорот за снабдување, ниту да го попречува договорот за агрегација.

Активен потрошувач

Член 182

- (1) На активен потрошувач не смее да му се наметнуваат несразмерни или дискриминаторни технички и административни барања, постапки и надоместоци за пристап и приклучување на мрежата, како и за учество на пазарот на електрична енергија.
- (2) Активниот потрошувач има право да:
1. ја продава произведената електрична енергија на својот снабдувач со кого во договорот за снабдување има одредби за откуп на произведената електрична енергија;
 2. ја продава произведената електрична енергија на пазарот на електрична енергија на големо и тоа:
 - 2.1. директно, ако инсталираната моќност на постројката е над прагот определен со правилата за регистрација за учество на пазар на електрична енергија и уредување на пазарот на билатерални договори или
 - 2.2. индиректно преку агрегатор или снабдувач или
 - 2.3. имаат право да ја продаваат електричната енергија од сопствено производство, вклучително и преку договори за купување електрична енергија;
 3. учествува во механизмите за обезбедување флексибилност на системот и шеми за енергетска ефикасност.
- (3) Активниот потрошувач може да овласти трето лице за инсталирањето, одржувањето и функционирањето на постројката за производство на електрична енергија, вклучително и обработка со податоците, при што третото лице не се смета за активен потрошувач.
- (4) Активниот потрошувач за електричната енергија преземена од мрежата, на операторот на соодветниот систем му плаќа надоместок за користење на мрежата, одреден на транспарентен и недискриминаторен начин.
- (5) Активниот потрошувач, кој директно учествува на пазарот на електрична енергија претходно ја уредува својата балансна одговорност.
- (6) Активниот потрошувач, кој поседува складиште за енергија:
1. има право на приклучување на мрежата во разумен рок по барањето, ако ги исполнува условите пропишани со прописите и правилата донесени врз основа на овој закон;
 2. не подлежи на двојни надоместоци за складираната електрична енергија што ја користи за свои потреби или за обезбедување услуги за флексибилност на операторите на електроенергетските системи;
 3. нема обврска да прибави лиценца за оператор на складиште со електрична енергија и не подлежи на непропорционални барања за лиценцирање или такси и
 4. смее да учествува на пазарот на балансна енергија на кој може да дава повеќе услуги истовремено, ако е технички изводливо.

Граѓанска енергетска заедница

Член 183

(1) Граѓанската енергетска заедница може да врши:

1. производство на електрична енергија за сопствена потрошувачка или за продажба на пазарот на електрична енергија во својство на активен потрошувач;
2. снабдување на електрична енергија на заедницата;
3. агрегација;
4. складирање и испорака на електрична енергија за подмирување на потребите на заедницата;
5. дистрибуција преку затворен дистрибутивен систем;
6. услуги за енергетска ефикасност, вклучително и управување преку побарувачката;
7. услуги за полнење на електрични возила и
8. други енергетски услуги на своите членови согласно со Законот за енергетска ефикасност и правилата и прописите донесени врз основа на овој закон.

(2) Граѓанската енергетска заедница ги врши енергетските дејности во согласност со овој закон и правилата и прописите донесени врз основа на овој закон и издадените лиценци, при што со членството во граѓанската енергетска заедница потрошувачите не ги губат своите права и обврски во однос на пристапот на мрежата и снабдувањето со електрична енергија, кои ги имаат како домаќинства или активни потрошувачи.

(3) При пристапување и истапување на член од граѓанска енергетската заедница соодветно се применуваат одредбите за промена на снабдувач од членот 176 од овој закон.

(4) Соодветните правила донесени врз основа на овој закон, содржат одредби со кои се уредува начинот на остварување на правата и обврските на граѓански енергетски заедници во однос на:

1. учество на пазарите на електрична енергија;
2. можноста да бидат сопственици или да станат оператори на затворени системи за дистрибуција на електрична енергија и самостојно да ги управуваат под условите и во согласност со одредбите од ставот (11) на овој член и
3. можноста за олеснета испорака на електрична енергија во и од заедницата преку електродистрибутивниот систем, за што на операторот на електродистрибутивниот систем му се определува правичен надоместок.

(5) Правилата донесени врз основа на овој закон со кои се уредува начинот на остварување на правата и обврските на граѓанските енергетски заедници обезбедуваат граѓанската енергетска заедница:

1. да се третира на недискриминаторен и сразмерен начин во однос на нејзините права и обврски како краен потрошувач, производител, снабдувач, оператор на дистрибутивен систем, оператор за складирање на енергија, давател на услуги за управување преку побарувачка или агрегатор;
2. да има третман на активен потрошувач согласно со членот 181 став (3) од овој закон, во однос на потрошувачката на електричната енергија произведена од производните постројки на заедницата и
3. да ја уреди балансната одговорност.

(6) Граѓанската енергетска заедница има право да ја распредели произведената електричната енергија од производните постројки на заедницата меѓу своите членови во согласност со меѓусебно договорените обврски.

(7) Граѓанската енергетска заедница се основа и работи според одредбите од овој закон, Законот за здруженија и фондации и/или Законот за задруги, како и прописите донесени врз основа на овие

закони.

(8) Граѓанската енергетска заедница, најдоцна 30 дена пред почетокот на работењето, на својата веб-страница ги објавува условите и начинот на пристапување и истапување на членови, управување и одлучување, активностите кои ги врши и услугите кои ги обезбедува за своите членови, начинот на распределба односно употреба на добивката, како и други информации од значење за работењето на заедницата.

(9) Член на граѓанска енергетска заедница може да истапи од членство во заедницата, без да го изгуби правото на користење на мрежата со која управува заедницата.

(10) На пресметковните мерни места на членовите на граѓанската енергетска заедница приклучени на мрежите што не се во сопственост или управувани од заедницата се применуваат:

1. посебно мерење на кое ја регистрира предадената и преземената електрична енергија во мрежата или од мрежата и

2. тарифите за пренос и дистрибуција на електрична енергија донесени од Регулаторната комисија за енергетика.

(11) Регулаторна комисија за енергетика на електродистрибутивната мрежа која е во сопственост или со која управува граѓанската енергетска заедница може да и додели статус на затворен систем за дистрибуција на електрична енергија, односно на граѓанската енергетска заедница да и додели статус на оператор на затворен систем за дистрибуција на електрична енергија во согласност со одредбите од овој закон, при што се применуваат прописите и правилата со кои се уредуваат правата и обврските на затворен систем за дистрибуција на електрична енергија.

(12) На членовите на граѓанската енергетска заедница приклучени на дистрибутивната мрежа управувана од заедницата се применуваат тарифи утврдени од Регулаторната комисија за енергетика.

(13) Ако Регулаторната комисија за енергетика ја изземала граѓанската енергетска заедница од обврската за одобрување на тарифи за дистрибуција на електрична енергија согласно членот 171 став (4) точка 2 од овој закон, тарифата за членовите на заедницата ја одредува заедницата врз основа на претходно спроведена анализа на трошоци и придобивки од дистрибуирањето на електричната енергија.

(14) Регулаторната комисија за енергетика го следи отстранувањето на неоправдани пречки и ограничувања за развојот на потрошувачката на самогенерираната електрична енергија и граѓанските енергетски заедници.

Управување преку побарувачката

Член 184

(1) Краен потрошувач поврзан на електропреносната или електродистрибутивната мрежа кој ги исполнува техничките услови и барања, за управување преку побарувачката, утврдени во правилата за пазар на балансна енергија, може да продава услуги на управување преку побарувачката на сите пазари за електрична енергија, самостојно или преку агрегатор, под недискриминаторни услови како и производителите, во согласност со правилата со кои се уредува соодветниот пазар на електрична енергија.

(2) Агрегаторот кој има склучено договор за агрегација со краен потрошувач, може да ги продава услугите на управување преку побарувачката независно од останатите учесници на пазарот.

(3) Секој учесник на пазарот кој има склучено договор за агрегација, вклучувајќи ги и независните агрегатори, имаат право да учествуваат на пазарот на електрична енергија без согласност на другите учесници на пазарот.

(4) При набавката на системските услуги, операторот на електропреносниот систем и операторот на електродистрибутивниот систем не смеат да вршат дискриминација, ако се исполнети

техничките барања, без оглед дали понудените услуги се обезбедуваат од краен потрошувач или од агрегатор како услуга на управување преку побарувачка или од производство или складирање на електрична енергија или со друга технологија.

(5) Регулаторната комисија за енергетика, во соработка со операторот на електропреносниот систем, операторот на електродистрибутивниот систем и операторот на пазарот на електрична енергија и по претходно извршени консултации со значајни учесници на пазарот и крајни потрошувачи, ги утврдува техничките барања за учество на давателите на услуги на управување преку побарувачката на пазарот на електрична енергија, во зависност од карактеристиките на пазарот и техничките можности на давателот на услугата.

(6) Регулаторната комисија за енергетика врз основа на утврдените технички барања за учество од ставот (5) на овој член донесува правила за управување преку побарувачката со кои особено се уредуваат:

1. правата и обврските на крајните потрошувачи и агрегаторите, вклучително и независните агрегатори, кои нудат услуги на управување преку побарувачката и останатите учесници на пазарот во однос на понудата, купопродажбата и активирањето на услугите на управување преку побарувачката;

2. постапките за размена на информации помеѓу субјектите од точка 1 на овој став, како и заштита на деловно чувствителните информации и личните податоци на потрошувачите и

3. распределбата на балансна одговорност помеѓу крајните потрошувачи кои нудат услуги на управување преку побарувачката преку агрегацијата и агрегаторот.

(7) Снабдувачот чијшто краен потрошувач нуди услуги на управување преку побарувачката самостојно или преку независни агрегатори, во договорот за снабдување со крајниот потрошувач не смее да наметнува дополнителни ограничувања, надоместоци, договорни казни и други ограничувања.

(8) По исклучок од ставот (7) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика може да донесе одлука за одредување на паричен надоместок, кој крајниот потрошувач или агрегаторот што нуди услуги на управување преку побарувачката, го плаќа на својот снабдувач или на неговата балансно одговорна страна, ако со активирањето на услугата им се создаваат дополнителни трошоци.

(9) Во одлуката од ставот (8) на овој член, се зема предвид:

1. да се надоместат само трошоците кои непосредно произлегуваат од активирањето на услугата на управување преку побарувачка и нејзиното времетраење;

2. износот на надоместокот да не претставува пречка за учество на пазарот на крајниот потрошувач или агрегаторот или за примена на други мерки на флексибилност на електропреносниот или електродистрибутивниот систем и

3. придобивките коишто другите учесници на пазарот ги имаат од примената на услугата на управување преку побарувачката, при што со надоместокот се покрива разликата помеѓу трошоците и придобивките пресметани кумулативно за сите учесници на пазарот.

Фактура за потрошена електрична енергија

Член 185

(1) Снабдувачот со електрична енергија, врз основа на мерењата за потрошената електрична енергија извршени од операторот на соодветниот систем, на своите потрошувачи им фактурира за испорачаната електрична енергија по договорената цена, при што во фактурата особено ги вклучува:

1. надоместок за потрошена електрична енергија, без данок на додадена вредност;

2. надоместок за користење на електродистрибутивниот и/или електропреносниот систем, ако за тоа има склучено договор со операторот на соодветниот систем, без данок на додадена вредност;
 3. надоместок за електричната енергија од обновливи извори на енергија произведена од повластени производители кои користат повластени тарифи, без данок на додадена вредност;
 4. надоместок за користење на пазарот на електрична енергија, без данок на додадена вредност;
 5. даночната стапка по која се пресметува данок на додадена вредност согласно закон за соодветниот промет наведен во точките од 1 до 4 на овој став и
 6. износ на пресметан данок на додадена вредност за секој промет наведен во точките од 1 до 4 на овој став.
- (2) Во случај кога за пресметковниот период не е извршено мерење на потрошената електрична енергија од операторот на соодветниот систем, снабдувачот ја изготвува фактурата врз основа на претпоставена потрошувачка, која еднаш на три месеци во тековната година се усогласува со реалната потрошувачка и издава коригирана фактура за соодветниот пресметковен период, а на барање на потрошувачите им доставува јасно и разбирливо објаснување за начинот на кој истата е изготвена. Коригираната фактура се издава најдоцна до рокот утврден за вршење на исправка на даночна пријава согласно законот со кој се уредува данокот на додадена вредност.
- (3) Снабдувачот со електрична енергија не смее да му наплати на потрошувачот надоместок за изготвување и доставување на фактурата за потрошената електрична енергија, како и за информациите содржани во фактурата.
- (4) Регулаторната комисија за енергетика во правилата за снабдување со електрична енергија поблиску ги уредува обврските на снабдувачот во врска со фактурите за потрошената електрична енергија и тоа:
1. информациите содржани во фактурата и начинот на нивно прикажување;
 2. начин на изготвување на пресметката содржана во фактурата, особено во случај кога пресметката не е изготвена согласно реалната потрошувачка;
 3. начин на доставување и плаќање на фактурата и
 4. обезбедување на информации во врска со промените на цените на електрична енергија и започнувањето на примената на променетите цени.
- (5) При донесувањето на правилата за снабдување со кои се уредува формата и содржината на фактурата Регулаторната комисија за енергетика ги има предвид ставовите и предлозите на овластените тела за заштита на колективни интереси и права на потрошувачите како и со организации на потрошувачи.
- (6) При издавањето на фактура за потрошена електрична енергија, снабдувачот со електрична енергија го применува и законот со кој се уредува данокот на додадена вредност.

Воведување паметни мерни системи

Член 186

- (1) Заради активно учество на потрошувачите на пазарот на електрична енергија, унапредување на енергетската ефикасност и оптимално користење на електричната енергија, операторите на системите за пренос и дистрибуција на електрична енергија се должни да направат техничка и економска анализа на сите трошоци и придобивки за пазарот, како и за зголемување на енергетската ефикасност од воведување на паметни мерни системи и да ја достават до Регулаторната комисија за енергетика.
- (2) Ако анализата од ставот (1) на овој член, покаже дека воведувањето на паметни мерни системи е оправдан, Регулаторната комисија за енергетика и предлага на Владата да донесе одлука за

оведување на паметни мерни системи во Република Северна Македонија.

(3) Анализата од ставот (1) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика ја доставува до Секретаријатот на Енергетската заедница.

(4) При вршење на анализата од ставот (1) на овој член, операторите на електропреносниот и електродистрибутивниот систем ги земаат предвид:

1. економски исплатливиот модел на воведување на паметни мерни системи од соодветниот оператор на електроенергетскиот систем;
2. временската рамка со динамика за воведување на паметни мерни системи;
3. методологијата за анализа на трошоците и придобивките и минималните технички функции на паметни мерни системи применувана во Европската Унија и
4. најдобрите достапни техники за обезбедување на највисоко ниво на сајбер безбедност и заштита на податоците.

(5) Ако врз основа на анализата од ставот (1) на овој член, се утврди дека воведувањето на паметни мерни системи е неоправдано, Регулаторната комисија за енергетика на секои четири години, а по потреба и почесто, ги задолжува операторите на електропреносниот и електродистрибутивниот систем да извршат ревизија на постојната анализа и за резултатите ја известува Владата и Секретаријатот на Енергетската заедница.

(6) Ако Владата донесе одлука за воведување на паметни мерни системи, во одлуката се определува и динамиката за следните 10 години за воведување на паметни мерни уреди, при што во рок од седум години од донесувањето на одлуката кај 80% од потрошувачите треба да има инсталирано паметни мерни уреди.

(7) Регулаторната комисија за енергетика ја следи динамиката на воспоставување на системот за паметни мерни системи и за тоа известува во своите годишни извештаи.

(8) Ако Владата донесе одлука за воведување на систем на паметни мерни системи, Регулаторната комисија за енергетика ги зема предвид како оправдани трошоците за воведување на паметни мерни системи при утврдување на тарифите за пренос и дистрибуција на електрична енергија и при одобрувањето на развојните планови на соодветните оператори на електроенергетскиот систем.

Функционалност на паметни мерни системи

Член 187

(1) Паметниот мерен систем треба да ги исполни следниве барања:

1. прецизно да ја мери реалната потрошувачка на електрична енергија и крајниот потрошувач да има увид во својата потрошувачка на електрична енергија на дневна основа;
2. да овозможи мерење и пресметка на електричната енергија што крајниот потрошувач ја преземал од мрежата, односно електричната енергија што активниот потрошувач ја преземал од мрежата и што ја предал во мрежата, во пресметковниот интервал за пресметување на отстапувањата согласно правилата за пазар на балансна енергија;
3. да му обезбеди едноставен и безбеден пристап на крајниот потрошувач, односно на активниот потрошувач до потврдените историски податоци за потрошувачката преку стандардизиран интерфејс без дополнителни трошоци;
4. да му обезбеди едноставен и безбеден пристап на крајниот потрошувач, односно на активниот потрошувач до непотврдените податоци за потрошувачката на дневна основа со регистрирање на вредности на 15 минути, преку далечински пристап заради овозможување поддршка на автоматизирани програми за енергетска ефикасност, управување преку побарувачката и други услуги, како и интероперабилност без дополнителни трошоци;

5. безбедноста на паметни мерни системи и комуникација на податоци да е во согласност со правилата за сајбер безбедност, како и достапните техники за обезбедување на сајбер безбедноста, сразмерно со трошоците и

б.заштита на личните и деловните податоци на крајните потрошувачи во согласност со прописите од областа на заштита на податоците.

(2) Пред инсталацијата на паметни мерни системи или за време на инсталирањето, операторот на соодветниот електроенергетски систем на крајниот потрошувач му дава соодветни инструкции и информации, особено во однос на сите можности на паметниот мерен систем во однос на управувањето со читањето и следењето на тековите на енергија во секоја насока, како и во однос на постапувањето со личните податоци во согласност со прописите со кои се уредува заштита на личните податоци.

(3) На барање на крајниот потрошувач, операторот на соодветниот електроенергетски систем на потрошувачот или на трето лице кое дејствува во негово име му ги става на располагање податоците за електричната енергија што ја предал во мрежата и податоците за потрошената електрична енергија, преку далечински пристап, во лесно разбирлива форма, која му овозможува да врши споредување под исти услови.

(4) Потрошувачот согласно со ставот (3) на овој член, може да ги преземе своите мерни податоци или да ги пренесе на друга страна без дополнителни трошоци и во согласност со правото на преносливост на податоците уредено со закон.

Право на користење на паметни мерни системи

Член 188

(1) Ако од анализата од членот 186 од овој закон, се утврди дека воведувањето на паметни мерни системи е неоправдан, операторот на соодветниот електроенергетскиот систем е должен на барање на крајниот потрошувач или на барање на снабдувачот, со согласност на крајниот потрошувач, да инсталира паметни мерни системи кој ги исполнува техничките барања утврдени во член 187 од овој закон.

(2) Во понудата за инсталирање на паметни мерни системи, операторот на соодветниот електроенергетски систем му дава на барателот прецизни информации за:

1. функциите и интероперабилноста поддржани од паметниот мерен уред;
2. достапните услуги и поволности кои може да се реализираат со користење на паметниот мерен уред и
3. трошоците кои се на товар на барателот.

(3) Трошоците од став (2) точка 3 на овој член, се пресметуваат согласно ценовникот за нестандартни услуги на соодветниот оператор на електроенергетскиот систем од членот 164 од овој закон, одобрен од Регулаторната комисија за енергетика и објавен на веб-страницата на операторот.

(4) Операторот на соодветниот електроенергетски систем е должен да го инсталира паметниот мерен уред во разумен рок, но најдоцна четири месеци од денот на поднесувањето на барањето од ставот (1) на овој член.

(5) Операторот на соодветниот електроенергетски систем е должен најмалку на секои две години да ја ажурира понудата на паметни мерни системи и можностите за надградба на инсталираните паметни мерни уреди во согласност со најновите технолошки достигнувања.

Конвенционални мерни уреди

Член 189

- (1) Операторот на соодветниот електроенергетски систем е должен на секое пресметковно мерно место на крајниот потрошувач кое не е опремено со паметни мерни системи да инсталира конвенционален мерен уред кој точно ја мери реалната потрошувачка на тоа пресметковно мерно место.
- (2) Конвенционалниот мерен уред треба да овозможи едноставно и директно читање од страна на крајниот потрошувач или да му овозможи читањето да се врши далечински или преку друг соодветен интерфејс.

Управување со податоци

Член 190

- (1) Управувањето со податоците обезбедува ефикасен и безбеден пристап до податоците и делотворна размена на податоци, како и заштита и безбедност на податоците.
- (2) Операторот на електроенергетскиот систем во соодветните мрежни правила ги уредува прашањата во врска со управувањето, обработката, размената и пристапот до мерните податоци и податоците за потрошувачката на крајниот потрошувач, како и податоците потребни во постапката за промена на снабдувач и податоците потребни за управување преку побарувачката, во согласност со овој закон и со прописите за заштита на податоците.
- (3) Операторот на електроенергетскиот систем е должен на едноставен и недискриминаторен начин и под еднакви услови да обезбеди пристап до податоците од ставот (2) на овој член, на учесници на пазарот кои имаат деловен интерес за нивно користење.
- (4) Службеникот за усогласеност во соодветниот оператор на електроенергетскиот систем ја следи примената на условите за пристап до податоците од ставот (3) од овој член и ја известува Регулаторната комисија за енергетика за секое отстапување.
- (5) Операторот на електроенергетскиот систем е должен без надоместок на крајниот потрошувач да му обезбеди пристап до податоците од ставот (2) на овој член или по негово барање да ги стави на располагање на трето лице.
- (6) Операторот на електроенергетскиот систем по претходно одобрување на Регулаторната комисија за енергетика, утврдува надоместок за пристап до податоците од ставот (2) на овој член, на учесници на пазарот кои имаат деловен интерес за нивно користење.
- (7) Со цел унапредување на конкуренцијата на пазарот на електрична енергија на мало и избегнување на прекумерните административни трошоци за учесниците на пазарот се овозможува целосна интероперабилност на енергетските услуги во рамки на Енергетската заедница и примена на постапките за пристап до податоците од овој член.

ДЕВЕТТИ ДЕЛ

ПАЗАР НА ГАС

ГЛАВА I

ОРГАНИЗАЦИЈА НА ПАЗАРОТ НА ГАС

Пазари на гас

Член 191

- (1) Пазарот на гас вклучува пазар на гас на големо, пазар на гас на мало и пазар на услуги за балансирање.
- (2) Пазарот на гас на големо вклучува:

1. пазар со билатерални договори и
 2. организиран пазар.
- (3) Пазарот на гас со билатерални договори е пазар на кој набавката и продажбата на гас се врши директно помеѓу учесниците на пазарот на гас преку билатерален договор за купопродажба на гас.
- (4) Организираниот пазар на гас може да биде пазар ден однапред и пазар во тековниот ден, на кој набавката и продажбата на гас меѓу учесниците на пазарот на гас се врши преку берза за гас.
- (5) Пазарот на гас на мало вклучува купопродажба на гас помеѓу снабдувачите со гас и нивните потрошувачи, кои не се учесници на пазарот на гас на големо.
- (6) Тргувањето со гас на пазарите на гас од ставот (1) на овој член, се врши слободно и врз основа на економските интереси на секој учесник на пазарот.
- (7) Врз основа на начелата на транспарентност и недискриминација:
1. операторот на пазарот на гас го управува пазарот со билатерални договори и организираниот пазар на гас и
 2. операторот на системот за пренос на гас го организира и управува пазарот на услуги за балансирање.

Начела за работењето на пазарите на гас

Член 192

Регулаторната комисија за енергетика, операторот на системот за пренос на гас, операторот на системот за дистрибуција на гас и операторот на пазарот на гас овозможуваат работењето на пазарите на гас да се заснова на следниве начела:

1. формирање на цени врз основа на побарувачката и понудата;
2. зголемена конкуренција на пазарот на гас на мало со што се овозможува потрошувачите да имаат корист од можностите кои ги нудат пазарите;
3. овозможување на потрошувачите да учествуваат на пазарот на гас;
4. рамноправно учество на пазарот на сите учесници, вклучувајќи ги производителите на електрична енергија и производителите на топлинска енергија, во согласност со условите предвидени со овој закон;
5. прекуграничен тек и прекугранични трансакции на гас со договорните страни на Енергетската заедница и државите членки од Европската Унија;
6. сите производители на биометан и водород, како и сите трговци и снабдувачи на гас се директно или индиректно одговорни за продажба на биометани водородот што го произведуваат, односно природниот гас, биометан и водородот што го увезуваат.

Организиран пазар на гас

Член 193

(1) Организираниот пазар на гас:

1. е организиран на транспарентен и недискриминаторен начин, обезбедувајќи индивидуален или заеднички пристап на учесниците на пазарот, како и заштита на доверливоста на деловно чувствителните информации и идентитетот при тргување со гас;
2. овозможува учесниците на пазарот да го намалат дебалансот и да учествуваат во меѓузонската трговија што е можно поблиску до реалното време низ сите зони на наддавање;
3. обезбедува пазарни цени што ја одразуваат вредноста на гас во реално време кои ги штитат учесниците на пазарот од ризици при склучување на договори за долгорочни производи и определување на цените за регулираните услуги;

4. обезбедува оперативна сигурност со што се овозможува максимално користење на преносниот капацитет и
 5. обезбедува еднаков третман на тргувањата во зоната на наддавање и меѓу зоните на наддавање.
- (2) Тргувањето на организираниот пазар на гас се уредува со правилата за пазар на гас.
- (3) Секој учесник на пазарот на гас од ставот (1) на овој член, има балансна одговорност.

Учесници на пазарот

Член 194

- (1) Учесници на пазарот на гас на големо се:
1. трговците со гас;
 2. снабдувачите на гас;
 3. потрошувачите на гас, освен домаќинствата и малите потрошувачи;
 4. операторот на системот за пренос на гас;
 5. операторот на системот за дистрибуција на гас;
 6. операторот на затворениот систем за дистрибуција на гас;
 7. оператор на складиште на гас и
 8. операторот на пазарот на гас.
- (2) Учесниците на пазарот на гас од ставот (1) на овој член, се должни на операторот на системот за пренос на гас, операторот на системот за дистрибуција на гас, како и на операторот на пазарот на гас, да им ги достават сите потребни податоци во согласност со мрежните правила за пренос на гас, мрежните правила за дистрибуција на гас и правилата за пазар на гас.
- (3) Секој учесник на пазарот на гас од ставот (1) на овој член, има балансна одговорност.

Оператор на пазар на гас

Член 195

- (1) Операторот на пазарот на гас е друштво кое ги врши работите што се однесуваат на организацијата, ефикасно функционирање и развој на пазарот со билатерални договори и организираниот пазар на гас.
- (2) Операторот на пазарот на гас е должен во согласност со овој закон и правилата и прописите донесени врз основа на овој закон да врши:
1. управување на пазарот на гас со билатерални договори;
 2. организирање и управување на организираниот пазар на гас за трговија со гас во Република Северна Македонија и/или приклучување со други организирани пазари на гас;
 3. пресметка на количините на потребната услуга за балансирање заради одредување на цената на дебалансната енергија, а согласно податоците добиени од операторот на системот за пренос на гас;
 4. пресметка на дебалансите на балансно одговорните страни согласно конечниот дневен распоред и мерењата добиени од операторот на системот за пренос на гас, операторите на системите за дистрибуција на гас;
 5. финансиско порамнување и контрола врз финансиското покривање на признаените дебаланси врз основа на квантитативно порамнување на дебалансите;
 6. навремено доставување до операторот на системот за пренос на гас на сите информации потребни за изработка на конечните дневни распореди за купување и продажба на гас во и надвор од границите на

Република Северна Македонија;

7. водење на евиденција на сите договори за учество на пазарот на гас склучени со учесниците;
 8. водење на евиденција на сите договори за формирање на балансни групи склучени помеѓу учесниците на пазарот на гас и операторот на пазар на гас;
 9. изработка на дневен пазарен план;
 10. воспоставување и водење на регистар на учесници на пазарот на гас;
 11. објавување на информации кои се неопходни за непречено организирање и управување на пазарот на гас и
 12. обезбедување на потребните услуги за снабдувачот со гас во краен случај, заради соодветно задоволување на потребите на неговите потрошувачи.
- (3) Операторот на пазарот на гас, операторот на системот за пренос на гас, операторите на системот за дистрибуција на гас и друштвата за снабдување им овозможуваат увид на надлежните државни органи во евиденциите за физичките трансакции на гас коишто се уредуваат со правилата за пазар на гас.
- (4) Регулаторната комисија за енергетика може да одлучи да им овозможи увид на учесниците на пазарот на гас во евиденциите од ставот (3) на овој член, под услов да не се објават деловно чувствителни информации за индивидуални учесници на пазарот или поединечни трансакции.
- (5) Операторот на пазарот на гас соработува со операторите на пазарите на гас на други држави и сите регионални и меѓународни организации и асоцијации.
- (6) Операторот на пазарот на гас е должен да обезбеди доверливост на деловните податоци кои учесниците на пазарот на гас се должни да му ги достават.

Раздвојување на дејностите

Член 196

- (1) Друштвото кое поседува лиценца за вршење на дејноста организација и управување со пазарот на гас не може да биде носител на лиценца и не може да учествува во преносот на гас и управувањето со систем за гас, дистрибуцијата, трговијата и снабдувањето со гас.
- (2) Во случај кога оператор на пазарот на гас е субјект во сопственост на операторот на системот за пренос на гас, операторот на системот за пренос на гас ја обезбедува својата независност од операторот на пазарот на гас во поглед на правната форма, организацијата и одлучувањето, во согласност со програмата од член 206 од овој закон.
- (3) Со цел да се обезбеди независност на операторот на пазар на гас исто лице и лица немаат право во исто време:
 1. директно или индиректно да учествуваат во управувањето и раководењето со друштво што врши дејности производство, складирање, снабдување или трговија со гас и во исто време директно или индиректно да управуваат или остваруваат друго право во операторот на пазарот на гас;
 2. директно или индиректно да учествуваат во управувањето и раководењето со операторот на пазарот на гас и во исто време директно или индиректно да управуваат или остваруваат друго право во друштво што врши дејности производство, складирање, снабдување или трговија со гас;
 3. да именуваат членови на орган на надзор, орган на управување на операторот на пазарот на гас и во исто време директно или индиректно да управуваат или остваруваат друго право во друштво што врши дејности производство, складирање, снабдување или трговија со гас и

4. да биде член на орган на надзор, на орган на управување или на некое од телата кои законски го застапуваат операторот на пазарот на гас и во исто време да биде член на соодветен орган или тело во друштво што врши дејности производство, складирање, снабдување или трговија со гас.

Правила за пазар на гас

Член 197

(1) Регулаторната комисија за енергетика, во соработка со операторот на пазарот на гас и операторот на системот за пренос на гас донесува правила за пазар на гас, засновани на начелата на транспарентност, недискриминација и конкурентност.

(2) Правилата за пазар на гас од ставот (1) на овој член треба да овозможат:

1. поттикнување на слободно формирање на цените и избегнување активности со кои се спречува формирањето на цените да биде врз основа на побарувачката и понудата;
2. развој на производни капацитети со кои се зголемува флексибилноста на системите за пренос и дистрибуција на гас и со кои се овозможува одржливо производство со намалени емисии на стакленички гасови и пофлексибилна побарувачка;
3. декарбонизација на енергетскиот сектор, а со тоа и на економијата, преку овозможување на интеграција на биометан и водород од обновливи извори на енергија и преку обезбедување стимулации за енергетска ефикасност;
4. соодветни инвестициски мерки за поддршка во капацитети за производство на биометан и водород, особено за долгорочни инвестиции со кои се остваруваат целите за декарбонизација на енергетскиот сектор, складирање на енергија, енергетска ефикасност и одговор на побарувачката за да се задоволат потребите на пазарот и се олесни фер конкуренцијата со што ќе се обезбеди сигурност во снабдувањето;
5. регионална соработка;
6. развој на демонстрациони проекти во одржливи, безбедни и ниско-јаглеродни извори на енергија, технологии или системи;
7. ефикасно диспечирање на складиштата на гас;
8. пристап на пазарот на оператор на складиште на гас и снабдувач со гас врз основа на проценката за економската и финансиската исплатливост на нивното работење и
9. олеснување на трговијата со енергетски производи помеѓу договорните страни на Енергетската заедница согласно ефектите на краткорочните и долгорочните продукти на пазарите на гас и
10. заштита на учесниците на пазарот на гас од ризиците од нестабилноста на цените и ублажување на неизвесноста од повратот на инвестицијата преку овозможување на тргување на долгорочни производи на берзите на транспарентен начин и овозможување долгорочните договори за снабдување со гас да се преговараат надвор од берзата во согласност со прописите со кои се уредува заштитата на конкуренцијата.

(3) Со правилата за пазар на гас особено се уредуваат:

1. постапка за регистрација за учество на пазарот на гас на големо;
2. условите што треба да ги исполнат учесниците на пазарот на гас;
3. елементите на договорите за учество на пазарот на гас;
4. формата, содржината и начинот на водење на регистарот за учесници на гас на големо;
5. воспоставувањето, организирањето и контролата на тргувањето со гас, вклучувајќи го и прекуграничното тргување, во согласност со обврските од членувањето во меѓународните организации;

6. одговорностите на балансно одговорните страни, вклучувајќи го и склучувањето на договорите за балансна одговорност;
 7. формата, содржината и начинот на водење регистар на балансно одговорни страни;
 8. начинот и постапката на формирање на балансна група;
 9. формата, содржината и начинот на водење регистар на балансни групи;
 10. преземање на пропишаните мерки кон учесниците на пазарот во случај на неисполнување на нивните обврски;
 11. постапката и начинот за собирање и доставување на податоци до Регулаторната комисија за енергетика во однос на состојбите и појавите на пазарот на гас и
 12. постапките, начелата и стандардите за организирање и функционирање на организираниот пазар на гас, начелата и правилата за финансиско порамнување, начинот на објавување на податоците потребни за функционирање на пазарот и други прашања потребни за негово функционирање.
- (4) Регулаторната комисија за енергетика и операторот на пазарот на гас ги објавуваат правилата за пазар на гас на своите веб-страници.

Надоместоци за користење на пазарот на гас

Член 198

- (1) Операторот на пазарот на гас го пресметува и фактурира надоместокот за користење на пазарот на гас врз основа на најавените трансакции, со примена на тарифата утврдена во одлуката што ја донесува Регулаторната комисија за енергетика согласно член 62 став (2) од овој закон.
- (2) Снабдувачите и трговците можат надоместокот за користење на пазарот на гас да го наплатат од потрошувачите со кои имаат склучено договори за снабдување, односно продажба на гас.
- (3) Операторот на систем за пренос на гас и операторот на системот за дистрибуција на гас плаќаат надоместок за користење на пазарот на гас кога купуваат гас за покривање на загубите и сопствените потреби.

Пазар на услуги за балансирање

Член 199

- (1) Операторот на систем за пренос на гас е должен да обезбеди пазарот на услуги за балансирање, вклучително и претквалификацијата за учество на пазарот на услуги за балансирање, да е организиран на начин што:
 1. обезбедува недискриминација меѓу учесниците на пазарот, имајќи ги предвид различните технички потреби на корисниците на системот;
 2. обезбедува дефинирање и набавка на услугите на транспарентен, пазарно заснован и технолошки независен начин и
 3. обезбедува недискриминаторски пристап на сите учесници на пазарот.
- (2) Цената на услугата за балансирање се утврдува на транспарентен и пазарен начин, освен ако цената не е утврдена на начин уреден со правилата за пазар на услуги за балансирање, по претходно одобрување од страна на Регулаторната комисија за енергетика.
- (3) Пазарот на услуги за балансирање, обезбедува оперативна сигурност, истовремено овозможувајќи максимално искористување и ефикасна распределба на меѓузонскиот капацитет.
- (4) На учесниците на пазарот им е дозволено да наддаваат што е можно поблиску до реалното време, а рокот за понуда на услуги за балансирање не смее да биде пред времето на затворање на

меѓузонски пазар во тековниот ден.

(5) Операторот на системот за пренос на гас обезбедува капацитет за балансирање на пазарот на услуги на балансирање на национално и на регионално ниво.

(6) Операторот на системот за пренос на гас може да побара од Регулаторната комисија за енергетика активирање на други механизми за постигнување на потребната оперативна сигурност, ако стандардните балансни производи или некои од капацитетите кои обезбедуваат балансни услуги не се доволни за постигнување оперативна сигурност на системот за пренос на гас.

(7) Барањето од ставот (6) на овој член, треба да содржи опис на предложените механизми за постигнување на оперативна сигурност на системот за пренос на гас и дека нивната употреба не создава значителна неефикасност и нарушување на пазарот на услуги за балансирање.

Правила за пазар на услуги за балансирање

Член 200

(1) Операторот на системот за пренос на гас, изготвува правила за пазар на услуги за балансирање и по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика ги донесува и ги објавува во „Службен весник на Република Северна Македонија“ и на својата веб-страница.

(2) Правилата од ставот (1) на овој член, се објективни, транспарентни, недискриминаторни и пазарно ориентирани и ги одразуваат потребите на системот, имајќи ги предвид ресурсите со кои располага операторот на системот за пренос на гас, а со нив особено се уредуваат:

1. правата и обврските на давателите на услуги за балансирање;
2. постапката за набавката на услуги за балансирање;
3. методологијата за формирање на цени за услугите за балансирање, како и постапката за нивна пресметка, фактурирање и наплата, којашто треба да биде недискриминаторна, да ги одразува реално направените трошоците и да овозможи минимизирање на трошоците за балансирање;
4. начинот на утврдување на активираните количини на услугите за балансирање коишто се порамнуваат помеѓу давателите на услугите на балансирање и
5. финансиското порамнување со давателите на услуги за балансирање и со балансно одговорните страни.

(3) За да се овозможи преземање на навремени корективни мерки од страна на корисниците на системот, операторот на системот за пренос на гас, на својата веб-страница без надоместок обезбедува навремени, доволни и проверени информации за исполнување на балансната одговорност на корисниците на системот.

(4) Во согласност со одредбите од овој закон и правилата од ставот (1) на овој член, операторот на системот за пренос на гас е должен да:

1. ги утврди активираните количини на услугите за балансирање со секој давател на услуги за балансирање;
2. ги утврди сите дебаланси со секоја балансно одговорна страна;
3. ги пресмета сите потребни количини на системски услуги кои ги набавува на пазарот на услуги за балансирање;
4. ја пресмета цената на порамнување за отстапување на балансно одговорните страни;
5. направи финансиско порамнување со давателите и корисниците на услуги за балансирање и
6. воспостави и води регистар на даватели на услуги за балансирање.

(5) Операторот на системот за пренос на гас им фактурира трошок за надоместок за услугите на балансирање на учесниците на пазарот на гас за настанатите отстапувања од најавените физички трансакции, по цени пресметани во согласност со методологијата за пресметка за надоместок за услугите на балансирање утврдена во правилата за пазар на балансна енергија.

(6) Надоместоците за дебалансите што ги наплатува операторот на системот за пренос на гас:

1. ги одразуваат трошоците за балансирање и обезбедуваат соодветни стимулативни мерки за корисниците на системот заради балансирање на нивната испорака и преземање

на гас;

2. не содржат вкргено субвенционирање помеѓу корисниците на системот и

3. не го попречуваат влезот на нови учесници на пазарот.

(7) Операторот на системот за пренос на гас му ги обезбедува на операторот на пазарот на гас сите податоци потребни за пресметка на дебалансите.

(8) Операторот на системот за пренос на гас квартално ја известува Регулаторната комисија за енергетика за договорите кои ги склучил со давателите на услуги за балансирање и за нивната реализација.

(9) Операторот на системот за пренос на гас е должен:

1. да го усогласи балансниот механизам утврден во правилата од ставот (1) на овој член, со соодветните балансни механизми на другите договорни страни на Енергетската заедница и држави членки на Европската Унија и да го оптимизира балансниот механизам и нивоата на надоместоците за балансирање со цел да ја олесни трговијата со гас и

2. да соработува со другите оператори на системи за пренос на гас заради олеснување на развојот на пазарот на услуги за балансирање на регионално ниво.

ГЛАВА II

ПРОИЗВОДСТВО И СКЛАДИРАЊЕ НА ГАС

Производител на биометан и водород

Член 201

(1) Производител на биометан односно водород има право да:

1. се приклучи на системот за пренос односно дистрибуција на гас, ако квалитетот на гасот и техничките услови пропишани во мрежните правила за пренос на гас се исполнети;

2. го продава произведениот биометан односно водород на пазарот на гас;

3. нуди системски услуги на операторот на системот за пренос на гас заради балансирање на системот, согласно техничките капацитети и барањата утврдени во правилата за пазар на услуги за балансирање и мрежните правила за пренос гас;

4. ја ограничи или целосно ја запре испораката на биометан односно водородот во случај на:

4.1. загрозување на општата безбедност и здравјето на луѓето;

4. 2. редовно одржување или реконструкција на производната постојка;

4.3. отстранување на дефект на производната постојка и

5. купува електрична енергија или гас за производство на водород.

(2) Производителот на биометан, односно водород е должен да обезбеди произведениот биометан односно водород да ги исполнува критериумите пропишани со мрежните правила за пренос на гас.

(3) Производителот на биометан, односно водород доставува до операторот на системот за пренос на гас и операторот на пазарот на гас и операторот на пазар на електрична енергија податоци и информации од договорите за купување на електрична енергија и гас и продажба на биометан и водород, како и расположливоста на производниот капацитет и/или системските услуги, освен деловно финансиските податоци.

Складирање на гас

Член 202

(1) Операторот на складиште на гас:

1. го одржува и развива складиштето;
2. обезбедува услуга за складирање на гас за потребите на другите учесници на пазарот на гас;
3. купува гас за сопствени потреби и за покривање на загубите во складиштето на транспарентен и недискриминаторен начин;
4. продава гас кој корисниците не го искористиле во претходно договорен рок или ако нивниот договор за складирање е престанат;
5. може да нуди системски услуги на операторот на системот за пренос и системот за дистрибуција на гас, во согласност со техничките карактеристики и правилата за работа на соодветниот систем и правилата за работа на пазарот на гас и
6. на операторот на преносниот или дистрибутивниот систем му ги става на располагање податоците потребни за функционирање на системот во согласност со правилата за работа на системот за пренос, односно дистрибуција на гас и правилата за работа на пазарот на гас.

(2) Операторот на складиште е должен да ги исполнува пропишаните технички и оперативни услови, особено оние пропишани со соодветните мрежни правила и технички прописи и постапува во согласност со правила за пазар на гас.

(3) Ако на територијата на Република Северна Македонија постои само еден оператор на складиште на гас, по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, операторот на складиште на гас утврдува надоместок за пристап до складиште на гас, донесува тарифа за складирање и ја објавува на својата веб-страница.

Правила за работа на складиште на гас

Член 203

(1) Операторот на складиште на гас по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика донесува правила за работа на складиште за гас со кои се уредуваат:

1. услови за безбедно, доверливо и сигурно работење на складиштето;
2. користење и одржување на објектите кои се дел од складиштето;
3. планирање на работата на складиштето;
4. управување со складирањето и регулирање на протокот и притисокот при вбризгување и екстракција на гас на начин што обезбедува безбедно и сигурно работење во двата циклуса, во случај на прекини и дефекти;
5. видови услуги кои ги нуди операторот на складиште;
6. услови и постапки за пристап до складиштето и доделување на капацитетот, инструмент за обезбедување на плаќање и критериуми за утврдување на износот и периодот за кој се бара;
7. начин и динамика на објавување на збирни податоци за искористеноста на капацитетот на складиштето и

8. други прашања неопходни за работење на складиштето и функционирање на пазарот.

(2) Операторот на складиште на гас правилата од ставот (1) на овој член, ги објавува во „Службен весник на Република Северна Македонија“ и на својата веб-страница.

ГЛАВА III

ПРЕНОС НА ГАС

Сопственичко раздвојување на операторот на системот за пренос на гас

Член 204

(1) Операторот на системот за пренос на гас во Република Северна Македонија е друштво кое:

1. е сопственик на системот за пренос на гас;
2. не е дел од вертикално интегрирано друштво;
3. е носител на лиценца за вршење на енергетската дејност пренос на гас;
4. не врши и е независен од вршењето на други енергетски дејности определени со овој закон и
5. е сертифицирано и назначено за оператор на системот за пренос на гас од страна на Регулаторната комисија за енергетика, во постапка утврдена со овој закон.

(2) Со цел да се обезбеди независност на операторот на системот за пренос на гас, исто лице или лица немаат право во исто време:

1. директно или индиректно да учествуваат во управувањето и раководењето со друштво кое врши некоја од дејностите производство, складирање и/или снабдување со гас и директно или индиректно да управуваат или остваруваат друго право со операторот на системот за пренос на гас;
2. директно или индиректно да учествуваат во управувањето и раководењето со операторот на системот за пренос на гас и во исто време директно или индиректно да управуваат или остваруваат друго право во друштво кое врши некоја од дејностите производство и/или снабдување со гас и
3. да именува членови на органот на надзор и органот на управување на операторот на системот за пренос на гас и во исто време директно или индиректно управуваат или остваруваат друго право во друштво кое врши некоја од дејностите производство и/или снабдување со гас.

(3) Ограничувањата од ставот (2) на овој член, особено се однесуваат на:

1. користење на право на глас;
2. избор и именување на членови на органот на надзор и органот на управување на друштвото или
3. поседување на мнозински удел.

(4) Операторот на системот за пренос на гас не може да има лиценци и не може да биде вклучен во вршење на дејностите производство, складирање, организирање и управување со пазарот на гас, дистрибуција, трговија со гас или снабдување со гас.

(5) Операторот на системот за пренос на гас и неговите вработени не смеат да ги пренесуваат деловно чувствителните информации кои ги поседуваат на друштва за производство и/или снабдување со гас.

(6) Како друштво што врши некоја од дејностите производство или снабдување од ставот (2) од овој член, се смета и друштво што врши некоја од дејностите производство или снабдување со електрична енергија.

(7) Како оператор на систем од ставот (2) од овој член, се смета и оператор на електропреносен систем.

Сопственик на операторот на системот за пренос на гас

Член 205

(1) Министерството за енергетика, рударство и минерални сировини е сопственик на друштвото коешто е оператор на системот за пренос на гас.

(2) Министерството е самостојно при донесување на одлуки за избор на орган на надзор, односно орган на управување на друштвото од ставот (1) на овој член.

(3) Членовите на органот на надзор, односно на органот на управување на операторот на системот за пренос на гас:

1. се самостојни во постапка за донесување на одлуки согласно закон и
2. не смеат да бидат избрани за членови на орган на надзор, односно на орган на управување на друштва коишто вршат производство или снабдување/трговија со гас или друштва коишто имаат можност за директно или индиректно влијание врз одлучувањето во тие друштва.

Програма за усогласеност

Член 206

Операторот на системот за пренос на гас независно од организационата форма, по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, донесува програма за усогласеност со која се утврдуваат мерките кои треба да се преземат заради оневозможување на дискриминација на корисниците на системот за пренос на гас по кој било основ, се дефинираат обврските на вработените во реализацијата на програмата и се утврдува начинот за следење на усогласеноста на работењето на операторот на системот за пренос на гас со обврските утврдени со овој закон и програмата.

Службеник за усогласеност

Член 207

(1) Реализацијата на програмата од член 206 од овој закон, ја следи службеник за усогласеност.

(2) Службеникот за усогласеност од ставот (1) на овој член, е именуван од органот за надзор на операторот на системот за пренос на гас, по претходно одобрување од страна на Регулаторната комисија за енергетика.

(3) Регулаторната комисија за енергетика нема да го одобри именувањето на службеникот за усогласеност поради непостоење на независност или стручност.

(4) Органот за надзор може да го разреши службеникот за усогласеност по претходно одобрение од Регулаторната комисија за енергетика. По барање на Регулаторната комисија за енергетика, органот за надзор го разрешува службеникот за усогласеност заради неисполнување на условите за независност или стручност.

(5) Регулаторната комисија за енергетика ги одобрува условите со кои се уредува мандатот или условите за вработување на службеникот за усогласеност, вклучувајќи го и времетраењето на неговиот мандат или вработување, со цел да се обезбедат независноста, како и сите потребни услови за остварување на неговите овластувања и извршување на неговите должности.

(6) За време на својот мандат, службеникот за усогласеност не може да извршува друга професионална дејност, ниту да има интерес или деловен однос, директно или индиректно, со друштво од енергетскиот сектор или со неговите содружници или акционери.

(7) Операторот на системот за пренос на гас е должен на службеникот за усогласеност да му ги даде на увид сите податоци и информации потребни за остварување на неговите овластувања и по негово барање да му овозможи пристап до сите простории во кои операторот ја врши својата дејност.

(8) Службеникот за усогласеност е должен да:

1. го следи спроведувањето на програмата за усогласеност и да изработи и достави до Регулаторната комисија за енергетика годишен извештај за преземените мерки за нејзино спроведување;
2. доставува извештаи до органот за надзор и да дава препораки во однос на програмата за усогласеност и нејзината реализација и
3. ја известува Регулаторната комисија за енергетика за значителни прекршувања во спроведувањето на програмата за усогласеност.

(9) Службеникот за усогласеност ги доставува до Регулаторната комисија за енергетика предложениот инвестициски план или предложените одлуки за поединечни инвестиции во системот за пренос на гас. Одлуките се доставуваат и до органот за надзор односно органот на управување заради информирање односно одлучување.

(10) Органот на управување, органот за надзор и раководните лица на операторот на системот за пренос на гас се должни да го повикаат службеникот за усогласеност да присуствува на сите закажани состаноци и да му ги достават сите потребни материјали, а особено кога се одлучува за:

1. условите поврзани со услугите за пристап и користење на системот за пренос на гас, а особено во однос на надоместоците за користење, доделувањето на преносниот капацитет и управувањето со загушувањата;
2. проекти поврзани со управувањето, одржувањето и развојот на системот за пренос на гас, вклучувајќи ги и инвестициите во приклучоците и во интерконективните капацитети и
3. набавка или продажба на гас неопходен за функционирање на системот за пренос на гас, вклучувајќи ги и системските услуги за балансирање.

Сертификација на операторот на системот за пренос на гас

Член 208

(1) Вршителот на дејноста пренос на гас мора да биде сертифициран како оператор на системот за пренос на гас на начин, во постапка и во рок утврдени со овој закон.

(2) Постапката за сертификација на операторот на системот за пренос на гас се спроведува:

1. на барање на операторот на системот за пренос на гас на кого му е издадена лиценца за дејноста пренос на гас, или
2. по службена должност од страна на Регулаторната комисија за енергетика во случај:
 - 2.1. кога операторот на системот за пренос на гас нема поднесено барање за сертификација, или
 - 2.2. кога настанала или може да настане повреда на одредбите за сопственичко раздвојување пропишани со овој закон или
3. на доставено образложено барање од Секретаријатот на Енергетската заедница.

(3) Операторот на системот за пренос на гас е должен:

1. ако не е сертифициран, да достави барање за сертификација придружено со документи пропишани со правилата за сертификација што ги донесува Регулаторната комисија за енергетика и
2. да ја извести Регулаторната комисија за енергетика за сите планирани активности поради кои би требало да се спроведе ревизија на сертификацијата.
- (4) Во рок од четири месеци од денот на доставување на барањето за сертификација од страна на операторот на системот за пренос на гас или од денот на доставување на образложеното барање од страна на Секретаријатот на Енергетската заедница од став (2) точка 3 на овој член, Регулаторната комисија за енергетика донесува предлог одлука за сертификација на операторот на системот за пренос на гас и веднаш ја доставува до Секретаријатот на Енергетската заедница заедно со сите информации поврзани со предлог одлуката.
- (5) Во рок од 60 дена од денот на приемот на мислењето од Секретаријатот на Енергетската заедница, Регулаторната комисија за енергетика донесува одлука по барањето за сертификација. Регулаторната комисија за енергетика го зема предвид мислењето на Секретаријатот на Енергетската заедница и ги објавува причините за можните отстапки од мислењето.
- (6) Регулаторната комисија за енергетика ја објавува одлуката од ставот (5) на овој член, во „Службен весник на Република Северна Македонија“ и на својата веб-страница, на која го објавува и мислењето издадено од Секретаријатот на Енергетската заедница.
- (7) Регулаторната комисија за енергетика води службена евиденција за комуникацијата остварена со Секретаријатот на Енергетската заедница во врска со постапката за сертификација на операторот на системот за пренос на гас. Службената евиденција се става на увид на операторот на системот за пренос на гас кој бара сертификација, како и на засегнатите институции од јавниот сектор. Регулаторната комисија за енергетика е должна да ги чува деловно чувствителните податоци како доверливи.
- (8) Операторот на системот за пренос на гас, операторите на системите за дистрибуција и снабдувачите или трговците со гас, во текот на постапката за сертификација на барање на Регулаторната комисија за енергетика и/или Секретаријатот на Енергетската заедница, се должни веднаш да ги достават сите потребни податоци и информации.
- (9) По спроведувањето на постапката за сертификација, Регулаторната комисија за енергетика на операторот на системот за пренос на гас му издава сертификат со кој се назначува за оператор на системот за пренос на гас и се потврдува дека ги исполнува условите во поглед на сопственичкото раздвојување и независноста како и условите во поглед на финансиско-материјалната способност и техничката и кадровската оспособеност, како и другите услови пропишани со овој закон.

Постапка за сертификација на лица од трети држави

Член 209

- (1) По барање од операторот или сопственикот на системот за пренос на гас, Регулаторната комисија за енергетика спроведува постапка за сертификација на операторот на системот за пренос на гас којшто е под контрола од лице или група лица од трета држава или трети држави.
- (2) Операторот или сопственикот од ставот (1) на овој член, е должен веднаш да ја извести Регулаторната комисија за енергетика за околностите коишто можат да доведат до преземање на контрола врз него од страна на лице или група лица од трета држава или трети држави.
- (3) Регулаторната комисија за енергетика е должна за барањето за сертификација од ставот (1) на овој член и известувањето од ставот (2) на овој член, како и за последиците од преземањето на операторот на

системот за пренос на гас, веднаш да ги извести Министерството и Секретаријатот на Енергетската заедница.

(4) Министерството, во рок од два месеци од приемот на известувањето од ставот (3) на овој член, изготвува мислење во кое е содржана проценка дали издавањето на сертификатот може да ја загрози сигурноста во снабдувањето во Република Северна Македонија и/или сигурноста на снабдувањето на договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија, особено земајќи ги предвид:

1. правата и обврските на Енергетската заедница во однос на државата или државите од ставот (1) на овој член кои настанале на основа на меѓународното право и ратификуваните меѓународни договори во однос на сигурност во снабдувањето, вклучувајќи и други договори што се однесуваат на сигурност во снабдувањето склучени со една или повеќе трети држави во кои Енергетската заедница е договорна страна,

2. правата и обврските на Република Северна Македонија кон државата или државите од ставот (1) на овој член коишто настанале врз основа на ратификуваните меѓународни договори со таа држава или држави до степен во кој тие договори се во согласност со законодавството на Енергетската заедница и

3. други специфични околности.

(5) Регулаторната комисија за енергетика, во рок од четири месеци од денот на приемот на барањето од ставот (1) на овој член, изготвува предлог-одлука за сертификација, односно одбивање на барањето за сертификација.

(6) Регулаторната комисија за енергетика го одбива барањето за сертификација од ставот (1) од овој член, ако:

1. операторот на системот за пренос на гас не докаже дека ги исполнува условите пропишани во членот 204 од овој закон или

2. издавањето на сертификатот ја загрозува сигурноста на снабдувањето на Република Северна Македонија и/или сигурноста на снабдувањето на договорна страна или држава членка на Енергетската заедница.

(7) Регулаторната комисија за енергетика е должна веднаш да ја достави до Секретаријатот на Енергетската заедница предлог-одлуката од ставот (5) на овој член, заедно со придружната документација врз основа на која е донесена одлуката, заради добивање на мислење.

(8) Регулаторната комисија за енергетика, во рок од 60 дена од денот на приемот на мислењето, односно истекувањето на рокот за доставување на мислењето на Секретаријатот на Енергетската заедница, донесува одлука за сертификација, односно одбивање на барањето за сертификација.

(9) При донесувањето на одлуката од ставот (8) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика е должна целосно да го земе предвид мислењето на Министерството и мислењето на Секретаријатот на Енергетската заедница.

(10) Одлуката на Регулаторната комисија за енергетика и мислењето на Секретаријатот на Енергетската заедница се објавуваат во „Службен весник на Република Северна Македонија“.

(11) Ако одлуката на Регулаторната комисија за енергетика не е во согласност со мислењето на Секретаријатот на Енергетската заедница, со одлуката се објавува и образложение.

Ревизија на сертификацијата

Член 210

(1) Регулаторната комисија за енергетика започнува постапка за ревизија на сертификацијата ако при вршење на надзор врз работењето на операторот на системот за пренос на гас, или ако била известена од операторот, или од службеникот за усогласеност од членот 207 од овој закон или на друг начин дошла до сознанија дека настанала или се планира настанување на промена во сопственичката

структура на операторот, или друга промена којашто може да влијае врз исполнувањето на обврските утврдени во членовите 204, 205 и 211 од овој закон.

(2) Постапката од ставот (1) на овој член, Регулаторната комисија за енергетика ја започнува и по барање од Секретаријатот на Енергетската заедница.

(3) Регулаторната комисија за енергетика доставува до операторот на системот за пренос на гас известување за започнување на постапката за ревизија на сертификацијата со кое го задолжува да ја обезбеди потребната документација, податоците и информациите од коишто може да се утврди планираната или настанатата промена, како и рокот за нивно доставување којшто не може да биде покус од 15 дена.

(4) Во рок од 60 дена од денот на приемот на бараните податоци, информации и документација, Регулаторната комисија за енергетика изготвува предлог одлука за издавање на нов или одземање на постојниот сертификат и ја доставува на мислење до Секретаријатот на Енергетската заедница.

(5) Во рок од 60 дена од денот на приемот на мислењето од Секретаријатот на Енергетската заедница, Регулаторната комисија за енергетика донесува одлука за издавање на нов или одземање на постојниот сертификат и ја објавува во „Службен весник на Република Северна Македонија“ и на својата веб-страница. При донесување на одлуката, Регулаторната комисија за енергетика го зема предвид мислењето на Секретаријатот на Енергетската заедница и на својата веб - страница ги објавува причините за можните отстапки од мислењето.

Права и обврски на оператор на системот за пренос на гас

Член 211

(1) Операторот на системот за пренос на гас ја одржува, надградува и проширува преносната мрежа за гас, управува со системот за пренос на гас и обезбедува поврзување со други системи, вклучувајќи и системи за пренос на гас на други држави.

(2) Операторот на системот за пренос на гас е должен во согласност со овој закон и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон:

1. да придонесе за сигурност во снабдувањето со гас, преку обезбедување на сигурен, безбеден, економски исплатлив и квалитетен пренос и испорака на гас преку системот за пренос;

2. да обезбеди доверливо и сигурно функционирање на системот за пренос на гас и унапредување на оперативноста;

3. во секое време да има на располагање материјални, технички и човечки ресурси, како и финансиски средства потребни за исполнување на своите обврски во однос на развојот, надградувањето и одржувањето на системот за пренос на гас;

4. да им ги обезбеди сите информации потребни за пристап и користење на системот за пренос на гас и да им обезбеди пристап на корисниците на системот за пренос на гас;

5. согласно мрежните правила за пренос на гас да ги приклучи на системот за пренос на гас системите за дистрибуција на гас, производителите на биометан и водород и складиштата за гас, а другите корисници да ги приклучи на системот за пренос на гас ако тоа е економски оправдано;

6. да ги објави на својата веб-страница тарифите за пренос, претходно одобрени од Регулаторната комисија за енергетика;

7. да гради нови и да надградува постојните преносни мрежи во Република Северна Македонија;

8. да гради нови и да ги надградува постојните интерконективни капацитети со соседните држави, водејќи сметка за ефикасно искористување на постојните интерконективни капацитети и рамнотежа помеѓу инвестициските трошоци и придобивките за потрошува-

чите;

9. да ги обезбеди прекуграничните текови на гас преку својата мрежа за пренос во рамките на расположливиот преносен капацитет;
10. да изработи годишен план за одржување на системот за пренос и по неговото одобрување од страна на Регулаторната комисија за енергетика да го објави на својата веб- страница;
11. да изработи конечен дневен распоред за пренос и оптоварување на системот за пренос на гас и да ги евидентира и чува податоците добиени во процесот на изработка на конечниот дневен распоред;
12. да обезбеди дневно диспечирање и управување во реално време со текот на гас водејќи сметка за внатрешните и прекуграничните трансакции преку системот за пренос на гас, врз основа на конечниот дневен распоред;
13. да обезбеди синхронизирана работа на системот за пренос на гас со системите за пренос со кои е директно поврзан, како и да соработува и разменува податоци со операторите на други системи за пренос на гас;
14. да објавува податоци и навремено да обезбеди информации од операторите на соседните системи за пренос на гас за расположливите преносни капацитети на интерконективните водови или транснационалните гасоводи, заради обезбедување на ефикасен, недискриминаторен, објективен и транспарентен пристап и користење на системот за пренос на гас;
15. да обезбеди инсталирање и одржување на мерни уреди и да го мери текот на гас на сите мерни места во точките за прием и испорака во системот за пренос и да ги достави податоците од мерењата до корисници на системот и до операторот на пазарот на гас;
16. да им обезбеди пристап на корисниците на системот за пренос на гас за отчитување на мерните уреди што се во негова сопственост;
17. да набави системски услуги за балансирање на системот за пренос на гас, согласно правилата за балансирање на системот за пренос на гас;
18. да воспостави и води регистар на даватели на услуги за балансирање и регистар на балансно одговорни страни;
19. да изготви правила за набавка на гас за покривање на загубите и за сопствените потреби во системот за пренос на гас и да ги достави до Регулаторната комисија за енергетика за одобрување;
20. да набави гас за покривање на загубите и сопствените потреби во системот за пренос на гас со цел да обезбеди сигурно и доверливо функционирање на системот за пренос на гас по пазарни услови на транспарентен, недискриминаторен и конкурентен начин;
21. да ги решава преоптоварувањата во преносната мрежа за гас, во согласност со мрежните правила за пренос на гас;
22. да обезбеди балансирање на системот за пренос на гас и порамнување на отстапувањата и услугите за балансирање, во однос на давателите и корисниците на услугите за балансирање, како и да ги обезбеди пресметувањето, фактурирањето и наплатата на услугите за балансирање;
23. да води евиденција и распоред на физичките трансакции и да ги утврди потребните измени во распоредот на диспечирање на гас во случај на загрозување во снабдувањето со гас, хаварији или поголеми отстапувања на потрошувачката на гас од утврдените количини во рамките на техничките можности на системот за пренос на гас, при што трошоците за набавка на гасот, со примена на балансниот механизам, се надоместуваат од учесниците на пазарот на гас коишто предизвикале отстапување;
24. да им обезбеди доверливост на деловните податоци на корисниците на системот за пренос на гас;
25. да учествува во работата на регионалните и меѓународните организации и
26. навремено да им обезбеди информации на операторите на преносните и дистрибутивните системи на гас со кои е поврзан со цел сигурно и ефикасно функционирање на системите и

интерконективните водови.

(3) Операторот на системот за пренос на гас на учесниците на пазарот на гас им го става на располагање, на сите влезни и излезни точки, севкупниот капацитет на системот водејќи притоа сметка за интегритетот на системот и ефикасното функционирање на мрежата.

(4) Операторот на системот за пренос на гас е должен да води диспечерска книга, записи за доверливоста на системот за пренос, податоци од системот за надзор и управување и мерни податоци и книгите, записите и податоците да ги чува најмалку 10 години.

(5) Операторот на системот за пренос на гас е должен на начин утврден со мрежните правила за пренос на гас да води евиденција за работењето на системот за пренос и за тоа да ја известува Регулаторната комисија за енергетика, по нејзино барање.

(6) Операторот на системот за пренос на гас може привремено да ја прекине испораката на гас од преносната мрежа со која управува при вршење на планирани прегледи, испитувања, контролни мерења, поправки, одржување, реконструкции и проширувања на објектите, уредите и инсталациите, приклучување на нови корисници, како и во случај на потреба од спречување на ризици од нарушување во системот за пренос на гас. Начинот, постапката и известувањата за ваквите прекини, операторот на системот за пренос ги врши во согласност со мрежните правила за пренос на гас.

(7) Операторот на системот за пренос на гас заради надзор, контрола и одржување има право на пристап до инсталациите и мерно-регулационите станици коишто се составен дел на преносната мрежа со која управува, а кои се наоѓаат на имотите на потрошувачите, на начин и под услови утврдени во мрежните правила за пренос на гас.

Координирано управување со системот за пренос на гас

Член 212

(1) Операторот на систем за пренос на гас соработува со операторите на другите системи за пренос на гас на договорните страни на Енергетската заедница и државите членки на Европската Унија, со цел да:

1. обезбеди сигурно работење на систем за пренос на гас на Република Северна Македонија и снабдување со гас на потрошувачите;
2. придонесе кон оптимизирано управување, усогласено работење и стабилен технички развој на Европската мрежа за пренос на гас и
3. воспостави, одржува и зајакнува меѓузонска трговија со гас.

(2) Операторот на систем за пренос на гас го координира управувањето со системот и доделувањето на прекуграничните преносни капацитети со операторите на системите за пренос на гас од ставот (1) на овој член, опфатени со територијалните структури за регионална соработка коишто се воспоставени со ратификуваните меѓународни договори.

Планирање на развој

Член 213

(1) Операторот на системот за пренос на гас е должен на секои две години да подготви план за развој на системот за пренос на гас за период од следните 10 години. Содржината на планот се уредува со мрежните правила за пренос на гас и во него се содржани сите неопходни информации за проширувањето и надградбата на системот за пренос на гас вклучувајќи ги и приоритетите за изградба на нови интерконективни водови усогласени со операторите на системите за пренос на гас во регионот.

(2) Операторот на системот за пренос на гас до 1 октомври во годината во која се усвојува планот од ставот (1) на овој член е должен да го достави до Министерството, кое во рок од 20 дена од денот на приемот на планот ја проверува неговата усогласеноста со Интегрираниот национален план за енергија и клима и на операторот му доставува образложено писмено мислење.

(3) По добиеното мислење од ставот (2) на овој член, операторот на системот за пренос на гас, до 31 октомври го доставува усогласениот план на одобрување до Регулаторната комисија за енергетика и по одобрување од страна на Регулаторната комисија за енергетика, го објавува на својата веб - страница.

(4) Операторот на системот за пренос на гас подготвува и најдоцна до 31 октомври секоја година доставува до Министерството и до Регулаторната комисија за енергетика едногодишни, петгодишни и десетгодишни прогнози за побарувачката на гас во Република Северна Македонија.

Неисполнување на инвестициите содржани во планот за развој на системот за пренос на гас

Член 214

(1) Регулаторната комисија за енергетика ја следи и оценува реализацијата на планот од член 215 од овој закон и ако утврди дека операторот на системот за пренос на гас, во рок од три години, не успеал да ги реализира инвестициите предвидени во планот, кои се дел и од тековниот план, освен во случај на виша сила, Регулаторната комисија за енергетика, презема најмалку една од следните мерки:

1. донесува одлука со која му наложува на операторот на системот за пренос на гас самостојно да ги реализира инвестициите или
2. донесува одлука со која му наложува на операторот на системот за пренос на гас да организира тендерска постапка за избор на инвеститор кој ќе ги реализира инвестициите.

(2) Ако Регулаторната комисија за енергетика донесе одлука да се организира тендерска постапка согласно ставот (1) точка 2 на овој член, го задолжува операторот на системот за пренос на гас да преземе една или повеќе од следните мерки:

1. финансирање на инвестицијата од страна на трето лице;
2. изградба и реализација на инвестицијата од страна на трето лице;
3. самостојна изградба на новата инфраструктура и
4. самостојно управување и користење на новата инфраструктура.

(3) Во случаите од ставот (2) на овој член, операторот на системот за пренос на гас е должен да му ги обезбеди на инвеститорот сите информации потребни за реализација на инвестицијата, како и презема соодветни мерки заради олеснување на реализацијата на инвестицискиот проект и приклучување на новоизградената инфраструктура на мрежа за пренос на гас.

(4) Регулаторната комисија за енергетика ги одобрува финансиските аспекти за реализација на инвестициите во случаите од ставот (3) на овој член.

(5) Ако Регулаторната комисија за енергетика преземе некоја од мерките од ставот (1) на овој член, трошоците на инвестицијата се надоместуваат преку тарифата за пренос гас.

План за инвестирање во системот за пренос на гас

Член 215

(1) За секој регулиран период одреден согласно член 61 став (8) од овој закон, операторот на системот за пренос на гас изготвува и доставува за одобрување до Регулаторната комисија за енергетика

планови за инвестирање во системот за пренос, во кои особено треба да биде прикажано очекуваното зголемување на ефикасноста на работата на системот како резултат на предвидените инвестиции.

(2) Регулаторната комисија за енергетика обезбедува трошоците за реализација на инвестициите од ставот (1) на овој член, да се надоместуваат преку тарифата за пренос на гас.

Договори за пренос за гас

Член 216

(1) Операторот на системот за пренос на гас е должен:

1. да обезбеди услуги за пристап на постојан или прекинлив капацитет на трета страна и да обезбеди цената за капацитетот што подлежи на прекини да ја одразува веројатноста за прекини и

2. да им понуди на корисниците на системот долгорочни и краткорочни услуги.

(2) Операторот на системот за пренос на гас е должен на корисниците на системот да им нуди услуги за пренос на гас со примена на еднакви договорни услови, претходно одобрени од Регулаторната комисија за енергетика и објавени на неговата веб-страницата.

(3) Тарифите коишто операторот на системот за пренос на гас ги применува за договори за пренос со нестандартни датуми на почнување на преносот или пократко времетраење од стандардните годишни договори за пренос на гас се утврдуваат согласно тарифниот систем за пренос на гас, со примена на начелата утврдени во член 61 став (6) од овој закон.

(4) Операторот на системот за пренос на гас одобрува пристап на трета страна ако барателот на пристапот обезбеди гаранции за плаќањето на услугата, што се определуваат врз основа на начелата на недискриминација, транспарентност и сразмерност и не претставуваат пречка за влез на пазарот на гас.

Тргување со правата на капацитети

Член 217

(1) Операторот на системот за пренос на гас, во согласност со мрежните правила за пренос за гас, правилата за пазар на гас и правилата за доделување на прекугранични преносни капацитети, утврдува транспарентни и недискриминаторни постапки и услови во договорите за тргување со кои на корисниците на системот им се овозможува неискористениот капацитет за пренос на гас што го закупиле на примарниот пазар да го продадат на секундарниот пазар на капацитет, како и начинот на известување и признавање на правото на капацитет набавено на секундарниот пазар по претходно известување од корисникот на системот.

(2) Операторот на системот за пренос на гас е должен, по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, да ги објави на својата веб-страница постапките и условите од договорите од ставот (1) на овој член за тргување со капацитети на примарниот и секундарниот пазар.

Надоместоци за пристап на системот за пренос на гас

Член 218

(1) Надоместоците што операторот на системот за пренос на гас ги наплаќа за пристап до системот за пренос на гас се утврдуваат врз основа на тарифите одобрени од Регулаторната комисија за енергетика.

(2) Операторот на системот за пренос на гас е должен при утврдувањето на надоместоците од ставот (1) на овој член, да овозможи надоместоците да:

1. обезбедат одржување и подобрување на интегритетот на системот за пренос на гас;
2. ги одразуваат реално направените трошоци за пристап, ако таквите трошоци се транспарентни;
3. се применуваат на недискриминаторен начин;
4. вклучат соодветен поврат на инвестициите во системот за пренос на гас;
5. не ја ограничуваат ликвидноста на пазарот на гас;
6. не ја нарушуваат прекуграничната трговија помеѓу системите за пренос на гас и
7. не се пресметуваат врз основа на должината и времетраењето на транспортот на гасот.

(3) Во согласност со тарифните системи од членот 62 од овој закон, Регулаторната комисија за енергетика може да одлучи при утврдување на тарифите да се користат пазарни механизми како што се аукциите, под услов претходно да ги одобри тие механизми и приходите кои произлегуваат од нив.

(4) Надоместоците за секоја влезна или излезна точка на системот за пренос на гас кои операторот им ги наплаќа на корисниците на системот за пренос на гас се определуваат во согласност со механизмите и методологиите за утврдување и распределба на трошоците во однос на влезните и излезните точки, претходно одобрени од Регулаторната комисија за енергетика и се применуваат на недискриминаторен начин.

(5) Ако разликите во тарифите или во механизмите за балансирање утврдени од операторите на системите за пренос на гас во регионот ја попречуваат трговијата на гас во регионот, операторот на системот за пренос на гас во соработка со Регулаторната комисија за енергетика ќе побара од Секретаријатот на Енергетската заедница преземање на мерки за соодветно усогласување на тарифите и механизмите за балансирање на регионално ниво.

(6) Операторот на системот за пренос на гас им го фактурира надоместокот за користење на системот за пренос на гас на:

1. потрошувачите коишто набавуваат гас на пазарот на гас и
2. снабдувачите или трговците коишто им обезбедуваат гас на потрошувачите и операторите на системите за дистрибуција на гас.

Мрежни правила за пренос на гас

Член 219

(1) Операторот на системот за пренос на гас е должен, по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, да ги донесе и да ги објави во „Службен весник на Република Северна Македонија“ и на својата веб-страница мрежните правила за пренос на гас.

(2) Мрежните правила за пренос на гас особено ги уредуваат:

1. техничките и другите услови за сигурно и безбедно функционирање на системот за пренос на гас;
2. техничко-технолошките услови и начинот за приклучување на објектите, уредите и постројките на системот за пренос на гас;
3. постапката за давање на согласност на корисниците за приклучување на преносната мрежа, како и соработката и обврските на операторот на системот за пренос;
4. методологијата за определување на надоместокот за приклучување на преносната мрежа;
5. условите и начинот на пристап на трета страна на системот за пренос, како и начин на определување на гаранциите за плаќање на услугите за пренос на гас;

6. начинот на усогласување со корисниците на системот за пренос на гас во случаи на планирани прекини;
 7. содржината на плановите за развој и одржување на системот за пренос, како и начинот и постапката според која корисниците на системот ги доставуваат неопходните податоци за изготвување на тие планови;
 8. начинот и постапката за прогнозирање на потребите од гас, како и обврските на корисниците на системот за пренос на гас во поглед на доставувањето на неопходните податоци потребни за изготвување на прогнозите за потребите од гас;
 9. мерките, активностите и постапките во случај на нарушувања и хаварии;
 10. функционалните барања и класата на точност на мерните уреди, како и начинот на мерење на количините на гасот;
 11. техничките критериумите за обезбедување на системски услуги;
 12. начинот и постапката за објавување и доделување на расположливиот преносен капацитет и управувањето со преоптоварувањата во системот за пренос на гас;
 13. начинот и постапката за пристап до инсталациите и мерно-регулационите станици што се составен дел на системот за пренос, а се во сопственост на потрошувачите или корисниците;
 14. квалитетот на услугите што операторот на системот за пренос на гас ги обезбедува на корисниците;
 15. работата на системите за оперативно управување;
 16. начинот на објавување на информациите коишто согласно со одредбите од овој закон е должен да ги објавува;
 17. начинот и постапката за обезбедување на информации за корисниците на системот и
 18. начинот на соработка со операторите на системите за пренос на гас со кои е поврзан, како и со операторите на дистрибутивните системи приклучени на системот за пренос на гас.
- (3) Мрежните правила за пренос на гас содржат и технички спецификации на системот за пренос на гас.

Правила за доделување на прекугранични преносни капацитети

Член 220

- (1) Операторот на системот за пренос на гас, по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, ги донесува правилата за доделување на преносни капацитети за гас и ги објавува во „Службен весник на Република Северна Македонија“ и на својата веб-страница.
- (2) Правилата од ставот (1) на овој член, се:
 1. пазарно ориентирани и се применуваат на транспарентен и недискриминаторен начин во однос на корисниците на системот;
 2. усогласени со правилата за пазар и се способни да се прилагодат на промените на пазарот и
 3. во согласност со техничките спецификации на системот за пренос на гас во Република Северна Македонија и системот за пренос на гас на договорните страни на Енергетската заедница и државите членки на Европската Унија.
- (3) Со правилата од ставот (1) од овој член, се поставуваат механизмите за распределба на капацитетот во преносните системи за гас за постоечки и проширени капацитети. Дополнително се утврдува начинот на соработка на соседните оператори на преносните системи за гас со цел олеснување на продажбата на капацитетот, земајќи ги предвид општите трговски и технички правила во врска со механизмите за распределба на капацитетот.
- (4) Со правилата од ставот (1) на овој член, се уредува:
 1. подрачјето на примена кај системите за пренос на природен гас;

2. начинот на соработка на соседните оператори на системот за пренос на природен гас со цел: координирање на одржувањето, стандардизирање на меѓусебната комуникација, пресметување и максимизирање на капацитетите и меѓусебна размена на податоците;
 3. методологијата за распоредување на капацитетите на интерконекциските точки, стандардните капацитетни производи кои ги нудат операторите на системот за пренос на природен гас, единиците мерки за капацитет, годишните аукции за годишни капацитети и годишните аукции за тримесечни капацитети, периодичните аукции на месечни капацитети и капацитети за нареден ден, аукции за капацитети во тековен ден, аукциските алгоритми со сукцесивен пораст на цените и аукциски алгоритам за единствена цена;
 4. усогласувањето на главните одредби и услови на производите на споениот капацитет од страна на операторите на системот за пренос на природен гас, како и спојувањето на капацитетите на корисниците на мрежата кои поседуваат постоечки договори за пренос на раздвоени капацитети;
 5. барањата за исполнување на економските тестови и постапките за проширување на капацитетите со нивна примена како и можноста за нивно спојување;
 6. проценка на пазарните потреби за проширување на капацитетите, фаза на нивно проектирање, објавување и одобрување од страна на Регулаторната комисија за енергетика, како и ставање на проширените капацитети на аукција и алтернативните механизми за нивна прераспределба;
 7. прекинлив капацитет и начинот на неговата распределба, минимални рокови за најава на прекилот, координирање на процесот на прекин, дефинирање на редоследот и причините за прекин;
 8. платформите за резервирање на капацитетите кои се нудат од страна на операторите на системот за пренос на природен гас.
- (5) Операторот на системот за пренос на гас ги доставува правилата од ставот (1) на овој член до Секретаријатот на Енергетската заедница со цел следење на обврските за исполнетоста на правилата.

Комуникација со корисници

Член 221

- (1) Заради обезбедување на транспарентност, објективност и недискриминација во примена на тарифите, како и ефикасно користење на системот за гас од страна на корисниците, операторот на системот за пренос на гас е должен постојано да ја ажурира својата веб-страница и да објавува детални информации со кои располага, а кои се однесуваат на:
1. услугите, како и условите под кои се обезбедува ефикасен пристап на трета страна на системот, вклучително и техничките информации потребни за обезбедување на пристапот;
 2. техничките, договорените и расположливите капацитети за сите релевантни точки на нумеричка основа, вклучувајќи ги влезните и излезните точки, на редовна и постојана основа, на стандардизиран начин лесен за користење;
 3. пропишаниот квалитет на гасот;
 4. методологијата за формирање и структурата на тарифите, како и отстапувањето од тарифите;
 5. понудата и побарувачката пред и по реализираните трансакции, врз основа на номинации, предвидувања и реализирани текови на гас, во и надвор од системот за пренос на гас и
 6. преземените мерки, како и направените трошоци и приходи за балансирање на системот за пренос на гас.
- (2) Регулаторната комисија за енергетика, по консултации со корисниците на системот, ги одобрува информациите од ставот (1) точка 2 на овој член, коишто ги објавува операторот на системот за

пренос на гас.

(3) Регулаторната комисија за енергетика обезбедува информациите од ставот (1) на овој член, да бидат достапни навремено и без надоместок.

Мерење на количините на гас

Член 222

(1) Операторот на системот за пренос на гас е должен да ги мери количините на гас што ги презема и испорачува на корисниците на системот со кој управува, со мерни уреди и целата пропратна опрема во функција на мерењето, во согласност со овој закон и мрежните правила за пренос на гас.

(2) Мерните уреди и целата пропратна опрема во функција на мерењето од ставот (1) на овој член, се во сопственост на операторот на системот за пренос на гас, а доколку се во сопственост на потрошувачот, потрошувачот е должен да ги даде на користење на операторот на системот за пренос на гас.

(3) Локацијата мерните уреди и целата пропратна опрема во функција на мерењето ја утврдува операторот на системот за пренос на гас во зависност од техничките можности на локацијата, која може да биде во или надвор од границите на имотот на корисникот на системот.

(4) Ако мерниот уред се наоѓа на имотот од корисникот на системот, корисникот е должен да му овозможи на овластеното лице на операторот на системот за пренос на гас право на пристап во секое време до секој дел од неговиот имот или објект каде што се наоѓа мерниот уред, заради:

1.читање на мерните уреди;

2.контрола, вградување, надзор, замена или одржување на опремата на мерното место;

3.исклучување на корисникот од системот кога постапува спротивно на условите за користење на системот за пренос на гас пропишани во мрежните правила за пренос на гас и

4.исклучување на потрошувачот, на барање на снабдувачот, во согласност со одредбите од правилата за снабдување со гас.

(5) Операторот на системот за пренос на гас е должен да ги достави собраните и обработените податоци од мерните места до:

1.операторот на пазарот на гас;

2.корисниците на системот за пренос на гас кои учествуваат на пазарот на услуги за балансирање, за потребите за балансирање;

3. производителите на гас и операторите на складишта на гас приклучени на преносниот систем, за нивните мерни места и

4.потрошувачите на гас за нивната потрошувачка, по нивно барање без одлагање и надоместоци, во лесно разбирлива и споредлива форма.

ГЛАВА IV

ДИСТРИБУЦИЈА НА ГАС

Оператор на системот за дистрибуција на гас

Член 223

(1) Операторот на системот за дистрибуција на гас за определено подрачје на територијата на Република Северна Македонија во кое врши дистрибуција на гас, го одржува, а кога е економски исплатливо

го надградува и проширува системот за дистрибуција со кој управува и го поврзува со системот за пренос на гас.

(2) Операторот на системот за дистрибуција на гас во согласност со овој закон и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон, е должен:

1. да обезбеди сигурно, доверливо, економски исплатливо и безбедно функционирање на системот за дистрибуција на гас со кој управува;
2. да обезбеди сигурна, безбедна и квалитетна испорака на гас преку системот за дистрибуција на гас со кој управува на недискриминаторен и транспарентен начин, и во согласност со пропишаниот квалитет;
3. согласно мрежните правила за дистрибуција на гас да ги приклучи на системот за дистрибуција на гас производителите на биометан и водород и складиштата за гас, а другите корисници да ги приклучи на системот за дистрибуција на гас ако е тоа економски оправдано;
4. да овозможи пристап на трета страна за користење на системот за дистрибуција на гас;
5. навремено да обезбеди информации до другите оператори на системи за дистрибуција на гас, како и операторот на системот за пренос на гас;
6. на корисниците на системот за дистрибуција на гас навремено да им ги обезбеди информациите кои се потребни за ефикасен пристап до системот;
7. да им овозможи на снабдувачите електронски пристап до листата на потрошувачи која не ги вклучува домаќинствата, како и нивната потрошувачка за последните 12 месеци;
8. на својата веб-страница да објави листа со надоместоци за секоја категорија на потрошувачи, која претходно е одобрена од Регулаторната комисија за енергетика;
9. да го развива, надградува и одржува системот за дистрибуција на гас со кој управува и да обезбеди долгорочна способност на системот за задоволување на оправданите барања за дистрибуција на гас;
10. да го усогласи работењето на системот за дистрибуција на гас со работењето на системот за пренос на гас;
11. да подготви план за одржување на дистрибутивната мрежа, и по неговото одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, да го усвои и да го објави на својата веб-страница;
12. да набави системски услуги и гас за покривање на загубите во дистрибутивната мрежа по пазарни услови на транспарентен, недискриминаторен и конкурентен начин, во согласност со правилата за набавка на гас;
13. да ги мери количините на гас преземени од системот за пренос на гас, а кои се испорачани до потрошувачите и да ги достави податоците од мерењата до снабдувачите или трговците со гас, операторот на системот за пренос на гас, операторот на пазар на гас и во согласност со овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон до секоја друга страна што може да ги побара;
14. да овозможи пристап на корисниците до мерните уреди во сопственост на операторот на системот за дистрибуција на гас во согласност со овој закон и мрежните правила за дистрибуција на гас;
15. да води диспечерска книга, записи за доверливоста на системите за комуникација, податоци од системот за надзор и управување, мерни податоци и таквите податоци да ги чува во период од најмалку 10 години;
16. да обезбеди доверливост на деловните податоци на корисниците на системот за дистрибуција и да спречи дискриминаторен начин на откривање на информациите за своите активности со кои може да се оствари комерцијална предност за поврзаните друштва и
17. да не ги злоупотребува доверливите информации добиени од трета страна во однос на обезбедување на пристап до системот за дистрибуција на гас.

(3) Надоместокот за користењето на системот за дистрибуција на гас го плаќаат потрошувачите приклучени на системот за дистрибуција на гас. Операторот на системот за дистрибуција на гас им го фактурира на потрошувачите приклучени на неговиот систем надоместокот за користење на системот, а може да им го фактурира и надоместокот за користење на системот за пренос на гас согласно објавените тарифи.

(4) Операторот на системот за дистрибуција на гас може да склучува договори со снабдувачите или трговците на гас кои може да ги овласти да ги наплатуваат надоместоците од ставот (3) на овој член, од потрошувачите на гас приклучени на системот за дистрибуција на гас.

(5) Операторот на системот за дистрибуција на гас е должен да изготви и да ги достави на одобрување до Регулаторната комисија за енергетика правилата за набавка на гас од ставот (2) точка 12 на овој член.

(6) Операторот на системот за дистрибуција на гас може привремено да ја прекине испораката на гас од дистрибутивната мрежа со која управува при вршење на планирани прегледи, испитувања, контролни мерења, одржување, реконструкции, проширувања на мрежите, уредите и инсталациите како и во случај на потреба од спречување на ризици од нарушувања во системот за дистрибуција на гас. Привремениот прекин може да се врши во време кога со тоа најмалку им се нанесува штета на корисниците на системот, во согласност со мрежните правила за дистрибуција на гас.

(7) По исклучок од ставот (1) на овој член, ако системот за дистрибуција со кој управува операторот на системот за дистрибуција на гас не е поврзан со системот за пренос на гас и се напојува со компримиран гас, операторот на системот е должен во мрежните правила за дистрибуција на гас да ја уреди постапката за набавка на системски услуги и балансирање на отстапувањата помеѓу фактичката и планираната потрошувачка на гас во реално време.

Раздвојување на дејностите

Член 224

(1) Друштво коешто поседува лиценца за вршење на дејност дистрибуција на гас не може да има лиценца и не може да учествува во вршењето на дејностите пренос на гас, организација и управување на пазарот на гас, трговија со гас и/или снабдување со гас.

(2) Ако операторот на системот за дистрибуција на гас е дел од вертикално интегрирано друштво за гас, во однос на неговиот правен субјективитет, организација, и одлучување, мора да е независен и да дејствува независно од другите активности кои не се поврзани со дистрибуција на гас. Независноста на операторот на системот за дистрибуција на гас не вклучува обврска за раздвојување на сопственоста на средствата на дистрибутивниот систем од вертикално интегрираното друштво за гас.

(3) Со цел да се обезбеди независност во вршењето на енергетската дејност дистрибуција на гас и исполнување на обврската за вршење на јавна услуга на недискриминаторен, објективен и транспарентен начин, операторот на системот за дистрибуција на гас обезбедува:

1. лицата кои учествуваат во управувањето и раководењето со операторот на системот за дистрибуција на гас не можат да учествуваат во управните и извршните тела на носителите на лиценци за пренос на гас, организација и управување со пазарот на гас, трговија со гас, и/или снабдување со гас,

2. лицата кои учествуваат во управувањето и раководењето со операторот на системот за дистрибуција на гас мора да имаат независност во нивната работа и одлучување од вертикалното интегрирано друштво и

3. донесувањето на одлуки на операторот на системот за дистрибуција на гас во врска со средствата неопходни за функционирање, одржување и развој на системот мора да биде независно од интересите на вертикално интегрираното друштво за гас

на кое му припаѓа, за што операторот на системот за дистрибуција на гас треба да ги има на располагање потребните човечки, технички, финансиски и материјални ресурси.

(4) Ако операторот на системот за дистрибуција на гас е дел од вертикално интегрирано друштво за гас:

1. неговата независност не го исклучува правото на вертикално интегрираното друштво за гас да го одобри годишниот финансиски план на операторот на системот за дистрибуција на гас и да ја утврди рамката за задолжување за операторот на системот за дистрибуција на гас,

2. вертикално интегрираното друштво за гас нема право да му дава инструкции на операторот на системот за дистрибуција на гас во однос на неговото секојдневно работење, ниту пак во однос на неговите поединечни одлуки за изградба или проширување на дистрибутивните водови, коишто се во рамките на одобриениот финансиски план или еквивалентен инструмент и

3. операторот на системот за дистрибуција на гас не може да ја користи својата вертикална интеграција за да ја наруши конкуренцијата, а особено не смее во својата комуникација и употреба на својата фирма да создава забуна во однос на посебниот идентитет на друштвото за снабдување кое е дел од вертикално интегрираното друштво за гас.

(5) Операторот на системот за дистрибуција на гас, независно од организационата форма, по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, назначува службеник за усогласеност, како и донесува програма за усогласеност со која се утврдуваат мерките кои треба да се преземат заради оневозможување на дискриминација на корисниците на системот за дистрибуција на гас по кој било основ, се дефинираат обврските на вработените во реализацијата на програмата и се утврдува начинот за следење на усогласеноста на работењето на операторот на системот за дистрибуција на гас со програмата.

(6) Службеникот за усогласеност на операторот на системот за дистрибуција на гас доставува годишен извештај за одобрување до Регулаторната комисија за енергетика, во кој се наведени мерките преземени во претходната година и мерките што треба да се преземат во наредниот период во рамки на програмата за усогласеност од ставот (5) на овој член. Годишниот извештај од овој став се објавува на веб-страницата на операторот на системот за дистрибуција на гас.

(7) Службеникот за усогласеност на операторот на системот за дистрибуција на гас треба да има пристап до сите информации на операторот на системот за дистрибуција на гас, како и на секое поврзано друштво со операторот на системот за дистрибуција на гас, со цел да ги исполни своите задачи.

(8) По исклучок од ставот (1) на овој член друштвото кое врши дејност дистрибуција на гас може да врши и дејности снабдување со гас, снабдување со гас со обврска за јавна услуга и снабдување со гас во краен случај, ако на неговиот систем се приклучени помалку од 100.000 потрошувачи.

План за развој на системот за дистрибуција за гас

Член 225

(1) Операторот на системот за дистрибуција на гас е одговорен за долгорочно планирање на развојот на системот за дистрибуција на гас на подрачјето на кое ја врши дејноста.

(2) Операторот на системот за дистрибуција на гас е должен на секои две години да изготви план за развој на системот за дистрибуција на гас за период од следните пет години, со содржина утврдена со мрежните правила за дистрибуција на гас и најдоцна до 31 октомври во тековната година да го достави на одобрување до Регулаторната комисија за енергетика, а по добиеното одобрување, го донесува планот и го објавува на својата вебстраница. Планот треба да ги

содржи сите неопходни информации за проширување и надградба на системот и треба да биде усогласен со десетгодишниот план за развој на системот за пренос на гас.

(3) Операторот на системот за дистрибуција на гас подготвува и најдоцна од 31 октомври во тековната година, доставува до Министерството и Регулаторната комисија за енергетика едногодишни, петгодишни и десетгодишни прогнози за потребите од гас за системот за дистрибуција со кој управува.

(4) Операторот на системот за дистрибуција на гас, за секој регулиран период определен согласно членот 61 став (8) од овој закон, изготвува план за инвестирање во системот за дистрибуција на гас усогласен со планот од ставот (2) од овој член и го доставува на одобрување до Регулаторната комисија за енергетика. Во планот особено треба да биде прикажано очекуваното зголемување на ефикасноста на работата на системот за дистрибуција на гас како резултат на предвидените инвестиции.

Мерење на количините на гас

Член 226

(1) Операторот на системот за дистрибуција на гас е должен да ги мери количините на гас што ги презема и испорачува на корисниците на системот со кој управува, со мерни уреди, во согласност со овој закон и мрежните правила за дистрибуција на гас.

(2) Мерните уреди од ставот (1) на овој член, се во сопственост на операторот на системот за дистрибуција на гас.

(3) Локацијата на мерните уреди ја утврдува операторот на системот за дистрибуција на гас во зависност од техничките можности на локацијата, која може да биде во или надвор од границите на имотот на корисникот на системот. Ако операторот на системот за дистрибуција на гас утврди дека при замена на постојниот мерен уред е потребно да се изврши дислокација на мерното место, должен е на своја сметка да ја изведе дислокацијата со минимално нарушување на обезбедувањето на услугата на корисникот и со минимално оштетување на имотот на корисникот. Операторот на системот за дистрибуција на гас е должен да ја надомести штетата врз имотот на корисникот настаната како последица на дислокацијата на мерното место.

(4) Ако мерниот уред се наоѓа на имотот од корисникот на системот, корисникот е должен да му овозможи на овластеното лице на операторот на системот за дистрибуција на гас право на пристап до секој дел од неговиот имот или објект каде што се наоѓа мерниот уред, заради:

1. читање на мерните уреди;
2. контрола, вградување, надзор, замена или одржување на опремата на мерното место;
3. исклучување на корисникот од системот кога постапува спротивно на условите за користење на системот за дистрибуција на гас пропишани во мрежните правила за дистрибуција на гас и
4. исклучување на потрошувачот, на барање на снабдувачот, во согласност со одредбите од правилата за снабдување со гас.

(5) Операторот на системот за дистрибуција на гас е должен да ги достави собраните и обработените податоци од мерните места до:

1. операторот на пазарот на гас;
2. операторот на системот за пренос на гас, за потребите за балансирање, како и до корисниците на дистрибутивниот систем кои учествуваат на пазарот на услуги за балансирање;
3. производителите на биометан и водород и операторите на складишта на гас приклучени на дистрибутивниот систем, за нивните мерни места и
4. потрошувачите за нивната потрошувачка, по нивно барање без одлагање и надоместоци, во лесно разбирлива и споредлива форма.

Мрежни правила за дистрибуција

Член 227

(1) Операторот на системот за дистрибуција на гас е должен по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, да ги донесе мрежните правила за дистрибуција на гас за системот со кој управува и да ги објави во „Службен весник на Република Северна Македонија“ и на својата веб-страница.

(2) Со мрежните правила за дистрибуција на гас особено се уредуваат:

1. техничките услови за приклучување на потрошувачите на гас на системот за дистрибуција на гас;
2. методологијата за определување на надоместокот за приклучување на системот за дистрибуција на гас;
3. условите и начинот за пристап на трета страна на системот за дистрибуција на гас;
4. техничките и другите услови за доверливо и безбедно функционирање на системот за дистрибуција на гас и за обезбедување на квалитетни услуги на корисниците на системот;
5. мерките, активностите и постапките во случај на испади и кризи;
6. начинот и постапката за надзор и тестирање на дистрибутивната мрежа за гас;
7. начинот и постапката за регулирање на текот и притисокот на гасот преку дистрибутивната мрежа;
8. начинот и постапката за усогласување на активностите во системот за дистрибуција на гас со активностите во системот за пренос на гас;
9. функционалните барања и класата на точност на мерните уреди, како и начинот на мерење на количините на гасот;
10. планирањето на одржувањето и развојот на системот за дистрибуција на гас;
11. начинот на усогласување со корисниците на системот за дистрибуција на гас во случаи на планирани прекини;
12. содржината на плановите за развој на системот за дистрибуција на гас, како и начинот и постапката според која корисниците на системот ги доставуваат неопходните податоци за изготвување на плановите за развој;
13. квалитетот на услугата за испорака на гас;
14. прогнозата на потребите од гас, врз основа на податоците добиени од снабдувачите и плановите за развој на потрошувачите;
15. начинот и постапката за доставување на информации на корисниците на системот за дистрибуција на гас и
16. начинот на соработка со операторот на системот за пренос на гас и останатите оператори на системи за дистрибуција на гас.

(3) Во случај на постоење на повеќе оператори на системи за дистрибуција на гас на територијата на Република Северна Македонија, Регулаторната комисија за енергетика обезбедува меѓусебно усогласување на поединечните мрежни правила за дистрибуција на гас.

Затворен систем за дистрибуција на гас

Член 228

(1) Регулаторната комисија за енергетика може на систем во кој се дистрибуира гас во рамки на географски ограничено подрачје во кое се врши индустриско производство, се вршат трговски дејности или се

обезбедуваат заеднички услуги и не се врши снабдување на домаќинства со гас, да му додели статус на затворен систем за дистрибуција на гас, ако:

1. поради посебни технички или безбедносни причини, активностите или производниот процес, корисниците на таа мрежа се интегрирани или
 2. преку системот се дистрибуира гас првенствено на сопственикот или операторот на системот или на нивни поврзани друштва.
- (2) Регулаторната комисија за енергетика со правилник ги уредува условите и критериумите за доделување на статус на затворен систем за дистрибуција на гас.
- (3) Регулаторната комисија за енергетика му издава на операторот на системот од ставот (1) на овој член, лиценца за вршење на енергетска дејност дистрибуција на гас во која се определуваат правата и обврските на операторот на затворениот систем.
- (4) Регулаторната комисија за енергетика може да го из земе операторот на затворениот систем за дистрибуција од обврските за:
1. набавка на гас за покривање на загубите на гас и резервниот капацитет во својот систем според постапки кои се засноваат на начелата на транспарентност, недискриминација и конкурентност и/или
 2. одобрување на тарифите, како и на методологиите врз основа на кои се пресметуваат тарифите пред нивното влегување во сила.
- (5) Кога изземањето од ставот (4) на овој член, е одобрено, корисникот на затворениот систем за дистрибуција на гас може да побара од Регулаторната комисија за енергетика да ги разгледа и одобри тарифите или методологиите на кои е засновано пресметувањето на применетите тарифи.
- (6) Изземањето од ставот (4) на овој член, се применува кога затворениот систем на дистрибуција повремено се користи од страна на мал број домаќинства во подрачјето на затворениот систем, и покрај тоа што некој член од домаќинството е вработен или на друг начин ангажиран кај сопственикот на затворениот систем за дистрибуција.

Комбиниран оператор

Член 229

- (1) Друштво по исклучок на членот 204 став (4) од овој закон, може да функционира како комбиниран оператор на систем за пренос и дистрибуција на гас, на кое му се издава лиценца за пренос и дистрибуција на гас согласно овој закон.
- (2) Комбинираниот оператор од ставот (1) на овој член, ги има истите права и обврски како и операторот на системот за пренос на гас и оператор на системот за дистрибуција, во согласност со овој закон.
- (3) На комбинираниот оператор од ставот (1) на овој член, не може да му се издаде лиценца за вршење на дејностите организирање и управување на пазарот со гас, трговија со гас или снабдување со гас.
- (4) Регулаторната комисија за енергетика со правилник ги уредува условите и критериумите за доделување на статус на комбиниран оператор на систем за пренос и дистрибуција на гас.

ГЛАВА V

СНАБДУВАЧИ, ТРГОВЦИ И ПОТРОШУВАЧИ СО ГАС

Снабдувач со гас

Член 230

(1) Снабдувачот со гас набавува гас во Република Северна Македонија и/или од странство заради продажба на своите потрошувачи, вклучувајќи производители на електрична енергија и/или топлинска енергија, други снабдувачи, трговци, операторот на системот за пренос или дистрибуција на гас и други учесници на пазарот на гас.

(2) Снабдувачот со гас кој се обврзал да испорача гас го обезбедува неопходниот капацитет за пренос и/или дистрибуција од соодветните оператори.

(3) Снабдувачот со гас, врз основа на извршените мерења од соодветниот оператор на системот за дистрибуција, на своите потрошувачите им фактурира за испорачаниот гас по договорената цена, при што во фактурата ги вклучува и надоместоците за користење на системот за пренос, надоместокот за користење на пазарот на гас и/или надоместокот за користење на системот за дистрибуција на гас.

(4) Снабдувачот со гас е должен, во согласност со овој закон и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон, да:

1. ги исполни своите обврски кон потрошувачите во однос на сигурноста и обемот на снабдувањето со гас;

2. обезбеди за своите потрошувачи услуга со квалитет утврден во правилата за снабдување со гас;

3. обезбеди недискриминаторен третман на сите потрошувачи;

4. доставува до операторот на системот за пренос на гас податоци за трансакциите и плановите за потрошувачка на гас за своите потрошувачи, неопходни за пресметка на дебалансите;

5. овозможи потрошувачите да добиваат редовни и точни известувања за реалната потрошувачка и трошоците за гас, за да можат да управуваат со својата потрошувачка;

6. ги плати набавените количини на гас, како и системските услуги од операторот на системот за пренос на гас и/или оператор на системот за дистрибуција на гас;

7. овозможи промена на снабдувач на транспарентен и недискриминаторен начин, без трошоци за потрошувачот, во рок не подолг од три недели од денот кога потрошувачот доставил барање за снабдување до новиот снабдувач со гас;

8. обезбеди при секоја промена на снабдувач со гас, потрошувачот да добие конечно затворање на сметката во рок од шест недели од настанувањето на промената на снабдувачот,

9. воспостави постапки за ефикасно решавање на приговорите на своите потрошувачи во рок од 60 дена, вклучувајќи можност и за вонсудско решавање на спорови и обврска за враќање и/или компензација на средства кога е тоа оправдано;

10. ги објави на својата веб-страница условите од договорите за снабдување со гас за секоја категорија потрошувачи и

11. работи врз начелата на објективност, транспарентност и недискриминација и ги објавува општите статистички податоци поврзани со неговите потрошувачи, како и неговите активности, земајќи ја предвид заштитата на доверливоста на податоците.

(5) Снабдувачот со гас, на Регулаторната комисија за енергетика, односно на Комисијата за заштита на конкуренцијата во согласност со прописите со кои се уредува заштитата на конкуренцијата, како и на Секретаријатот на Енергетската заедница, им овозможува увид во податоците кои се однесуваат на негови трансакции и деривативи за купопродажба на гас со потрошувачите што ги исполнуваат условите за самостојно учество на пазарот на гас, како и со операторот на системот за пренос на гас, операторот на системот за дистрибуција на гас, или операторот на пазарот на гас, остварени во последните пет години.

(6) Податоците од ставот (5) на овој член, содржат детали за карактеристиките на трансакциите како што се времетраењето, правилата за испорака и порамнување, количината, датумите и времето на извршување и цените на трансакцијата и средството за идентификација на засегнатиот потрошувач на големо, како и поважните детали за сите неподмирени обврски од договорите за снабдување со гас и деривативи на гас.

Јавна услуга за снабдување со гас

Член 231

(1) Снабдувачот на гас со обврска за јавна услуга, избран согласно со ставовите (3) и (7) на овој член, при обезбедување на јавната услуга снабдување со гас е должен да:

1. ги информира потрошувачите за нивните права и условите за испорака на гас во рамки на јавната услуга;
2. ја применува цената на гасот формирана согласно со тарифниот систем од членот 62 став (1) од овој закон;
3. ги известува потрошувачите за условите за снабдување и цената на гас, како и да ги информира дека имаат право да изберат друг снабдувач на гас;
4. ги снабдува со гас, како јавна услуга, домаќинствата и малите потрошувачи на гас во рамки на територијата за која има лиценца да обезбеди јавна услуга снабдување со гас;
5. набави гас по пазарни услови и да ја одбере најдобрата понуда што му овозможува да обезбеди ефикасно обезбедување на јавната услуга и
6. ги објави на својата веб-страница цените за снабдување во рамки на јавната услуга за снабдување со гас.

(2) Цените за гас што ги наплаќа снабдувачот на гас кој има обврска за јавна услуга треба да:

1. се објективни и транспарентни;
2. ги одразуваат трошоците во однос на набавката и снабдувањето на гас; 3. се лесно споредливи со цените на другите снабдувачи на гас и
4. не дискриминираат потрошувачи од иста категорија.

(3) Владата, на предлог на Министерството или единицата на локалната самоуправа, по претходно добиеното мислење од Регулаторната комисија за енергетика донесува одлука за спроведување на тендерска постапка по пат на јавен повик согласно прописите со кои се уредува набавка на јавна услуга за избор на снабдувачот на гас со обврска за јавна услуга.

(4) Со одлуката од ставот (3) на овој член, особено се утврдуваат:

1. критериумите за избор на снабдувач на гас со обврска за јавна услуга;
2. тендерските услови;
3. рокот за донесување на одлука за избор на најповолен понудувач или за поништување на постапката и
4. времетраењето за кое се назначува снабдувачот на гас со обврска за јавна услуга коешто не може да биде подолго од пет години.

(5) Врз основа на изготвена анализа во која се зема предвид повратот на трошоците, Регулаторната комисија за енергетика ги предлага критериумите и времетраењето од ставот (4) точки 1 и 4 на овој член..

(6) Во постапката од ставот (3) на овој член, понуди може да достават друштва кои имаат лиценца за снабдување со гас издадена од Регулаторната комисија за енергетика или се запишани во регистарот на странски лица.

(7) Доколку по спроведената тендерска постапка од ставот (3) на овој член, не се избере снабдувач со гас со обврска за јавна услуга, Владата, во рок од три месеци од завршување на постапката започнува нова тендерска постапка по пат на јавен повик за избор на снабдувач на гас со обврска за јавна услуга.

(8) Во случај кога нема да успее новата тендерска постапка од ставот (7) на овој член, Владата, на предлог на Министерството, по претходно добиеното мислење од Регулаторната комисија за енергетика,

донесува одлука за назначување на снабдувач на гас со обврска за јавна услуга за период којшто не може да биде покус од три години и подолг од пет години, во согласност со членот 7 од овој закон.

(9) Обврските од членот 230 ставови (5) и (6) од овој закон, се применуваат и на снабдувачот со гас со обврска за јавна услуга.

Постапка за избор на снабдувач во краен случај

Член 232

(1) Владата, на предлог на Министерството по спроведена тендерска постапка со јавен повик согласно прописите со кои се уредува набавка на јавна услуга, донесува одлука за избор на снабдувачот со обврска да обезбеди снабдување со гас во краен случај.

(2) Снабдувачот од ставот (1) на овој член, се избира за период од пет години.

(3) Владата, на предлог на Министерството, а по претходно доставени анализи на пазарот со гас и предлог критериуми од Регулаторната комисија за енергетика ја усвојува тендерската документација и донесува одлука за спроведување на постапката од ставот (1) на овој член, во рок најдоцна од 12 месеци пред истекот на периодот за кој е избран постојниот снабдувач кој има обврска да обезбеди снабдување со гас во краен случај.

(4) Постапката од ставот (1) на овој член, ја спроведува комисијата формирана од министерот.

(5) При оценувањето на понудите особено се земаат предвид следниве критериуми:

1. понудена маржа;
2. искуство на понудувачот во вршење на енергетската дејност снабдување со гас;
3. финансиска состојба на понудувачот и
4. техничка и/или кадровска способност на понудувачот.

(6) Комисијата од ставот (4) на овој член, ги прибира, оценува и ги рангира понудите и на министерот му доставува извештај за спроведената постапка со предлог одлука за избор на најповолна понуда или поништување на постапката.

(7) Во постапката од ставот (1) на овој член, соодветно се применуваат и одредбите од Законот за концесии и јавно приватно партнерство.

(8) До започнување со работа на новиот снабдувач со гас во краен случај избран на начин утврден во ставот (1) на овој член, снабдувањето во краен случај го врши постојниот снабдувач во краен случај, во согласност со правата и обврските утврдени во лиценцата.

(9) Ако до изборот на нов снабдувач со гас во краен случај на постојниот снабдувач со гас во краен случај му истекла или ќе му истече важноста на лиценцата, Регулаторната комисија за енергетика, по службена должност му издава нова лиценца или ја продолжува важноста на лиценцата за снабдување со гас во краен случај, која е со важност до денот на издавање на лиценцата на снабдувачот со гас во краен случај избран во постапката од став (1) на овој член.

(10) На членовите на Комисијата од ставот (4) на овој член им следува надоместок за извршената работа за секоја спроведена постапка, чијшто износ го определува министерот и кој треба да биде разумен и соодветен на обемот и сложеноста на работата и не може да биде повисок од една третина од просечна исплатена нето-плата по работник објавена до денот на исплатата. Средствата за исплата на надоместокот се обезбедуваат од Буџетот на Министерство.

Комуникација со потрошувачите

Член 233

(1) Снабдувачот со гас воведува единствен контакт центар којшто е кадровски екипиран и технички опремен, преку кој навремено на своите потрошувачи, на транспарентен и недискриминаторен начин, без плаќање на надоместок, им ги обезбедува сите неопходни информации во врска со нивните права и обврски, примената на важечките прописи и начините за постапување по приговорите и решавање на спорите. Снабдувачот на потрошувачите особено им овозможува информации за:

1. важечките цени за гас и за стандардните услови, во однос на пристапот до услуги и нивно користење;
2. стандардни услови за обезбедување и начин на користење на услугите;
3. различни начини на плаќање кои оневозможуваат дискриминација помеѓу потрошувачите;
4. постапката, условите и начинот за промена на снабдувачот;
5. можноста за решавање на приговорите, вклучувајќи можност и за вонсудско решавање на спорови и обврска за враќање и/или компензација на средства кога е тоа оправдано;
6. секоја промена на условите во договорот за снабдување, вклучително и зголемувањето на трошоците, најмалку 15 дена пред отпочнување на нивната примена, вклучувајќи го и правото на раскинување на договорот ако потрошувачот не ги прифати новите услови понудени во известувањето;
7. условите, начинот и постапката за вклучување во категоријата на ранливи потрошувачи и
8. условите, начинот и постапката за отпочнување на снабдување со гас во краен случај.

(2) Снабдувачот со гас во однос на единствениот контакт центар од ставот (1) на овој член, е должен да:

1. го прилагоди работното време на центрите за контакт со потрошувачите согласно потребите на потрошувачите и
2. посредува со операторот на системот за пренос на гас или релевантниот оператор на системот за дистрибуција на гас во врска со жалби и/или информации кои се однесуваат на прашања што се регулирани со договорот за користење на мрежите за пренос и дистрибуција на гас.

(3) Снабдувачот со гас, по претходно одобрување од Регулаторна комисија за енергетика, на своите потрошувачи им обезбедува копија од потсетник за потрошувачи, која содржи практични информации за правата на потрошувачите и ја објавува на својата веб- страницата.

(4) Снабдувачот со гас може да ги снабдува потрошувачите преку мерни уреди за заеднички простори, само ако лицето кое управува со заедничкиот простор склучи договор со снабдувачот со кој ќе прифати да плати за целата испорачана енергија измерена преку мерниот уред, согласно правилата за снабдување со гас.

Трговец со гас

Член 234

(1) Трговецот со гас во согласност со овој закон и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон, купува гас на пазарот на гас во Република Северна Македонија или странство заради продажба на други трговци, снабдувачи, потрошувачи, операторот на системот за пренос на гас и операторот на системот за дистрибуција на гас, како и за продажба во странство.

(2) Трговецот со гас е должен на операторот на системот за пренос на гас, операторот на системот за дистрибуција на гас и операторот на пазарот на гас навремено да им ги доставува информациите за количините на гас и соодветниот временски распоред определен во сите договори за купопродажба на гас, како и од договорите за

прекугранични трансакции преку системот за пренос на гас, во согласност со правилата за пазар на гас и правилата за доделување на прекугранични преносни капацитети.

(3) Трговецот со гас, во случаите кога врши прекугранични трансакции на гас, е должен да обезбеди доволен преносен капацитет, вклучувајќи прекуграничен и/или дистрибутивен капацитет и системски услуги, во согласност со овој закон и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон.

(4) Трговецот со гас е должен да ја врши својата должност во согласност со овој закон и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон, а особено да:

1. ги исполни барањата за финансиски гаранции утврдени од страна на операторот на системот за пренос на гас и за обврските за балансирање на предвидените и реализираните трансакции со гас;
2. по барање на Регулаторната комисија за енергетика, навремено ги достави информации и извештаи за трансакциите со гас и деловните активности во Република Северна Македонија;
3. им фактурира на своите потрошувачи за испорачаниот гас, како и за преносниот капацитет и/или дистрибутивниот капацитет, ако за нивното обезбедување е овластен од страна на потрошувачот и
4. обезбеди доверливоста на податоците и количините на гас испорачан на потрошувачите.

(5) Трговецот со гас, на Регулаторната комисија за енергетика, односно на Комисијата за заштита на конкуренцијата во согласност со прописите со кои се уредува заштитата на конкуренцијата, како и на Секретаријатот на Енергетската заедница, им овозможува увид во податоци кои се однесуваат на сите нивни трансакции за купопродажба на гас со потрошувачите, како и со операторот на системот за пренос на гас, операторот на системот за дистрибуција на гас или операторот на пазарот на гас најмалку за период од последните пет години.

(6) Податоците од ставот (5) на овој член, содржат детали за карактеристиките на трансакциите како што се времетраењето, правилата за испорака и порамнување, количината, датумите и времето на извршување и цените на трансакцијата и средствата за идентификација на засегнатиот потрошувач на големо, како и утврдени детали на сите неподмирени договори за снабдување со гас.

Потрошувачи на гас

Член 235

(1) Секој потрошувач на гас може по сопствен избор да се снабдува со гас од снабдувач, во согласност со условите утврдени со овој закон и со правилата за снабдување со гас.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, потрошувачите кои учествуваат на пазарот на гас на големо можат да набавуваат гас и од трговци на гас.

(3) Потрошувачите кои учествуваат на пазарот на гас на големо, заради исполнување на своите потреби, обезбедуваат соодветен преносен и/или дистрибутивен капацитет или таа обврска можат да ја пренесат на своите снабдувачи или трговци.

(4) Потрошувачите кои набавуваат гас од снабдувачи или трговци на гас имаат право да ги добијат сите релевантни податоци за потрошувачката од нивните снабдувачи односно трговци. Содржината на податоците кои треба да ги обезбеди снабдувачот на гас поблиску се уредува со правилата за снабдување со гас.

Договор за снабдување со гас

Член 236

- (1) Снабдувачот и потрошувачот своите меѓусебни права и обврски ги уредуваат со договор за снабдување склучен во писмена форма.
- (2) Општите услови кои снабдувачот му ги нуди на потрошувачот и одредбите со кои се уредуваат правата и обврските на потрошувачот во договорите за снабдување треба да бидат фер, транспарентни, јасни, прецизни и не треба да вклучуваат дополнителни барања кои можат да го попречат остварувањето на правата на потрошувачот.
- (3) Пред потпишувањето на договорот за снабдување со гас, снабдувачот на потрошувачот му доставува кратка и јасна содржина на клучните договорни услови. Кога договорите се склучуваат преку посредници, покрај доставувањето на содржината на клучните договорни услови, на потрошувачот му се доставуваат и информациите наведени во правилата за снабдување со гас.
- (4) Условите и елементите на договорот за снабдување, како и начинот на неговото склучување и раскинување се уредуваат со правилата за снабдување со гас.
- (5) На договорите за снабдување со гас, покрај барањата утврдени во овој закон и правилата за снабдување со гас, соодветно се применуваат и прописите со коишто се уредуваат облигационите односи и заштитата на потрошувачите.

ДЕСЕТТИ ДЕЛ

ПАЗАР НА ТОПЛИНСКА ЕНЕРГИЈА

ГЛАВА I

ПРОИЗВОДСТВО НА ТОПЛИНСКА ЕНЕРГИЈА

Производител на топлинска енергија

Член 237

(1) Производителот на топлинска енергија:

1. е сопственик или има право на користење и управување на постројката за производство на топлинска енергија во согласност со овој закон и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон и условите и обврските утврдени во лиценцата и
2. врши продажба на топлинска енергија на операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија на кој е приклучен, под услови определени со овој закон и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон.

(2) Производителот на топлинска енергија може да продава топлинска енергија и на потрошувачи кои се директно поврзани на неговиот произведен објект.

(3) Производителот на топлинската енергија, во согласност со издадената лиценца, е должен да доставува годишни извештаи до Регулаторната комисија за енергетика и до градоначалникот на единицата на локална самоуправа во врска со опремата, објектите, плановите за одржување, како и планираниот капацитет.

Регулиран производител на топлинска енергија

Член 238

(1) Регулираниот производител на топлинска енергија има обврска за производство на топлинска енергија за потребите на потрошувачите и за обезбедување на енергија за покривање на загубите во системот, системска резерва и системски услуги за одржување на потребни работни параметри во рамките на системот за топлинска енергија на кој е приклучен.

(2) Регулаторната комисија за енергетика му издава лиценца за регулирано производство на топлинска енергија на производителот на топлинска енергија кој ги исполнува следниве услови:

1. е сопственик или има право на користење на објекти кои се наменети за производство на топлинска енергија и не се помали од две третини од вкупната инсталирана моќност на приклучените потрошувачи;
2. има способност да го одржува пропишаниот температурен режим на своите постројки за производство на топлинска енергија и потребниот притисок на носителот на топлина утврден со мрежните правила за дистрибуција на топлинска енергија;
3. е финансиски способен за набавка на потребното гориво за производство на топлинска енергија и
4. има кадровска поставеност и екипираност која овозможува доверливо, безбедно и непрекинато производство на топлинска енергија со пропишан квалитет.

(3) По исклучок од ставот (2) на овој член, во системите за дистрибуција на топлинска енергија на кои има приклучено само еден производител на топлинска енергија, му се издава лиценца за регулирано производство на топлинска енергија.

(4) Регулираниот производител на топлинска енергија е должен во текот на грејната сезона да обезбеди или има на располагање оперативни резерви од алтернативно гориво во количина која е потребна за најмалку 15 дена работа со максимален капацитет. Минималните оперативни резерви на алтернативно гориво посебно се наведуваат во лиценцата за вршење на дејноста.

(5) Регулаторната комисија за енергетика донесува правилник за утврдување на цените за топлинска енергија и системски услуги со кој се уредува начинот, постапката и методологијата за определување на надоместокот за системските услуги и системската резерва, регулираната цена за произведената топлинска енергија, начинот на определување на цената по која операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија ја откупува топлинската енергија произведена од производителот на топлинска енергија, како и периодот за кој се пресметува пондерираната цена на топлинската енергија.

ГЛАВА II

ДИСТРИБУЦИЈА НА ТОПЛИНСКА ЕНЕРГИЈА

Оператор на системот за дистрибуција на топлинска енергија

Член 239

(1) Дистрибуција на топлинска енергија се врши од страна на:

1. друштво кое е сопственик на систем за дистрибуција на топлинска енергија или
2. друштво за посебна намена основано врз основа на договор за воспоставување на јавно приватно партнерство за изградба и/или стопанисување со систем за дистрибуција на топлинска енергија или
3. друштво врз основа на договор за јавна услуга за управување, користење, одржување и проширување или надградување на постоечки систем за дистрибуција на топлинска енергија или
4. јавни претпријатија или други правни лица основани од единица на локалната самоуправа.

(2) Операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија, врз основа на издадената лиценца, врши дејност дистрибуција на топлинска енергија и управување со системот за дистрибуција на топлинска енергија.

(3) Корисници на системот за дистрибуција на топлинска енергија се производителите, снабдувачите и потрошувачите на топлинска енергија.

(4) Операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија може привремено да ја прекине испораката на енергија од системот за топлинска енергија при вршење на планираните прегледи, испитувања, контролни мерења, одржување, реконструкции, проширувања на мрежите, уредите и инсталациите, како и санација на дефекти кои предизвикале непланирани прекини во испораката на топлинска енергија, заради заштита на системот. Известувањата за ваквите прекини операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија ги врши во согласност со мрежните правила за дистрибуција на топлинска енергија.

Должности на оператор на системот за дистрибуција

Член 240

Операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија има обврска да ја одржува, надградува и проширува мрежата за дистрибуција на топлинска енергија во системот и е должен да:

1. обезбеди сигурно, безбедно и доверливо функционирање на системот за дистрибуција на топлинска енергија во согласност со мрежните правила за дистрибуција на топлинска енергија и обврските утврдени во лиценцата;
2. го одржува, развива и кога тоа е економски исплатливо и/или кога придонесува за заштита на животната средина, проширува системот за дистрибуција на топлинска енергија, во согласност со мрежните правила за дистрибуција на топлинска енергија и со плановите за развој на системот, усогласени со плановите и програмите за развој на енергетиката на единиците на локална самоуправа;
3. ги приклучи производителите и потрошувачите на системот за дистрибуција на топлинска енергија со кој управува, како и да овозможи пристап на трета страна за користење на системот за дистрибуција во согласност со овој закон и мрежните правила за дистрибуција на топлинска енергија, врз основа на начелата на објективност, транспарентност и недискриминација, со примена на цените и тарифите претходно одобрени и објавени од страна на Регулаторната комисија за енергетика;
4. обезбеди топлинска енергија потребна за покривање на загубите во дистрибутивната мрежа и системски услуги од регулираниот производител;
5. врши набавка, поставување и одржување на мерните уреди на излезните точки од производните постројки и во топлинските потстанции на коишто се приклучени објектите на потрошувачите и мерење на топлинската енергија која се презема или испорачува од топлинскиот систем, во согласност со мрежните правила за дистрибуција на топлинска енергија;
6. ги преземе сите пропишани мерки за безбедност при користењето на системот за дистрибуција на топлинска енергија, како и мерките за заштита на животната средина;
7. ја испорача топлинската енергија од местата на приклучок на производните постројки до местата на приклучување на потрошувачите на системот (топлинска потстанција), во согласност со мрежните правила за дистрибуција на топлинска енергија и условите утврдени во лиценцата;
8. обезбеди квалитетна испорака на топлинската енергија преку системот за дистрибуција;
9. го усогласи работењето на системот со производителите заради непречено вршење на дистрибуција на топлинска енергија;
10. врши надзор и тестирање на системот за дистрибуција на топлинска енергија;

11. ја следи техничката и функционалната подготвеност на објектите за дистрибуција на топлинска енергија и на својата веб-страница објавува информации за техничката состојба на системот пред и по извршената реконструкција или санација по настаната хаварија и
12. подготви долгорочна прогноза на побарувачката на топлинска енергија за потребите на регулираниот производител на топлинска енергија.

Обврски на операторот на системот за дистрибуција за откуп на топлинска енергија

Член 241

- (1) Операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија ја откупува топлинската енергија произведена од производителите приклучени на системот за дистрибуција на топлинска енергија со кој управува.
- (2) Операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија, по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, е должен да склучи договор со регулираниот производител на топлинска енергија со времетраење кое не може да е пократко од една година за:
 1. обезбедување на системска резерва;
 2. системски услуги за обезбедување на потребните работни параметри во системот за дистрибуција на топлинска енергија;
 3. топлинска енергија за покривање на загубите во системот за дистрибуција и
 4. обезбедување на топлинска енергија за задоволување на побарувачката на потрошувачите.
- (3) Со договорот од ставот (2) на овој член, особено се уредува:
 1. начинот и постапката за обезбедување на системската резерва и системските услуги, во согласност со мрежните правила за дистрибуција на топлинска енергија и
 2. начинот на плаќање на услугите и топлинската енергија што регулираниот производител ги обезбедува за системот за дистрибуција на топлинска енергија.
- (4) Операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија е должен да ја откупува топлинската енергија испорачана од производителите на топлинска енергија во дистрибутивниот систем ако цената на топлинската енергија понудена од производителот е пониска од регулираната цена за топлинската енергија на регулираниот производител за износ кој е поголем или еднаков со минимално потребната разлика меѓу овие цени, утврдена со методологијата од правилникот од членот 238 став (5) од овој закон.
- (5) Операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија, по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, е должен да склучи договори со снабдувачите со топлинска енергија за продажба на топлинска енергија наменета за потребите на потрошувачите.
- (6) Операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија е должен да ја достави до Регулаторната комисија за енергетика целокупната документација во врска со исполнување на договорите со производителите и снабдувачите со топлинска енергија, како и финансиските извештаи и ревидираните финансиски извештаи изработени од овластен ревизор, извештаите за работењето и други податоци, во согласност со условите пропишани со лиценцата издадена од Регулаторната комисија за енергетика.

Мрежни правила за дистрибуција на топлинска енергија

Член 242

Операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија е должен, по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, да ги донесе и да ги објави во „Службен весник на Република Северна Македонија“ и на својата веб-страница мрежните правила за дистрибуција на топлинска енергија со кои особено се уредуваат:

1. техничко-технолошките услови за приклучување на потрошувачите и на производителите на топлинска енергија на системот за дистрибуција на топлинска енергија, засновани на начелата на недискриминација, објективност и транспарентност;
2. техниките и другите услови што треба да ги обезбедат корисниците на системот за дистрибуција на топлинска енергија;
3. мерките, активностите и постапките во случај на хаварии;
4. условите и начинот за пристап на трета страна на системот за дистрибуција на топлинска енергија засновани на начелата на недискриминација, објективност и транспарентност;
5. функционалните барања и класата на точност на мерните уреди, како и начинот на мерење и пресметка на испорачаната топлинска енергија;
6. содржината на плановите за развој на системот за дистрибуција на топлинска енергија, како и начинот и постапката според која корисниците на системот ги доставуваат неопходните податоци за изготвување на плановите за развој;
7. начинот и постапката за обезбедување на системска резерва и системски услуги од страна на регулираниот производител;
8. начинот и постапката на размена на податоците помеѓу операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија, регулираниот производител, производителите и снабдувачите и 9. начинот и постапката за обезбедување на информации за корисниците на системот.

ГЛАВА III

СНАБДУВАЧИ И ПОТРОШУВАЧИ НА ТОПЛИНСКА ЕНЕРГИЈА

Снабдувач со топлинска енергија

Член 243

- (1) Снабдувачот со топлинска енергија е должен да ги снабдува потрошувачите со кои има склучено договор за сигурно, континуирано и квалитетно снабдување со топлинска енергија во согласност со правилата за снабдување со топлинска енергија, склучените договори за снабдување и издадената лиценца.
- (2) Снабдувачот со топлинска енергија, за сите системи за топлинска енергија со кои се снабдуваат потрошувачите, е должен да склучи годишен договор со операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија за набавка на топлинска енергија за потребите на потрошувачите, по цени и тарифи претходно одобрени и објавени од Регулаторната комисија за енергетика.
- (3) Договорот од ставот (2) на овој член, го одобрува Регулаторната комисија за енергетика и со него подетално се уредуваат меѓусебните права и обврски на снабдувачите и операторот на системот за дистрибуција, а се заснова на мрежните правила за дистрибуција на топлинска енергија и правилата за снабдување со топлинска енергија.
- (4) Снабдувачот со топлинска енергија, врз основа на отчитувањата на мерните уреди и отчитувањата на уредите за локално распределување од член 244 ставови (4) и (6) од овој закон, врши наплата за испорачаната топлинска енергија на потрошувачите по цена утврдена од Регулаторна комисија за енергетика.
- (5) Снабдувачот со топлинска енергија е должен да доставува до Регулаторната комисија за енергетика годишни извештаи за продадената топлинска енергија, според условите утврдени во лиценцата.

(6) Годишните извештаи од ставот (5) на овој член, снабдувачот со топлинска енергија е должен да ги достави и до Министерството и градоначалниците на единиците на локалната самоуправа на чија територија снабдувачот ја врши дејноста.

Мерни уреди

Член 244

(1) Мерните уреди на излезните точки од производната постројка и мерните уреди во топлинските потстанции преку кои објектите на потрошувачите се приклучени на дистрибутивната мрежа, се во сопственост на операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија, вклучително и мерните уреди во топлинските потстанции во зградите кои за првпат се приклучуваат на дистрибутивната мрежа.

(2) Локацијата на мерните уреди ја утврдува операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија во зависност од техничките можности на локацијата, која може да биде во или надвор од границите на имотот на потрошувачот.

(3) Ако мерниот уред се наоѓа на имотот на корисникот, корисникот е должен да му овозможи на овластеното лице на операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија право на пристап на секој имот или објект до мерниот уред, односно приклучокот заради:

1. читање на мерните уреди;
2. контрола, вградување, надзор, замена и одржување на опремата на мерното место;
3. исклучување на корисникот кога постапува спротивно со условите за користење на дистрибутивната мрежа пропишани во мрежните правила за дистрибуција на топлинска енергија и
4. исклучување на потрошувачот, на барање на снабдувачот, во согласност со одредбите од правилата за снабдување со топлинска енергија.

(4) Уредот чие мерење служи за одредување на локалното распределување на топлинската енергија помеѓу различните потрошувачи во еден објект во кој има само еден таков мерен уред, е составен дел од системот за мерење на потрошена топлинска енергија во објектот и е во сопственост на потрошувачите.

(5) Операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија е должен да им овозможи на потрошувачите пристап до мерниот уред.

(6) Секој објект, со повеќе потрошувачи, којшто се приклучува на системот за дистрибуција на топлинска енергија, мора да има вградено уреди за мерење на локалното распределување на топлинската енергија за секој потрошувач поединечно, доколку е технички физибилно и економски исплатливо во контекст на потенцијалните енергетски заштеди.

(7) Постапката за вградување на уредите чие мерење служи за одредување на локалното распределување на топлинската енергија кај новите и постоечките објекти се уредува со правилата за снабдување со топлинска енергија, додека начинот за распределба и пресметка на потрошената топлинска енергија се уредува со тарифниот систем за продажба на топлинска енергија.

(8) Начинот на отчитување на уредите од ставот (4) на овој член, се уредува со договорот за снабдување склучен помеѓу снабдувачот и потрошувачот, во согласност со правилата за снабдување со топлинска енергија.

(9) Со правилата за снабдување со топлинска енергија се уредуваат условите, начинот и постапката под кои потрошувачот му ги предава на управување и користење на снабдувачот уредите од ставовите (4) и (6) на овој член.

Права и обврски на потрошувач

Член 245

- (1) Потрошувачите на топлинска енергија приклучени на системот за дистрибуција на топлинска енергија имаат право на слободен избор од кој снабдувач ќе бидат снабдувани.
- (2) Сопственикот на посебен дел во станбени, станбено – деловни, деловно – станбени и деловни објекти каде распределбата на надоместокот се врши преку еден мерен уред, а кој не е приклучен на системот за централно греење, има обврска да плаќа дел од вкупниот надоместок за топлинска енергија, кој се определува согласно со тарифниот систем за топлинска енергија.
- (3) По исклучок од ставот (2) на овој член, обврската за плаќање на дел од вкупниот надоместок за топлинска енергија не се однесува на сопствениците кои се ослободени од плаќање на надоместокот за топлинска енергија во постапка утврдена согласно со правилата за снабдување со топлинска енергија.

Раздвојување на дејности**Член 246**

- (1) Носителот на лиценца за дејноста регулирано производство на топлинска енергија не може да биде носител на лиценца за дејностите дистрибуција и снабдување со топлинска енергија.
- (2) Носителот на лиценца за дејноста дистрибуција на топлинска енергија не може да биде носител на лиценца за дејностите производство и снабдување со топлинска енергија.
- (3) По исклучок од ставовите (1) и (2) на овој член, ако во еден систем за топлинска енергија вкупната инсталирана моќност на потрошувачите е помала од 1000 MW, лиценците за вршење на дејностите производство или регулирано производство на топлинска енергија, оператор на систем за дистрибуција на топлинска енергија и снабдување со топлинска енергија може да му бидат доделени на едно лице.

ЕДИНАЕСЕТТИ ДЕЛ**ПАЗАР НА СУРОВА НАФТА, НАФТЕНИ ДЕРИВАТИ И ГОРИВА ЗА
ТРАНСПОРТ****Технички прописи за вршење
на енергетски дејности****Член 247**

- (1) Вршителите на енергетски дејности од член 4 став (1) точки 22, 23, 24, 25, 27, 28 и 29 од овој закон се должни објектите, уредите и постројките за вршење на енергетските дејности да ги користат и одржуваат во согласност со техничките прописи и стандарди и другите прописи за сигурно и безбедно работење и заштита на животната средина.
- (2) Техничките прописи од ставот (1) на овој член, ги донесува министерот по претходна согласност на министерот надлежен за работите од областа на транспортот, министерот надлежен за работите од областа на заштита на животната средина и министерот надлежен за работите од областа на внатрешните работи.
- (3) Нови објекти за транспорт на сурова нафта и нови објекти за транспорт на нафтени деривати и горива за транспорт се градат од страна на правни лица врз основа на овластување издадено од Владата со соодветна примена на критериумите од членот 90 од овој закон.

Правила за работа на нафтовод

Член 248

(1) Вршителот на дејност транспорт на сурова нафта преку нафтовод е должен, по претходно одобрување од Министерството, да донесе правила за работа на нафтоводот и да ги објави на својата веб-страница. Со правилата особено се уредуваат:

1. техничките услови за транспорт на сурова нафта;
2. техничките услови за одржување и безбедно функционирање на нафтоводот;
3. начин на определување на видовите инструменти за обезбедување на плаќање за услугите за пренос на сурова нафта;
4. начинот на усогласување со корисниците на нафтоводот во случаи на планирани прекини;
5. содржината на плановите за развој и одржување на нафтоводот како и начинот и постапката според која корисниците на нафтоводот ги доставуваат неопходните податоци за изработување на плановите;
6. мерките и постапките што треба да се спроведат во случај на хаварии;
7. начинот, условите и постапката за договорен пристап на трета страна до системот за транспорт на сурова нафта;
8. функционалните барања и класата на точност на мерните уреди, како и начинот на мерење на транспортираните количини на сурова нафта и
9. другите услови неопходни за безбеден и сигурен транспорт.

(2) Вршителот на дејност транспорт на сурова нафта преку нафтовод е должен правилата од ставот (1) на овој член, да ги изготви во согласност со техничките прописи од членот 247 став (2) од овој закон и да ги достави на одобрување до Министерството. Министерството ги одобрува правилата по претходно добиени мислења од министерствата од членот 247 став (2) од овој закон, кои се должни во рок од 30 дена да ги достават мислењата до Министерството.

Правила за работа на продуктовод**Член 249**

(1) Вршителот на дејност транспорт на нафтени деривати преку продуктовод е должен, по претходно одобрување од Министерството, да донесе правила за работа на продуктоводот и да ги објави на својата веб-страница, со кои особено се уредуваат:

1. техничките услови за транспорт на нафтените деривати;
2. техничките услови за одржување и безбедно функционирање на продуктоводот;
3. начин на определување на видовите на инструменти за обезбедување на плаќање на услугите за пренос на нафтени деривати;
4. начинот на усогласување со корисниците на продуктоводот во случаи на планирани прекини;
5. содржината на плановите за развој и одржување на продуктоводот, како и начинот и постапката според која корисниците на продуктоводот ги доставуваат неопходните податоци за изработување на плановите;
6. мерките и дејствијата што треба да се преземат во случај на хаварии;
7. начинот, условите и постапката за договорен пристап на трета страна до системот за транспорт на нафтените деривати;
8. функционалните барања и класата на точност на мерните уреди, како и начинот на мерење на транспортираните количини на нафтените деривати и
9. другите услови неопходни за безбеден и сигурен транспорт.

(2) Вршителот на дејност транспорт на нафтни деривати преку продуктовод е должен правилата од ставот (1) на овој член, да ги изготви во согласност со техничките прописи од членот 247 став (2) од овој закон. Правилата од ставот (1) на овој член, се доставуваат до Министерството заради одобрување. Министерството ги одобрува правилата по претходно добиени мислења од министерствата од членот 247 став (2) од овој закон, кои се должни да ги достават мислењата до Министерството во рок од 30 дена.

Пристап

Член 250

(1) Вршителите на енергетските дејности транспорт на сурова нафта преку нафтовод, односно транспорт на нафтни деривати преку продуктовод, се должни да им овозможат договорен пристап на корисниците на нафтоводот, односно продуктоводот на недискриминаторен и транспарентен начин заради транспорт на сурова нафта, односно нафтни деривати, под услов да се исполнети техничките услови за пристап на трета страна утврдени во правилата од членовите 248 и 249 од овој закон.

(2) Вршителот на енергетската дејност од ставот (1) на овој член и корисникот на нафтоводот, односно продуктоводот, по поднесено барање од корисникот, склучуваат договор за пристап со кој во согласност со правилата од членовите 248 и 249 од овој закон, особено се уредуваат:

1. податоците за точката на прием и точката на предавање;
2. динамиката на транспортот, квалитетот на суровата нафта, односно нафтениот дериват;
3. надоместокот за извршениот транспорт, како и видовите на инструментите за обезбедување на плаќањата;
4. начин за разрешување спорови и
5. договорни казни за недозволени отстапувања во однос на договорената количина и пропишан квалитет на транспортираната сурова нафта, односно нафтен дериват согласно со прописот од членот 257 од овој закон.

(3) Вршителот на енергетската дејност од ставот (1) на овој член, е должен да обезбеди доверливост на деловните податоци кои корисникот на нафтоводот, односно продуктоводот му ги доставува заради склучувањето на договорите од ставот (2) на овој член.

(4) Вршителот на енергетската дејност од ставот (1) на овој член, може со решение да го одбие барањето за пристап поради:

1. недостаток на капацитет;
2. погонски пречки или преоптовареност на нафтоводот, односно продуктоводот;
3. загрозување на безбедноста или функционирањето на нафтоводот, односно продуктоводот;
4. несоодветен квалитет на суровата нафта, односно нафтениот дериват согласно со прописот од членот 257 став (1) од овој закон или
5. други услови предвидени во правилата од членовите 248 и 249 од овој закон.

(5) Решението од ставот (4) на овој член, треба да биде детално образложено, а се донесува во рок од 30 дена од денот на приемот на барањето за пристап.

(6) Против решението од ставот (4) на овој член, корисникот може да поднесе приговор до Регулаторната комисија за енергетика, согласно со правилата за постапување по приговори од членот 73 од овој закон.

Надоместоци

Член 251

(1) Министерот донесува методологија за определување на највисокиот износ на надоместоците за извршениот транспорт преку нафтовод, односно продуктовод, заснована на начелата на објективност, транспарентност и недискриминација, со која се обезбедува:

1. урамнотежување на интересите на вршителот на енергетската дејност-транспорт на сурова нафта преку нафтовод, односно транспорт на нафтени деривати преку продуктовод и корисниците на нафтоводот, односно продуктоводот, како и заштита на корисниците од каква било злоупотреба на доминантната позиција на пазарот;
2. надоместување на оправданите трошоци, поттикнување ефикасно работење, како и стекнување соодветен принос на капитал на вршителот на енергетската дејност транспорт на сурова нафта преку нафтовод, односно транспорт на нафтени деривати преку продуктовод и
3. финансиски средства неопходни за инвестиции, со кои ќе се обезбеди одржливо и сигурно функционирање и развој на нафтоводот, односно продуктоводот.

(2) Вршителот на енергетската дејност транспорт на сурова нафта преку нафтовод, односно транспорт на нафтени деривати преку продуктовод, најдоцна до 31 октомври во тековната година доставува на одобрување до Владата одлука со надоместоци за услугите за вршење транспорт преку нафтовод, односно продуктовод, изработен врз основа на методологијата од ставот (1) на овој член за вршење транспорт преку нафтовод, односно продуктовод, кој се применува од наредната година.

(3) Кон одлуката од ставот (2) на овој член, се доставува следнава документација:

1. финансиски извештаи со сите прилози во согласност со усвоените меѓународни стандарди за финансиско известување објавени во „Службен весник на Република Северна

Македонија“, со извештај на овластен ревизор;

2. финансиско-сметководствени и техничко-економски и други податоци и информации, вклучително и податоци за транспортирани количини на сурова нафта и/или нафтени деривати во претходните три години и

3. планови за инвестирање за наредните пет години, со опис и образложение за економската и енергетската оправданост на секоја инвестиција одделно, како и податоци за степенот на реализација на инвестициите до денот на доставување на предлог-одлуката за надоместокот.

(4) Владата, по претходно мислење од Министерството и Регулаторната комисија за енергетика, ја одобрува одлуката од ставот (2) на овој член.

(5) Во постапката за одобрување на одлуката од ставот (2) на овој член, покрај документацијата од ставот (3) на овој член, Владата може да побара од вршителот на енергетската дејност да достави и други документи, информации и податоци од значење на одобрување на одлуката.

(6) По исклучок од ставот (2) на овој член, за нафтовод за сурова нафта или продуктовод што претходно не е користен за транспорт на сурова нафта односно нафтени деривати и кој планира да го започне својот прв оперативен период во тековната година или за нафтовод за сурова нафта или продуктовод кој поради одржување, надградба или друга неоперативна состојба не вршел транспорт на сурова нафта односно нафтени деривати во тековната година и кој планира да започне со работа во тековната година, вршителот на енергетската дејност транспортот на сурова нафта преку нафтовод, односно транспорт на нафтени деривати преку продуктовод најдоцна два месеца пред датумот на отпочнување со работа, доставува на одобрување до Владата одлука со надоместоци за услугите за вршење транспорт преку нафтовод, односно продуктовод, изработена согласно методологијата од ставот (1) на овој член.

(7) По одобрување од Владата, одлуката од ставот (6) на овој член се применува од денот на започнување со примена во тековната година до крајот на наредната година.

(8) По истекот на рокот на примена од ставот (7) на овој член вршителот на енергетската дејност транспорт на сурова нафта преку нафтовод, односно продуктовод при доставување на одобрување на одлуката со надоместоци за услугите за вршење транспорт преку нафтовод, односно продуктовод за наредните години постапува согласно ставот (2) на овој член.

Трговец

Член 252

(1) Трговецот на големо со горива купува сурова нафта, нафтени деривати, биогорива и/или горива за транспорт од производители, тргува со други трговци на големо со горива и ги снабдува трговците на мало со горива и потрошувачите.

(2) Трговецот на големо со горива треба да има во сопственост или да има право на користење посебни објекти за складирање на сурова нафта, нафтени деривати, биогорива и/или горива за транспорт.

(3) Трговецот на големо со горива е должен во секое време да има оперативни резерви од нафтени деривати и горива за транспорт.

(4) Трговецот на големо со горива, трговијата ја врши преку објекти за складирање на големо на сурова нафта, нафтени деривати, биогорива и/или горива за транспорт, кои ги исполнуваат условите пропишани со закон и друг пропис.

(5) По исклучок на ставот (4) на овој член, трговецот на големо со горива трговијата со мазут, битумен и нафтен кокс не ја врши преку објекти за складирање на големо на сурова нафта, нафтени деривати, биогорива и/или горива за транспорт.

(6) Министерот со правилник го пропишува нивото и начинот на пресметка на оперативните резерви од ставот (3) на овој член.

(7) Во случај на потешкотии во снабдувањето и/или одредени технички проблеми, Владата, на предлог на Министерството, со одлука може да му дозволи на трговецот користење на оперативните резерви од ставот (3) на овој член.

(8) Ако кај трговецот на големо настанат потешкотии во набавката и/или одредени технички проблеми, трговецот на големо може да ги користи оперативните резерви од ставот (3) на овој член, со поднесување на образложено известување до Министерството и Регулаторната комисија за енергетиката, притоа наведувајќи ги количините кои ќе ги користи и времето кога ќе бидат вратени во пропишаните количини согласно правилникот од ставот (6) на овој член, кое не може да биде подолго од 20 дена по истекот на времето кога оперативните резерви би биле користени.

(9) Трговецот на мало со горива дејноста ја врши преку бензински станици или објекти, кои ги исполнуваат условите пропишани со закон или друг пропис.

(10) Потрошувачите можат да набавуваат нафтени деривати, биогорива и горива за транспорт и од странство ако нафтените деривати или горивата за транспорт ги користат исклучиво за сопствена потрошувачка и доколку поседуваат соодветни складишни капацитети изградени согласно закон и подзаконски прописи, за што не е потребна лиценца за трговија на големо со сурова нафта, нафтени деривати, биогорива и горива за транспорт.

Полнење и продажба на течен нафтен гас и компримиран гас

Член 253

(1) Трговецот на големо со сурова нафта, нафтени деривати и горива за транспорт може да полни и дистрибуира садови под притисок со течен нафтен гас, односно компримиран гас за еднократна или повеќекратна употреба, ако има во сопственост или има право на користење на полнилници за течен нафтен гас, односно компримиран гас, кои ги задоволуваат пропишаните услови и стандарди за изградба, одржување и безбедно функционирање.

(2) Називот или дел од називот на трговецот од ставот (1) на овој член мора да биде истакнат на секој поединечен сад под притисок за течен нафтен гас и компримиран гас.

Полнење и продажба на садови под притисок со течен нафтен гас

Член 254

(1) Лиценцираниот вршител на дејност од членот 4 став (1) точка 25 од овој закон може да полни, продава и/или дистрибуира за трговија садови под притисок со течен нафтен гас, за еднократна или повеќекратна употреба, ако има во сопственост или има право на користење на полнилници за течен нафтен гас коишто ги задоволуваат пропишаните услови и критериуми за изградба, одржување и безбедно функционирање.

(2) Полнењето на боци и преносни резервоари со течен нафтен гас не се врши на бензинските станици од автоматите за снабдување на моторните возила или од складиште за течен нафтен гас од автоматите за преточување на течен нафтен гас.

Објекти за складирање

Член 255

(1) Објект за складирање на сурова нафта, нафтени деривати, биогорива или горива за транспорт претставува техничко-технолошка и функционална целина наменета за складирање, составена од резервоари и помошни постројки, кој треба да ги исполнува пропишаните услови за изградба, одржување, заштита од пожари, заштита на животна средина, како и условите за евидентирање на количините и потребниот капацитет.

(2) Пресметката на зафатнината на резервоарите, во кои се складира суровата нафта, нафтените деривати, биогоривата или горивата за транспорт се врши со користење на таблици за одредување на зафатнината, изработени и издадени од Бирото за метрологија, на основа на меѓународно признати стандарди за пресметка на количество на нафта и нафтени деривати, усвоени во Република Северна Македонија.

(3) Министерот со правилник ги пропишува условите за евидентирање на количините и потребниот капацитет на објектите од ставот (1) на овој член.

Одредување на цени

Член 256

Во согласност со прописот од членот 61 став (1) точка 3 од овој закон, Регулаторната комисија за енергетика донесува одлука за највисоките малопродажни цени на одделни нафтени деривати и горива за транспорт.

Квалитет

Член 257

(1) Владата, на предлог на Министерството, донесува уредба за квалитетот на течните горива со која особено се уредува:

1. видот на течни горива што можат да се пласираат на пазарот како и нивните карактеристики;
2. начинот на утврдување на квалитетот на течните горива;
3. начинот и постапката за следење на квалитетот на течните горива и
4. барањата во однос на квалитетот на течните горива кои треба да ги обезбедат учесниците на пазарот на сурова нафта, нафтени деривати и горива за транспорт.

(2) Квалитетот на нафтените деривати и горивата за транспорт се потврдува со изјава за сообразност што производителите, трговците на големо на дериватот или горивото за транспорт, трговци на мало со горива, како и потрошувачите кои набавуваат нафтени деривати, биогорива и горива за транспорт од странство ја обезбедуваат од правни лица акредитирани согласно со стандардот МКС ЕН ИСО/ИЕЦ 17020 врз основа на извештај за испитување на квалитетот на дериватот или горивото за транспорт од страна на лаборатории акредитирани согласно со стандардот МКС ЕН ИСО/ИЕЦ 17025.

(3) Увоз и промет со сурова нафта, нафтени деривати, биогорива и/или горива за транспорт не може да се врши во Република Северна Македонија ако за тие производи не е издадена изјава за сообразност од ставот (2) на овој член.

ДВАНАЕСЕТТИ ДЕЛ ПОСЕБНИ ОДРЕДБИ

Управување со енергетски објекти и опрема

Член 258

(1) Корисникот на енергетскиот систем е должен да:

1. ги користи и управува своите енергетски објекти, уреди или инсталации во согласност со овој и друг закон, други прописи и соодветните мрежни правила и да не ги загрозува животот и здравјето на луѓето, животната средина и имотот;
2. ги отстрани во определениот рок недостатоците на неговите енергетски објекти, уреди или инсталации утврдени од Државниот инспекторат за енергетика, рударство и минерални сировини;
3. не врши приклучување на својот објект, уред или инсталација на енергетски систем, односно преку своите објекти, уреди или инсталации да не овозможува приклучување на друг корисник без претходна согласност на операторот на енергетскиот систем;
4. не врши манипулација со мерните уреди,
5. не ја попречува испораката на енергијата на другите корисници;
6. се придржува кон мерките пропишани во соодветната уредба од членот 45 од овој закон во случај на кризна состојба и
7. да ја плати испорачаната енергија на снабдувачот и услугите од операторите, во договорен рок.

(2) За опремата за производство на електрична и/или топлинска енергија, вградена во новоизграден енергетски објект или вградена во постоечки градежен објект, инвеститорот, треба да има решение за ставање во употреба на опремата по прв пат, издадено од Државниот инспекторат за енергетика, рударство и минерални сировини согласно со Законот за Државен инспекторат за енергетика, рударство и минерални сировини.

(3) Министерот донесува технички прописи за проектирање, изградба, ставање во употреба, функционирање и одржување на енергетски објекти, уреди и инсталации.

Постапување со доверливи информации од страна на операторите

Член 259

(1) Операторите на системите за пренос и дистрибуција на електрична енергија, гас, операторите на системите за дистрибуција на топлинска енергија, како и операторите на соодветните пазари на енергија се должни да ја чуваат доверливоста на деловно чувствителни информации добиени при извршувањето на дејноста и да спречат нивно обелоденување.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, објавувањето или обелоденувањето на информации кои не се од доверлива природа, а можат да донесат предности или придобивки за кое било друго лице или учесник на пазарот, соодветниот операторот ги објавува на недискриминаторен начин.

(3) Министерството, Регулаторната комисија за енергетика или друг надлежен државен орган, може да побара од операторот од ставот (1) на овој член, да овозможи пристап до деловно чувствителните информации што ќе ги користи исклучиво за сопствени потреби и истите се должни да обезбедат доверливост и заштита од обелоденување на добиените информации согласно закон со кој се уредува заштитата на лични податоци.

(4) Операторите од ставот (1) на овој член, се должни, на својата веб-страница или на друг начин, да ги направат јавно достапни информациите потребни за безбедно и ефикасно работење на соодветниот систем, односно за делотворна конкуренција и ефикасно функционирање на пазарите.

Размена на податоци меѓу вршители на енергетски дејности

Член 260

(1) Корисникот на системот е должен на операторот на системот кој го користи, како и на снабдувачите и трговците со енергија да им ги обезбеди своите податоци за контакт (име и презиме / назив на корисникот, адреса/седиште, телефон, електронска пошта, матичен/даночен број и број на документ за идентификација).

(2) Вршителите на енергетските дејности од ставот (1) на овој член, заради остварување на обврските кои произлегуваат од овој закон и прописите и правилата донесени врз основа на овој закон, се должни да водат евиденција на корисниците на системот која ги содржи податоците од ставот (1) на овој член и имаат право податоците да ги обработуваат, ажурираат и разменуваат меѓу себе, како и да ги доставуваат на барање на државните органи и судовите.

(3) Податоците на корисниците од ставот (1) на овој член, можат да се користат исклучиво за:

1. уредување на договорни односи (приклучување на системи за енергија или гас, испорака на енергија или гас и слично);
2. наплата на побарувања;
3. спроведување на судски или управни постапки и
4. комуникација со корисниците заради исполнување на обврските од овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон.

(4) Вршителите на енергетските дејности од ставот (1) на овој член, се должни со податоците да постапуваат во согласност со законот со кој се уредува заштитата на личните податоци.

(5) По престанување на договорните односи, податоците за корисниците од ставот (1) на овој член, се чуваат за период од три години од денот на издавање на последната сметка, односно фактура на корисниците за обезбедените услуги согласно со овој закон.

(6) Корисниците на системот се должни во рок од 30 дена од настаната промена на податоците од ставот (1) на овој член, да ги информираат вршителите на енергетските дејности од ставот (1) на

овој член, за промената на податоците.

Надоместок на штета

Член 261

(1) Операторот на соодветниот систем за пренос или дистрибуција на енергија има право на надоместување на штетата што настанала како резултат на неовластено преземена енергија или нерегистрирани количини на енергија заради неовластена манипулација со мерните уреди.

(2) Постапката за утврдување на причините за настанатата штета, како и начинот на пресметка на штетата и надоместокот што корисникот треба да го плати, се утврдуваат со соодветните мрежни правила.

(3) Корисниците на системите за пренос или дистрибуција на енергија имаат право на надоместување на штетата настаната поради намалена испорака или прекин во испораката на енергијата од страна на операторот на соодветниот систем.

Користење на водови од оператор на јавни електронски комуникациски услуги

Член 262

(1) Операторите на електропреносниот и електродистрибутивниот систем можат да ги дадат на користење постојните електроенергетски водови на оператор кој обезбедува јавни електронски комуникациски услуги за пренос на комуникациски сигнали, радиодифузни мрежи и кабелски телевизиски мрежи, независно од видот на информациите што се пренесуваат, за што склучуваат соодветни договори, под услов да не се наруши преносот и дистрибуцијата на електричната енергија и корисникот да не ги користи електроенергетски водови за вршење на електроенергетски дејности.

(2) Операторот кој обезбедува јавни електронски комуникациски услуги за пренос на комуникациски сигнали, радиодифузни мрежи и кабелски телевизиски мрежи ако е потребно да обезбеди електрична енергија за опремата поставена на инфраструктурата на енергетските оператори, треба да има и решение за приклучување на системот во согласност со соодветните мрежни правила.

Ракувачи на енергетски уреди и постројки

Член 263

(1) Ракувач на одделни видови на енергетски уреди и постројки е лице со соодветно стручно образование во областа за видот на ракувач, со практично работно искуство на соодветни енергетски уреди и постројки под надзор по завршување на стручното образование, и со положен стручен испит за ракувач на енергетски уреди и постројки (во натамошниот текст: испит).

(2) Право на полагање на испит стекнуваат ракувачите на одделни видови на енергетски уреди и постројки, ако ги исполнуваат следниве услови за:

1. ракување со парни турбини:

1.1. над 10 MW, средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со турбински постројки и

1.2. до 10 MW, средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и девет месеци работа под надзор на ракување со турбински постројки под надзор;

2. ракување со гасни турбини кои служат за производство на електрична енергија, средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со турбински постројки;
3. ракување со хидротурбини кои служат за производство на електрична енергија, средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со турбински постројки;
4. ракување со котларници со ATK (автоматска термичка команда) инсталирана моќност:
 - 4.1. над 20 MW , средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со котловски постројки;
 - 4.2. до 20 MW , средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со котловски постројки и
 - 4.3. до 5 MW , со стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со котловски постројки;
5. ракување со котли:
 - 5.1. со механизирано палење, средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со котловски постројки и
 - 5.2. со рачно палење, со стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и шест месеци работа под надзор на ракување со котловски постројки;
6. ракување со парни клипни машини, со стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со парни клипни машини;
7. ракување со мотори со внатрешно согорување во вкупна моќност:
 - 7.1. над 200 KW, стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со мотори и
 - 7.2. до 200 KW, со стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со мотори;
8. ракување со компресори и разладни постројки:
 - 8.1. со вкупна моќност над 200 KW, со средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро, машинска или хемиско-технолошка струка и 12 месеци под надзор со компресори и разладни постројки и
 - 8.2. со вкупна моќност до 200 KW , со средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро, машинска или хемискотехнолошка струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со компресори и разладни постројки;
9. ракување со црпи станици:
 - 9.1. со вкупна моќност над 200 KW, средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со црпи станици и

9.2. со вкупна моќност до 100 KW , со стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро, машинска или хемиско-технолошка струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со црпи станици;

10. ракување со генератори на гас, со стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со генераторите на гас;

11. ракување со котли за централно греење:

11.1. со инсталирана моќност над 1 MW работен притисок 0,5 бара, температура до 110° C на излезната вода, средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со котли и

11.2. со инсталирана моќност од преку 0,2 MW до 1 MW работен притисок од 0,5 бара, температура од 110° C на излезната вода, со стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка, 12 месеци работа под надзор, од кои шест месеци на ракување со котли или завршено основно училиште и 18 месеци работа под надзор, од кои шест месеци ракување;

12. ракување со климатизација, со стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и шест месеци работа под надзор на ракување со климатизацијата;

13. ракување со уредите за подготвување на напојна, котловска и разладна вода преку 15м3 (метри кубни) на час, со стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од хемиско технолошка или машинска струка и шест месеци работа под надзор на ракување со уредите за подготвување на напојната котловската и разладната вода;

14. ракување со уредите за полнење и манипулација со технички гасови, со стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од електро или машинска струка и шест месеци работа под надзор или завршено основно училиште и 12 месеци работа под надзор;

15. ракување со садови под притисок од прва и втора класа, со стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и шест месеци работа под надзор на ракување за работниците со енергетска струка, односно 12 месеци за работниците со електро или машинска струка;

16. ракување со трафостаници и разводни електропостројки средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од електро или енергетска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со трафостаници и разводни електропостројки;

17. ракување со диспечерски центри и електрокоманди, со завршен електротехнички факултет, електроенергетика и со стекнати најмалку 240 ЕКТС или VII/1 степен односно VIA ниво од Македонската рамка на квалификации и 12 месеци работа под надзор на ракување со диспечерски центри и електрокоманди;

18. ракување со енергетскиот блок за производство на електрична енергија, средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со енергетскиот блок;

19. ракување со уредите за сушење:

19.1. над 500 kW, средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и шест месеци работа под надзор на ракување со уредите за сушење и

19.2. до 500 kW, стручно оспособување од двегодишно траење односно стручна квалификација од II ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетска, електро или машинска струка и шест месеци работа под надзор на ракување со уредите за сушење;

20. ракување со технолошки печки со ефект над 0,5 MW што се палат со течно и гасно гориво, средно стручно техничко образование од IV ниво од Македонската рамка на квалификации од енергетика, електро или машинска струка и 12 месеци работа под надзор на ракување со технолошките печки и

21. ракување со диспечерски центри во секторот за гас од:

21.1. диспечери кои вршат мониторинг на системот за пренос, со средно образование од III и/или IV ниво од Македонската рамка на квалификации и 12 месеци работа под надзор за следење на работењето на Системот за пренос на природен гас и

21.2. технички диспечери, кои вршат ракување со електрокоманди, со завршен електротехнички или машински факултет и со стекнати најмалку 240 ЕКТС или VII/1 степен односно VIA ниво од Македонската рамка на квалификации и 12 месеци работа под надзор за следење на работењето на системот за пренос на природен гас и ракување со диспечерски центри и електрокоманди.

(3) Испитот се состои од два дела и тоа:

- писмен дел (теоретски дел), со кој се проверува теоретското знаење на кандидатот и

- устен дел (практична работа), со кој се проверува способноста на кандидатот за ракување на соодветни енергетски уреди и постројки за кои се пријавил за полагање.

(4) Испитот се полага во мартовска, мајска, септемвриска и декемвриска испитна сесија.

(5) Кандидатот го пријавува учеството на испитна сесија од ставот (4) на овој член од 1 до 15 ден од месецот кој претходи на месецот во кој се одржува испитна сесија.

(6) Писмениот дел од испитот технички го спроведува правно лице регистрирано во Централниот регистар на Република Северна Македонија и избрано од Министерството во постапка согласно со Законот за јавните набавки или се организира од Министерството во електронска форма согласно со Законот за електронско управување и електронски услуги.

(7) Усниот дел од испитот со практична работа го спроведува Комисија која ја формира и разрешува министерот. Комисијата во зависност од видот и карактеристиките на енергетските уреди и постројки се состои од најмалку пет, а најмногу девет членови, од редот на вработените во Министерството, Државниот инспекторат за енергетика, рударство и минерални сировини и надворешни стручни лица, со завршено високо образование од областа на инженерство и технологија. На членовите на комисијата им следува паричен надоместок за извршената работа, кој на годишно ниво не го надминува нивото на три просечни месечни нето-плати исплатени во Република Северна Македонија за претходната година, објавени од Државниот завод за статистика.

(8) За полагање на испитот, ракувачите со енергетски уреди и постројки плаќаат надоместок што го определува министерот, кој не може да биде поголем од 15% од просечната месечна нето - плата исплатена во Република Северна Македонија во претходната календарска година.

(9) Надоместокот за полагање на испитот се уплатува на сметката на сопствени приходи на Министерството.

(10) На кандидатот кој го положил испитот, министерот на предлог на комисијата од ставот (7) на овој член, му издава уверение за положен стручен испит за ракување со одделен вид на енергетски уреди и постројки.

(11) За лицето кое ракува со диспечерски центри и електрокоманди во операторот на електропреносниот систем и ги исполнува условите од ставот (2) точка 17 на овој член, обуката, полагањето на испитот и сертификарањето се врши согласно со мрежните правила и придружните документи на ENTSO-E.

(12) За спроведениот испит се води записник, а за сите спроведените испити евиденција, од страна на Министерството.

(13) Министерот поблиску ги пропишува:

1. програмата за испитот;
2. начинот на бодирање на писмениот и усниот дел од испитот;
3. начинот на изработување и ревидирање на прашањата од испитот;
4. начинот на користење на електронскиот систем за полагање на писмениот дел од испитот;
5. техничките услови за просторијата во која се полага писмениот дел од испитот;
6. условите за прекин и продолжување на полагањето на испитот;
7. содржината, начинот и рокот на изработка на записникот и извештајот од полагање на испитот;
8. формата и содржината на уверението за положен испит и
9. содржината и начинот на водење на евиденцијата за спроведени испити, како и роковите за нејзино чување.

Квалитет на испорака и снабдување со електрична енергија

Член 264

(1) Регулаторната комисија за енергетика донесува правилник за следење на техничките и деловните показатели и за регулирање на квалитетот на испораката и снабдувањето со електрична енергија со кој се уредуваат:

1. индикаторите за техничкиот и комерцијалниот квалитет на испораката и комерцијалниот квалитет на снабдувањето со електрична енергија;
2. начинот на утврдување на потребните вредности на индикаторите за следење на квалитетот на испорака и снабдување со енергија и начинот на евидентирање на податоците и пресметката на индикаторите;
3. начинот и роковите за доставување на податоци и извештаи до Регулаторна комисија за енергетика и
4. начинот за определување на износот на надоместокот кој му се исплатува на крајниот потрошувач врз основа на утврдениот степен на отстапување од пропишаниот квалитет за испорака на електрична енергија.

(2) Регулаторната комисија за енергетика ги зема предвид остварените вредности на индикаторите за квалитетот на испорака на електрична енергија при одобрување на плановите за развој и потребните средства за инвестиции на соодветните мрежни оператори.

(3) Во прописите и методологиите од членот 54 став (1) од овој закон, се утврдува и начинот на утврдување на максималниот износ на стимулации, односно намалување на одобрениот максимален приход, во зависност од насоката и степенот на отстапување од бараните вредности на индикаторите за квалитет на испорака.

Контрола на квалитетот на електричната енергија

Член 265

- (1) Министерот со правилник за контрола на квалитетот на електричната енергија го пропишува начинот на мерењата на квалитетот на електричната енергија испорачана преку електропреносниот систем или електродистрибутивните системи.
- (2) По барање на корисник на електропреносниот или електродистрибутивниот систем, Државниот инспекторат за енергетика, рударство и минерални сировини или инспекциско тело акредитирано според Законот за акредитација врши мерење на квалитетот на испорачаната електрична енергија во услови на нормален режим на работа на соодветниот систем.
- (3) Потрошувачот на електрична енергија доставува барање за мерење на квалитетот на испорачаната електрична енергија до Државниот инспекторат за енергетика, рударство и минерални сировини преку неговиот снабдувач или трговец или склучува договор со акредитирано инспекциско тело.
- (4) Министерот го утврдува надоместокот за мерењата на квалитетот на електричната енергија што ги врши Државниот инспекторат за енергетика, рударство и минерални сировини, во зависност од видот на мрежата и посебните барања за мерењата на квалитетот.
- (5) Надоместокот за мерењата на квалитетот на електричната енергија што ги врши акредитирано инспекциско тело се определува со договорот од ставот (3) на овој член.
- (6) Ако резултатите од извршените мерења се во согласност со квалитетот пропишан со мрежните правила за пренос или дистрибуција на електрична енергија, надоместокот за извршените мерења го плаќа корисникот.
- (7) Ако резултатите од извршените мерења направени од Државниот инспекторат за енергетика, рударство и минерални сировини или од акредитираното инспекциско тело не се во согласност со квалитетот пропишан со мрежните правила за пренос или дистрибуција на електрична енергија, операторот на соодветниот систем го плаќа надоместокот за извршените мерења, кој не може да биде повисок од надоместокот утврден во согласност со ставот (4) на овој член или во договорот од ставот (5) на овој член.
- (8) Операторите на електропреносниот и електродистрибутивниот систем вршат контрола на квалитетот на електричната енергија и проверка дали корисниците на соодветниот систем го користат системот според условите и критериумите пропишани во соодветните мрежни правила.
- (9) Директорот на Државниот инспекторат за енергетика, рударство и минерални сировини, најдоцна до 31 декември, донесува план за мерење на квалитетот со електрична енергија, со опфат на мерни точки и динамика за спроведување на мерењата за следната календарска година.
- (10) Државниот инспекторат за енергетика, рударство и минерални сировини, најдоцна до 15 март, доставува извештај до Министерството и до Регулаторната комисија за енергетика за реализацијата на планот од ставот (9) на овој член, за претходната календарска година.

Заштита на деловни информации

Член 266

- (1) Вршителите на енергетски дејности се должни да обезбедат и да гарантираат доверливост на деловните податоци и информации што ги добиваат од корисниците при вршењето на дејноста во согласност со закон, освен за информации:
 1. што се достапни за јавноста;
 2. за кои постои писмена согласност за обелоденување од корисникот и
 3. кои вршителот на енергетската дејност е должен да ги обезбеди согласно со обврските утврдени во лиценцата, одлука на надлежен суд или на барање на државен орган.

(2) Вршителите на енергетските дејности не смеат да ги злоупотребуваат деловните тајни и информации што се добиени при вршење на дејноста заради стекнување на деловна корист за себе и/или за трети лица.

Забрана за изведуваче работи покрај енергетски објекти

Член 267

(1) Изградба и изведуваче на други работи, засадување на растенија и дрвја на земјиште под, над и покрај енергетските објекти, уреди и постројки не е дозволено доколку со изведувачето на работите се нарушува процесот на производството, пренесување и дистрибуција на енергија или се загрозува безбедноста на луѓето и имотот.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, ако изведувачето на работите е неопходно за остварување на јавен интерес, вршителот на енергетската дејност по барање на изведувачот на работите, е должен да даде писмена согласност за изведуваче на работите во рок од 15 дена од денот на поднесувањето на барањето, во која ги определува и потребните заштитни мерки за објектите, уредите и постројките.

(3) Преземање на заштитните мерки определени во согласноста од ставот (2) на овој член, е на трошок на изведувачот на работите.

Обврска за обезбедување привремен премин преку земјиште

Член 268

(1) Сопственикот, односно корисникот на земјиште е должен да дозволи привремен премин преку земјиштето за вршење премер, снимање, проектирање и изведуваче на работи на одржување и реконструкција на енергетски објекти.

(2) Сопственикот, односно корисникот на земјиштето има право на надоместок за штетата настаната со работите од ставот (1) на овој член.

(3) Ако мерниот уред се наоѓа на имотот од корисникот на системот, корисникот е должен да му овозможи на овластеното лице на операторот на системот право на пристап до секој дел од неговиот имот или објект каде што се наоѓа мерниот уред, заради:

1. читање на мерните уреди;
2. контрола, вградување, надзор, замена или одржување на опремата на мерното место;
3. исклучување на корисникот од системот кога постапува спротивно на условите за користење на системот пропишани во соодветните мрежни правила и
4. исклучување на потрошувачот, на барање на снабдувачот, во согласност со одредбите од соодветните правилата за снабдување.

Стечај над вршител на енергетска дејност со обврска за обезбедување на јавна услуга

Член 269

(1) Кога вршителот на енергетска дејност, кој има обврска за обезбедување на јавна услуга, бара отворање на стечајна постапка со лично управување, должен е пред доставување на барањето за отворање на стечајна постапка, планот за лично управување да го достави на мислење до Регулаторната комисија за енергетика.

(2) Регулаторната комисија за енергетика, во рок од 30 дена од денот на приемот на планот од став (1) на овој член, го доставува мислењето по планот до вршителот на енергетската дејност, во кое покрај

обврските утврдени во лиценцата, може да определи и други обврски за вршителот на енергетската дејност при спроведување на планот за лично управување.

(3) Стечајниот судија до Регулаторната комисија за енергетика веднаш го доставува решението за отворање на стечајна постапка.

(4) Регулаторната комисија за енергетика во рок од седум дена од приемот на решението од ставот (3) на овој член, по службена должност врши прибележување на отворената стечајна постапка во лиценцата за вршење на енергетска дејност.

(5) Ако на вршителот на енергетска дејност од ставот (1) на овој член, е отворена стечајна постапка по барање на доверител:

1. стечајниот судија веднаш го доставува решението за отворање на стечајна постапка до Регулаторната комисија за енергетика;

2. стечајниот управник, во рок од три дена од денот на донесувањето на одлуките од стечајниот судија, стечајниот управник, одборот и/или собранието на доверители, ги доставува до Регулаторната комисија за енергетика и

3. Регулаторната комисија за енергетика во рок од седум дена од приемот на решението од точка 1 на овој став, по службена должност врши прибележување на отворената стечајна постапка во лиценцата за вршење на енергетска дејност на друштвото.

(6) Стечајниот управник е должен да обезбеди друштвото во стечај непречено да ја врши енергетската дејност од ставот (1) на овој член, до донесувањето на одлука од страна на собранието на доверители.

(7) Ако во стечајната постапка се донесе одлука за реорганизација на друштвото, стечајниот судија веднаш го доставува планот за реорганизација до Регулаторната комисија за енергетика.

(8) Регулаторната комисија за енергетика, во рок од 30 дена од денот на приемот на планот за реорганизација од ставот (7) на овој член, го доставува до стечајниот судија и собранието на доверители мислењето по планот за реорганизација на друштвото.

(9) По одобрувањето на планот за реорганизација и ако мислењето за планот за реорганизација од Регулаторната комисија за енергетика е позитивно, Регулаторната комисија за енергетика во рок од седум дена од денот на добивањето на известувањето од стечајниот управник за одобрување на планот за реорганизација, донесува одлука за пренос на лиценцата за вршење на енергетска дејност на субјектот којшто го спроведува планот за реорганизација на друштвото.

ТРИНАЕСЕТТИ ДЕЛ

НАДЗОР

Органи кои вршат надзор

Член 270

(1) Министерството врши надзор над спроведувањето на овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон, освен над прописите и правилата донесени или одобрени од Регулаторната комисија за енергетика.

(2) Министерството врши надзор над законитоста на работата на единиците на локалната самоуправа во согласност со овој закон.

(3) Регулаторната комисија за енергетика врши надзор над работењето на вршителите на регулирани енергетски дејности, како и на вршителите на енергетски дејности на коишто им е наметната обврска за обезбедување на универзална, односно јавна услуга, во согласност со овој закон.

(4) Регулаторната комисија за енергетика врши надзор над спроведувањето на одредбите од овој закон што се однесуваат на обврските за сопственичко раздвојување на операторите на системите

и пристапот на трета страна и приклучувањето на корисниците на соодветните системи.

(5) Регулаторната комисија за енергетика врши надзор над спроведувањето на одредбите од овој закон што се однесуваат на обезбедување на интегритет и транспарентност, односно забраната за тргување засновано на внатрешни информации и забраната за манипулација на пазар и/или обид за манипулација на пазарите на енергетски производи на големо.

(6) Регулаторната комисија за енергетика врши надзор над работењето на носителите на лиценци во однос на исполнување на нивните обврски утврдени во издадените лиценци.

(7) Вршењето на надзорот од овој член се заснова на начелото на законитост, одговорност и самостојност во остварувањето на надлежностите утврдени со овој и друг закон.

Постапување по утврдени неправилности и недостатоци

Член 271

(1) Ако при вршењето на надзорот од членот 270 од овој закон, се утврдат неправилности, органот што го врши надзорот е должен да ги извести лицата кај кои е извршен надзорот за утврдените неправилности и недостатоци и доколку е можно им определува рок за нивно отстранување.

(2) Ако лицата кај кои е извршен надзор не ги отстранат констатираните неправилности и недостатоци во утврдениот рок, органот што го врши надзорот презема мерки за нивно отстранување, кој е на трошок на субјектот на надзорот.

(3) Во случај кога констатираните неправилности и недостатоци можат да предизвикаат штетни последици, непосредна опасност по животот и здравјето на луѓето или финансиска штета или штета по имотот од поголема вредност или загрозување на животната средина или загрозување на јавниот интерес или работењето на органот што го врши надзорот, органот за тоа веднаш ја известува Владата, а по потреба и други органи и предлага мерки за нивно отстранување согласно закон.

(4) Кога утврдените неправилности и недостатоци се констатирани при вршењето на надзор од страна на Регулаторната комисија за енергетика во случаите од членот 270 ставови (1), (3), (4), (5) и (6) од овој закон, а не се отстранети во рокот определен со известувањето од ставот (1) на овој член или нивното отстранување не е можно, Регулаторната комисија за енергетика започнува постапка за суспендирање, односно одземање на лиценцата и/или поднесува барање за поведување на прекршочна постапка во согласност со одредбите од овој закон.

Предмет на надзор и мерки над единиците на локалната самоуправа

Член 272

(1) При вршењето на надзорот од членот 270 став (2) од овој закон, Министерството:

1. ја следи законитоста на работата на советот и градоначалникот на единицата на локалната самоуправа, презема мерки и активности и поднесува иницијативи за остварување на нивната надлежност во согласност со закон;

2. оценува дали органите на единицата на локалната самоуправа обезбедуваат работите од нивна надлежност да се извршуваат во согласност со постапките утврдени со овој закон;

3. им укажува на советот и градоначалникот на единицата на локалната самоуправа за пречекорување на нивната надлежност утврдена со закон и друг пропис и им предлага соодветни мерки за надминување на ваквата состојба;
 4. укажува на определени материјални и процедурални недостатоци во работата на советот и градоначалникот на единицата на локалната самоуправа кои би можеле да го оневозможат вршењето на работите од јавен интерес од локално значење;
 5. дава препораки за доследно спроведување на надлежностите на советот и градоначалникот на единицата на локалната самоуправа утврдени со овој закон, на нивно барање;
 6. го следи навременото донесување на актите утврдени со овој закон од страна на советот и градоначалникот на единицата на локалната самоуправа;
 7. поднесува иницијативи и предлози до советот и градоначалникот на единицата на локалната самоуправа, ако констатира неспроведување на законот како резултат на судир на надлежности меѓу органите на општината;
 8. ја следи законитоста на решенијата што градоначалникот ги донесува во решавање на управните работи за права, обврски и интереси на физичките и правните лица донесени врз основа на овој и друг закон и презема мерки за кои е овластен со закон и
 9. навремено ги известува органите на единицата на локалната самоуправа за констатираните состојби во нивната работа и за преземените мерки при вршењето на надзорот.
- (2) За преземените мерки и активности од ставот (1) на овој член, Министерството го информира советот и градоначалникот на единицата на локалната самоуправа.
- (3) Ако и покрај укажувањата и преземените мерки и активности, советот и градоначалникот на единицата на локалната самоуправа не го обезбедат извршувањето на работите од ставот (1) на овој член, по сила на закон им се ограничува или одзема вршењето на соодветната надлежност.
- (4) Во случајот од ставот (3) на овој член, Министерството ги презема и врши одземените надлежности на советот и градоначалникот на единицата на локалната самоуправа во име и за сметка на единицата на локалната самоуправа, но не повеќе од една година од денот на нивното преземање.

Надзор од страна на Регулаторната комисија за енергетика

Член 273

- (1) Регулаторната комисија за енергетика врши надзор согласно со годишниот план за вршење на надзор кој го донесува најдоцна до 31 декември во годината за наредната година, а може да врши и вонреден надзор.
- (2) Надзорот го вршат овластени лица вработени во Регулаторната комисија за енергетика.
- (3) Лицето врз кое се врши надзорот е должно на овластените лица да им овозможи непречено вршење на надзорот, а особено да подготви и да стави на увид точни и целосни податоци, извештаи, исправи, материјали или други документи кои се неопходни за извршување на надзорот, да даде усни информации во форма на изјави или одговори, да овозможи пристап до просториите, постројките, енергетските производи, документите или кое било друго средство во врска со предметот на надзорот.
- (4) Покрај спроведувањето на надзорот на начин утврден со овој член, Регулаторната комисија за енергетика го врши надзорот над учесниците на пазарите на енергија на големо со енергетски производи од членот 56 од овој закон преку истражување кое опфаќа испитување и проверување на недозволените дејства од членот 56 од овој закон.

(5) Регулаторната комисија за енергетика донесува правилник за вршење на надзор, со кој поблиску се пропишува подготовката и спроведувањето на надзорот.

Предмет на инспекциски надзор

Член 274

(1) Инспекциски надзор врз спроведувањето на овој закон вршат Државниот инспекторат за енергетика, рударство и минерални сировини и Државниот пазарен инспекторат.

(2) Инспекцискиот надзор опфаќа надзор над спроведувањето на одредбите од овој и друг закон, прописи, правила, стандарди, технички спецификации и норми за квалитет што се однесуваат на вршење на енергетските дејности од страна на вршителите на енергетските дејности, корисниците на енергетските системи и потрошувачите.

(3) Во вршењето на инспекцискиот надзор, инспекциските служби од ставот (1) на овој член, за одделни работи од инспекцискиот надзор можат да користат услуги од стручни лица од други тела и установи, односно други правни лица, ако за нивното извршување е потребна посебна стручност или опрема.

(4) Инспекциските органи кои вршат инспекциски надзор над работењето на вршителите на енергетските дејности за кои е потребна лиценца, на барање од Регулаторната комисија за енергетика се должни веднаш да и ги достават сите информации кои се од значење за издавање или одземање на лиценца, вклучувајќи и информации за тековното работење на носителот на лиценца.

Вршење на инспекциски надзор

Член 275

(1) Во постапката за инспекциски надзор инспекциските служби од членот 274 став (1) од овој закон ги применуваат одредбите од законот со кој се уредува инспекцискиот надзор, доколку со овој или друг закон поинаку не е уредено.

(2) По иницијатива на оператор на систем за дистрибуција на енергија, а во врска со примената на член 164 став (5), член 218 став (4) и член 241 став (3) од овој закон, инспекциските служби од членот 274 ставот (1) на овој закон ќе извршат вонреден инспекциски надзор во согласност со законот со кој се уредува инспекцискиот надзор.

(3) Вршителите на енергетските дејности, корисниците на енергетските системи и потрошувачите се должни да постапат по барањето, односно наредбата од инспекциските органи од членот 274 од овој закон, а особено:

1. да овозможат непречено вршење на инспекцискиот надзор;
2. да стават на увид исправи и податоци кои се потребни за вршење на надзорот;
3. да овозможат во определен рок пристап до просториите, производите, документите или кое било друго средство кое е предмет на инспекцискиот надзор;
4. по писмено барање на инспекцискиот орган да го прекинат работењето за време на инспекцискиот надзор, ако тоа е потребно за вршење на надзорот и утврдување на фактичката состојба и
5. по писмено барање на инспекцискиот орган, во рок определен со барањето, на инспекторот да му достават или подготват точни и целосни податоци, извештаи, материјали или други документи кои се неопходни за извршување на инспекцискиот надзор.

Постапување на Државниот инспекторат за енергетика, рударство и минерални сировини

Член 276

(1) Ако при вршењето на инспекцискиот надзор инспектор од надлежниот Државниот инспекторат за енергетика, рударство и минерални сировини утврди дека не се применуваат или несоодветно се применуваат одредбите од овој и друг закон, други прописи, правила, стандарди, технички спецификации и норми за квалитет донесува решение со кое изрекува опомена во кое определува рок во кој субјектот на инспекциски надзор е должен да ги отстрани неправилностите и недостатоците утврдени со записник.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, во случај кога инспекторот оцени дека утврдените неправилности и недостатоци можат да предизвикаат или предизвикуваат непосредна опасност по животот и здравјето на луѓето или финансиска штета или штета по имотот од поголема вредност или загрозување на животната средина или загрозување на јавниот интерес, донесува решение со кое:

1. ја забранува употребата на објектот, постројката, уредот или инсталацијата или
2. ја забранува изградбата, односно поставувањето на објектот, постројката, уредот или инсталацијата.

(3) Ако по истекот на рокот определен при изрекувањето на опомената од ставот (1) на овој член, инспекторот утврди дека неправилностите и недостатоците се уште не се отстранети, донесува решение со кое изрекува инспекциска мерка од ставот (2) на овој член.

(4) За донесеното решение од ставовите (2) и (3) на овој член, кое се однесува на носител на лиценца за вршење на енергетска дејност инспекторот е должен да ја извести Регулаторната комисија за енергетика.

(5) Ако вршителот на енергетска дејност не постапи согласно со решението од ставовите (2) и (3) на овој член, инспекторот од Државниот инспекторат за енергетика, рударство и минерални сировини поднесува барање за поведување на прекршочна постапка.

(6) Државниот инспекторат за енергетика, рударство и минерални сировини воспоставува и води евиденција на изречени опомени од ставот (1) на овој член.

(7) Против решението на инспекторот од надлежниот Државен инспекторат за енергетика, рударство и минерални сировини, може да се изјави жалба во рок од 15 дена од денот на приемот на решението до Државната комисија за одлучување во втор степен во управна постапка, постапка од работен однос и инспекциски надзор.

Постапување на Државниот пазарен инспекторат

Член 277

(1) Ако при вршењето на инспекцискиот надзор, надлежниот инспектор при Државниот пазарен инспекторат утврди дека не се применуваат или несоодветно се применуваат правилата со кои се уредува снабдувањето на потрошувачите со енергија или учесниците на пазарот на течните горива не се придржуваат кон обврските утврдени со прописот од членот 257 став (1) од овој закон, донесува решение со кое изрекува опомена во кое определува рок во кој субјектот на инспекциски надзор е должен да ги отстрани неправилностите и недостатоците утврдени со записник.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, во случај кога инспекторот оцени дека утврдените неправилности и недостатоци можат да предизвикаат или предизвикуваат непосредна опасност по животот и здравјето на луѓето или финансиска штета или штета по имотот од поголема вредност или загрозување на животната средина или

загрозување на јавниот интерес, донесува решение со кое наредува да се повлечат од промет течните горива чијшто квалитет не одговара на пропишаниот.

(3) Ако по истекот на рокот определен при изрекувањето на опомената од ставот (1) на овој член, инспекторот утврди дека неправилностите и недостатоците се уште не се отстранети, донесува решение со кое изрекува инспекциска мерка од ставот (2) на овој член.

(4) За донесеното решение од ставовите (2) и (3) на овој член кое се однесува на носител на лиценца за вршење на енергетска дејност инспекторот е должен да ја извести Регулаторната комисија за енергетика.

(5) Ако вршителот на енергетска дејност не постапи согласно со решението од ставовите (2) и (3) на овој член, инспекторот од надлежниот пазарен инспекторат поднесува барање за поведување на прекршочна постапка.

(6) Државниот пазарен инспекторат воспоставува и води евиденција на изречени опомени од ставот (1) на овој член.

(7) Против решението на инспекторот од надлежниот Државен пазарен инспекторат, може да се изјави жалба во рок од 15 дена од денот на приемот на решението, до Државната комисија за одлучување во втор степен во управна постапка, постапка од работен однос и инспекциски надзор.

ЧЕТИРИНАЕСЕТТИ ДЕЛ ПРЕКРШОЧНИ ОДРЕДБИ

Член 278

(1) Поведување на прекршочна постапка за прекршоци утврдени во овој закон можат да побараат органите кои со овој закон се задолжени да вршат надзор.

(2) За прекршоците од членовите 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 293,

294 и 295 како и од членовите 281 и 292 од овој закон за кои е предвидена глоба во износ над 1.000 евра во денарска противвредност за правно лице, над 500 евра во денарска противвредност за одговорното лице во правното лице и над 250 евра во денарска противвредност за физичко лице од овој закон надлежните органи од ставот (1) на овој член, прекршочна постапка води и прекршочна санкција изрекува надлежен суд.

(3) На постапките од ставот (1) од овој член, соодветно се применуваат одредбите од Законот за прекршоците.

Член 279

(1) Министерството води прекршочната постапка и изрекува прекршочни санкции за прекршоците од членовите 281 и 292 од овој закон.

(2) За водење на прекршочната постапка и изрекување на прекршочна санкција за прекршоците од ставот (1) на овој член, за кои е предвидена глоба во износ до 1.000 евра во денарска противвредност за правно лице, 500 евра во денарска противвредност за одговорното лице во правното лице и 250 евра во денарска противвредност за физичко лице, министерот со решение формира комисија за одлучување по прекршок (во натамошниот текст: прекршочна комисија), составена од три члена од редот на лицата вработени во министерството и тоа:

1. еден член дипломиран правник, со положен правосуден испит и со пет години работно искуство во својата област, кој е претседател на прекршочната комисија;

2. еден член со висока стручна подготовка од областа на техничките науки со пет години работно искуство во својата област и

3. еден член со висока стручна подготовка од областа на економските науки со пет години работно искуство во својата област.
- (3) Прекршочната комисија се избира за период од три години со право на повторен избор на членовите.
- (4) Министерот на предлог на претседателот на прекршочната комисија може да донесе решение за разрешување на член на прекршочната комисија во следниве случаи:
 1. со истекот на времето за кое е именуван за член;
 2. по негово барање;
 3. со исполнување на условите за старосна пензија согласно со закон;
 4. ако му се утврди трајна неспособност за учество во работата на прекршочната комисија;
 5. ако со правосилна судска одлука се утврди прекршување на прописите за водење на прекршочната постапка;
 6. ако не ги исполнува обврските кои произлегуваат од работењето во прекршочната комисија и
 7. ако непријавил постоење на конфликт на интереси за случај за кој решава Прекршочната комисија.
- (5) Прекршочната комисија за својата работа донесува деловник кој го одобрува министерот.
- (6) Прекршочната комисија работи во совет, а одлучува со мнозинство гласови од вкупниот број на членови.
- (7) Членовите на прекршочната комисија одлучуваат самостојно и независно врз основа на закон и според своето стручно знаење и сопствено убедување.
- (8) Против решенијата на прекршочната комисија може да се изјави правно средство до надлежен орган согласно со Законот за прекршоците.

Член 280

- (1) Кога надлежниот инспектор ќе утврди дека е сторен прекршок, ќе состави записник во кој ќе ги забележи битните елементи на дејствието, времето, местото и начинот на сторувањето на прекршокот, описот на дејствието и лицата затекнати на самото место.
- (2) Пред да поднесе барање за поведување на прекршочна постапка за прекршоците од член 281, член 282 ставови (3), (4), (5), (6) и (7), член 283, член 284 ставови (2), (3), (4) и (5), член 285, член 286 ставови (2), (3), (4) и (5), член 287 ставови (1), (2), (4), (6), (7), (8), (9), (10), (11) и (12), член 288 ставови (2), (3), (4) и (5), член 289, член 290 ставови (2), (3), (4) и (5), член 291 ставови (1), (2), (3), (4), (6), (7), (8), (9), (10), (11), (12), (13) и (14), членови 292 и 293, член 294 ставови (2), (3) и (4) и член 295 ставови (2), (3), (4), (5), (6), (7), (8), (9), (10), (11), (12), (13), (14) и (15) од овој закон, надлежниот инспектор е должен на сторителот на прекршокот да му предложи постапка за порамнување со издавање на прекршочен платен налог.
- (3) Надлежниот инспектор на сторителот на прекршокот му издава прекршочен платен налог.
- (4) Во постапката за порамнување глобата во прекршочниот платен налог се изрекува во минималниот пропишан износ за прекршокот.
- (5) По приемот и потпишувањето на прекршочниот платен налог, сторителот на прекршокот е должен да ја плати глобата, во рок од осум дена од приемот на прекршочниот платен налог на сметката означена во платниот налог.
- (6) Сторителот на прекршокот кој ќе ја плати глобата во рокот од ставот (5) на овој член, ќе плати половина од изречената глоба, за кое право се поучува во правната поука.

(7) Примањето на платниот налог од ставот (5) на овој член, се забележува во записникот.

(8) Ако сторителот на прекршокот не ја плати глобата во рокот од ставот (5) на овој член, надлежниот инспектор поднесува барање за поведување прекршочна постапка до надлежниот суд согласно со член 278 од овој закон, односно до прекршочната комисија согласно со член 279 од овој закон.

(9) Надлежниот инспектор е должен да води евиденција за издадените прекршочни платни налози и за исходот на поведените постапки.

(10) Во евиденцијата од став (9) на овој член, се собираат, обработуваат и чуваат следниве податоци име и презиме, односно назив на сторителот на прекршокот, живеалиште, односно престојувалиште, седиште, вид на прекршокот, број на прекршочниот платен налог кој му се издава и исходот на постапката.

(11) Личните податоци од ставот (10) на овој член, се чуваат пет години од денот на внесувањето во евиденцијата. (12) Формата и содржината на прекршочниот платен налог ја пропишува министерот.

Член 281

(1) Глоба во износ од 100 до 300 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како микротрговец, глоба во износ од 300 до 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како мал трговец, глоба во износ од 500 до 1.500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како среден трговец и глоба во износ од 1.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како голем трговец, кое не доставува податоци за изработка и следење на енергетскиот биланс и податоци неопходни за изработка на стратегиите, програмите и извештаите за реализација на програмите, чие донесување е предвидено со овој закон (член 14 став (5)).

(2) Глоба во износ од 100 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на одговорното лице во друштвото класифицирано како микротрговец, глоба во износ од 150 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на одговорното лице во друштвото класифицирано како мал или среден трговец и глоба во износ од 250 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на одговорното лице во друштвото класифицирано како голем трговец, за прекршок за дејствата од став (1) на овој член.

Член 282

(1) Глоба во износ до 10% од вкупниот приход на правното лице остварен во претходната фискална година во енергетската дејност за чие вршење има добиено лиценца од Регулаторната комисија за енергетика ќе му се изрече за прекршок на:

1. вршител на енергетска дејност од член 54 став (2) од овој закон ако не го објави актот во „Службен весник на Република Северна Македонија“;

2. учесник на пазарите на големо од член 56 став (4) од овој закон за тргување засновано на внатрешни информации на пазарот на големо на електрична енергија и гас (член 56

став (1));

3. учесник на пазарите на големо од член 56 став (4) од овој закон за манипулација на пазарот на големо на електрична енергија и гас (член 56 став (2));

4. учесник на пазарите на големо од член 56 став (4) од овој закон за обид за манипулација на пазарот на големо на електрична енергија и гас (член 56 став (3));

5. учесник на пазарите на големо од член 56 став (4) од овој закон ако не доставува извештаи до Регулаторната комисија за енергетика или ако не објавува целосни и точни внатрешни информации (член 56

став (6));

6. вршител на енергетска дејност ако не достави до Регулаторната комисија за енергетика годишен извештај од член 61 став (9) од овој закон;

7. вршител на енергетската дејност кој побарал престанување или на кого му е одземена лиценцата, не продолжи со обезбедувањето на јавната, односно универзалната услуга во согласност со мерките за обезбедување јавна, односно универзална услуга и да продолжи со обезбедувањето на јавната, односно универзалната услуга, како и да остварува приход со примена на важечките цени и тарифи (член 86 став (5));

8. оператор на складиште кое не е дел од електроцентрала на производител или од потрошувач, кој не го врши складирањето како енергетска дејност (член 130 став (1) точка 1);

9. производителот на електрична енергија како составен дел од електроцентрала чија инсталирана моќност е поголема или еднаква на 1 MW, кој нема потребно овластување за изградба на складиштето односно електроцентралата согласно овој закон (член 130 став (1) точка 2) и

10. операторот на складиште не ги исполнува пропишаните технички и оперативни услови, особено оние пропишани со соодветните мрежни правила и технички прописи и не постапува во согласност со правилата за соодветниот пазар на електрична енергија на кој учествува (член 130 став (4)).

(2) Глоба во износ од 1% од вкупниот приход на правното лице остварен во претходната фискална година во енергетската дејност за чиешто вршење има добиено лиценца од Регулаторната комисија за енергетика ќе му се изрече за прекршок на друштвото:

1. кое врши една или повеќе регулирани енергетски дејности, а не води одвоена сметководствена евиденција за секоја регулирана енергетска дејност одделно (член 5 став (1)),

2. кое не доставува до Регулаторната комисија за енергетика информации и податоци потребни за следењето на функционирањето на пазарите на енергија во Република Северна Македонија (член 55 став (6));

3. учесник на пазарите на големо од член 56 став (4) од овој закон, не поднесе барање за запишување во евиденцијата што ја воспоставува и води Регулаторната комисија за енергетика (член 56 став (5));

4. кое во рамките на вршењето на својата дејност посредува во договарање на трансакции со енергетски производи на пазарите има основано сомнение дека определена трансакција може да претставува тргување засновано на внатрешни информации, манипулација на пазар или обид за манипулација на пазар, а за тоа не ја информирало Регулаторната комисија за енергетика (член 56 став (7));

5. кое не воспоставило и не применува ефикасни механизми за препознавање на тргување засновано на внатрешни информации, манипулација на пазар или обид за манипулација на пазар (член 56 став (8));

6. операторите на електропреносниот и електродистрибутивниот систем, НЕМО, снабдувачите и производителите на електрична енергија кои управуваат со електроцентрали со вкупна инсталирана моќност еднаква или поголема од 200 MW, ако не ги применува мерките и активностите за сајбер безбедност (член 65 ставови (1) и (2));

7. вршител на енергетска дејност, во определен рок не ги достави на Регулаторната комисија за енергетика потребните документи, податоци и информации (член 66 став (1));

8. носителот на лиценца за вршење енергетска дејност не достави годишен извештај до Регулаторната комисија за енергетика (член 74 став (13)) и

9. носител на лиценца за вршење на регулирана енергетска дејност без претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика привремено прекинал со вршењето на дејноста за која е издадена

лиценцата (член 83 став (1)).

(3) Глоба во износ од 700 до 1.000 евра во денарска противвредност му се изрекува за прекршок на друштвото класифицирано како микротрговец, глоба во износ од 1.500 до 2.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како мал трговец, глоба во износ од 4.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како среден трговец и глоба во износ од 7.000 до 10.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како голем трговец, кое:

1. не чува копија и не ги направи достапни за увид документите од членот 5 став (1) на

Регулаторната комисија за енергетика (член 5 став (2));

2. не достави ревидирани годишни финансиски извештаи за секоја регулирана енергетска дејност одделно до Регулаторната комисија за енергетика и/или не ги објави на својата веб-страница (член 5 став (3));

3. не достави други извештаи, сметки и евиденции по барање на Регулаторната комисија за енергетика (член 5 став (4));

4. не ги применува мерките наложени со одлуката донесена од Регулаторна комисија за енергетика (член 57 став (1));

5. не се придржува кон цените и тарифите утврдени во одлуките што ги донесува Регулаторната комисија за енергетика (член 62 став (9));

6. врши енергетска дејност без да му биде издадена лиценца за вршење на дејноста (член 74 став (1)); и

7. кое не ги исполнува неговите обврски утврдени во издадената лиценца за вршење на енергетска дејност, а за кои не е пропишана посебна санкција во останатите прекршочни одредби од овој закон.

(4) Глоба во износ до 5.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок за дејствата од став (1) на овој член на одговорното лице во друштвото.

(5) Глоба во износ од 2.500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на физичко лице за тргување засновано на внатрешни информации, манипулација на пазарите на големо на електрична енергија и гас, односно обид за манипулација на пазарите на големо на електрична енергија и гас (член 56 ставови (1), (2) и (3)).

(6) Глоба во износ од 1.500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на физичко лице за прекршок за дејствата од став (2) точки 4 и 5 на овој член.

(7) Глоба во износ од 100 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на одговорното лице во друштвото класифицирано како микротрговец, глоба во износ од 300 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на одговорното лице во друштвото класифицирано како мал или среден трговец и глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на одговорното лице во друштвото класифицирано како голем трговец за прекршоците од ставовите (2) и (3) на овој член.

(8) За прекршок од ставовите (2) и (3) на овој член на одговорното лице во друштвото може да му се изрече прекршочна санкција забрана на вршење должност во траење до шест месеци.

(9) Покрај глобата од став (1) на овој член, на учесник на пазарите на големо од членот 56 став (4) од овој закон може да му се изрече и прекршочна санкција забрана на вршење дејност во траење до две години за прекршок за дејствата од член 56 ставови (1), (2) и (3) од овој закон.

Прекршочни одредби за производител на електрична енергија

Член 283

(1) На друштвото или на другото правно лице производител на електрична енергија ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 300 до 700 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како микротрговец, глоба за прекршок во износ од 500 до 1.000 евра

во денарска противвредност ако е класифицирано како мал трговец, глоба за прекршок во износ од 1.500 до 3.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како среден трговец и глоба за прекршок во износ од 3.000 до 5.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како голем трговец, кое:

1. не доставило известување до Регулаторната комисија за енергетика согласно член 74 став (4) од овој закон;
2. не доставува извештаи, податоци и информации до операторот на електропреносниот систем или операторот на електродистрибутивниот систем (член 129 став (1) точка 5);
3. не доставува до операторот на пазарот на електрична енергија и операторот на електропреносниот систем податоци и информации од договорите за купување и продажба на електрична енергија, расположливоста на производниот капацитет и/или системските услуги (член 129 став (1) точка 6);
4. не и овозможи увид на Регулаторната комисија за енергетика во податоците согласно член 129 став (4).

(2) Глоба во износ од 100 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на одговорното лице во друштвото, односно друго правно лице класифицирано како микротрговец, глоба во износ од 150 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на одговорното лице во друштвото, односно друго правно лице класифицирано како мал или среден трговец и глоба во износ од 250 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на одговорното лице во друштвото односно друго правно лице класифицирано како голем трговец, за прекршоците од ставот (1) на овој член.

Прекршочни одредби за операторот на електропреносниот систем

Член 284

(1) Глоба во износ до 10% од вкупниот приход на правното лице остварен во претходната фискална година во енергетската дејност за чие вршење има добиено лиценца од Регулаторната комисија за енергетика ќе му се изрече за прекршок на операторот на електропреносниот систем ако:

1. не го прекине снабдувањето на потрошувачот согласно членот 9 став (13) од овој закон;
2. го користи складиштето на енергија за натамошна продажба за електрична енергија и на пазарот за балансирање (член 131 став (2));
3. не донесе програма за усогласеност (член 135);
4. не именува службеник за усогласеност (член 136 став (2)),
5. не достави барање за сертификација до Регулаторната комисија за енергетика (член 137 став (3)),
6. не ги приклучи на електропреносната мрежа производителите, потрошувачите, операторите на складишта и операторите на електродистрибутивните системи (член 140 став (1) точка 1),
7. не им ги обезбеди сите информации потребни за пристап и не им обезбеди пристап на сите корисници на електропреносниот систем (член 140 став (1) точка 2),
8. не ги обезбеди прекуграничните текови на електрична енергија преку електропреносната мрежа на Република Северна Македонија (член 140 став (1) точка 5), и
9. не ги користи приходите од загушувањата во согласност со член 158 ставови (5) и (6) од овој закон.

(2) Глоба во износ од 7.000 до 10.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на операторот на електропреносниот систем ако:

1. не изготви проценка на адекватност на ресурсите во Република Северна Македонија

(член 20 став (1));

2. не склучи договори за обезбедување на моќност согласно член 23 став (12) од овој закон;

3. склучи договори за обезбедување на моќност или врши исплати за обезбедување на моќност спротивно на член 24 став (6) од овој закон;

4. не постапи по задолжението од Министерството согласно член 28 став (1) од овој закон;

5. не изготви краткорочна проценка на адекватност од настанување од електроенергетска криза согласно член 29 став (1) од овој закон;

6. не изготви сезонска проценка на соодветноста од настанување од електроенергетска криза согласно член 29 став (3) од овој закон;

7. не изготви Нацрт-план за подготвеност за справување со ризици согласно член 30 став (1) од овој закон;

8. не воспостави и води регистар на даватели на услуги за балансирање (член 127 став (3), точка 6);

9. не склучи договори со операторите на соседните електропреносни системи со кои е поврзан (член 140 став (1) точка 4);

10. не го организира и управува пазарот на балансна енергија (член 140 став (1) точка

13);

11. не обезбеди дневно диспечирање и управување во реално време со тековите на електрична енергија (член 140 став (1) точка 16);

12. не обезбеди инсталирање и одржување на мерните уреди и не ја мери електричната енергија на сите мерни места во точките на прием и испорака на електропреносниот систем (член 140 став (1) точка 20);

13. не набавува системски услуги за балансирање на електропреносниот систем, согласно правилата за пазар на балансна енергија (член 140 став (1) точка 22);

14. не обезбеди балансирање на електроенергетскиот систем и порамнување на отстапувањата и услугите за балансирање (член 140 став (1) точка 26);

15. не ги донесе и објави мрежните правила за пренос на електрична енергија, претходно одобрени од Министерството (член 148 став (1)),

16. не ја извести Регулаторна комисија за енергетика за остварување на дополнителни приходи (член 149 став (4));

17. не ги објавува податоците и не ги доставува до ENTSO-E во согласност со обврските преземени со ратификуваните меѓународни договори (член 160 став (5)).

(3) Глоба во износ од 3.000 до 5.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на операторот на електропреносниот систем ако:

1. не им обезбеди на лицата кои бараат приклучок детална проценка на трошоците за изградба на приклучокот и проценка на трошоците за создавање на технички услови во мрежата (член 99 став (8));

2. не ги објави на својата веб-страница тарифите за пренос на електрична енергија, претходно одобрени од Регулаторната комисија за енергетика (член 140 став (1) точка 2);

3. не изработи и објави на својата веб-страница годишен план за одржување на интерконективните водови (член 140 став (1) точка 9);

4. не изработи и објави на својата веб-страница годишен план за одржување на внатрешните водови од електропреносната мрежа (член 140 став (1) точка 10);

5. не објавува податоци и навремено не обезбеди информации од операторите на соседните електропреносни системи за расположливите преносни капацитети на интерконективните водови (член 140 став (1) точка 19) и

6. не го подготви, усогласи со Министерството или објави на својата веб- страница планот за развој на електропреносниот систем, претходно одобрен од Регулаторната комисија за енергетика (член 150).

(4) Глоба во износ од 2.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на операторот на електропреносниот систем ако:

1. не ги достави до ENTSO-E потребните податоци согласно членот 19 од овој закон;

2. не изработи конечен дневен распоред (член 140 став (1) точка 15);

3. не им обезбеди пристап на корисниците на електропреносниот систем до мерните уреди што се во негова сопственост (член 140 став (1) точка 21);

4. не изготви правила за набавка на електрична енергија за покривање на загубите во електропреносниот систем и за сопствени потреби и не ги достави до Регулаторната комисија за енергетика за одобрување (член 140 став (1) точка 23);

5. не води диспечерска книга, записи за доверливоста на електропреносниот систем, податоци од системот за надзор и управување и мерни податоци (член 140 став (2));

6. не ја објави на својата веб-страница процената на расположливиот и резервиранит годишен, месечен и дневен преносен капацитет (член 160 став (2) точка 2) и

7. не обезбеди доверливост на деловните податоци на корисниците на електропреносниот систем (член 259 став (1)).

(5) Глоба во износ од 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставовите (1) и (2) на овој член на одговорното лице во операторот на електропреносниот систем, глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (3) на овој член на одговорното лице во операторот на електропреносниот систем и глоба во износ од 300 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (4) на одговорното лице во операторот на електропреносниот систем.

Прекршочни одредби за операторот на пазар на електрична енергија и операторот на организираниот пазар на електрична енергија

Член 285

(1) На друштвото оператор на пазар на електрична енергија ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 4.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како среден трговец или глоба за прекршок во износ од 7.000 до 10.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како голем трговец, ако:

1. не изврши пресметка на дебалансите на балансно одговорните страни (член 114 став

(2) точка 2);

2. не води регистар на учесниците на пазарот (член 114 став (2) точка 7);

3. не достави до операторот на електропреносниот систем навремено информации за регистрираните учесници на пазарот на електрична енергија (член 114 став (2) точка 9);

4. тргува со електрична енергија, спротивно на членот 114 став (3) од овој закон.

(2) На НЕМО ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 4.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како среден трговец или глоба за прекршок во износ од 7.000 до 10.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како голем трговец, ако:

1. не донесе одлука за износот на надоместоците и не ја објави одлуката на својата вебстраница (член 122 став (2) точка 10)).
2. не донесе и објави на својата веб-страница правила за работа на организираниот пазар на електрична енергија претходно одобрени од Регулаторната комисија за енергетика (член 122 став (3)),

(3) На друштвото оператор на пазар на електрична енергија ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 1.500 до 3.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како среден трговец или глоба за прекршок во износ од 3.000 до 5.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како голем трговец, ако:

1. не ги достави до операторот на електропреносниот систем сите информации потребни за изработка на конечните дневни распореди за купување и продажба на електрична енергија (член 114 став (2) точка 3);
2. не изработи дневен и месечен пазарен план (член 114 став (2) точка 6);
3. не ги обезбедува потребните информации за снабдувачот со електрична енергија во краен случај (член 114 став (2) точка 11).

(4) На друштвото оператор на пазар на електрична енергија ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 1.000 до 2.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како среден трговец и глоба во износ од 2.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како голем трговец, ако:

1. не води евиденција за сите договори склучени со учесниците на пазарот на електрична енергија за учество на пазарот (член 114 став (2) точка 4);
2. не води евиденција на сите договори за формирање на балансни групи склучени помеѓу учесниците на пазарот на електрична енергија и операторот на пазарот на електрична енергија (член 114 став (2) точка 5);
3. не објавува информации кои се неопходни за непречено организирање и управување на пазарот на електрична енергија (член 114 став (2) точка 8);
4. не обезбеди доверливост на деловните податоци кои учесниците на пазарот на електрична енергија се должни да му ги достават (член 259 став (1)).

(5) Глоба во износ од 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок за дејствата од ставот (1) на овој член на одговорното лице во операторот на пазарот на електрична енергија, глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок за дејствата од ставот (3) на овој член одговорното лице во операторот на пазарот на електрична енергија и глоба во износ од 300 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок за дејствата од ставот (4) на овој член на одговорното лице во операторот на пазарот на електрична енергија.

(6) Глоба во износ од 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршокот од ставот (2) на овој член на одговорното лице во операторот на организираниот пазар на електрична енергија.

Прекршочни одредби за операторот на електродистрибутивниот систем

Член 286

(1) Глоба во износ до 10% од вкупниот приход на правното лице остварен во претходната фискална година во енергетската дејност за чиешто вршење има добиено лиценца од Регулаторната комисија за

енергетика ќе му се изрече за прекршок на операторот на електродистрибутивниот систем, ако:

1. не го прекине снабдувањето на потрошувачот согласно членот 9 став (13) од овој закон;
2. го користи складиштето на енергија за натамошна продажба за електрична енергија и на пазарот за балансирање (член 131 став (2));
3. ги користи предностите на својата вертикална интеграција за да ја наруши конкуренцијата (член 163 став (4) точка 3);
4. не назначи службеник за усогласеност и не ја достави програма за усогласеност на одобрување до Регулаторна комисија за енергетика (член 163 став (5));
5. не ги приклучи производителите, складиштата и потрошувачите на електродистрибутивниот систем со кој управува, како и не овозможи права за користење на електродистрибутивниот систем (член 164 став (1) точка 5);
6. на корисниците на електродистрибутивниот систем навремено не им ги обезбеди информациите потребни за пристап до електродистрибутивниот систем со кој управува (член 164 став (1) точка 6);
7. не им овозможи на снабдувачите електронски пристап до листата на потрошувачи, со назначување на категоријата на приклучок како и нивната потрошувачка за последните 12 месеци (член 164 став (1) точка 7);
8. не постапи согласно одлуката на Министерството од член 169 став (5) од овој закон и
9. не ја извести Регулаторна комисија за енергетика за остварување на дополнителни приходи (член 172 став (3)).

(2) Глоба во износ од 7.000 до 10.000 евра во денарска противвредност, ќе му се изрече за прекршок на операторот на електродистрибутивниот систем ако:

1. не го усогласи работењето на електродистрибутивниот систем со работењето на електропреносниот систем (член 164 став (1) точка 16);
2. не набави системски услуги и електрична енергија за покривање на загубите во дистрибутивната мрежа (член 164 став (1) точка 17);
3. не ја мери електричната енергија што се презема и што се предава од електродистрибутивниот систем со кој управува (член 164 став (1) точка 18);
4. не изработи и не достави планови за инвестирање во електродистрибутивниот систем за секој регулиран период до Регулаторна комисија за енергетика (член 165 став (6));
5. не ги достави собраните и обработени податоци од мерните места согласно член 167 став (6);
6. не изработи и објави на својата веб-страница мрежни правила за дистрибуција на електрична енергија, претходно одобрени од Регулаторната комисија за енергетика (член 168 став (1));
7. поседува, развива и управува со станици за полнење кои не ги користи исклучиво за сопствени потреби согласно член 169 став (1) од овој закон;
8. не се координира со операторот на електропреносниот систем во одредување на локации на станици за полнење согласно членот 169 став (7) од овој закон.

(3) Глоба во износ од 3.000 до 5.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на операторот на електродистрибутивниот систем ако:

1. не го подготви, усогласи со Министерството или, претходно одобрен од Регулаторната комисија за енергетика, не го објави на својата веб-страница планот за развој на електродистрибутивниот систем, (член 165 ставови (2), (3) и (4));

2. утврди листа на спецификации на услуги за флексибилност без одобрување од Регулаторна комисија за енергетика од членот 166 став (4) од овој закон; и

3. не обезбеди еднакви услови на понудите за енергија и услуги на флексибилност согласно член 166 став (5) од овој закон.

(4) Глоба во износ од 1.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на операторот на електродистрибутивниот систем ако:

1. не им обезбеди на лицата кои бараат приклучок детална проценка на трошоците за изградба на приклучокот и проценка на трошоците за создавање на технички услови во мрежата (член 99 став (8));

2. не објави на својата веб-страница листа на надоместоци за секоја категорија на потрошувачи, претходно одобрени од Регулаторната комисија за енергетика (член 164 став (1) точка 14);

3. не го објави на својата веб-страница планот за одржување на мрежата, претходно одобрен од Регулаторната комисија за енергетика (член 164 став (1) точка 15);

4. не овозможи пристап на корисниците до мерните уреди што се во сопственост на операторот на електродистрибутивниот систем, или на вертикално интегрираното друштво (член 164 став (1) точка 19);

5. не води диспечерска книга, записи за доверливоста на системите за комуникација, податоци од системот за надзор и управување, мерни податоци (член 164 став (1) точка 20) и

6. не обезбеди доверливост на деловните податоци на корисниците на електродистрибутивниот систем (член 259 став (1)).

(5) Глоба во износ од 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставовите (1) и (2) на овој член на одговорното лице во операторот на електродистрибутивниот систем, глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоци од ставот (3) на овој член на одговорното лице во операторот на електродистрибутивниот систем и глоба во износ од 300 евра во денарска противвредност ќе му се изрече прекршоци од ставот (4) од овој член на одговорното лице во операторот на електродистрибутивниот систем.

Прекршочни одредби за снабдувач и трговец со електрична енергија

Член 287

(1) На друштвото снабдувач со електрична енергија ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 700 до 1.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како микротрговец, глоба за прекршок во износ од 1.500 до 2.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како мал трговец, глоба за прекршок во износ од 4.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како среден трговец и глоба за прекршок во износ од 7.000 до 10.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како голем трговец, ако:

1. не ги исполни своите обврски кон потрошувачите, во однос на сигурноста и обемот на снабдувањето (член 173 став (5) точка 3);

2. не овозможи промена на снабдувач (член 173 став (5) точка 9);

3. не воспостави постапки за ефикасно решавање на приговорите на своите потрошувачи во рок од 60 дена, вклучувајќи можност и за вонсудско решавање на спорови и обврска за враќање и/или компензација на средства кога е тоа оправдано (член 173 став (5) точка 11) и

4. не доставува до операторот на електропреносниот систем податоци за трансакциите и плановите за потрошувачка на електрична енергија за своите потрошувачи (член 173 став (5) точка 13).

(2) На друштвото снабдувач со електрична енергија ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 300 до 700 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како микротрговец, глоба за прекршок во износ од 500 до 1.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како мал трговец, глоба за прекршок во износ од 1.500 до 3.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како среден трговец и глоба за прекршок во износ од 3.000 до 5.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како голем трговец, ако:

1. не постапи согласно обврските од членот 9 ставови (5), (6) и (7) од овој закон;
2. не ги испорачал количините на електрична енергија коишто ги набавил заради исполнување на обврските во договорите за снабдување (член 173 став (5) точка 2);
3. не обезбеди за своите потрошувачи услуга со квалитет утврден во правилата за снабдување со електрична енергија (член 173 став (5) точка 5);
4. не обезбеди недискриминаторен третман на сите потрошувачи, а особено за потрошувачите од оддалечените подрачја (член 173 став (5) точка 6);
5. не ги објави на својата веб-страница општите услови на своите договори за снабдување со електрична енергија за малите потрошувачи и домаќинствата (член 173 став (5) точка 7);
6. не овозможи потрошувачите да добиваат редовни и точни известувања за реалната потрошувачка и трошоците за електрична енергија (член 173 став (5) точка 8);
7. не обезбедил соодветна заштита на доверливите податоци од договорите склучени на пазарот со билатерални договори (член 173 став (5) точка 14);
8. ги објавува општите статистички податоци поврзани со неговите потрошувачи, без да обезбеди заштита на доверливоста (член 173 став (5) точка 15) и
9. не овозможи увид на Регулаторната комисија за енергетика согласно член 174 став (1) од овој закон.

(3) Глоба во износ до 10% од вкупниот приход на правното лице остварен во претходната фискална година во енергетската дејност за чие вршење има добиено лиценца од Регулаторната комисија за енергетика ќе му се изрече за прекршок на друштвото универзален снабдувач на електрична енергија, ако:

1. не постапува во согласност со (член 8 став (11)) од овој закон;
2. не врши снабдување на ранливите потрошувачи и потрошувачите од оддалечените подрачја (член 8 став (11) точка 1));
3. не спроведува постапки за набавка на електрична енергија, во согласност со правилата за набавка на електрична енергија донесени од Регулаторната комисија за енергетика (член 8 став (11) точка 4)) и
4. не обезбеди снабдување со електрична енергија на домаќинство или мал потрошувач на кој му престанал договорот за снабдување (член 9 став (3));

(4) На друштвото универзален снабдувач со електрична енергија ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 500 до 1.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како мал трговец, глоба за прекршок во износ од 1.500 до 3.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како среден трговец и глоба за прекршок во износ од 3.000 до 5.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како голем трговец, ако:

1. не ги информира потрошувачите, не ги објави на својата веб-страница правата и условите под кои потрошувачите можат да бидат снабдувани од универзален снабдувач, цените за снабдување со електрична енергија и постапката за остварување на правото на промена на снабдувачот (член 8 став (11) точка 2) и
2. не овозможи увид на Регулаторната комисија за енергетика во податоците согласно член 174 став (2) од овој закон.

(5) Глоба во износ до 10% од вкупниот приход на правното лице остварен во претходната фискална година во енергетската дејност за чие вршење има добиено лиценца од Регулаторната комисија за енергетика ќе му се изрече за прекршок на друштвото снабдувач со електрична енергија во краен случај, ако:

1. не ги снабдува потрошувачите кои останале без снабдувач со електрична енергија во случаите од членот 9 став (2) од овој закон и
2. не применува цени за електрична енергија формирани во согласност со прописот од член 61 став (1) точка 4 од овој закон.

(6) На друштвото снабдувач со електрична енергија во краен случај ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 500 до 1.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како мал трговец, глоба за прекршок во износ од 1.500 до 3.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како среден трговец и глоба за прекршок во износ од 3.000 до 5.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како голем трговец, ако:

1. не објавува на својата веб-страница најмалку еднаш годишно информации во согласност со член 9 став (14) од овој закон и
2. не овозможи увид на Регулаторната комисија за енергетика согласно член 174 став

(3) од овој закон.

(7) На друштвото трговец со електрична енергија ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 700 до 1.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како микротрговец, глоба за прекршок во износ од 1.500 до 2.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како мал трговец, глоба за прекршок во износ од 4.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како среден трговец и глоба за прекршок во износ од 7.000 до 10.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како голем трговец, ако:

1. не му ги достави на операторот на електропреносниот систем и операторот на пазарот на електрична енергија, информациите за количините на електрична енергија и соодветните временски распореди од сите договори за купопродажба на електрична енергија, како и од договорите за прекугранични трансакции преку електропреносната мрежа (член 177 став (2)),
2. не ги испорача количините на електрична енергија кои ги набавил заради исполнување на обврските утврдени во договорите склучени на пазарот со билатерални договори и не обезбеди доверливост на податоците од договорите (член 177 став (4)).

(8) На друштвото трговец со електрична енергија ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 300 до 700 евра во денарска противвредност ако е класифициран како микротрговец, глоба за прекршок во износ од 500 до 1.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како мал трговец, глоба за прекршок во износ од 1.500 до 3.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како среден трговец и глоба за прекршок во износ од 3.000 до 5.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како голем трговец, ако не овозможи увид во податоците на Регулаторната комисија за енергетика (член 174 став (1)).

(9) Глоба во износ од 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (1) на овој член на одговорното лице во друштвото снабдувач со електрична енергија и глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (2) на овој член на одговорното лице во друштвото снабдувач со електрична енергија.

(10) Глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (4) на овој член на одговорното лице во друштвото универзален снабдувач со електрична енергија.

(11) Глоба во износ од 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (5) на овој член на одговорното лице во друштвото снабдувач со електрична енергија во краен случај и глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (6) на овој член на одговорното лице во друштвото снабдувач со електрична енергија во краен случај.

(12) Глоба во износ од 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (7) на овој член на одговорното лице во друштвото трговец со електрична енергија и глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршокот од ставот (8) на овој член на одговорното лице во друштвото трговец со електрична енергија.

(13) На друштвото снабдувач со електрична енергија или на друштвото трговец со електрична енергија може да му се изрече прекршочна санкција забрана на вршење дејност во траење до шест месеци за прекршоците од ставовите (1), (2), (5) и (6) на овој член.

(14) На одговорното лице во друштвото снабдувач со електрична енергија или на одговорното лице во друштвото трговец со електрична енергија може да му се изрече прекршочна санкција забрана на вршење дејност во траење до шест месеци за прекршоците од ставовите (1), (2), (5) и (6) на овој член.

Прекршочни одредби за операторот на системот за пренос на гас

Член 288

(1) Глоба во износ до 10% од вкупниот приход на правното лице остварен во претходната фискална година во енергетската дејност за чиешто вршење има добиено лиценца од Регулаторната комисија за енергетика ќе му се изрече за прекршок на операторот на системот за пренос на гас, ако:

1. не го прекине снабдувањето на потрошувачот согласно член 9 став (13) од овој закон;
2. не донесе програма за усогласеност (член 206);
3. не именува службеник за усогласеност (член 207 став (2));
4. не достави барање за сертификација до Регулаторна комисија за енергетика (член 208 став (3) точка 1);
5. не ја извести Регулаторната комисија за енергетика за сите планирани активности за кои би требало да се спроведе ревизија на сертификација (член 208 став (3) точка 2);
6. не ги обезбеди сите информации потребни за пристап и користење на системот за пренос на гас и не обезбеди пристап на корисниците на системот за пренос на гас (член 211 став (2) точка 4), и
7. не ги обезбеди прекуграничните текови на гас преку својата мрежа за пренос во рамките на расположливиот преносен капацитет (член 211 став (2) точка 8).

(2) Глоба во износ од 7.000 до 10.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на операторот на системот за пренос на гас, ако:

1. не постапи по барањето од Министерството во согласност со член 39 став (1) од овој закон;
2. не ги изготви планот за превенција и интервентниот план согласно член 40 став (2) од овој закон;
3. не ги одобри барањата на корисниците за приклучување на преносниот систем согласно мрежните правила за пренос на гас кои се економски оправдани (член 211 став (2) точка 5);
4. не обезбеди дневно диспечирање и управување во реално време со протокот на гас преку системот за пренос на гас врз основа на конечниот дневен распоред (член 211 став (2) точка 12);
5. не обезбеди инсталирање и одржување на мерни уреди и не го мери протокот на гас на сите мерни места во точките за прием и испорака во системот за пренос (член 211 став (2) точка 15);
6. не набави системски услуги за балансирање на системот за пренос на гасот, согласно правилата за балансирање на системот за гас (член 211 став (2) точка 17);

7. не воспостави и не води регистар на даватели на услуги за балансирање и регистар на балансно одговорни страни (член 211 став (2) точка 18);

8. не обезбеди балансирање на системот за пренос на гас и порамнување на отстапувањата и услугите за балансирање (член 211 став (2) точка 22);

9. не ги донесе и објави на својата веб-страница мрежните правила за пренос на гас, претходно одобрени од Регулаторната комисија за енергетика (член 219 став (1)) и

10. не ги донесе и објави на својата веб-страница правилата за доделување на преносни капацитети за гас, претходно одобрени од Регулаторната комисија за енергетика (член 220 став (1)).

(3) Глоба во износ од 3.000 до 5.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на операторот на системот за пренос на гас, ако:

1. не ги објави на својата веб-страница тарифите за пренос, претходно одобрени од Регулаторната комисија за енергетика (член 211 став (2) точка 6),

2. не изработи и објави на својата веб-страница годишен план за одржување на преносниот систем, претходно одобрен од Регулаторната комисија за енергетика (член 211 став (2) точка 10);

3. не објавува податоци и навремено не обезбеди информации за другите оператори на системи за пренос на гас во однос на расположливите преносни капацитети (член 211 став (2) точка 14);

4. не изработи и објави на својата веб-страница план за развој на системот за пренос на гас, претходно одобрен од Регулаторната комисија за енергетика (член 213 став (3)).

(4) Глоба во износ од 2.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на операторот на системот за пренос на гас, ако:

1. не изработи конечен дневен распоред за пренос и оптоварување на системот за пренос на гас (член 211 став (2) точка 11);

2. не им обезбеди пристап на корисниците на системот за пренос на гас до мерните уреди што се во негова сопственост (член 211 став (2) точка 16);

3. не изготви правила за набавка на гас за покривање на загубите во системот за пренос на гас и не ги достави до Регулаторната комисија за енергетика за одобрување (член 211 став (2) точка 19);

4. не обезбедува доверливост на деловните податоци на корисниците на услугите на системот (член 211 став (2) точка 24);

5. навремено не обезбеди информации на операторите на преносните и дистрибутивните системи на гас со кои е поврзан (член 211 став (2) точка 26) и

6. не води диспечерска книга, записи за доверливоста на преносниот систем, податоци од системот за надзор и управување и мерни податоци (член 211 став (4))

7. не ја ажурира својата веб-страница и не објавува информации согласно со членот 221 став (1) од овој закон.

(5) Глоба во износ од 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставовите (1) и (2) на овој член на одговорното лице во операторот на системот за пренос на гас, глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (3) на овој член на одговорното лице во операторот на системот за пренос на гас и глоба во износ од 300 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (4) на овој член на одговорното лице во операторот на системот за пренос на гас.

Прекршочни одредби за операторот на пазар на гас

Член 289

(1) На друштвото оператор на пазар на гас ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 4.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како среден трговец или глоба за прекршок во износ од 7.000 до 10.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како голем трговец, ако:

1. не изврши пресметка на дебалансите на балансно одговорните страни (член 195 став

(2) точка 4);

2. не врши финансиско порамнување и контрола врз финансиското покривање на признаените дебаланси (член 195 став (2) точка 5) и

3. не воспостави и не води регистар на учесниците на пазарот на гас (член 195 став (2) точка 10).

(2) На друштвото оператор на пазар на гас ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 1.500 до 3.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како среден трговец или глоба за прекршок во износ од 3.000 до 5.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како голем трговец, ако:

1. навремено не ги достави до операторот на системот за пренос на гас сите информации потребни за изработка на конечните дневни распореди (член 195 став (2) точка 6);

2. не изработи дневен пазарен план (член 195 став (2) точка 9) и

3. не ги обезбеди потребните услуги за снабдувачот со гас во краен случај (член 195 став (2) точка 12).

(3) На друштвото оператор на пазар на гас ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 1.000 до 2.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како среден трговец и глоба во износ од 2.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како голем трговец, ако:

1. не води евиденција на сите договори склучени со учесниците на пазарот на гас (член

195 став (2) точка 7);

2. не води евиденција на сите договори за формирање на балансни групи склучени помеѓу учесниците на пазарот на гас и операторот на пазар на гас (член 195 став (2) точка 8) и

3. не објавува информации кои се неопходни за непречено организирање и управување на пазарот на гас (член 195 став (2) точка 11).

4. Глоба во износ од 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (1) на овој член на одговорното лице во операторот на пазар на гас, глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (2) на овој член на одговорното лице во операторот на пазар на гас и глоба во износ 300 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (3) на овој член на одговорното лице во операторот на пазар на гас.

Прекршочни одредби за операторот на системот за дистрибуција на гас

Член 290

(1) Глоба во износ до 10% од вкупниот приход на правното лице остварен во претходната фискална година во енергетската дејност за чиешто вршење има добиено лиценца од Регулаторната комисија за енергетика ќе му се изрече за прекршок на операторот на системот за дистрибуција на гас, ако:

1. не го прекине снабдувањето на потрошувачот согласно членот 9 став (13) од овој закон;

2. не ги приклучи потрошувачите на дистрибутивната мрежа и не овозможи пристап на трета страна за користење на системот за дистрибуција (член 223 став (2) точка 4);

3. навремено не обезбеди информации до другите оператори на системи за дистрибуција, како и операторот на системот за пренос на гас (член 223 став (2) точка 5);

4. на корисниците на системот за дистрибуција на гас навремено не им ги обезбеди информациите кои се потребни за ефикасен пристап до системот (член 223 став (2) точка 6);

5. не им овозможи на снабдувачите електронски пристап до листата на потрошувачи која не ги вклучува домаќинствата, како и нивната потрошувачка за последните 12 месеци

(член 223 став (2) точка 7) и

6. не назначи службеник за усогласеност и не донесе програма за усогласеност, претходно одобрена од Регулаторна комисија за енергетика (член 224 став (5)).

(2) На друштвото оператор на системот за дистрибуција на гас ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 1.500 до 2.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како мал трговец, глоба за прекршок во износ од 4.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како среден трговец и глоба за прекршок во износ од 7.000 до 10.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како голем трговец, ако:

1. не му ги обезбеди на Министерството податоци од член 39 став (3) од овој закон;

2. не набави системски услуги и гас за покривање на загубите во дистрибутивната мрежа по пазарни услови (член 223 став (2) точка 12);

3. не ги мери количините на гас преземени од системот за пренос, а кои се испорачуваат до потрошувачите (член 223 став (2) точка 13);

4. не изработи и не достави план за инвестирање во системот за дистрибуција на гас за секој регулиран период на одобрување до Регулаторната комисија за енергетика (член 225

став (4)) и

5. не ги донесе и објави на својата веб-страница мрежните правила за дистрибуција за гас, претходно одобрени од Регулаторната комисија за енергетика (член 227 став (1)).

(3) На друштвото оператор на системот за дистрибуција на гас ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 500 до 1.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како мал трговец, глоба за прекршок во износ од 1.500 до 3.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како среден трговец и глоба за прекршок во износ од 3.000 до 5.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како голем трговец, ако не изработи и објави на својата веб-страница план за развој на системот за дистрибуција на гас, претходно одобрен од Регулаторната комисија за енергетика (член 225 став

(2)).

(4) На друштвото оператор на системот за дистрибуција на гас ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 300 до 700 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како мал трговец, глоба во износ од 1.000 до 2.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како среден трговец и глоба во износ од 2.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како голем трговец, ако:

1. не објави на својата веб-страница листа со надоместоци за секоја категорија на потрошувачи, претходно одобрена од Регулаторна комисија за енергетика (член 223 став (2) точка 8);

2. не подготви и објави на својата веб-страница план за одржување на дистрибутивната мрежа, претходно одобрен од Регулаторната комисија за енергетика (член 223 став (2) точка 11);

3. не им овозможи пристап на корисниците до мерните уреди (член 223 став (2) точка

14);

4. не води диспечерска книга и записи за доверливоста на системите за комуникација, податоците од системот за надзор и управување, мерните податоци и истите не ги чува во период од најмалку десет години (член 223 став (2) точка 15);
 5. не обезбеди доверливост на деловните податоци на корисниците на системот за дистрибуција и не спречи дискриминаторен начин на откривање на информациите за своите активности (член 223 став (2) точка 16) и
 6. ги злоупотреби доверливите податоци од трета страна во однос на обезбедување на пристап до системот на дистрибуција на гас (член 223 став (2) точка 17).
- (5) Глоба во износ од 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставовите (1) и (2) на овој член на одговорното лице во операторот на системот за дистрибуција на гас, глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршокот од ставот (3) на овој член на одговорното лице во операторот на системот за дистрибуција на гас и глоба во износ од 300 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (4) на овој член на одговорното лице во операторот на системот за дистрибуција на гас.

Прекршочни одредби за снабдувач и трговец со гас

Член 291

- (1) На друштвото снабдувач со гас ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 700 до 1.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како микротрговец, глоба за прекршок во износ од 1.500 до 2.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како мал трговец, глоба за прекршок во износ од 4.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како среден трговец и глоба за прекршок во износ од 7.000 до 10.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како голем трговец, ако:
1. не му ги обезбеди на Министерството податоци од член 39 став (3) од овој закон;
 2. не ги исполни своите обврски кон потрошувачите во однос на сигурноста и обемот на снабдувањето (член 230 став (4) точка 1),
 3. не доставува до операторот на системот за пренос на гас податоци за трансакциите и плановите за потрошувачка на гас за своите потрошувачи, неопходни за пресметка на дебалансите (член 230 став (4) точка 4) и
 4. не воспостави постапки за ефикасно решавање на приговори на своите потрошувачи во рок од 60 дена вклучувајќи можност и за вонсудско решавање на спорови и обврска за враќање и/или компензација на средства (член 230 став (4) точка 9).
- (2) На друштвото снабдувач со гас ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 300 до 700 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како микротрговец, глоба за прекршок во износ од 500 до 1.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како мал трговец, глоба за прекршок во износ од 1.500 до 3.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како среден трговец и глоба за прекршок во износ од 3.000 до 5.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како голем трговец, ако:
1. не постапи согласно обврските од членот 9 ставови (5), (6) и (7) од овој закон;
 2. не им фактурира на своите потрошувачи за испорачаниот гас (член 230 став (3));
 3. не обезбеди недискриминаторен третман на сите потрошувачи (член 230 став (4) точка 3);
 4. не овозможи потрошувачите да добиваат редовни и точни известувања за реалната потрошувачка и трошоците за гас (член 230 став (4) точка 5));

5. не ги објави на својата веб-страница условите од договорите за снабдување со гас за секоја категорија потрошувачи (член 230 став (4) точка 10);

6. ги објави општите статистички податоци поврзани со неговите потрошувачи, без да обезбеди заштита на доверливоста (член 230 став (4) точка 11);

7. не овозможи увид во податоци на Регулаторната комисија за енергетика и на Секретаријатот на Енергетската заедница (член 230 став (5))

8. не ги исполни обврските од член 231 од овој закон.

(3) На друштвото снабдувач со гас со обврска за јавна услуга ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 1.500 до 2.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како мал трговец, глоба за прекршок во износ од 4.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како среден трговец и глоба за прекршок во износ од 7.000 до 10.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како голем трговец, ако:

1. не ги применува цените за гас формирани во согласност со тарифниот систем, (член

231 став (1) точка 2) и

2. не ги снабдува со гас, како јавна услуга, домаќинствата и малите потрошувачи на гас во рамки на територијата за која има лиценца да обезбеди јавна услуга снабдување со гас (член 231 став (1) точка 4).

(4) На друштвото снабдувач со гас со обврска за јавна услуга ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 500 до 1.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како мал трговец, глоба за прекршок во износ од 1.500 до 3.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како среден трговец и глоба за прекршок во износ од 3.000 до 5.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како голем трговец, ако:

1. не овозможи увид во податоци на Регулаторната комисија за енергетика и на Секретаријатот на Енергетската заедница согласно член 230 став (5) од овој закон.

2. не ги информира потрошувачите за нивните права и условите за испорака на гас во рамки на јавната услуга (член 231 став (1) точка 1)

3. не ги известува потрошувачите за условите за снабдување и цената на гасот, како и да ги информира дека имаат право да изберат друг снабдувач на гас (член 231 став (1) точка

3) и

4. не ги објави цените за снабдување во рамки на јавната услуга за снабдување со гас, на својата веб-страница (член 231 став (1) точка 6) .

5. Глоба во износ до 10% од вкупниот приход на правното лице остварен во претходната фискална година во енергетската дејност за чиешто вршење има добиено лиценца од Регулаторната комисија за енергетика ќе му се изрече за прекршок на друштвото снабдувач со гас во краен случај, ако:

1. не ги снабдува потрошувачите кои останале без снабдувач со гас во случаите наведени во членот 9 став (2) од овој закон и

2. не применува цени за гас формирани во согласност со прописот од член 61 став (1) точка 5 од овој закон.

6. На друштвото снабдувач со гас во краен случај ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 500 до 1.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како мал трговец, глоба за прекршок во износ од 1.500 до 3.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како среден трговец и глоба за прекршок во износ од 3.000 до 5.000 евра во денарска противвредност ако е класифициран како голем трговец, ако не овозможи увид во податоци на Регулаторната комисија за енергетика и на Секретаријатот на Енергетската заедница согласно со членот 230 став (5) од овој закон.

7. На друштвото трговец со гас ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 700 до 1.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како микротрговец, глоба за прекршок во износ од 1.500 до 2.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано

како мал трговец, глоба за прекршок во износ од 4.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како среден трговец и глоба за прекршок во износ од 7.000 до 10.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како голем трговец, ако:

1. не им ги достави на операторот на системот за пренос на гас и на операторот на пазарот на гас информациите за количините на гас и соодветниот временски распоред поврзан од сите договори за купопродажба на гас, како и договорите кои се однесуваат на прекугранични трансакции преку преносниот систем (член 234 став (2));
2. навремено не ги достави до Регулаторната комисија за енергетика, информации и извештаи за трансакциите со гас и деловните активности во Република Северна Македонија (член 234 став (4) точка 2) и
3. не обезбеди доверливост на податоците и количините на гас испорачан на потрошувачите (член 234 став (4) точка 4);
8. На друштвото трговец со гас ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 300 до 700 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како микротрговец, глоба за прекршок во износ од 500 до 1.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како мал трговец, глоба за прекршок во износ од 1.500 до 3.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како среден трговец и глоба за прекршок во износ од 3.000 до 5.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како голем трговец, ако не овозможи увид во податоците на Регулаторната комисија за енергетика и Секретаријатот на Енергетската заедница (член 234 став (5)).
9. Глоба во износ од 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (1) на овој член на одговорното лице во друштвото снабдувач со гас и глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (2) на одговорното лице во друштвото снабдувач со гас.
10. Глоба во износ од 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (4) на овој член на одговорното лице во друштвото снабдувач со гас со обврска за јавна услуга и глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (3) на овој член на одговорното лице во друштвото снабдувач со гас со обврска за јавна услуга.
11. Глоба во износ од 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (5) на овој член на одговорното лице во друштвото снабдувач со гас во краен случај и глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршокот од ставот (6) на овој член на одговорното лице во друштвото снабдувач со гас во краен случај.
12. Глоба во износ од 1.000 евра во денарска противвредност за прекршоците од ставот (7) на овој член на одговорното лице во друштвото трговец со гас и глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршокот од ставот (8) на овој член на одговорното лице во друштвото трговец со гас.
13. На друштвото снабдувач со гас или на друштвото трговец со гас може да му се изрече прекршочна санкција забрана на вршење дејност во траење до шест месеци за прекршоците од ставовите (1), (2), (7) и (8) на овој член.
14. На одговорното лице во друштвото снабдувач со гас или на одговорното лице во друштвото трговец со гас може да му се изрече прекршочна санкција забрана на вршење дејност во траење до шест месеци за прекршоците од ставовите (1), (2), (7) и (8) на овој член.

Прекршочни одредби за пазарот на сурова нафта, нафтени деривати и горива за транспорт

Член 292

(1) Глоба во износ од 700 до 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како микротрговец, глоба во износ од 1.500 до 2.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како мал трговец, глоба во износ од 4.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како среден трговец и глоба во износ од 7.000 до 10.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како голем трговец, кое врши дејност:

1. преработка на сурова нафта и производство на нафтени деривати, производство на биогорива, производство на горива наменети за транспорт со намешување на нафтени деривати и биогорива, полнење на садови под притисок со течен нафтен гас, компримиран и течен гас, транспорт на сурова нафта преку нафтовод, транспорт на нафтени деривати преку продуктовод трговија на големо со сурова нафта, нафтени деривати, биогорива и горива за транспорт и трговија на садови под притисок со течен нафтен гас, компримиран и течен гас, ако објектите, уредите и постројките за вршење на енергетските дејности не ги користат и одржуваат во согласност со техничките прописи и стандарди и другите прописи за сигурно и безбедно работење и заштита на животната средина (член 247 став (1));

2. транспорт на сурова нафта преку нафтовод, ако не донесе и објави на својата веб- страница правила за работа на нафтоводот, претходно одобрени од Министерството (член 248 став (1));

3. транспорт на нафтени деривати преку продуктовод, ако не донесе и објави на својата веб-страница правила за работа на продуктоводот претходно одобрени од Министерството

(член 249 став (1)),

4. транспорт на сурова нафта преку нафтовод, односно транспорт на нафтени деривати преку продуктовод не овозможи пристап на корисниците на нафтоводот, односно продуктоводот заради транспорт на сурова нафта, односно нафтени деривати, ако биле исполнети техничките услови за пристап на трета страна (член 250 став (1));

5. транспорт на сурова нафта преку нафтовод, односно транспорт на нафтени деривати преку продуктовод не обезбеди доверливост на деловните податоци од корисниците (член

250 став (3)) и

6. на пазарот на течните горива, а не се придржува кон обврските утврдени со уредбата за квалитетот на течните горива (член 257 став (1)).

(2) Глоба во износ од 300 до 700 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како микротрговец, глоба во износ од 500 до 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како мал трговец, глоба во износ од 1.500 до 3.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како среден трговец и глоба во износ од 3.000 до 5.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како голем трговец, кое врши дејност:

1. трговија на големо со горива и не поседува и нема право да користи посебни објекти за складирање на сурова нафта, нафтени деривати, биогорива и/или горива за транспорт (член 252 став (2));

2. трговија на големо со нафтени деривати и горива за транспорт, ако нема во секое време оперативни резерви од нафтени деривати и горива за транспорт (член 252 став (3));

3. трговија на големо со горива, не се врши преку објекти за складирање на големо на сурова нафта, нафтени деривати, биогорива и/или горива за транспорт, кои ги исполнуваат условите пропишани со закон и друг пропис (член 252 став (4));

4. трговија на големо со сурова нафта, нафтени деривати и горива за транспорт спротивно од членот 253 од овој закон;

5. трговија на големо со горива, без да користи објекти за складирање на сурова нафта, нафтени деривати, биогорива, или горива за транспорт кои ги исполнуваат условите пропишани во член 255 од овој закон и
6. производство, трговија на големо и трговија на мало на нафтени деривати, биогорива и горива за транспорт како и на потрошувачите кои набавуваат нафтени деривати, биогорива и горива за транспорт од странство ако немаат изјава за сообразност од акредитирани правни лица (член 257 став (3)).
- (3) Глоба во износ од 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (1) на овој член на одговорното лице во друштвото и глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (2) на овој член на одговорното лице во друштвото.
- (4) За прекршоците од ставот (1) на овој член на друштвото може да му се изрече прекршочна санкција забрана на вршење дејност во траење до 30 дена.
- (5) За прекршоците од ставот (2) на овој член на друштвото може да му се изрече прекршочна санкција забрана на вршење дејност и ќе му се одземе лиценцата.
- (6) За прекршоците од ставовите (1) и (2) на овој член на одговорното лице во друштвото може да му се изрече прекршочна санкција забрана на вршење должност во траење до 30 дена.

Прекршочни одредби за производител на топлинска енергија

Член 293

- (1) На друштвото производител на топлинска енергија ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 100 до 300 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како микротрговец, глоба за прекршок во износ од 300 до 700 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како мал трговец, глоба за прекршок во износ од 1.000 до 2.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како среден трговец и глоба за прекршок во износ од 2.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како голем трговец, ако не доставува годишни извештаи до Регулаторната комисија за енергетика и до градоначалникот на единицата на локалната самоуправа во врска со опремата, објектите, плановите за одржување, како и планираниот капацитет (член 237 став (3)).
- (2) На друштвото регулиран производител на топлинска енергија ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 100 до 300 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како микротрговец, глоба за прекршок во износ од 300 до 700 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како мал трговец, глоба за прекршок во износ од 1.000 до 2.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како среден трговец и глоба за прекршок во износ од 2.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како голем трговец, ако во текот на грејната сезона нема обезбедено оперативни резерви од алтернативно гориво (член 238 став (4)).
- (3) Глоба во износ од 100 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на одговорното лице во друштвото класифицирано како микротрговец, глоба во износ од 200 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на одговорното лице во друштвото класифицирано како мал или среден трговец и глоба во износ од 300 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на одговорното лице во друштвото класифицирано како голем трговец за прекршоците од ставовите (1) и (2) на овој член.
- (4) На одговорното лице во друштвото може да му се изрече прекршочна санкција забрана на вршење должност во траење до една година.

**Прекршочни одредби за операторот на системот за
дистрибуција на топлинска енергија и снабдувач со топлинска
енергија**

Член 294

(1) Глоба во износ до 10% од вкупниот приход на правното лице остварен во претходната фискална година во енергетската дејност за чиешто вршење има добиено лиценца од Регулаторната комисија за енергетика ќе му се изрече за прекршок на операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија, ако:

1. не го одржува, развива и кога тоа е економски исплатливо, проширува системот за дистрибуција на топлинска енергија (член 240 став (1) точка 2));
2. не ги приклучи производителите и потрошувачите на системот за дистрибуција со кој управува, не им овозможи пристап на трета страна за користење на системот за дистрибуција и не ги применува цените и тарифите претходно одобрени од страна на Регулаторната комисија за енергетика (член 240 став (1) точка 3));
3. не ги преземе сите пропишани мерки за безбедност при користењето на системот за дистрибуција на топлинска енергија, како и мерките за заштита на животната средина (член 240 став (1) точка 6));
4. не врши надзор и тестирање на системот за дистрибуција на топлинска енергија (член 240 став (1) точка 10));
5. не ја следи техничката и функционалната подготвеност на објектите за дистрибуција на топлинска енергија и на својата веб-страница не објавува информации за техничката состојба на системот пред и по извршената реконструкција или санација по настаната хаварија (член 240 став (1) точка 11)) и
6. не откупува топлинска енергија од другите производители согласно со член 241 став

(4) од овој закон.

(2) На друштвото оператор на системот за дистрибуција на топлинска енергија ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 1.500 до 2.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како мал трговец, глоба за прекршок во износ од 4.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како среден трговец и глоба за прекршок во износ од 7.000 до 10.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како голем трговец, ако:

1. не обезбеди топлинска енергија потребна за покривање на загубите во дистрибутивната мрежа и системски услуги од регулираниот производител (член 240 став (1) точка 4));
2. не врши набавка, поставување и одржување на мерните уреди на излезните точки од производните постројки и во топлинските потстанции на коишто се приклучени објектите на потрошувачи и мерење на топлинската енергија што се презема или испорачува од топлинскиот систем (член 240 став (1) точка 5));
3. не го усогласи работењето на системот со производителите заради непречено вршење на дистрибуција на топлинска енергија (член 240 став (1) точка 9));
4. не подготви долгорочна прогноза на побарувачката на топлинска енергија (член 240 став (1) точка 12));
5. не ја достави до Регулаторната комисија за енергетика целокупната документација во врска со исполнување на договорите со производителите и снабдувачите со топлинска енергија, како и финансиските извештаи и ревидираните финансиски извештаи изработени од овластен ревизор, извештаите за работењето и други податоци (член 241 став (6)) и
6. не ги донесе и објави на својата веб-страница мрежните правила за дистрибуција на топлинска енергија, претходно одобрени од Регулаторната комисија за енергетика (член 242 став).

(3) На друштвото снабдувач со топлинска енергија ќе му се изрече глоба за прекршок во износ од 300 до 700 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како микротрговец, глоба за прекршок во износ од 500 до 1.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како мал трговец, глоба за прекршок во износ од 1.500 до 3.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како среден трговец и глоба за прекршок во износ од 3.000 до 5.000 евра во денарска противвредност ако е класифицирано како голем трговец, ако:

1. не ги снабдува потрошувачите со кои има склучено договор за сигурно, континуирано и квалитетно снабдување со топлинска енергија (член 243 став (1));

2. не склучи годишен договор со операторот на системот за дистрибуција на топлинска енергија за набавка на топлинска енергија за потребите на потрошувачите (член 243 став

(2)).

3. не доставува до Регулаторната комисија за енергетика, годишни извештаи за продадената топлинска енергија (член 243 став (5)) и

4. не доставува до Министерството и градоначалниците на единиците на локалната самоуправа на чија територија снабдувачот ја врши дејноста, годишни извештаи за продадената топлинска енергија (член 243 став (6)).

(4) Глоба во износ од 1.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставовите (1) и (2) на овој член на одговорното лице во друштвото и глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (3) на овој член на одговорното лице во друштвото.

Други прекршочни одредби

Член 295

(1) Глоба во износ до 10% од вкупниот приход на правното лице остварен во претходната фискална година во енергетската дејност за чиешто вршење има добиено лиценца од Регулаторната комисија за енергетика ќе му се изрече за прекршок на носител на лиценца за вршење енергетска дејност, ако не обезбеди закуп на складишен капацитет согласно членот 38 став (2) од овој закон.

(2) Глоба во износ од 1.500 до 2.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на давател на моќност класифициран како мал трговец, глоба во износ од 4.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на давател на моќност класифициран како среден трговец и глоба во износ од 7.000 до 10.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на давател на моќност класифициран како голем трговец, ако:

1. не го извести операторот на електропреносниот систем согласно членот 25 став (2) од овој закон и

2. не плаќа за недостапност на капацитетот што го понудил согласно членот 25 став (5) од овој закон.

(3) Глоба во износ од 7.000 до 10.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на голем потрошувач на гас, ако на Министерството не му ги обезбеди податоците согласно членот 39 став (3) од овој закон.

(4) Глоба во износ од 7.000 до 10.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на носител на лиценца за вршење на енергетска дејност во областа на гас, ако на Министерството не му ги доставува информациите согласно членот 44 став (1) од овој закон.

(5) Глоба во износ од 1.500 до 2.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на носител на лиценца за вршење на енергетска дејност класифициран како мал трговец, глоба во износ од 4.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на носител на лиценца за вршење на енергетска дејност класифициран како среден трговец и глоба во износ од 7.000 до 10.000

евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок носител на лиценца за вршење на енергетска дејност класифициран како голем трговец, ако не отпочне постапка за промена на лиценца согласно членот 80 став (1) од овој закон.

(6) Глоба во износ од 100 евра до 300 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правно лице корисник на електродистрибутивен систем, систем за дистрибуција на гас или систем за дистрибуција на топлинска енергија класифицирано како микротрговец, глоба во износ од 300 до 700 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како мал трговец, глоба во износ од 1.000 до 2.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како среден трговец и глоба во износ од 2.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како голем трговец, ако не му овозможи на овластено лице на операторот на соодветниот систем право на пристап заради извршување на работите од член 167 став (5), член 222 став (4) и член 244 став (3) од овој закон.

(7) Глоба во износ од 250 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на физичко лице, корисник на електродистрибутивен систем, систем за дистрибуција на гас или систем за дистрибуција на топлинска енергија, ако не му овозможи на овластеното лице на операторот на соодветниот систем право на пристап заради извршување на работите од член 167 став (5), член 222 став (4) и член 244 став (3) од овој закон.

(8) Глоба во износ од 500 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на трговец-поединец корисник на енергетски систем ако постапува спротивно на обврските утврдени во член 258 став (1) од овој закон.

(9) Глоба во износ од 100 до 300 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правно лице класифицирано како микротрговец, глоба во износ од 300 до 700 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правно лице класифицирано како мал трговец, глоба во износ од 1.000 до 2.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правно лице класифицирано како среден трговец и глоба во износ од 2.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правно лице класифицирано како голем трговец, ако постапува спротивно на обврските утврдени во членот 258 став (1) од овој закон.

(10) Глоба во износ од 200 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на физичко лице корисник на енергетски систем ако постапува спротивно на обврските утврдени во членот 258 став (1) од овој закон.

(11) Глоба во износ од 100 до 300 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото вршител на енергетска дејност класифицирано како микротрговец, глоба во износ од 300 до 700 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како мал трговец, глоба во износ од 1.000 до

2.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како среден трговец и глоба во износ од 2.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на друштвото класифицирано како голем трговец, ако ги злоупотребил деловните тајни и информации што ги добил при вршење на дејноста заради стекнување на деловна корист, како и заради преземање на дискриминаторски дејства во корист на трети лица (член 266 став (2)).

(12) Глоба во износ од 100 до 300 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правно лице класифицирано како микротрговец, глоба во износ од 300 до 700 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правно лице класифицирано како мал трговец, глоба во износ од 1.000 до 2.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правно лице класифицирано како среден трговец и глоба во износ од 2.000 до 3.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на правно лице класифицирано како голем трговец:

1. кое гради или изведува други работи, засадува растенија и дрвја на земјиште под, над и покрај енергетските објекти, уреди и постројки со кои се нарушува процесот на производство, пренесување и дистрибуција на енергија или се загрозува безбедноста на луѓето и имотот, освен во случаите определени со овој закон (член 267 став (1)) и

2. сопственик, односно корисник на земјиштето ако не дозволи премин преку тоа земјиште за вршење премер, снимање, проектирање и изведување на работи на одржување и реконструкција на енергетски објекти, како и вршење на инспекциски надзор на објектите кои се поставени на тоа земјиште (член 268 став (1)).

(13) Глоба во износ од 200 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставот (1) на овој член на одговорното лице во друштвото.

(14) Глоба во износ од 300 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршоците од ставовите (4), (6) и (7) на овој член и на одговорното лице во правното лице.

(15) Глоба во износ од 400 евра во денарска противвредност ќе му се изрече на физичко лице за прекршоците од ставот (7) на овој член.

Член 296

Одмерувањето на висината на глобата за правно лице односно трговец поединец се врши согласно со Законот за прекршоците.

ПЕТНАЕСЕТТИ ДЕЛ

ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 297

(1) Претседателот и членовите на Регулаторната комисија за енергетика именувани до денот на влегувањето во сила на овој закон, чијшто мандат не е истечен или престанат, продолжуваат да ја извршуваат својата функција до истекот на мандатот за кој се именувани.

(2) Носителите на лиценците за вршење на енергетска дејност издадени до денот на влегувањето во сила на овој закон, се должни во рок од еден месец од денот на влегувањето во сила на овој закон, до Регулаторната комисија за енергетика да поднесат барање за промена на лиценцата согласно одредбите од овој закон.

(3) Лиценците за вршење на енергетска дејност кои се променети согласно ставот (2) на овој член, продолжуваат да важат до истекот на рокот на важноста на лиценците.

(4) За промена на лиценца од ставовите (2) и (3) на овој член на носител на лиценца за вршење на енергетска дејност не му се наплаќа надоместок за постапката за менување на лиценцата и усогласувањето на лиценцата согласно со одредбите од овој закон се врши без приложување на доказот од членот 74 став (14) од овој закон и без обврската за инсталирање на складишта на електрична енергија од членот 87 од овој закон.

(5) На носителите на лиценците за вршење на енергетска дејност кои во рокот од ставот (2) на овој член, нема да поднесат барање за промена на лиценцата, лиценцата престанува да им важи.

(6) Започнатите постапки за издавање, менување, продолжување, пренесување, суспендирање, одземање или престанување на лиценци, пробни лиценци и привремени лиценци за вршење на енергетска дејност до денот на влегувањето во сила на овој закон, ќе завршат согласно одредбите од овој закон.

(7) Започнатите постапки за одлучување по приговори за штети настанати поради ограничување или прекин на испораката на електрична енергија, природен гас, сурова нафта и нафтени деривати и топлинска енергија, од и во системите за пренос или дистрибуција на електрична енергија или природен гас, сурова нафта и нафтени

деривати до денот на влегувањето во сила на овој закон, ќе завршат согласно Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Македонија“ број 96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 96/19, 236/22, 134/24 и 147/24).

(8) Вршител на енергетска дејност од членот 4 од овој закон, која како енергетска дејност не е утврдена во Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Македонија“ број 96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 96/19, и 236/22, 134/24 и 147/24), со денот на влегување во сила на овој закон дејноста може да ја врши без лиценца, најдоцна до три месеци од донесување на правилникот за лиценци согласно одредбите од овој закон.

Член 298

(1) Прагот за инсталирана моќност на електроцентрали од обновливи извори на енергија и на високо ефикасни комбинирани постројки кои имаат приоритет на пристап на електроенергетските системи и приоритет при диспечирање на произведената електричната енергија утврден во член 104 став (2) точка 1 од овој закон, од денот на влегување во сила на овој закон до 31 декември 2025 година изнесува 400 kW.

(2) Прагот за инсталирана моќност на електроцентрали од обновливи извори на енергија и на високо ефикасни комбинирани постројки кои имаат приоритет на пристап на електроенергетските системи и приоритет при диспечирање на произведената електричната енергија утврден во член 104 став (2) точка 1 од овој закон, од 1 јануари 2026 година изнесува 200 kW.

(3) По исклучок на ставовите (1) и (2) на овој член производителите на електрична енергија од обновливи извори или високо ефикасни комбинирани постројки за производство на електрична и топлинска енергија кои се стекнале со лиценца, вклучително и лиценца за пробна работа за вршење на енергетска дејност производство на електрична енергија, како и инвеститорите кои склучиле договор за право на користење на премија и го изградиле и пуштиле електроенергетскиот објект во комерцијална работа од денот на влегување во сила на овој закон, можат да го користат правото на приоритет при диспечирање до истекување на периодот определен во договорот.

Член 299

(1) Енергетските објекти за кои е добиено:

- одобрение за градење или решение за изведување на градба односно поставување на опрема за кои не е потребно одобрение за градење и Решение за согласност за приклучување на преносната или дистрибутивната мрежа или

- овластување за изградба на нови енергетски објекти, согласно Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Македонија“ број 96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 96/19, 236/22, 134/24 и 147/24) или друг закон, во рок не подолг од 120 дена од денот на влегувањето во сила на овој закон се сметаат за објекти опфатени односно вклучени во Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2025 година и најдоцна до 15 ноември 2025 година може да поднесат барање за овластување до Министерството.

(2) Во рок од 30 дена од денот на влегувањето во сила на овој закон операторот на електропреносниот систем и електродистрибутивниот систем согласно членот 87 од овој закон ги вклучуваат во развојните планови, енергетските објекти од ставот (1) на овој член.

(3) Заинтересиран инвеститор до Министерството, може да достави иницијатива за изградба на складиште на електрична енергија како самостојна постројка или како дел од електроцентрала која е во погон од денот на влегувањето во сила на овој закон до 30 септември 2025 година.

(4) Складиштата на електрична енергија за кои е поднесена иницијатива во рокот од ставот (3) на овој член ќе бидат опфатени во Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2025 година.

- (5) Во рок од 30 дена од денот на донесувањето на Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2025 година, операторот на електропреносниот систем и електродистрибутивниот систем согласно членот 87 од овој закон ги вклучуваат во развојните планови, складиштата од ставот (4) на овој член.
- (6) Во рок од 30 дена од денот на влегувањето во сила на овој закон единиците на локална самоуправа, Министерството за транспорт, Министерството за животна средина и просторно планирање, операторот на електропреносниот систем, операторот на системот за пренос на природен гас и операторот на електродистрибутивниот систем до Министерството доставуваат извештај за енергетските објектите и статусот на енергетските објекти од ставот (1) на овој член.
- (7) Владата до 31 октомври 2025 година на предлог на Министерството го донесува Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2025 година.
- (8) Заинтересиран инвеститор до 1 октомври 2025 година до Министерството може да достави иницијатива за вклучување на енергетски објект во Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2026 година.
- (9) Општинскиот план за 2026 година единиците на локалната самоуправа го изготвуваат до 1 октомври 2025 година.
- (10) Заинтересиран инвеститор до 1 септември 2025 година до единицата на локалната самоуправа може да достави иницијатива за вклучување во општинскиот план за 2026 година.
- (11) Операторот на електропреносниот систем во соработка со операторот на електродистрибутивниот систем, по доставено барање од Министерството за потребите за Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2025 година изработуваат интегрална студија од членот 99 став (4) од овој закон до 15 октомври 2025 година.
- (12) Операторот на електропреносниот систем во соработка со операторот на електродистрибутивниот систем, по доставено барање од Министерството за потребите за Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2026 година изработуваат интегрална студија од членот 99 став (4) од овој закон до 1 декември 2025 година.
- (13) Министерството го доставува Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2026 година до Влада до 15 јануари 2026 година.
- (14) Владата го донесува Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2026 година до 31 јануари 2026 година.
- (15) Одредбите од членот 87 ставови (18) и (19) од овој закон ќе започнат да се применуваат во рок од осум месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон.
- (16) Електронската платформа од членот 87 став (11) од овој закон Министерството ја изработува до 31 декември 2026 година. До изработката на платформата, постапката за доделување на овластување за изградба на нови енергетски објекти ќе се води во хартиена форма.
- (17) Правилникот за обновливи извори на енергија (*) донесен согласно со одредбите од Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Македонија“ број 96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 96/19, 236/22, 134/24 и 147/24) се применува до влегувањето во сила на законот со кој се уредуваат обновливите извори на енергија.

Член 300

- (1) Владата во рок од два месеца од денот на влегувањето во сила на овој закон и до 1 јануари 2028 година, до Секретаријатот на Енергетската заедница доставува извештаи за неопходноста и сразмерноста на јавните интервенции и за оцена на напредокот кон постигнување на ефективна конкуренција помеѓу снабдувачите и транзицијата кон пазарно засновани цени.
- (2) За регулираните цени од членот 6 став (2) од овој закон Владата до 31 декември 2028 година до Секретаријатот на Енергетската заедница поднесува извештај за почитувањето на условите од членот 6

став (6) од овој закон, вклучително и за сообразноста на снабдувачите од кои се бара да ги применат таквите интервенции, како и за влијанието на регулираните цени врз финансиската состојба на снабдувачи.

Член 301

Во рок од 18 месеци од денот влегувањето во сила на овој закон корисниците кои во своја сопственост имаат енергетска инфраструктура која е пуштена во погон од 2022 година можат согласно овој закон сопственоста да ја префрлат на вертикално интегрирано друштво кое го има одобрено приклучокот.

Член 302

(1) Интегрираниот национален план за енергија и клима од овој закон за периодот од 2025 до 2030 година ќе биде изготвен и Владата усвоен до 31 декември 2025 година.

(2) Интегриран национален енергетски и климатски извештај за напредокот на статусот на реализација на планот од ставот (1) на овој член Владата го доставува до Секретаријатот на енергетската заедница до 15 март 2027 година.

(3) Владата до 1 јануари 2029 година земајќи ја предвид долгорочната перспектива го известува Секретаријатот на енергетската заедница за усвојувањето на Интегрираниот национален план за енергија и клима од ставот (1) на овој член.

(4) Владата до 1 јануари 2033 година го известува Секретаријатот на енергетската заедница за ажурираниот последен Нацрт - интегриран национален план за енергија и клима за кој доставила известување или за кој ги навела оправданите причини заради кои не го ажурира нацрт интегрираниот план.

(5) Владата до 1 јануари 2034 година го известува Секретаријатот на енергетската заедница за ажурираниот последен Интегриран национален план за енергија и клима за кој доставила известување или за кој ги навела оправданите причини заради кои не го ажурира Интегрираниот национален план за енергија и клима.

Член 303

(1) Министерството во рок од една година од денот на влегувањето во сила на овој закон го усвојува планот за подготвеност на справување од членот 30 став (7) од овој закон, го објавува на веб-страницата и го доставува до Секретаријатот на енергетската заедница.

(2) Првиот ажуриран план од ставот (1) на овој член Министерството го доставува до Секретаријатот на енергетската заедница до 5 јануари 2029 година.

(3) Министерството во рок од една година од денот на влегувањето во сила на овој закон подготвува извештај за проценката на ризик од членот 39 од овој закон и го доставува до Секретаријатот на енергетската заедница.

(4) За првиот ажуриран извештај од ставот (3) на овој член Министерството го известува Секретаријатот на енергетската заедница најдоцна до 1 јануари 2028 година, а наредните ги ажурира согласно членот 39 став (4) од овој закон.

(5) Акцискиот план за намалување на загушувањата од членот 153 од овој закон Министерството го донесува до 31 декември 2027 година.

Член 304

(1) За производни постројки кои се пуштени во погон од денот на влегување во сила на овој закон до 31 декември 2025 година отстапувањето од балансна одговорност од членот 126 од овој закон е дозволено само доколку постројките за производство на електрична енергија користат обновливи извори на енергија и се со инсталираната моќност помала од 400 kW.

(2) За производни постројки кои ќе бидат пуштени во погон по 1 јануари 2026 година отстапувањето од балансна одговорност од членот 126 од овој закон е дозволено само доколку постројките за производство на електрична енергија користат обновливи извори на енергија и се со инсталираната моќност помала од 200 kW.

(3) Договорите од членот 126 став (21) од овој закон од 1 јануари 2026 не може да бидат подолги од шест месеци.

(4) Регулаторната комисија за енергетика поднесува извештај до Секретаријатот на Енергетската заедница и ECRB за учеството на вкупниот капацитет опфатен со договорите од членот 126 став (21) од овој закон со времетраење или период на набавка подолг од еден ден до 1 јануари 2028 година.

Член 305

Во рок од 12 месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон операторот на електродистрибутивниот систем е должен да воведо можност за временна мерка на измени во шемата на производство и/или оптоварување на системот, во нагорна или надолна насока, што се активира од операторот на електропреносниот систем или од оператор на електродистрибутивен систем, со цел да се сменат физичките текови на енергија на системот и да се отстрани загушувањето или на друг начин да се овозможи безбедна работа на системот при што капацитетот кој ќе се редиспечира е поголем од 1 MW.

Член 306

Одредбата од членот 131 ставот (6) од овој закон, не се применува за складиштата на енергија кои се целосно интегрирани мрежни компоненти или за вообичаениот период на амортизација на нови складишта за кои е донесена конечна инвестициска одлука најдоцна до 31 декември 2023 година, под услов складиштата да:

1. бидат приклучени на мрежата во рок од две години од конечната инвестициска одлука односно најдоцна до 31 декември 2025 година;
2. бидат интегрирани во електропреносниот или електродистрибутивниот систем;
3. се користат само за реактивно моментално враќање на мрежната безбедност во случај на непредвидени настани на мрежата, кога таквата мерка за реставрирање започнува веднаш и завршува кога редовното повторно испраќање може да го реши проблемот и
4. не се користат за купување или продавање на електрична енергија на пазарите, вклучително и на пазарот на енергија за балансирање.

Член 307

(1) Регулаторната комисија за енергетика во рок од осум дена од денот на влегувањето во сила на овој закон ги утврдува исполнетоста на условите од Уредбата за работењето на операторот на организираниот пазар на електрична енергија и за потребните технички, кадровски и финансиски услови што треба да ги исполни (*) („Службен весник на Република Северна Македонија” број 227/19) и до Владата доставува мислење и предлог за донесување на одлука за назначување на вршителот на дејност управување со организиран пазар на електрична енергија, назначен за оператор на организираниот пазар на електрична енергија согласно Одлуката за назначување на операторот на пазарот на електрична енергија за оператор на организираниот пазар на електрична енергија („Службен весник на Република Северна Македонија” број 218/20) за номиниран оператор на организираниот пазар на електрична енергија – НЕМО во Република Северна Македонија.

(2) Владата во рок од три дена од денот на доставување на предлогот од ставот (1) на овој член донесува одлука за назначување на оператор на пазар на електрична енергија за номиниран оператор

на пазар на електрична енергија-НЕМО во Република Северна Македонија согласно со овој закон за период од четири години од денот на назначувањето.

(3) Министерството во рок од осум дена од денот на назначувањето на операторот на пазарот на електрична енергија за НЕМО го информира Секретаријатот на Енергетска заедница за назначувањето во согласност со правата и обврските од ратификуваните договори.

(4) Во рок од 18 месеци од влегувањето во сила на овој закон, НЕМО заедно со другите НЕМО и операторите на електропреносните системи во регионот воспоставува и применува методологии согласно член 124 став (1) точки 2 и 5 од овој закон, за работа на организираниот пазар на електрична енергија во Република Северна Македонија или на регионалниот пазар на електрична енергија, со кои се обезбедува ефикасно, транспарентно и недискриминаторно доделување на преносните капацитети.

Член 308

(1) Владата во рок од 60 дена од денот на влегувањето во сила на овој закон донесува одлука за пренос на сопственичката структура на друштвото оператор на електропреносниот систем согласно членот 134 став (1) од овој закон.

(2) Преносот на сопственоста на акциите на друштвото оператор на електропреносниот систем, на сопственикот од ставот (1) на овој член се запишува во Централен депозитар за хартии од вредност, во рок од 10 дена од донесување на одлуката од ставот (1) на овој член.

(3) Друштвото оператор на електропреносен систем ја започнува постапката за сертификација од членот 137 од овој закон, во рок од 30 дена од преносот на сопственоста на акциите согласно со ставот (2) на овој член.

(4) Одлуката за сертификација и назначување за оператор на електропреносен систем на Република Северна Македонија („Службен весник на Република Северна Македонија“ број 175/19) донесена согласно одредбите од Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Македонија“ број 96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 96/19, 236/22, 134/24 и 147/24) се применува до донесување на нова одлука.

Член 309

Рокот за промена на снабдувач со електрична енергија утврден во член 176 став (3) од овој закон, до 31 декември 2025 година изнесува 21 ден од денот на приемот на барањето за промена на снабдувачот.

Член 310

(1) Со денот на влегувањето во сила на овој закон постојниот оператор на системот за пренос на природен гас продолжува да ја врши функцијата оператор на системот за пренос на гас од членот 204 од овој закон и оператор на пазар на гас, до определување на друштво на кое ќе му биде доделена лиценца за вршење енергетска дејност организирање и управување на пазарот на гас, согласно одредбите од овој закон.

(2) Одлуката за сертификација и назначување на оператор на системот за пренос на природен гас на Република Северна Македонија („Службен весник на Република Северна Македонија“ број 139/24) донесена согласно одредбите од Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Македонија“ број 96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 96/19, 236/22, 134/24 и 147/24) се применува до донесување на нова одлука.

Член 311

(1) Подзаконските акти предвидени со овој закон, кои се однесуваат на сигурноста во снабдувањето со енергија, подготвеноста за справување со ризици и управување со енергетска криза, статусот и надлежностите на Регулаторната комисија за енергетика, лиценците,

изградбата на нови енергетски објекти, пристапот на трети страни и приклучувањето на мрежи, пазарот на електрична енергија и пазарот на гас ќе се донесат во рок од девет месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон.

(2) Подзаконските акти предвидени со овој закон, кои се однесуваат на енергетските биланси и енергетската статистика, пазарот на топлинска енергија, пазарот на сурова нафта, нафтени деривати и горива за транспорт, управувањето со енергетски објекти, опрема, уреди и постројки, утврдувањето и контролата на квалитетот на испорака и снабдување со електрична енергија и надзорот ќе се донесат во рок од 18 месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон.

(3) До донесувањето на подзаконските акти од ставовите (1) и (2) на овој член, ќе се применуваат подзаконските акти донесени врз основа на Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Македонија“ број 96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 96/19, 236/22, 134/24 и 147/24).

Член 312

(1) Започнатите постапки за полагање на испитот за стручна оспособеност на ракувачите со енергетски уреди и постројки до денот на влегување во сила на овој закон, ќе завршат согласно на Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Македонија“ број 96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 96/19, 236/22, 134/24 и 147/24).

(2) Министерот ќе го донесе актот од членот 263 став (13) од овој закон во рок од шест месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон.

(3) До донесувањето на подзаконскиот акт од ставот (2) на овој член, ќе се применува подзаконскиот акт донесени врз основа на Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Македонија“ број 96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 96/19, 236/22, 134/24 и 147/24).

Член 313

(1) Постапките за стекнување на статус на повластен производител на електрична енергија кои се започнати до денот на влегувањето во сила на овој закон ќе се завршат во согласност со Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Македонија“ број 96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 96/19, 236/22, 134/24 и 147/24).

(2) На решенијата за стекнување на статус на привремен повластен производител на електрична енергија од обновливи извори на енергија, решенијата за стекнување на статус на повластен производител на електрична енергија од обновливи извори на енергија и одлуките за користење на повластени тарифи и премии за електрична енергија од обновливи извори на енергија, донесени до денот на влегувањето во сила на овој закон, се применува Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Македонија“ број 96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 96/19, 236/22, 134/24 и 147/24) и прописите донесени врз основа на законот, кои се однесуваат на постапките за стекнување на статус на повластен производител, решенијата за стекнување на статус на повластен производител и одлуките за користење на повластени тарифи и премии за електрична енергија од обновливи извори на енергија.

(3) Договорите за откуп на електрична енергија произведена од повластените производители на електрична енергија, коишто се склучени до денот на влегувањето во сила на овој закон, продолжуваат да важат до истекот на рокот за кој се склучени.

Член 314

(1) Снабдувачот со електрична енергија во краен случај и снабдувачот со природен гас во краен случај кои до денот на влегувањето во сила на овој закон обезбедуваат јавна услуга согласно

Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Македонија“ број 96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 96/19 и 236/22, 134/24 и 147/24) услугата ја обезбедуваат до истекот на времето на траење на лиценцата.

(2) Универзалниот снабдувач со електрична енергија што ја обезбедува универзалната услуга до денот на влегувањето во сила на овој закон согласно Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Македонија“ број 96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 96/19, 236/22, 134/24 и 147/24), услугата ја обезбедува до истекот на времето на траење на лиценцата.

Член 315

(1) Во рок од 15 дена од денот на донесувањето на Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2025 година министерот ја формира Комисијата за доделување на овластување за изградба на електроенергетски објекти од членот 89 од овој закон.

(2) Постојната комисија за спроведување на постапка за доделување на овластувања за објекти формирана согласно Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Македонија“ број 96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 96/19, 236/22, 134/24 и 147/24) продолжува со работа до формирањето на комисијата од ставот (1) на овој член.

(3) Започнатите постапки по поднесени барања за издавање на овластување за изградба на нови енергетски објекти согласно со членот 52 од Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Македонија“ број 96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 96/19, 236/22, 134/24 и 147/24) пред Комисијата од ставот (2) на овој член ќе продолжат согласно со одредбите од Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Македонија“ број 96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 96/19, 236/22, 134/24 и 147/24).

Член 316

Со денот на влегувањето во сила на овој закон престанува да важи Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Македонија“ број 96/18 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ број 96/19, 236/22, 134/24 и 147/24), освен одредбите од членовите 185 и 185-а и одредбите кои се однесуваат на мерките за поддршка на обновливите извори на енергија и издавањето на гаранциите за потекло, кои ќе се применуваат до денот на влегувањето во сила на законот, со кој се уредуваат обновливите извори на енергија.

Член 317

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Северна Македонија“.

ВАЖЕЧКИ ПРЕОДНИ ОДРЕДБИ ОД НОВЕЛИТЕ НА ЗАКОНОТ

I. „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 172/26

Член 8

Одредбата од членот 2 од овој закон со која во членот 74 се додава нов став (12), не се применува на енергетските објекти кои се дел од Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2025 година кои до денот на влегувањето во сила на овој закон се стекнале со лиценца за вршење енергетска дејност производство на електрична енергија.

Член 9

(1) Со денот на влегувањето во сила на овој закон, право да полагаат стручен испит за ракувач на енергетски уреди и постројки имаат и лицата кои најмалку 12 месеци пред денот на влегувањето во сила на Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Северна Македонија“ број 101/25) биле вработени на работни места за ракување со определени видови енергетски уреди и постројки, а не го исполнуваат условот за видот и степенот на образование утврден во членот 263 став (2) од овој закон.

(2) За полагање на стручниот испит за ракувач на енергетски уреди и постројки, лицата од ставот (1) на овој член, при пријавувањето за учество во испитна сесија, доставуваат доказ за заснован работен однос и потврда од работодавачот со која се потврдува дека најмалку 12 месеци пред денот на влегувањето во сила на Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Северна Македонија“ број 101/25) биле распоредени или ги извршувале работите на работно место за ракување со определени видови енергетски уреди и постројки, при што во потврдата се наведуваат периодот на извршување на работите, називот на работното место и видот на енергетските уреди и постројки со кои ракувале.

(3) Лицата од ставот (1) на овој член стручниот испит за ракување со одделен вид на енергетски објекти се должни да го положат во рок од една година од денот на влегувањето во сила на овој закон.

(4) Видот и степенот на образование пропишан во членот 263 став (2) од овој закон лицата од ставот (1) на овој член се должни да го стекнат во рок од четири години од денот на издавањето на уверението за положен стручен испит за ракување со одделен вид на енергетски уреди и постројки.

(5) По стекнувањето на потребниот вид и степен на образование од ставот (4) на овој член, за потребното работно искуство под надзор од членот 263 став (2) од овој закон, на лицата од ставот (1) на овој член им се засметува и времето поминато во извршување на работите на ракувач со определени видови енергетски уреди и постројки, пред стекнувањето на потребниот вид и степен на образование.

(6) Лицата од ставот (1) на овој член кои во рокот од ставот (4) на овој член не го стекнат видот и степенот на образование утврден во членот 263 став (2) од овој закон, по истекот на рокот не можат да ги вршат работите на работни места за ракување со определени видови енергетски уреди и постројки, а издадените уверенија за положен стручен испит за ракување со одделен вид на енергетски уреди и постројки престануваат да важат.

Член 10

(1) Енергетските објекти кои се дел од Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2025 година за кои до денот на влегувањето во сила на овој закон не е издадено решение за ставање во употреба на техничката опрема од страна на Државниот инспекторат за енергетика, рударство и минерални сировини и кои не поднеле барање за овластување во рокот утврден во членот 299 од Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Северна Македонија“ број 101/25 и 135/25), барање за овластување може да поднесат во рок од 30 дена од денот на влегување то во сила на овој закон.

(2) За енергетските објекти за кои во рокот утврден во членот 299 од Законот за енергетика (*) („Службен весник на Република Северна Македонија“ број 101/25 и 135/25) е поднесено барање за овластување, а Комисијата за доделување на овластување утврдила дека кон барањето не е приложена комплетна документација, документацијата подносителот ја дополнува согласно со ставот (3) на овој член, во рок од 30 дена од денот на влегувањето во сила на овој закон.

(3) За доделување на овластување за изградба на енергетски објект од ставовите (1) и (2) на овој член се доставува следнава документација:

1. одобрение за градење или решение за изведување на градба, односно поставување на опрема за која не е потребно одобрение за градење;
2. ревидиран основен проект за изградба на енергетскиот објект;

3. известување од Министерството дека изградбата на енергетскиот објект е дел од Годишниот план за изградба на енергетски објекти за 2025 година и

4. банкарска гаранција или депозит во корист на Министерството.

Член 11

Регулаторната комисија за енергетика ги усогласува подзаконските акти согласно со одредбите од овој закон во рок од 15 дена од денот на влегувањето во сила на овој закон.